

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM 2024

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM
2024

REFORMÁTUS KALENDÁRIUM 2024

KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET

NAGYVÁRAD

Szerkesztette: Wagner Erik

Tördelőszerkesztő: Petrikó Ildikó

Korrektúra: dr. Antal János

Szerzők:

Bogdán Szabolcs János

Csát József

Csomay Árpád

Emődi András

Erdei János

Farkas Antal

Gellén Sándor

Gellért Gyula

Járosi Éva

Miklós Csaba-Péter

Müller Dezső

Nagy András

Pataki István

Serdült Benke Éva

Szilágyi Zoltán

Vetési László

Visky István

Wagner Erik

A kalendárium címlapján az égerháti református templom szószéke,
a hátlapon a nagyváradai Sulyok István Emlékkápolna látható.

Jöjjetek énhozzám!

Közel 40.000 családi otthon fontos és hasznos díszé lesz az előttünk álló hónapokban a 2024-es református falinaptár. Túl azon, hogy használhatjuk a jövő évünk megtervezéséhez, valamint a névnapok vonatkozásában is tájékozottak lehetünk, naponként erőt meríthetünk a rajta olvasható fő igéből: *„Jöjjetek én hozzám mindnyájan, akik megfáradtatok és megterhelgettetek, és én megnyugsztalak titeket.”* (Mt 11,28).

Itt állunk az új év kezdetén, és sokan talán máris fáradtnak érzik magukat. Kis túlzással élve fogalmazhatunk úgy is, hogy a mai kor embere szinte mindig ezt érzi: Fáradt vagyok! Nincs időm pihenni! Mókuskerék az élet!

Ez ellentmond a jelen törekvéseinek, hiszen a modern kor, a maga fejlesztéseivel, technikai csodáival, az okostelefonoktól az intelligens parkokig, az ember kényelmét, nyugalmát és boldogságát kívánja előmozdítani. Ennek ellenére azt tapasztaljuk, hogy még pörgőbb lett ez a világ és vele együtt az ember életritmusa is, és ennek a pörgésnek számos áldozata van.

Vegyünk egy köznap példát: régebben egy levél megírása, postázása, kézbesítése, megválaszolása több napos (hetes) történetet jelentett. Volt idő a benne foglalt információk „megemésztésére”, a válaszok megfontolására. Ma villámpostát használunk (de emléthetnénk számos más üzenetküldő alkalmazást is), amelynek egyfelől megvan a pozitívuma, de másfelől tapasztalható annak negatív hatása is. Naponta több levél, értesítés, üzenet oda-vissza, azonnali határidők, cselekvési tervek. Az „El vagyok havazva”, „Kifutottam az időből”, „Összecaptak fejem felett a hullámok” mondatok a leggyakrabban használtak közé tartoznak.

Ilyen és ezekhez hasonló helyzetekben jó lesz olvasni naponként Jézus biztatását, és megérteni mindazt, amit üzeni akar általa. Nem arra biztat Jézus, hogy tegyük karba a kezünket, és ne foglalkozzunk semmivel. Arról sem beszél, milyen legyen az életritmusunk, hogyan szervezzük meg mindennapjainkat, mennyi időt fordítsunk munkára vagy pihenésre. Ezek a kérdések mind nagyon fontosok, de az idézett ige nem erre fókuszál.

A Mester megfáradásaink és megterheltségeink okát nem feltétlenül a túlpörgetett életritmusunkban látja. Eredetileg ezt a mondatot olyanokhoz intézte, akik élete sokkal lassúbb „alapjáratú” volt. Ennek ellenére, ők is érezték a megfáradást és a megterheltséget. Ez pedig arra utal, megfáradásunk és megterheltségünk oka elsősorban nem a fizikai fáradtság, hanem Istentől való eltávolodásunk. A testi kimerülést legtöbbször egy jó alvással vagy néhány napos pihenéssel orvosolni lehet, de a lelki megfáradásra ennyi nem elég.

Jézus a lelkileg megfáradt, Tőle elszakadt ember teljes életére vonatkozóan kínálja a megoldást. A Vele való kapcsolatot ajánlja gyógyszerként. Ennek a kapcsolatnak nincs felső határa, mindig növekedhet, mélyülhet. „Jöjjetek énhozzám!” – mondja. Gyógyulásunk, megnyugvásunk mindig ezzel kezdődik. Nem az életkörülményeinknek kell feltétlenül megváltozniuk (bár néha erre is szükség van), hanem az Úrral való személyes kapcsolatunknak kell előnek lennie.

Az új év egyetlen pillanatát, egyetlen lépését sem kell magunkban megtennünk! Mindennap odamehetünk Jézushoz, őszintén elmondhatjuk neki vívódásainkat, kérdéseinket, és kérhetjük az Ő vezetését a számunkra még ismeretlen utakra vonatkozóan.

Engedjünk Jézus hívásának! Naponkénti terveinkbe kerüljön be minőségi időként az Úr előtti elcsendesedés, amikor átéljük Megváltónk biztatásának valóságát: Hozzá megyünk megfáradtan, megterhelten és megnyugvást találunk általa. Ekképpen újra és újra előre lehet lépni, és szolgálhatjuk Istent s egymást ott, ahova az Ő szeretete helyezett bennünket. Bármilyen fokozaton is pörög az életünk, a Vele való kapcsolat mindenre elég lesz nekünk!

Jézus Krisztus jelenlétét megélő, áldásokban gazdag, békés új évet adjon az Úr mindannyiunknak!

BOGDÁN SZABOLCS JÁNOS
püspök

Az igazi világosság eljött volt már a világba,
a mely megvilágosít minden embert. (Jn 1,9)

ADY ENDRE

Az Isten-kereső lárma

Neved sem értem, Istenem,
De van két árva, nagy szemem
S annyi bolondot látok,
Hogy e sok bolondságból
Nagy ijedelmemben,
Uram, hozzád kiáltok.

Próbáltam sokféle mesét,
De, hajh, egyik se volt elég:
Szívemben, idegeimben
Kiabáló, nagy lárma
Téged, keres, Fölség,
Isten, a tiéd minden.

Mozgó ünnepeink

Év	Böjtfő	Húsvét	Mennybe- menetel	Pünkösöd	Advent első vasárnapja
2024	febr. 18	márc. 31	máj. 9	máj. 19	dec. 1
2025	márc. 9	ápr. 20	máj. 29	jún. 8	nov. 30
2026	febr. 22	ápr. 5	máj. 14	máj. 24	nov. 29
2027	febr. 14	márc. 28	máj. 6	máj. 16	nov. 28
2028	márc. 5	ápr. 16	máj. 25	jún. 4	dec. 3
2029	febr. 18	ápr. 1	máj. 10	máj. 20	dec. 2
2030	márc. 10	ápr. 21	máj. 30	jún. 9	dec. 1
2031	márc. 2	ápr. 13	máj. 22	jún. 1	nov. 30
2032	febr. 15	márc. 28	máj. 6	máj. 16	nov. 28
2033	márc. 6	ápr. 17	máj. 26	jún. 5	nov. 27
2034	febr. 26	ápr. 9	máj. 18	máj. 28	dec. 3
2035	febr. 11	márc. 25	máj. 3	máj. 13	dec. 2
2036	márc. 2	ápr. 13	máj. 22	jún. 1	nov. 30
2037	febr. 22	ápr. 5	máj. 14	máj. 24	nov. 29
2038	márc. 14	ápr. 25	jún. 3	jún. 13	nov. 28
2039	febr. 27	ápr. 10	máj. 19	máj. 29	nov. 27
2040	febr. 19	ápr. 1	máj. 10	máj. 20	dec. 2
2041	márc. 10	ápr. 21	máj. 30	jún. 9	dec. 1
2042	febr. 23	ápr. 6	máj. 15	máj. 25	nov. 30
2043	febr. 15	márc. 29	máj. 7	máj. 17	nov. 29
2044	márc. 6	ápr. 17	máj. 26	jún. 5	nov. 27
2045	febr. 26	ápr. 9	máj. 18	máj. 28	dec. 3
2046	febr. 11	márc. 25	máj. 3	máj. 13	dec. 2
2047	márc. 3	ápr. 14	máj. 23	jún. 2	dec. 1

Január

BOLDOGASSZONY HAVA

1 Hétfő	Újév, Fruzsina, Alpár	Jer 38	Jn 4,1–10
2 Kedd	Ábel, Ákos, Gergely	Jer 39	Jn 4,11–18
3 Szerda	Benjámín, Genovéa	Jer 40	Jn 4,19–26
4 Csütörtök	☾ Angéla, Leona, Titusz	Jer 41	Jn 4,27–30
5 Péntek	Simon, Árpád, Edvárd	Jer 42	Jn 4,31–38
6 Szombat	Gáspár, Menyhért, Boldizsár	Jer 43	Jn 4,39–42

Magunk hallottuk, és tudjuk, hogy bizonynyal ez a világ idvezítője, a Krisztus. Jn 4,42

7 Vasárnap	Attila, Etele, Ramóna	Jer 44	Jn 4,43–45
8 Hétfő	Gyöngyvér	Jer 45	Jn 4,46–54
9 Kedd	Marcell, Juliánusz	Jer 46	Jn 5,1–9
10 Szerda	Melánia, Vilma, Vilmos	Jer 47	Jn 5,10–15
11 Csütörtök	● Ágota, Baltazár, Barna	Jer 48	Jn 5,16–18
12 Péntek	Ernö, Erna, Tatjana	Jer 49	Jn 5,19–23
13 Szombat	Veronika, Vera, Csongor	Jer 50	Jn 5,24–30

De én nem embertől nyerem a bizonyágtételt; hanem ezeket azért mondom, hogy ti megtartassatok. Jn 5,34

14 Vasárnap	Bódog, Félix	Jer 51,1–40	Jn 5,31–36
15 Hétfő	Lóránt, Loránd	Jer 51,41–64	Jn 5,37–47
16 Kedd	Dániel, Gusztáv, Marcell	Jer 52	Jn 6,1–15
17 Szerda	Antal, Antónia	Hós 1	Jn 6,16–21
18 Csütörtök	☾ Piroska, Margit	Hós 2	Jn 6,22–27
19 Péntek	Sára, Márió, Máriusz, Márta	Hós 3	Jn 6,28–34
20 Szombat	Fábián, Sebestyén	Hós 4	Jn 6,35–40

Bizony, bizony mondom néktek: A ki én bennem hisz, örök élete van annak. Jn 6,47

21 Vasárnap	Ágnes, Agnetta	Hós 5	Jn 6,41–51
EGYETEMES IMAHÉT KEZDETE			
22 Hétfő	Vince, Artúr, Dormánd	Hós 6	Jn 6,52–59
23 Kedd	Rajmund, Zelma, Emese	Hós 7	Jn 6,60–65
24 Szerda	Timót, Ferenc	Hós 8	Jn 6,66–71
25 Csütörtök	○ Pál, Bottyán, Henrik	Hós 9	Jn 7,1–13
26 Péntek	Vanda, Paula, Timóteusz	Hós 10	Jn 7,14–24
27 Szombat	Angelika, Angyalka, Angéla	Hós 11	Jn 7,25–30

Egy kevés ideig még veletek vagyok, és majd ahhoz megyek, a ki elküldött engem. Jn 7,33

28 Vasárnap	Károly, Karola, Tamás	Hós 12	Jn 7,31–36
29 Hétfő	Adél, Eta, Emőke, Léda	Hós 13	Jn 7,37–39
30 Kedd	Martina, Gerda, Noémi	Hós 14	Jn 7,40–53
31 Szerda	Lehár, Marcella, János	Ám 1	Jn 8,1–11

[illegible]

- ## HOLDFÁZISOK

- újhold
- ☾ első negyed (növő hold)
- telihold
- ☾ utolsó negyed (fogyó hold)
- ⊗ holdfogyatkozás (telihold)

11

Február

BÖJTÉLŐ HAVA

1 Csütörtök		Ignác, Virginia, Kincső	Ám 2	Jn 8,12–20
2 Péntek		Karolina, Apor, Aida	Ám 3	Jn 8,21–29
3 Szombat	☾	Balázs, Nimród, Oszkár	Ám 4	Jn 8,30–36

A ki az Istentől van, hallgatja az Isten beszédeit. Jn 8,47

4 Vasárnap		Csege, Ráhel, Veronika	Ám 5	Jn 8,37–47
5 Hétfő		Ágota, Ingrid, Etelka	Ám 6	Jn 8,48–59
6 Kedd		Dorottya, Dóra, Pál	Ám 7	Jn 9,1–12
7 Szerda		Tódor, Rómeó, Richárd	Ám 8	Jn 9,13–17
8 Csütörtök		Aranka, Jutocsa, Jeromos	Ám 9,1–10	Jn 9,18–23
9 Péntek		Abigél, Alex, Ronald	Ám 9,11–15	Jn 9,24–34
10 Szombat	●	Elvira	Abd	Jn 9,35–38

Ítélet végett jöttem én e világra, hogy a kik nem látnak, lássanak; és a kik látnak, vakok legyenek. Jn 9,39

11 Vasárnap		Bertold, Dezső, Marietta	Náh 1	Jn 9,39–41
12 Hétfő		Lídia, Livia, Eulália	Náh 2	Jn 10,1–5
13 Kedd		Levente, Ella, Linda, Katalin	Náh 3	Jn 10,6–10
14 Szerda		Bálint, Valentin, Metód	Hab 1	Jn 10,11–15
15 Csütörtök		Kolos, Kenese, Levente, Georgina	Hab 2	Jn 10,16–21
16 Péntek	☾	Julianna, Lilla, Samu	Hab 3	Jn 10,22–30
17 Szombat		Donát	Zof 1	Jn 10,31–42

Ha valaki nappal jár, nem botlik meg, mert látja e világnak világosságát. Jn 11,9

18 Böjtfővasárnap		Zenkő, Bernadett, Simon	Zof 2	Jn 11,1–16
19 Hétfő		Zsuzsanna, Eliza, Konrád	Zof 3	Jn 11,17–27
20 Kedd		Aladár, Álmos, Leó	Zak 1	Jn 11,28–32
21 Szerda		Eleonóra, Norina, Péter	Zak 2	Jn 11,33–44
22 Csütörtök		Gerzson, Zétény, Margit	Zak 3	Jn 11,45–57
23 Péntek		Alfréd, Mirtill, Polikárp	Zak 4	Jn 12,1–11
24 Szombat	○	Szökőnap	Zak 5	Jn 12,12–19

A ki szereti a maga életét, elveszti azt; és a ki gyűlöli a maga életét e világon, örök életre tartja meg azt. Jn 12,25

25 Vasárnap		Mátyás, Jázmin, Eunike	Zak 6	Jn 12,20–26
26 Hétfő		Géza, Alexander, Vanda	Zak 7	Jn 12,27–33
27 Kedd		Edina, Viktor, Győző	Zak 8	Jn 12,34–36
28 Szerda		Ákos, Bátor, Gábor	Zak 9	Jn 12,37–43
29 Csütörtök		Elemér, Oszvald, Román	Zak 10	Jn 12,44–50

[illegible]

- február 4.
 - Rákellenes világnap
- február 11.
 - Betegek világnapja
- február 14.
 - Bálint nap, a szerelmesek napja
- február 14.
 - Az epilepszia világnapja
- február 21.
 - Az anyanyelv nemzetközi napja
- február 25.
 - A kommunizmus áldozatainak emléknapja
- február második vasárnapja
 - A házasság világnapja

*Ha fagyos a farakás,
Vidám lesz az aratás!
Ha a böjt száraz: jól termő év.
De ha már zöld, nyáron kiég.*

Március

BÖJTMÁS HAVA

1 Péntek	Albin, Albina, Gyopár, Lea	Zak 11	Jn 13,1–11
2 Szombat	☾ Lujza, Dalma, Major	Zak 12	Jn 13,12–20

Most dicsőítették meg az embernek Fia, az Isten is megdicsőítették ő benne. Jn 13,31

3 Bibliavasárnap	Kornélia, Nelli, Frigyes	Zak 13	Jn 13,21–30
4 Hétfő	Kázmér, Zorán	Zak 14	Jn 13,31–35
5 Kedd	Adorján, Adrián, Koletta	3Móz 1	Jn 13,36–38
6 Szerda	Leonóra, Inez	3Móz 2	Jn 14,1–6
7 Csütörtök	Tamás, Tomaj	3Móz 3	Jn 14,7–11
8 Péntek	Zoltán, János, Apolka	3Móz 4	Jn 14,12–14
9 Szombat	Franciska, Fanni	3Móz 5	Jn 14,15–21

Ha valaki szeret engem, megtartja az én beszédemet: és az én Atyám szereti azt. Jn 14,23

10 Vasárnap	● Ildikó, Melissza, Emil	3Móz 6	Jn 14,22–24
11 Hétfő	Szilárd, Borsika, Tímea	3Móz 7,1–21	Jn 14,25–31
12 Kedd	Gergő, Gergely	3Móz 7,22–38	Jn 15,1–8
13 Szerda	Krisztián, Ajtony, Egyed, Rut	3Móz 8,1–13	Jn 15,9–11
14 Csütörtök	Matild, Tilda	3Móz 8,14–36	Jn 15,12–17
15 Péntek	Kristóf, Perenna, Lukrécia	3Móz 9	Jn 15,18–27
NEMZETI ÜNNEP			
16 Szombat	Henrietta, Vidor, Lujza	3Móz 10	Jn 16,1–4a

Még sok mondani valóm van hozzátok, de most el nem hordozhatjátok. Jn 16,12

17 Vasárnap	☾ Gertrúd, Patrik	3Móz 11	Jn 16,4b–15
18 Hétfő	Sándor, Ede, Cirill	3Móz 12	Jn 16,16–23a
19 Kedd	József, Bánk, Józsa	3Móz 13	Jn 16,23b–28
20 Szerda	Koppány, Klaudia, Alexandra	3Móz 14,1–32	Jn 16,29–33
21 Csütörtök	Benedek, Bence, Napsugár	3Móz 14,33–57	Jn 17,1–5
22 Péntek	Beáta, Izolda, Lea	3Móz 15	Jn 17,6–19
23 Szombat	Emőke, Botond, Ottó	3Móz 16	Jn 17,20–23

És én azt a dicsőséget, a melyet nékem adtál, ő nékik adtam, hogy egyek legyenek. Jn 17,22

24 Virágvasárnap	Gábor, Karina	3Móz 17	Jn 17,24–26
25 Hétfő	⊗ Irén, Írisz, Csillag	3Móz 18	Jn 18,1–11
26 Kedd	Emánuel, Larissza, Árpád	3Móz 19	Jn 18,12–27
27 Szerda	Hajnal, Hajnalka, Alpár	3Móz 20	Jn 18,28–40
28 Csütörtök	Gedeon, Johanna, Maja	3Móz 21	Jn 19,1–16a
29 NAGYPÉNTEK	Augusztá, Jónás, Márk	3Móz 22,1–16	Jn 19,16b–30
30 Szombat	Zalán, Amadé	3Móz 22,17–33	Jn 19,31–37

Elvitték az Urat a sírból, és nem tudjuk, hová tették őt. Jn 20,2

31 V. Húsvét 1.	Árpád, Benő, Benjámin	3Móz 23,1–25	Jn 19,38–42
------------------------	-----------------------	--------------	-------------

[illegible]

- március 2.
 - Az ima világnapja
- március 6.
 - Energiatakarékosság világnapja
- március 8.
 - Nemzetközi nőnap
- március 21.
 - A költészet világnapja
- március 21.
 - A Down-kór világnapja
- március 21.
 - A faji megkülönböztetés (apartheid) elleni küzdelem napja
- március 22.
 - A víz világnapja
- március 23.
 - A magyar-lengyel barátság napja
- március 24.
 - A tuberkulózis (TBC) elleni küzdelem világnapja
- március 30.
 - A Föld órája (20.30-21.30)

*Ha északon zeng az ég – hideg tavasz jő felénk.
Ha keleten zeng az ég – száraz lesz a tavaszvég.
Ha nyugatról zeng az ég – eső okoz gondot még,
Ha dél felől zeng az ég – forró nyárban fű kiég.*

Április

SZENT GYÖRGY HAVA

1 H. Húsvét 2.	Hugó, Agárd	3Móz 23,26–44	Jn 20,1–10
2 K. Húsvét 3. ☾	Áron, Ferenc	3Móz 24	Jn 20,11–18
3 Szerda	Buda, Richárd, Keresztély	3Móz 25,1–34	Jn 20,19–23
4 Csütörtök	Csaba, Ambrus, Izidor	3Móz 25,35–55	Jn 20,24–31
5 Péntek	Vince, Kocsárd, Irén	3Móz 26,1–13	Jn 21,1–19
6 Szombat	Vilmos, Bíborka, Ruben	3Móz 26,14–46	Jn 21,20–25

***Monda néki Jézus: Ha akarom, hogy ő megmaradjon, a míg eljövök, mi közöd hozzá?
Te kövess engem! Jn 21,22***

7 Vasárnap	Orsolya, Herman, Armand	3Móz 27	Júd
8 Hétfő ●	Dénes, Zselyke	Ef 1,1–14	Józs 1
9 Kedd	Erhard, Dusán, Döme	Ef 1,15–23	Józs 2
10 Szerda	Zsolt	Ef 2,1–10	Józs 3
11 Csütörtök	Leó, Szaniszló, Ilma	Ef 2,11–22	Józs 4
12 Péntek	Gyula	Ef 3,1–13	Józs 5
13 Szombat	Ida	Ef 3,14–21	Józs 6

Egy az Úr, egy a hit, egy a keresztség. Ef 4,5

14 Vasárnap	Tibor, Tiborc	Ef 4,1–16	Józs 7
15 Hétfő ☽	Emese, Tas, Anasztázia	Ef 4,17–32	Józs 8
16 Kedd	Csongor, Bernadett	Ef 5,1–14	Józs 9
17 Szerda	Klára, Rudolf, Izidóra	Ef 5,15–17	Józs 10
18 Csütörtök	Andrea, Ilma, Aladár	Ef 5,18–20	Józs 11
19 Péntek	Emma, Kocsárd, Gilda	Ef 5,21–33	Józs 12
20 Szombat	Tivadar, Odett, Tihamér	Ef 6,1–4	Józs 13

A ti Uratok is mennyben van, és személyválogatás nincsen Ő nála. Ef 6,9

21 Vasárnap	Konrád, Zsombor, Anzelm	Ef 6,5–9	Józs 14
22 Hétfő	Csilla, Noémi	Ef 6,10–24	Józs 15
23 Kedd	Béla, Adalbert	1Jn 1,1–4	Józs 16
24 Szerda ○	György, Györgyi, Debóra	1Jn 1,5–10	Józs 17
25 Csütörtök	Márk, Márkus, Kevin, Keán	1Jn 2,1–6	Józs 18
26 Péntek	Ervin, Boglárka	1Jn 2,7–11	Józs 19
27 Szombat	Zita, Gyöngyvér, Pintyő	1Jn 2,12–14	Józs 20

***És a világ elmúlik, és annak kívánsága is; de a ki az Isten akaratát cselekszi,
megmarad örökké. 1Jn 2,17***

28 Vasárnap	Valéria, Nimród	1Jn 2,15–17	Józs 21
29 Hétfő	Péter, Tihamér, Roberta	1Jn 2,18–25	Józs 22
30 Kedd	Katalin, Kitti, Kata, Zsófia	1Jn 2,26–29	Józs 23

This image shows a blank sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

- április 1.
– Bolondok napja
- április 2.
– Gyermekkönyvek nemzetközi napja
- április 2.
– Az autizmus világnapja
- április 7.
– Az egészség világnapja
- április 8.
– Romák világnapja
- április 11.
– A magyar költészet napja
- április 11.
– A Parkinson-kór világnapja
- április 12.
– Az úrhajózás világnapja
- április 14.
– A könyvtárosok világnapja
- április 20.
– A csillagászat napja
- április 22.
– A Föld napja
- április 29.
– Nemzetközi táncnap
- április 30.
– A méhek napja

Április ha szeszélyes, a május lesz bőséges.

Ha az eső cseperegne,

Apró lesz a meggy, cseresznye.

Ha erősen süt a napja, nyár a szőlőt felhizlalja.

Május

PÜNKÖSD HAVA

1 Szerda	☾	Jakab, Fülöp, Amarillisz	1Jn 3,1–12	Józs 24
2 Csütörtök		Zsigmond, Zoé, Atanáz	1Jn 3,13–17	1Kir 1
3 Péntek		Tímea, Irma	1Jn 3,18–24	1Kir 2
4 Szombat		Mónika, Flórián	1Jn 4,1–6	1Kir 3

Mi szeressük őt; mert ő előbb szeretett minket! 1Jn 4,19

5 Vasárnap		Iren, Györgyi, Adrián	1Jn 4,7–21	1Kir 4
ANYÁK NAPJA				
6 Hétfő		Ivett, Frida, Tamara, Judit	1Jn 5,1–12	1Kir 5
7 Kedd		Gizella, Bendegúz, Gusztáv	1Jn 5,13–21	1Kir 6
8 Szerda	●	Mihály, Győző	2Jn	1Kir 7
9 Csütörtök		Gergely, Gerő, Katinka	3Jn	1Kir 8
MENNYBEMENETEL				
10 Péntek		Ármin, Pálma, Mira	Jel 1,1–8	1Kir 9
11 Szombat		Albert, Imola, Ferenc	Jel 1,9–20	1Kir 10

A győzedelmesnek enni adok az élet fájáról, a mely az Isten paradicsomának közepette van. Jel 2,7

12 Vasárnap		Pongrác, György	Jel 2,1–7	1Kir 11
13 Hétfő		Szervác, Imola	Jel 2,8–11	1Kir 12
14 Kedd		Bonifác	Jel 2,12–17	1Kir 13
15 Szerda	☾	Zsófia, Denissza, Izsák	Jel 2,18–29	1Kir 14
16 Csütörtök		Mózes, Botond	Jel 3,1–6	1Kir 15
17 Péntek		Andor, Ede, Paszkál	Jel 3,7–13	1Kir 16
18 Szombat		Erik, Alexandra, Szandra	Jel 3,14–22	1Kir 17

Méltó a megöletett Bárány, hogy vegyen erőt és gazdagságot és bölcseséget és hatalmasságot és tisztességet és dicsőséget és áldást. Jel 5,12

19 V. Pünkösöd 1.		Ivó, Iván, Milán, Buda	Jel 4	1Kir 18
A MAGYAR REFORMÁTUS EGYSÉG NAPJA				
20 H. Pünkösöd 2.		Bernát, Hanna, Felícia	Jel 5	1Kir 19
21 K. Pünkösöd 3.		Konstantin, András	Jel 6,1–8	1Kir 20
22 Szerda		Júlia, Rita, Emil	Jel 6,9–17	1Kir 21
23 Csütörtök	○	Vilmos, Dezső, Renáta	Jel 7,1–8	1Kir 22
24 Péntek		Eszter, Eliza, Vanessza	Jel 7,9–17	2Kir 1
25 Szombat		Orbán, Csatád	Jel 8,1–6	2Kir 2

Nem láttok sem szelet, sem esőt, és mégis e patak megtelik vízzel. 2Kir 3,17

26 Szentháromság-vasárnap		Fülöp, Evelin	Jel 8,7–13	2Kir 3
27 Hétfő		Hella, Elbárt	Jel 9,1–12	2Kir 4
28 Kedd		Csanád, Emil, Vilmos	Jel 9,13–21	2Kir 5
29 Szerda		Magdolna, Magda, Léna	Jel 10,1–7	2Kir 6
30 Csütörtök	☾	Janka, Zsannett, Nándor	Jel 10,8–11	2Kir 7
31 Péntek		Angéla, Angyalka	Jel 11,1–14	2Kir 8

Június

SZENT IVÁN HAVA

1 Szombat	Tünde, Csenge, Kund	Jel 11,15–19	2Kir 9
-----------	---------------------	--------------	--------

Vajjon olyan igaz-e a te szíved, mint az én szívem a te szívedhez? 2Kir 10,15

2 Vasárnap	Kármén, Anita	Jel 12	2Kir 10
3 Hétfő	Klotild, Kevin, Cecília	Jel 13,1–10	2Kir 11
4 Kedd	Bulcsú, Kerény, Kerubin	Jel 13,11–18	2Kir 12
5 Szerda	Ferdinánd, Kund, Fatime	Jel 14,1–13	2Kir 13
6 Csütörtök	● Norbert, János, Cintia	Jel 14,14–20	2Kir 14
7 Péntek	Róbert, Roberta, Arianna	Jel 15	2Kir 15
8 Szombat	Medárd, Zaránd, Helga	Jel 16	2Kir 16

Térjete meg a ti gonosz útaitokról, és őrizzétek meg az én parancsolataimat és rendeléseimet. 2Kir 17,13

9 Vasárnap	Félix, Annabella, Előd	Jel 17	2Kir 17
10 Hétfő	Margit, Gréta	Jel 18	2Kir 18
11 Kedd	Barnabás, Barna	Jel 19,1–10	2Kir 19
12 Szerda	Villő, Józsa, Sebők, Adelaida	Jel 19,11–21	2Kir 20
13 Csütörtök	Antal, Anett, Tóbiás	Jel 20,1–6	2Kir 21
14 Péntek	☽ Vazul, Herta	Jel 20,7–15	2Kir 22
15 Szombat	Jolán, Zója, Vid, Viola	Jel 21,1–8	2Kir 23

Benne vala az Isten dicsősége; és annak világossága hasonló vala a legdrágább kőhöz. Jel 21,11

16 Vasárnap	Jusztin, Jusztina, Arany	Jel 21,9–27	2Kir 24
17 Hétfő	Laura, Alida, Alina, Adolf	Jel 22,1–7	2Kir 25
18 Kedd	Arnold, Levente, Doloróza	Jel 22,8–21	Ezsd 1
19 Szerda	Gyárfás	Mt 1,1–17	Ezsd 2
20 Csütörtök	Rafael, Dina, Keve	Mt 1,18–25	Ezsd 3
21 Péntek	Alajos, Leila	Mt 2,1–12	Ezsd 4
22 Szombat	○ Bóbita, Paulina	Mt 2,13–18	Ezsd 5

És oda jutván, lakozék Názáret nevű városban, hogy beteljesedjék, a mit a próféták mondtak. Mt 2,23

23 Vasárnap	Zoltán, Édua, Jázmin	Mt 2,19–23	Ezsd 6
24 Hétfő	Iván, János	Mt 3,1–12	Ezsd 7
25 Kedd	Vilmos, Maxim, Vilma	Mt 3,13–17	Ezsd 8
26 Szerda	János, Pál, Iringó	Mt 4,1–11	Ezsd 9
27 Csütörtök	László, Sámson	Mt 4,12–17	Ezsd 10
28 Péntek	Irén, Iréneusz, Levente	Mt 4,18–22	Neh 1
29 Szombat	☾ Péter, Pál, Emőke, Petra, Ivett	Mt 4,23–25	Neh 2

Boldogok, a kiknek szívök tiszta: mert ők az Istent meglátják. Mt 5,8

30 Vasárnap	Pál, Tihamér	Mt 5,1–12	Neh 3
-------------	--------------	-----------	-------

[illegible]

- június 4.
– A nemzeti összetartozás napja
- június 4.
– A trianoni diktátum gyásznapja
- június 4.
– Az erőszak gyermekáldozatainak világnapja
- június 5.
– Környezetvédelmi világnap
- június 8.
– Az óceánok világnapja
- június 14.
– Véralók világnapja
- június 16.
– Apák napja
- június 21.
– A zene világnapja
- június 26.
– Kábítószer-ellenes világnap
- június 29.
– A magyar szabadság napja

*Hosszú nappal, rövid éjjel,
Égen Göncöl tekint széjjel.
Napnak heve legmelegebb,
Fa árnyéka legrövidebb.*

Július

SZENT JAKAB HAVA

1 Hétfő	Annamária, Renáta, Tihamér	Mt 5,13–16	Neh 4
2 Kedd	Ottó, Ottokár	Mt 5,17–20	Neh 5
3 Szerda	Kornél, Soma, Tamás	Mt 5,21–26	Neh 6
4 Csütörtök	Berta, Ulrik, Babett	Mt 5,27–30	Neh 7
5 Péntek	Emese, Sarolta, Liza	Mt 5,31–37	Neh 8
6 Szombat	● Csaba, Melitta, Ézsaiás	Mt 5,38–42	Neh 9

Szeressétek ellenségeiteket, áldjátok azokat, a kik titeket átkoznak. Mt 5,44

7 Vasárnap	Apollónia, Apolka, Cirill	Mt 5,43–48	Neh 10
8 Hétfő	Teréz, Ellák, Edgár, Kilián	Mt 6,1–4	Neh 11
9 Kedd	Lukrécia, Marina, Vera	Mt 6,5–15	Neh 12
10 Szerda	Amália, Alma, Melina	Mt 6,16–18	Neh 13
11 Csütörtök	Lili, Lilla, Nóra, Nella	Mt 6,19–23	Esz 1
12 Péntek	Izabella, Dalma, Eleonóra	Mt 6,24–34	Esz 2
13 Szombat	Jenő, Henrik	Mt 7,1–5	Esz 3

Ne adjátok azt, a mi szent, az ebeknek. Mt 7,6

14 Vasárnap	⓪ Örs, Stella, Kamill	Mt 7,6–11	Esz 4
15 Hétfő	Jolán, Henrik, Roland, Örkény	Mt 7,12–14	Esz 5
16 Kedd	Valter, Enikő, Irma	Mt 7,15–20	Esz 6
17 Szerda	Endre, Elek, András	Mt 7,21–23	Esz 7
18 Csütörtök	Frigyes, Kamill, Cecília	Mt 7,24–29	Esz 8
19 Péntek	Emília, Esztella, Rubinka	Mt 8,1–4	Esz 9,1–19
20 Szombat	Illés, Éliás, Margaréta	Mt 8,5–13	Esz 9,20–10,3

És illeté annak kezét, és elhagyta őt a láz; és fölkele, és szorgála nékik. Mt 8,15

21 Vasárnap	○ Dániel, Daniella, Léna	Mt 8,14–17	Zsolt 1
22 Hétfő	Magdolna, Magda, Mária	Mt 8,18–22	Zsolt 2
23 Kedd	Lenke, Brigitta	Mt 8,23–27	Zsolt 3
24 Szerda	Kinga, Kincső, Csenge	Mt 8,28–34	Zsolt 4
25 Csütörtök	Kristóf, Jakab	Mt 9,1–8	Zsolt 5
26 Péntek	Anna, Anikó, Panna, Anett	Mt 9,9–13	Zsolt 6
27 Szombat	Olga, Liliána, Györk, Natália	Mt 9,14–17	Zsolt 7

Ha csak ruháját illetem is, meggyógyulok. Mt 9,21

28 Vasárnap	☾ Szabolcs, Alina, Ince, Adina	Mt 9,18–26	Zsolt 8
29 Hétfő	Márta, Flóra, Bea	Mt 9,27–31	Zsolt 9
30 Kedd	Judit, Xénia	Mt 9,32–38	Zsolt 10
31 Szerda	Oszkár, Heléna, Ignác	Mt 10,1–23	Zsolt 11

Feljegyzések _____

- július 1.
 - Semmelweis-nap, a magyar egészségügy napja
- július 6.
 - A csók világnapja
- július 20.
 - A Hold napja
- július 22.
 - A nándorfehérvári diadal emléknapja
- július 28.
 - A hepatitisz világnapja

*Nappal párás melege, jégesőnek rossz jele.
Délután, ha kakas szól, estig az ég válaszol.
Ha szerencséd megszakad, hetes eső rád szakad.
Hangyák, ha szétfutkosnak, eső elől rohannak!*

Augusztus

KISASSZONY HAVA

1 Csütörtök	Boglárka, Boglár, Ete, Kála	Mt 10,24–42	Zsolt 12
2 Péntek	Lehel, Özse	Mt 11,1–19	Zsolt 13
3 Szombat	Hermína, Kira, Tea	Mt 11,20–24	Zsolt 14

Jőjjetek én hozzám mindnyájan, a kik megfáradtatok és megterhelteketek, és én megnyugosztalak titeket. Mt 11,28

4 Vasárnap	●	Domonkos, Dominik, Dominika	Mt 11,25–30	Zsolt 15
5 Hétfő		Krisztina, Zita, Kriszta	Mt 12,1–8	Zsolt 16
6 Kedd		Berta, Bettina	Mt 12,9–21	Zsolt 17
7 Szerda		Ibolya, Arabella	Mt 12,22–37	Zsolt 18
8 Csütörtök		László, Eszmeralda	Mt 12,38–45	Zsolt 19
9 Péntek		Emőd, Liliom	Mt 12,46–50	Zsolt 20
10 Szombat		Lőrinc, Bianka, Csilla	Mt 13,1–9	Zsolt 21

Mert a kinek van, annak adatik, és bővölködik; de a kinek nincs, az is elvétetik tőle, a mije van. Mt 13,12

11 Vasárnap		Zsuzsanna, Tiborc, Tibor	Mt 13,10–23	Zsolt 22
12 Hétfő	☉	Klára, Letícia, Diána	Mt 13,24–30	Zsolt 23
13 Kedd		Csongor, Ipoly, Ince	Mt 13,31–35	Zsolt 24
14 Szerda		Mikeás, Marcell, Maximilián	Mt 13,36–43	Zsolt 25
15 Csütörtök		Mária, Marina	Mt 13,44–52	Zsolt 26
16 Péntek		Ábrahám, Ábris, Rókus	Mt 13,53–58	Zsolt 27
17 Szombat		Jácint, Arika, Réka	Mt 14,1–12	Zsolt 28

És kimenvén Jézus, látá nagy sokaságot, és megszáná őket, és azoknak betegeit meggyógyítá. Mt 14,14

18 Vasárnap		Ilona, Ilka	Mt 14,13–21	Zsolt 29
19 Hétfő	○	Huba, Emília	Mt 14,22–36	Zsolt 30
20 Kedd		István, Vajk, Bernát	Mt 15,1–9	Zsolt 31

ÁLLAMALAPÍTÁS ÜNNEPE

21 Szerda		Sámuel, Hajna	Mt 15,10–20	Zsolt 32
22 Csütörtök		Menyhért, Mirjam	Mt 15,21–28	Zsolt 33
23 Péntek		Bence, Szidónia, Fülöp, Róza	Mt 15,29–39	Zsolt 34
24 Szombat		Bertalan, Jonatán, Aliz	Mt 16,1–12	Zsolt 35

Simon Péter pedig felelvén, monda: Te vagy a Krisztus, az élő Istennek Fia. Mt 16,16

25 Vasárnap		Lajos, Patrícia	Mt 16,13–20	Zsolt 36
26 Hétfő	☾	Endre, Izsó, Tália, Natália	Mt 16,21–23	Zsolt 37
27 Kedd		Gáspár, Zoárd, Mónika	Mt 16,24–28	Zsolt 38

ÚJ KENYÉR ÜNNEPE

28 Szerda		Ágoston, Mózes	Mt 17,1–13	Zsolt 39
29 Csütörtök		Beatrix, Erna, Szabina	Mt 17,14–21	Zsolt 40
30 Péntek		Róza, Rózsa, Félix	Mt 17,22–27	Zsolt 41
31 Szombat		Erika, Bella, Hanga	Mt 18,1–10	Zsolt 42

Feljegyzések

- augusztus 2.
– A roma holokauszt emléknapja
- augusztus 6.
– A nukleáris fegyverek betiltásáért folyó harc világnapja
- augusztus 12.
– A fiatalok világnapja
- augusztus 13.
– Balkezesek világnapja
- augusztus 30.
– Az eltűntek világnapja

Új magokból süss kenyeret,
Adj hálát, hogy megszeghed!!
Amit levágsz, az a tied!
Ha megtörted, meg is egyed!

Szeptember

SZENT MIHÁLY HAVA

Ekképen a ti mennyei Atyátok sem akarja, hogy egy is elveszssen e kicsinyek közül.

Mt 18,14

1 Vasárnap	Egyed, Egon, Tamara	Mt 18,11–14	Zsolt 43
2 Hétfő	Rebeka, Töhötöm, Dorina	Mt 18,15–20	Zsolt 44
3 Kedd ●	Hilda, Szende	Mt 18,21–35	Zsolt 45
4 Szerda	Rozália, Róza, Ida	Mt 19,1–12	Zsolt 46
5 Csütörtök	Viktor, Lőrinc, Ofélia	Mt 19,13–15	Zsolt 47
6 Péntek	Ida, Zakariás, Beáta	Mt 19,16–26	Zsolt 48
7 Szombat	Regina, Ivor	Mt 19,27–30	Zsolt 49

Ekképen lesznek az utolsók elsők és az elsők utolsók. Mt 20,16

8 Vasárnap	Mária, Adrienn	Mt 20,1–16	Zsolt 50
9 Hétfő	Ádám, Péter	Mt 20,17–28	Zsolt 51
10 Kedd	Hunor, Nikolett, Nikolett	Mt 20,29–34	Zsolt 52
11 Szerda ☽	Teodóra, Igor, Radakund	Mt 21,1–11	Zsolt 53
12 Csütörtök	Mária, Guidó, Irma	Mt 21,12–17	Zsolt 54
13 Péntek	Kornél, Ludovika	Mt 21,18–22	Zsolt 55
14 Szombat	Szeréna, Roxána	Mt 21,23–27	Zsolt 56

Eredj fiam, munkálkodjál ma az én szőlőmben. Mt 21,28

15 Vasárnap	Enikő, Melitta	Mt 21,28–32	Zsolt 57
16 Hétfő	Edit, Ditta, Ciprián	Mt 21,33–46	Zsolt 58
17 Kedd	Zsófia, Hildegárd, Róbert	Mt 22,1–14	Zsolt 59
18 Szerda ☒	Diána	Mt 22,15–22	Zsolt 60
19 Csütörtök	Vilma, Hajnalka	Mt 22,23–33	Zsolt 61
20 Péntek	Friderika	Mt 22,34–40	Zsolt 62
21 Szombat	Máté, Mirella, Jónás	Mt 22,41–46	Zsolt 63

Doktoroknak se hivassátok magatokat, mert egy a ti Doktorotok, a Krisztus.

Mt 23,10

22 Vasárnap	Móric, Mór	Mt 23,1–12	Zsolt 64
23 Hétfő	Áldó, Tekla, Lina, Líviusz	Mt 23,13–22	Zsolt 65
24 Kedd ☾	Gellért, Mercédesz, Gerda	Mt 23,23–36	Zsolt 66
25 Szerda	Kleofás, Kende, Eufrozina	Mt 23,37–39	Zsolt 67
26 Csütörtök	Jusztina, Kozma	Mt 24,1–22	Zsolt 68
27 Péntek	Adalbert, Albert	Mt 24,23–44	Zsolt 69
28 Szombat	Vencel, Salamon	Mt 24,45–51	Zsolt 70

Adjatok nékünk a ti olajotokból, mert a mi lámpásaink kialusznak. Mt 15,8

29 Vasárnap	Mihály, Opál, Rafael	Mt 25,1–13	Zsolt 71
30 Hétfő	Jeromos, Médea, Hunor	Mt 25,14–30	Zsolt 72

[illegible]

- szeptember 5.
– Jótékonyági világnap
- szeptember 8.
– Az írástudatlanság elleni küzdelem nemzetközi napja
- szeptember 11.
– World Trade Center elleni támadás áldozatainak emléknapja
- szeptember 15.
– A mozdonyvezetők nemzetközi napja
- szeptember 15.
– A demokrácia nemzetközi napja
- szeptember 16.
– Az ózon világnapja
- szeptember 18.
– Az elsősegélynyújtás világnapja
- szeptember 20.
– Európai kultúra napja
- szeptember 20.
– A gyermekek világnapja
- szeptember 21.
– ENSZ békenap
- szeptember 21.
– A hála világnapja

Szép időnek tiszta ege, jó gyümölcsnek biztos jele.

Ahány fagy volt Máté előtt, annyi lesz majd Pongrác mögött.

Napsütéses Móric napja – hóviharok hírére adja.

Vencel heti keleti szél, hosszú kemény telet ígér.

Október

MINDENSZENT HAVA

1 Kedd	Malvin, Malvina, Teréz	Mt 25,31–46	JSir 1
2 Szerda	● Petra, Örs	Mt 26,1–5	JSir 2
3 Csütörtök	Helga, Jozefa	Mt 26,6–13	JSir 3
4 Péntek	Ferenc, Edvin, Damarisz	Mt 26,14–16	JSir 4
5 Szombat	Attila, Aurél, Etele	Mt 26,17–29	JSir 5

Ha mindnyájan megbotráncoznák is te benned, én soha meg nem botráncozom. Mt 26,33

6 Vasárnap	Brúnó, Renáta, Kadosa	Mt 26,30–35	Dán 1
-------------------	-----------------------	-------------	-------

NEMZETI GYÁSZNAP

7 Hétfő	Amália, Bekény	Mt 26,36–46	Dán 2
8 Kedd	Koppány, Etelka, Magor	Mt 26,47–56	Dán 3
9 Szerda	Dénes, János, Denisz	Mt 26,57–68	Dán 4
10 Csütörtök	Ⓜ Gedeon, Bendegúz, Ferenc	Mt 26,69–75	Dán 5
11 Péntek	Brigitta, Gitta, Etel	Mt 27,1–10	Dán 6
12 Szombat	Miksa, Rezső, Edvin	Mt 27,11–14	Dán 7

Ne avatkozzál amaz igaz ember dolgába;

mert sokat szenvedtem ma álmomban ő miatta. Mt27,19

13 Vasárnap	Kálmán, Edgár, Ede, Eduárd	Mt 27,15–26	Dán 8
14 Hétfő	Helén, Heléna, Livia	Mt 27,27–30	Dán 9,1–19
15 Kedd	Teréz, Terézia, Aranka	Mt 27,31–44	Dán 9,20–27
16 Szerda	Gál, Aurélia	Mt 27,45–56	Dán 10
17 Csütörtök	○ Hedvig, Hédi, Szilamér	Mt 27,57–61	Dán 11,1–20
18 Péntek	Lukács, Jusstusz	Mt 27,62–66	Dán 11,21–45
19 Szombat	Nándor	Mt 28,1–10	Dán 12

**Ideje-e néktek, hogy ti mennyezetes házakban lakoztatok, holott ez a ház
romban áll? Agg 1,4**

20 Vasárnap	Irén, Iringó, Vendel	Mt 28,11–15	Hag 1
21 Hétfő	Orsolya, Orsika, Zsolt	Mt 28,16–20	Hag 2
22 Kedd	Előd, Korina	Ruth 1	Róm 1,1–17
23 Szerda	Gyöngyi, Gyöngyvér	Ruth 2	Róm 1,18–32

NEMZETI ÜNNEP

24 Csütörtök	☾ Salamon, Ruben, Antal	Ruth 3	Róm 2,1–16
25 Péntek	Blanka, Bianka, Mór	Ruth 4	Róm 2,17–29
26 Szombat	Dömötör, Amanda, Armand	1Sám 1	Róm 3,1–20

Az Úr öl és elevenít, Sírba visz és visszahoz. 1Sám 2,6

27 Vasárnap	Szabina, Szabrina	1Sám 2	Róm 3,21–31
28 Hétfő	Simon, Szimonetta, Taddeus	1Sám 3	Róm 4,1–12
29 Kedd	Melinda, Nárcisz, Ózike	1Sám 4	Róm 4,13–25
30 Szerda	Alfonz, Kolos, Zenóbia	1Sám 5	Róm 5,1–11
31 Csütörtök	Farkas, Cseke	1Sám 6	Róm 5,12–21

REFORMÁCIÓ EMLÉKÜNNEPE

[illegible]

- október 1.
– Az idősek világnapja
- október 4.
– Az állatok világnapja
- október 6.
– Az aradi vértanúk
emléknapja
- október 9.
– Postai világnap
- október második
csütörtök
– A látás világnapja
- október 15.
– A vakok és gyengén-
látók nemzetközi napja
- október 15.
– Az ölelés világnapja
- október 16.
– A kenyér világnapja
- október 17.
– A szegénység elleni
küzdelem világnapja
- október utolsó előtti
vasárnap
– Missziók világnapja
- október 24.
– Az ENSZ világnapja
- október 24.
– Az origami
világnapja

*Adjon Isten, 'ki mit várt!
Méhsert, kolbászt és lekvárt!
Bő szüretet, eleséget,
Szépasszonyt, jó feleséget!*

November

SZENT ANDRÁS HAVA

1 Péntek	●	Itala, Marianna	1Sám 7	Róm 6,1–11
2 Szombat		Vitéz, Achilles	1Sám 8	Róm 6,12–23

Te pedig most állj meg, hogy megmondjam néked az Istennek beszédét. 1Sám 9,27

3 Vasárnap		Győző, Hubert, Márton, Ilka	1Sám 9	Róm 7,1–6
4 Hétfő		Károly, Karola	1Sám 10	Róm 7,7–13
5 Kedd		Imre, Tétény, Zakariás	1Sám 11	Róm 7,14–25
6 Szerda		Lénárd, Énók	1Sám 12	Róm 8,1–17
7 Csütörtök		Rezső, Csenger	1Sám 13	Róm 8,18–30
8 Péntek		Zsombor, Lehel	1Sám 14,1–15	Róm 8,31–39
9 Szombat	☽	Tivadar, Szibilla, Nátán	1Sám 14,16–52	Róm 9,1–13

Kicsiny valál te a magad szemei előtt is, mindazáltal Izráel törzseinek fejévé lettél.

1Sám 15,17

10 Vasárnap		Réka, Ariel	1Sám 15	Róm 9,14–33
11 Hétfő		Márton, Martin, Tódor	1Sám 16	Róm 10,1–13
12 Kedd		Aba, Jónás, Renátó	1Sám 17	Róm 10,14–21
13 Szerda		Szilvia, Szaniszló	1Sám 18	Róm 11,1–10
14 Csütörtök		Aliz, Klementina, Huba	1Sám 19	Róm 11,11–24
15 Péntek	○	Albert, Lipót	1Sám 20	Róm 11,25–36
16 Szombat		Ödön, Edmond, Margit	1Sám 21	Róm 12,1–8

A szeretet képmutatás nélkül való legyen. Iszonyodjatok a gonosztól, ragaszkodjatok a jóhoz. Róm 12,9

17 Vasárnap		Hortenzia, Gergő, Salomé	1Sám 22	Róm 12,9–21
18 Hétfő		Jenő	1Sám 23	Róm 13,1–7
19 Kedd		Erzsébet, Zsóka	1Sám 24	Róm 13,8–14
20 Szerda		Jolán, Zsolt, Ödön	1Sám 25	Róm 14,1–12
21 Csütörtök		Olivér	1Sám 26	Róm 14,13–23
22 Péntek		Cecília, Filemon	1Sám 27	Róm 15,1–13
23 Szombat	☾	Kelemen, Klementina	1Sám 28	Róm 15,14–33

Köszöntések egymást szent csókolással. Köszöntenek titeket a Krisztus gyülekezetei.

Róm 16,16

24 Vasárnap		Emma, Flóra	1Sám 29	Róm 16,1–16
25 Hétfő		Katalin, Katinka, Liza	1Sám 30	Róm 16,17–27
26 Kedd		Virág, Áldó	1Sám 31	1Kor 1,1–17
27 Szerda		Elemér, Virgil, Virgínia	2Sám 1	1Kor 1,18–31
28 Csütörtök		Jakab, Stefánia	2Sám 2	1Kor 2
29 Péntek		Ilma, Taksony	2Sám 3	1Kor 3
30 Szombat		András, Andor, Dormand	2Sám 4	1Kor 4

December

KARÁCSONY HAVA

Azért ne régi kovással ünnepeljünk, sem rosszaságnak és gonoszságnak kovászával.

1Kor 5,8

1 Advent 1. vasárnapja	Blanka, Elza	2Sám 5	1Kor 5
2 Hétfő ●	Melinda, Vivien	2Sám 6	1Kor 6
3 Kedd	Ferenc, Olívia, Atala	2Sám 7	1Kor 7,1–24
4 Szerda	Borbála, Barbara, Boróka	2Sám 8	1Kor 7,25–40
5 Csütörtök	Vilma, Csaba	2Sám 9	1Kor 8
6 Péntek	Miklós, Gyopár	2Sám 10	1Kor 9,1–18
7 Szombat	Ambrus, Ambrózia	2Sám 11	1Kor 9,19–27

Azért a ki azt hiszi, hogy áll, meglássa, hogy el ne essék. 1Kor 10,12

8 Advent 2. vasárnapja	Mária, Márta, Rege	2Sám 12	1Kor 10,1–13
9 Hétfő D	Natália, Natasa	2Sám 13	1Kor 10,14–33
10 Kedd	Judit, Loretta	2Sám 14	1Kor 11,1–16
11 Szerda	Árpád	2Sám 15	1Kor 11,17–34
12 Csütörtök	Gabriella, Johanna	2Sám 16	1Kor 12
13 Péntek	Luca, Otília	2Sám 17	1Kor 13
14 Szombat	Szilárd, Szilárda	2Sám 18	1Kor 14,1–25

Mindenek épülésre legyenek. 1Kor 14,26

15 Advent 3. vasárnapja	Valér, Detre	2Sám 19	1Kor 14,26–40
16 Hétfő O	Etelka, Aletta	2Sám 20	1Kor 15,1–34
17 Kedd	Lázár, Olimpia	2Sám 21	1Kor 15,35–58
18 Szerda	Augusztá	2Sám 22	1Kor 16
19 Csütörtök	Viola, Violetta, Dáriusz	2Sám 23	1Kor Zsid 1
20 Péntek	Teofil, Apor, Nemere	2Sám 24	Zsid 2
21 Szombat	Tamás	Mik 1	Zsid 3

Járuljunk azért bizodalommal a kegyelem királyi székéhez. Zsid 4,16

22 Advent 4. vasárnapja	Anikó, Zénó, Tifani	Mik 2	Zsid 4
23 Hétfő C	Viktória, Niké	Mik 3	Zsid 5
24 Kedd	Ádám, Éva	Mik 4	Zsid 6
25 Sz. Karácsony 1.	Eugénia, Noel	Mik 5	Zsid 7
26 Cs. Karácsony 2.	István	Mik 6	Zsid 8
27 P. Karácsony 3.	János	Mik 7	Zsid 9
28 Szombat	Kamilla, Apor	Jón 1	Zsid 10

Nyomorúságomban az Úrhoz kiálték és meghallgata engem; a Seol torkából sikolték és meghallád az én szómat. Jón 2,3

29 Vasárnap	Tamás, Tamara	Jón 2	Zsid 11
30 Hétfő	Annamária, Dávid, Zoárd	Jón 3	Zsid 12
31 Kedd ●	Óév, Szilveszter	Jón 4	Zsid 13

[illegible]

- december 1.
 - AIDS elleni világnap
- december 1.
 - A békéért bebörtönözöttek nemzetközi napja
- december 3.
 - A fogyatékkal élő emberek nemzetközi napja
- december 4.
 - Nemzetközi bányásznap
- december 5.
 - A gazdasági és szociális fejlődés önkénteseinek világnapja
- december 6.
 - Mikulás
- december 7.
 - A nemzetközi polgári repülés napja
- december 9.
 - Korrupcióellenes világnap
- december 10.
 - Az emberi jogok napja
- december 10.
 - A labdarúgás világnapja
- december 12.
 - A rockzene nemzetközi napja

*Legmélyén a Nap járása – leghosszabb a fa árnyéka.
Rövid nappal, hosszú éjjel – pásztorcsillag tekint széjjel.
Három karéj kenyeret, karácsonyi perecet,
Egy korsónyi forralt bort! Boldogságos karácsonyt!*

Pollennaptár

Név	Allergenitás	Pollenszórás									
		Febr.	Márc.	Ápr.	Máj.	Jún.	Júl.	Aug.	Szept.	Okt.	
Mogyoró	***										
Éger	***										
Tiszafa	**										
Nyár	***										
Szil	*										
Kóris	***										
Juhar	**										
Fűz	***										
Gyertyán	**										
Tölgy	*										
Platán	***										
Bükk	*										
Pázsitfű	****										
Lórom	***										
Útifű	***										
Csalán	*										
Libatop	***										
Üröm	****										
Parlagfű	****										

Horgásznaptár

	Kiváló esély
	Jó esély

	Első negyed		Telihold
	Utolsó negyed		Újhold
			Telihold (holdfogyatkozás)

Hónap	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31
Jan.				☾						●	●							☾							☼						
Febr.			☾						●	●						☾								☼							
Márc.			☾							●	●						☾							☼							
Ápr.		☾						●							☾									☼							
Máj.	☾							●							☾								☼								☾
Jún.						●								☾														☾			
Júl.						●								☾													☾				
Aug.				●										☾												☾					
Szept.			●								☾															☾					
Okt.		●								☾								☼						☾							
Nov.	●								☾														☾								
Dec.	●							☾															☾								●

JÓZSEF ATTILA

Kiáltunk Istenhez

Isten!

Kiáltunk hozzád:

Légy a mi érző, meleg bőrünk,

Mert megnyúztak bennünket,

A fájdalomtól már semmit se látunk

És hiába, hiába tapogatózunk,

Nem érezzük meg a dolgokat,

Csak azt, hogy irtózatosan fájnak.

Mi haszna, ha tudjuk, de nem látjuk,

Hogy belőlünk lobbannak ki tavasszal a rügyek,

Hogy fáradságnál hősebb a karunk

S agyunk robbantóbb minden dinamitnál.

Szavunk gyapjúja megpörkölődik

És keserű füstként hordozza a szél,

Mert nem takarózik senki sem bele.

Mindenkiből kicsurog a lelkünk,

Mint rozsdalyukasztotta kannákból a tej.

Szeretetünkkel sajttá ojtjuk mégis,

Hogy legalább a fiaké legyen,

Mert most leaggathadd magadról a csillagokat,

Itt a garasok fénye maradandóbb.

S nem fogad az asztalához senki,

Hegyek barlangos gyökereit rágjuk,

Az égen sem nap - aranytallér ragyog,

A mezőkön kutyatej sem érik.

Ó, légy a mi érző, meleg bőrünk,

Hogy a fájás lepereregjen rólunk,

Mint a ludak tolláról a víz,

Hogy végre egyszer megfaraghassuk már

A márványszobrot és a deszkalócat –

Nem akarjuk, hogy holnapra maradjon

S a vizeken már delelnék a felhők,

Eztán már az árnyak sokasodnak,

Dologvégzetlen kell, hogy hazatérjünk,

Meghálni lecsukódó szemeid alá.

EGYHÁZBAN ÉLÜNK

210 éves az égerháti református templom

Égerhát a Nagybányai Egyházmegye legnépesebb leányegyházközsége (2023-ban 97 lélek). Mivel sokak előtt ismeretlen mind a helység, mind a gyülekezet, bátorkodom a továbbiakban bővebben írni ezekről.

Égerhát a régi Szilágy vármegye része, a Bükkaljához tartozik, sőt ennek találkozó helye és központja. A falu a Szilágy teraszán települt, keleti határán átfolyik a Szilágy pataka. Neve az égerfával kapcsolatos: olyan hátság, amelyen égerfa nő. Névváltozatai Petri Mór szerint 1543-ban

Eggherhat, 1549-ben Egerhath, 1555-ben Egerhat.

A falut a Bélteki Drágffy és Kusalyi Jakcs családok birtokolták a 16. században. 1555 október 10-én Égerhát is szerepelt azon települések között, amelyektől tiltották I. Ferdinánd királyt Jakcs Mihály fiai, Boldizsár, Mihály és András nevében, mert a bélteki Drákffy Györgyről rájuk szállott birtokot Báthory Györgynek és feleségének somlyói Báthory Annának, valamint Nádasdi Tamás nádor királyi helytartónak adományozta.

A 17. század második felében, Várad török kézre kerülése

után a falu teljesen elpusztult. Erről a szomorú állapotról 1683 augusztus 12-én az esperesi vizitáció jegyzőkönyve így ír: „Egerhat Monaiensis ecclesiae erat filialis sed ab egressu tyrannorum Tartarorum funditis est desolata [...] mivel az Égerháti Ecclesia tellyességgel elpusztult úgy hogy már csak vadak lakják és lakosi is elfogytanak annyira, hogy három vagy négy bokor embereket aligh találhatnának az országbann is, ha ugyan szorgalmatosan keresnék is, mellyhez képest a Sacramentomi eszközök és harangjok is abalienáltatott volt”. Ekkor megmaradt kevés számú magyar lakos a betelepülő románokkal szemben háttérbe szorul, a község magyar jellege elvész.

A 18. századtól híres vásártartó helyként tartották számon, amelyet még a prágai baromkereskedők is felkerestek. Kőváry László 1840-ben a szilágysági nevezetesebb vásártartó helyek között említi. Manapság a gyakori marhavész és sertéspestis-veszedelem miatt a vásárok nemigen tartatnak meg.

A századfordulón Égerhát jelentőségét növelte a vasúthálózatba való bekapcsolódás (1899), és az égerháti fűrészgyár megépítése az állomás mellett. A fűrészgyár a környék legnagyobb üzeme volt, kisvasút kötötte

össze a felsőszivágyi Bornemissza báró erdeivel. A gyár és a vasút maradványai ma is fellelhetők.

A falu hely- és határneveinek jelentős része ma is magyar eredetű. Báró-domb, Cigány-domb, Lippa-domb, Ungyura, Mocsár, Patak, Tag, Telep, Kantári-domb, Szik. A faluban gyakrabban előforduló családnevek a magyarság körében: Fóris, Bessenyei, Vicsai, Molnár – egyes vélemények szerint, az itt lakó románok között vannak, kiknek családneve tiszta magyar hangzású, de az idők folytán levetkeztek nemzetiségüket, s vele nyelvüket, vallásukat.

A középkori falu lakossága a reformált vallást hamar befogadta, az 1650-es években itt szolgált Bölöni Mihály prédikátor. Templomát Katona Zsigmond birtokos-főgondnok építtette 1814-ben, ő és neje, gróf Mikó Anna adományozták az úrvacsorai kegytárgyakat az egyháznak. A templom felszentelésekor, 1825. szeptember 25-én örök hűséget esküdött gróf Toldalagi Ferencz és Katona Anna.

A templom ÉK-DNY-i tengelyben épült, az északkeleti homlokzat előtti torony 18 méter magas, a belső 6 x 11 méteres, 80 ülőhellyel. „A Nagyenyeden, 1876 jun. 11-17 között tartott Erdélyi Ev. Ref. Egyh-kerület Közgyűlése tudomására hozatik, hogy: Égerhátaon a templom bezsendelyeztetett.”

Az 1900-1901. évi Esperesi Jelentés leírja: „Isteni tiszteletre a hívek a monói egyházba járnak át, mivel az égerháti templom menyezete leszakadt. A romlásnak indult templomnak helyre hozása iránt a szükséges intézkedések megtétettek s a helyreállítás rövid időn kezdetét veszi.”

1903-ban az Esperesi Jelentésben már ez olvasható: „Ez a 83 lelket számláló kis egyház voltaképpen Monóhoz affiliálva, esperes Benkő Albert sz-csehi lelkész urat csak az összeomlott templom restuarálásának nehéz munkájára nevezte ki beszolgáló lelkésznek. A templom restaurálása miatt az isteni tiszteletnek szünetelnie kellett. Most szeptemberre azonban a templom

restaurálása be lesz végezve, s azonnal kezdetét veszi az isteni tisztelet tartása.”

1926-ban adománygyűtésből renoválták újból a templomot.

1977-ben beszolgáló lelkipásztor jelenti: „Égerhát alig 30 családból álló, 131 lelket számoló kis gyülekezet, a nagyon megrongálódott templomát javítja. [...] a tetőt és a tornyot új bádoggal befedtük (a tetőzeten azelőtt cserép fedél volt) [...] a templomépület belsejét újravakolták és meszelték, a padokat lefestették; az ablakokat újjal (vaskeretűvel) helyettesítették[...] elvégezték a külső

vakolást”. Ugyanezt a munkálatot megismételték 2003-ban. 2008-ban – pályázati pénzek segítségével – kicseréltetett a teljes bútorzat (padok, papiszék), illetve megtörtént a nyílászárók cseréje is. 2022-ben önkormányzati segítségből új színt kapott a templom és torony külső felülete.

Úrasztali készletéből megemlítenéd egy ezüst talpaspohár ezen felírással: „Katona Zsigmondné gróf Mikó Julianna 1814”, egy kis ezüsttányér ilyen körirattal: „az Égerháti ev. ref. ekkl. számára csináltatta Gub. Cons. S. M. Berkeszi Katona Zsigmond”. 2022-ben adományoztatott az egyház részére egy ezüst keresztelési pohár és kistányér.

Az 1683-as vizitációs feljegyzés említést tesz egy harangról, melyet „a már ismertetett állapotok miatt – 1693-ban hoznak haza Szilágycsehből”. További sorsa ismeretlen. Az 1879-ben megjelent Névkönyv közlése szerint: „tornyában egy harang hívogatja az Úr házába a kevés hívekből azokat, akik még szeretnek, s kik még tudnak anyanyelvükön imádkozni. E kisharang szintén Katona Zsigmond ajándéka.” 1917-ben beszolgáltatott hadicélok-

ra. Jelen időben két harang hívja a gyülekezet tagjait istentiszteletre. A nagyobbik (58 cm) harangot Klein Oszkár öntötte Kudzsíron, felirata: „Jöjjetek énhozzám! Készült az Amerikába szakadt véreink adományából, Molnár Imre buzgósága révén.” A kisebbik (48cm) harangot Seltenhofer Frigyes öntötte 1911-ben, Sopronban, felirata: „Aki hiszen, idvezül”.

A Budapesti Kultuszminisztériumhoz intézett 1909/59-67 sz. beadványban, a beszolgáló lelkipásztor a következőket írja: „Égerhát nevében kérelmezem, hogy engedjék meg nemzetfenntartó okból Égerhát anyásítása. [...] Bizonylatot állítottam ki arról, hogy Égerhát egyház 1786 óta tartozik Monóhoz, mint anyaszentegyházhoz.” Anyaegyházként viszont nem tudja magát fenntartani. Egyetlen lekipásztor Pócsik János az 1921-23-as években. 1924-ben a román állam amaz intézkedése, hogy csak 300 lelket gondozó lelkészeknek utalja ki a kongruát, a „lélekszám kikerekítésének” kényszere alapján egyesítik az égerhádi egyházat a Süllelmed-szamoscikói egyházzal. Anyaegyházközségi „rangot” 1940-től 1960-ig „missziói egyházközségként” élvez a gyülekezet. Azóta ismételt Monó leányegyházközsége.

Önálló lelkipásztorai: PÓCSIK JÁNOS (1921-23); MEGYERI BÉLA (1940-44); BODNÁR LÁSZLÓ (1946-51); TANKÓCZY KÁROLY (1956); KULCSÁR JÁNOS (1957); SZABÓ EDIT (1959-60).

Az impériumváltásig helyben lakó lévita-kántortanítók végezték az egyházi szolgáltatásokat. Álljon itt emlékül a nevük: PÜSPÖKI SÁMUEL (1853-71); TOKAI SÁNDOR (1874-75); MOLNÁR MIKLÓS (1877-1900); SARKADI ANTAL (1905-08); VARGHA ELEMÉR (1908-15); CSIA ANTAL állami tanító (1916); KISS MIKLÓS állami tanító (1917); DÉNES LÁSZLÓ (1918); KATONA ZSOLT (1919-20).

A gyülekezet lélekszáma a 21. században 103 és 90 között mozgott.

Érdekességgként még megjegyzem, hogy e gyülekezetben szolgált 42 évig (1963-2005) gondnokként, a Pro Ecclesia-díjjal kitüntetett Molnár János atyánkfia. Szintén e gyülekezet szülöttje volt, a néhai id. Bessenyei István színész, rendező, a Szatmárnémeti Harag György Társulat örökös tagja és volt igazgatója, valamint a Proscenium Alapítvány volt elnöke.

Jó reménységgel hisszük, hogy Isten megelevenítő Lelke által fennmarad és továbbra is hangzik magyar nyelven az Ő örömezenete ezen a helyen is. Úgy legyen!

NAGY ANDRÁS
lelkipásztor

A felújított hegyközcsatári templom

Hegyközcsatár a Partiumban, Nagyváradtól 12 km-re északkeletre Bihar, Hegyköztóttelek és Hegyközújlak között fekszik. Magas dombtetőre épült település, mely a völgyek felé, az égtáj mind a négy irányába terjeszkedik. Községközpont, a hozzá tartozó települések Hegyköztóttelek, Siter, valamint Sitervölgy.

Az első, XIII. sz templom alapjai

A felállványozott torony

A település nevének eredetére több magyarázat létezik:

A település nevének eredetére több magyarázat létezik:

1. Egyes kutatók szerint, mivel a falu alapját az itt talált szláv népesség rakta le, akik hamar beolvadtak a magyarságba, a település nevét a szláv scitary szóból eredeztetik, mely pajzs-készítőt jelent.

2. Nevének Csatár utótagját a váradi püspök itt élő lovas nemeseiről (csatáraitól) kapta – írja Bunyitai Vince.

3. Pesty Frigyes feljegyzi, hogy a néphagyomány szerint Csatár hajdan több pusztával rendelkező, gazdag hely volt. A község területén hatalmas búzatároló vermek voltak, innen a Csaktár elnevezést kapta, később rövidített formája Csatár lett.

4. Sztankovics Gyula a Bölcsőm a Hegyköz című vidékismertető könyvében feljegyzi: „a néphagyomány szerint a név a

csat és az ár szöösszetételből származik. E szerint a török elleni harcban az egyik lovas vitéznek leszakadt a kengyele. Ez kiabálta, hogy csat és ár kell, hogy megjavíthassa.”

5. Rácz Anita debreceni egyetemi tanár szerint Csatár elnevezés személynévből is kialakulhatott, ugyanis 1138-

ban Citar személynévként szerepel a feljegyzésekben. 1211-ben Chatar személynévként is említetik.

A kutatók valószínűsítik, hogy Szent László király adományaként került a nagyváradi püspökség tulajdonába a település. Nevét a Váradi Regestrumban 1213-ból származó feljegyzés említi először Catar néven. Első lakói a közeli bihari várban szolgálatot teljesítő fegyverkovácsok lehetek. A 16. századvégi névsorok teljesen magyarnak mutatják az itt élőket.

Hegyközc satár műemléktemploma XIII. századi román kori alapokkal rendelkezik, melynek déli fala megmaradt, beépítve az idők során sok bővítésen átesett jelenkori templomba. Bunyitai Vince így ír a templomról: „Egyháza a mai helv. vall. egyház helyén emelkedett, keresztbe az utcán, hogy ős keresztény szokás szerint szentélyével napkelet felé álljon. Derék kőépület lehetett, de ma már csak déli oldalfalának legnyu-

gatibb részlete van meg egy ablakkal, melyen az újítás mellett is még felismerhető a félköríves jelleg. Toronyának nyugoti oldalán, a harangok magasságának megfelelő helyen felirat áll, melyen az évszám 1007-nek olvastatik. Ez évszámot magas helyzete miatt

közelről megtekinteni nehéz, mindemellett a felirat magyar szavai, a betűk latin, s a számjegyek arab idoma arra utal, hogy a két 00 helyett 66-ot, vagyis 1667-et kell olvasnunk.” (A 2021-es templomfelújítás alatt bizonyossá vált, hogy a Bunyitai Vince által is említett, a torony nyugati oldalán elhelyezett kő felirata 1607, a torony építésének évét jelöli.)

1332-37 között Csatár 16 garas pápai tizedet fizetett.

Az 1552-i s következő évek adóterheit a papság is viselte, aminek következtében az egyházi birtokok szintén bekerültek az adókönyvekbe. Csatárban ekkor 61 telket jegyeznek be.

1556 után a falu áttér a református hitre. Első ismert lelkipásztora Tordai Gergely, aki jelen van a váradi zsinaton (1569. október 10.).

1607-ben a templomot gótikus stílusban bővítik, tornyot építenek a templomhoz négy fiatoronnyal, körben deszkamellvédes sétálóval az ellenség és tűz megfigyelésére. Eredeti háromszögben záródó keskeny, gótikus ablakai a tornyon ma is láthatóak.

1730-ban az akkori lelkész Csáthy Dániel (később dunamelléki püspök) a Bihari Egyházmegyében elsőként kezdi vezetni az anyakönyveket.

Tető nélkül

Templombelső: régészeti ásatás

1772-ben főleg a templom-belsőben történnek barokk stílusú átalakítások.

1802-ben a templom keleti oldalának bővítése történik meg a jelenkori állapotára.

1809-ben az akkori lelkész, Jenei Sámuel három harangról tesz említést: a legnagyobb 1768-ban, a második 1719-ben, a harmadik 1796-ban öntetett.

1817-ben a toronyablakok csúcsívét lekerekítik, mivel toronyórát helyeznek el, melyet Tébi János nagyváradai lakatosmester készít.

1829-ben újraszindelyezik a templomot, majd a következő évben a torony is zsindelyezésre kerül. A tornyot magasítják, a négy fiatornyot eltávolították, helyüket bezsindelyezték, a sétálót körbe bedeszkázták, négyfelől ablakot hagytak rajta.

1832-ben, az 1719-ben készült, immár elavult kazettás mennyezetet kicserélik.

Az 1847-es nagy tűzvésznek a templom is áldozatul esik.

1849-ben Bánhegyesi János akkori gondnok a szószékkoronát kijavíttatja, új szószéket építtet téglából.

1876. május 20-án a Csatári Református Egyház templomába Zádori István és neje, Nagy Zsuzsanna egy hatváltós, pedál nélküli, de elől játszó orgonát készíttetnek önköltségükön 600 forint értékben, melyet a nagyváradai Jónás István orgonaépítő készít el. A templomrenoválás alatt az orgona is lebontatott és teljesen felújíttatott Papp Zoltán orgonaépítő Székelyudvarhelyi műhelyében.

1879. július 10-én Rómer Flóris régész, művészettörténész eljut Csátárba is és a Bihari útinapló című munkájában így ír a csatári templomról: „Július 10-én Storno Ferencz barátommal ismét útra keltem. Elhagyván

szokott országutamat, a bihari hágón át egyenesen Csatárnak tartottunk. Itten a catholicus templom egészen új; fordultunk tehát a helység közepe táján, kissé emelkedettebb helyen fekvő református egyház felé. Ennek nyoma már 1333-ban található, mikor e helyen, ezen püspöki mezővárosban már plébánia állott, de a megyei névtár szerint 1556-ban meg is szűnt. De azért, hogy ezen templom már a XIV-dik század első harmadában állott, távolról sem következik, hogy románkoriú ne legyen alapja, vagy is, hogy azt az árpádi korszakba vissza ne lehessen vezetni; mert valamint a szentélynél úgy a templom déli ol-

**A nyugati, torony alatti bejárat.
A régi vakolat megőrizte
az 1847-es tűzvész nyomait**

Felújított templom az Árpád-kori déli falrészlettel

A felújított, eredeti színeiben pompázó orgona

dalán is még látni lehet a kerekívű, vagyis románkorú ablakokat. Meglehet, hogy e helyen is kissé korhadott e templom, a miért nemcsak a gothizálásnak, de az újabb értelmetlen kornak is látszanak nyomai, mert az egyház szélesebbé is lett, a szentélyhez egy részlet hozzáépült, a meredek oldalú tornyot egy ízléstelen vöröshagymás sisak váltotta fel. Hajdanta e toronyba való bejárás csúcsosra háromszegű volt, de ezt egy részben téglával berakták, úgy mint a torony északi részénél lévő szűkebb bejárást is... A

csatári templom északra meg van toldva, csak a déli oldalon levő mostani bejárásnál van egy, alul szélesebb pillér, mely a régi, csekély hosszúságú templom kiterjedését mutatja; a többi újabb toldat; valamint csak a torony körül és a pillérek nyomaival látni lehet, a mi egymaga az ősrégi egyházzal tanúskodik.”

1881-ben a tornyot felújítják és bádoggazzák. Az idők során még sokszor újíttatja az Isten házáat a csatári református közösség: 1882-ben, 1907-ben, 1912-ben, 1928-ban, 1971-ben, 1981-ben, 2002-ben.

1917 áprilisában az 1854-ben a hívek költségén öntött kisharangot elviszik hadi célokra. A jelenleg is meglévő két harangot közadakozásból önteti a gyülekezet 1928-ban és 1932-ben.

A múlt azt bizonyítja, hogy a csatári református közösségnek lelkipásztorai és presbitériuma vezetésével mindig gondja volt az Isten házára. Most rajtunk volt a sor. Az Úr 2021. esztendejében nagy feladatot bízott ránk az Úr. Isten kegyelméből a 2021-es esztendő januárjától elkezdődött, Magyarország kormányának anyagi támogatásával, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület segítségével megvalósítandó teljes templom-felújítás. Első lépésként a régészeti feltáró munkálatok történtek meg. A régészeti ásatások által újabb ismeretekkel bővült templomunk története. A régi templom alapjai, melyeket eddig a föld rejtett, most felszínre kerül-

tek. Az első templom egy kicsi kápolnaszerű építmény volt, félköríves záródású szentéllyel, mely alapjának maradványai a mai templom keleti felében a padlószint alól kerültek elő. Szakemberek szerint nem kizárt, hogy a feltárt első templom építése talán még a 12. századra tehető. A kis épületet később

nyugat felé bővítették, szélesebb hajót építve hozzá, de a régi templomot szentélyként megtartották. Harmadik építkezési fázisként ugyancsak az Árpád-korban a templomhajót nyugat felé megtoldták, ahol az építésnél téglát, illetve köveket is használtak. A 18-19. században elbontották a középkori északi falat, s északra, valamint keletre kibővítették a templomot mai formájára. Az északi fal levett vakolattal igen fordított képet mutatott. Míg az Árpád-kori falaknál alulról 2 méter magasságban kő, majd téglával folytatódik az építés, addig a mostani északi fal építése téglával kezdődik és a felső részén jelenik meg a kő. Ez abból adódott, hogy miközben bontották a falat, északra bővítve már építették is. Így leérve az alapig, az alapból vett kövek kerültek felülre. A munkálatokat végző emberekkel beszélgetve megjegyeztem, azért maradhatott e templom fent évszázadokon át a történelem viharaiiban, mert felülről volt alapozva. Isten felülről alapozta meg az elődök hitét, akik megtöltötték e hajlékot és minden időben gondoskodtak arról, hogy Isten háza méltóképpen őriztessék meg generációról generációra. A templomrenoválás kezdetén szomorú látvány fogadta az oda betérőket: a másfél méternél is mélyebb régészeti munkagödörök, az azokból kitermelt földkupacok, majd az ablakok, ajtók és tető nélküli falak. Idősebb

gyülekezeti tagok szemébe könnyet csalt a látvány és a kérdés Isten előtti imádságként hangzott: vajon megérem-e, hogy megláthassam a felújított templomot? Forró László az akkori egyházkerületi főjegyző templomunkban tett látogatása során tapasztaltak alapján írja: „A jelenlegire bővített templom belülről olyan, mint a csatatér.” Valójában nem volt egy lélekemelő látvány Isten háza ebben az állapotában. De imádkoztunk és hittük, hogy Isten velünk és mellettünk küzd ezen a „csatatéren” és kegyelméből az Ő háza újra a régi pompájában fogadja majd azokat a csatári híveket, akik Isten igéjére szomjaznak. 2022. július 31-én már a templomban tartottuk meg a konfirmációi ünnepséget, igaz a templomi bútorzat még nem volt teljesen kész. 2022 karácsonyára elkészült az új szószék, az új padokat padfűtéssel látták el. Isten kegyelme indítson hálára bennünket mindenkor! Kívánom, hogy generációkon át hirdettessék Isten megtartó igéje, itt ebben a szépen felújított hajlékban! Egyedül Istené a dicsőség!

MIKLÓS CSABA-PÉTER
lelkipásztor

Reformáció Szilágysomlyón és környékén

A kezdet

A Wittembergből kiindult reformmozgalom (1517), mely Luther Márton nevéhez köthető, rövid időn belül elérkezett vidékünkre is. A reformáció hódítani kezdett már 1526 előtt is, ez okból az 1523-ban és 1525-ben megjelent törvények még halálbüntetéssel igyekeztek sújtani az „eretnekeket”.

A mohácsi vést követő zűrzavaros állapotok kedvező talajnak bizonyultak a reformáció gyors terjedéséhez Szilágysomlyón és környékén. Elsősorban a protestánsok lettek főurak, a Jakcsiak, Drágffyak, Bánffyak személyes példájukkal, a prédikátorok támogatásával voltak hatással jobbagyaik, a közösség áttérésére is. Derecskei Demeter prédikátor így írt: „1527–1530 között Drágffy Gáspár és felesége, Báthory Anna patrónusi támogatásával evangéliumi valóságra hozta a Szilágyságot (...) a megtisztított tudomány mindjárt az elején lábra kapott”. Az általánosan elfogadott

vélemény szerint „akié a föld, azé a vallás”, nem jellemző Somlyóra és környékére sem. Úgy tűnik, hogy nem a főtisztviselők, a kegyurak, a földbirokok döntöttek, hanem az egyszerű emberek, jobbágyok, zsellérek választottak a vallások között. Jakcsi Anna, nagyfalui Losonczi Bánffy Gáspár özvegyének döntése értelmében birtokán „szabadságot engedett az igaz keresztyénvallást követőknek.”

A 16. század első felében a külföldön, Németországban, Hollandiában tanuló, és később hazatérő peregrinus diákok sokban hozzájárultak a reformáció gyors elterjedéséhez. Csak Nagyfaluból ismeretes négy diák neve, és valószínű, hogy hazatértükkor Somlyón reformáltak.

Fontos szerep jutott a már reformációra tért kereskedőkre és árusokra, akik megfordultak a Szilágyság városain, településein. Méliusz Juhász Péter debreceni püspök a 16. század második felében a debreceni kereskedő és árus népeket jelölte meg a Szentírás igéinek és szellemiségének elterjesztőiként. A debreceni kereskedők akkortájt rendszeresen látogatták Nagyfalú mezőváros állatvásárait, Szilágysomlyót és környékét, és valóban nem kizárt, hogy az új hit itteni terjesztésében nekik is nagy szerep jutott.

Nem szabad megfeledkeznünk Ilosvai Selymes Péter szerepéről sem. Az 1520-ban Ilosván született, „sokszor igen nehéz körülmények között dolgozó énekszerző nem holmi hiányos műveltségű vándorénekes, udvari lantos”, hanem a kálvini reformáció elkötelezett, hitvitákban edződött híve, az 1570-es években az akkori Kusalykő (Kusaly) és később Selymesilosva kántortanítója.

A kálvini reformáció gyors elterjedését még az sem késleltette, legfeljebb csak lassította, hogy helyenként „erős lábakon állott a katolicizmus”. 1556-ban Nagyfalúnak még plébánosa volt. Az utolsó pálos szerzetes, Pál perjel csak 1593-ban hagyta el a kolostort, Szilágysomlyóról nem is beszélve, ahol a tekintélyes, katolikus Báthory család volt az úr, és 1532-ben katolikus templomot építettek.

Ilyen feltételek mellett Szilágysomlyón, a Kraszna menti települések sorában harmadikként, 1600-ban megalakult a református gyülekezet Ráczkövi Gáspár irányítása alatt. Előtte Kraszna 1556-tól és Nagyfalú 1586-tól rendelkezett református gyülekezettel Szegedi Lajos, illetve Ózánó Dávid irányításával.

Reformáció a 17. században

A 17. század első éveit vészterhesnek tartják a település környékén zajlott események miatt: Báthory Zsigmond seregei és a kalandor Mihály vajda zsoldosvezérének, Básta generális seregének goroszlói ütközete tette kiszámíthatatlanná a város sorsát. Bocskai István és hajdúinak álmosdi győzelme és az azt követő bécsi béke 1605-re rendezte a protestánsok helyzetét. Abban az időben Szilágysomlyón kb. 300 ember élt 58 telken, 27 szolgálával és 44 szegénnyel.

Kárásztelek és Szilágysomlyó kivételével a többi településen a római katolikus templomok a reformátusok tulajdonába kerültek. Azért, hogy a kárásztelki konfliktus Somlyón elkerülhető legyen, az 1615. szeptember 27. és október 13. között tartott Kolozsvári Országgyűlés a „romana ligioni” urak kérésére engedélyezte, hogy Somlyón azé a felekezeté legyen a templom, amely több hívőt számlál. De mindkét vallásbeli hívek közösen tartoznak a kisebbség számára „auditoriumot” építeni. Így az 1532-ben épült templom a katolikusoké maradt.

Ezek után Bethlen Gábor (1613-1629) a Somlyói Református Ecclesiát nemesítette, nemcsak anyagilag támogatta, hanem gondoskodott a prédikátorok, lelkészek, tanítók képzéséről is.

1608-tól az egyház mellett iskola is működött, ahova „a vidékbeli magyar, sőt oláh nemesség is maguk gyermekeit tanulás kedvéért behordták (...) A leánygyermek tanítása a kántor kötelessége volt.”

Bethlen Gábor 1629-ben bekövetkezett halála után az adományok (donációk) tovább folytatódtak szinte a század végéig. Özvegye, Brandenburgi Katalin 1630. április 23-án, Kolozsváron született döntése alapján a katolikus plébánosnak és a református papnak egyenlő formában osztották el a dézsmát. 1655. február 3-án II. Rákóczi György Szilágysomlyón megerősítette az 1630-as járandóságokat. A fejlődésben csak II. Rákóczi György sikertelen lengyelországi hadjárata okozott megtorpanást, amikor a török-tatár-moldvai csapatok kétszer is feldúlták a várost.

1663-ban Lónyai Anna, Kemény János özvegye a július 21-én kelt levelében a templomépítésre szánt telket bővítette.

I. Apafi Mihály 1675. február 26-i levelében az addigi kiváltságokat megerősítette, és ezen felül a dési sóbánya jövedelméből 25 forintot utaltatott át. Ennek eredménye az lett, hogy 1685-ben Miskolczi Gáspár papságában „jó és sűrű vaklábakra nagy talpakat és sűrű gerendákat vontattak succesive a parókiális telekre, a pap számára tisztességes tanuló, ebédlő, s cselédház, pítvarostól, pincéstől, istállóval s egyéb szükséges épületekkel s veteményes kerttel”.

Ennek a közel egy évszázadnyi fejlődésnek vetett véget a Habsburg megszállás, amikor „a török fajármot felváltotta a német vasjárom.”

Az üldöztetés és helytállás kora – a „kétfajú sas” markában

1700 után kezdetét vette a rekatolizáció, „a Habsburg hatalom igyekezett visszahelyezni a római katolikus egyházat régi hatalmába, és a cél érdekében gyakran az erőszaktól sem riadt vissza.”

Erre jött a válasz, a kuruc szabadságharc (1703-1711). Somlyó ezidőtájt Rákóczi birtokként természetesen a kuruc oldalon állott. 1705-ben azonban Hebreuille labanc seregei elfoglalták Somlyót, „feldúlták az egész várost, sokakat legyilkoltak. A református templomot, a haranglábat harangjával együtt, a parókiális házat, az iskolát felégette, és teljességgel hamuvá tette.”

Ilyen körülmények között tevékenykedtek „hitünk hősei”, civilek és lelkészek egyaránt. Megkerülhetetlen egyéniség Zoványi P. György, kinek 101 esztendő át fogó élete elválaszthatatlanul kapcsolódik Szilágysomlyóhoz, és az egész Szilágysághoz. 1656-ban született Biharon. Apja Zoványi P. János lelkipásztor volt. Korán árva lett, Ippon szolgának szegődött. 1677-ben Kolozsváron tanult, 1696-ban már a frízöldi Franecker egyetem hallgatója. 1698-ban végezte tanulmányait kitűnő eredménnyel. Még az év június 11-én Nagyenyeden pappá szentelték. 1700-tól Somlyón folytatta lelkészi szolgálatát. 1705-ben II. Rákóczi Ferenc felszólította a tábori lelkészi teendők végzésére a kuruc katonák között. Ezt végezte 1710-ig, majd ismét Somlyó lelkésze, 1715-ig. 1715. április 25-től Zilah első prédikátora. 1728. április 25-én megválasztották a Tiszántúli Egyházkerület püspökévé, mely tisztséget három évtizeden át viselte.

A kuruc szabadságharc leverése után, 1715-ben a várost 531-en lakták. 1720-ban Kraszna vármegye református hitű, frissen kinevezett főispánja, báró Losonczi László támogatásával elkezdődött a templom újjáépítése. Személyében a somlyói református egyház főgondnokát is tisztelhatték. Közadakozásból és báró Losonczi László 200 forintos adományából 1730-ban elkezdődött az építkezés. Őszire új, zsindelyes fedél alá került. „Tisztességes ajtók, üvegablakok is módosan készítették.” Hankóczi László plébános tiltakozása és feljelentése következtében 1731. február 24-én Bécs megállíttatta a munkálatokat, bezáratta a templomot.

1731. június 26-án az Erdélyi Diétagyűlés báró Losonczi Bánffy László főispánt és testvérét, Losonczi Bánffy Farkas viceispánt, valamint az egyház 13 kurátorát fej- és örökös jószágvesztésre ítélték. Öt éven át küldöttségek igyekeztek tisztázni ügyüket, míg végül a Szavolyai Jenő herceg elnökletével tartott miniszteri tanács az elítélteket felmentette.

A templomot 1736. október 10-én istentisztelet és ünnepély keretében nyitották meg. Addig az istentiszteleteket a parókián tartották meg. Időközben sorra érkeztek az adományok: úrasztali serleg (1707), úrasztali tányér (1736), keresztelő edények, kancsó és tál, úrasztali kehely, úrasztali ónkanna. Az építkezés 1737-ben, a kazettás mennyezet elkészítésével befejeződött. Kivitelezője Asztalos Pataki János volt. Az adakozás lankadatlanul folyt. 1769-ben megérkezett Szebenből az orgona, a híres Hans János orgonamester készítette. Ezidőben naponkénti istentiszteletet tartottak.

A felekezeti „megkülönböztetésnek” II. József császár (1780–1790) türelmi rendelete vetett véget, ami lehetővé tette a kőből készült torony megújítását is.

A 19. század első fele, és a „boldog békeidők” kora

A türelmi rendelet (1781. október 25.) lehetővé tette a továbblépést. Ismét adakozás és gyűjtés nyomán 1815-ben megépült a torony „In honorem Sanctae TRINITATIS” bejárati felirattal, de 1816-ban még kisebb javításra szorult.

E korból fennmaradt jegyzőkönyvekből kitűnik a törődés, a mindenre kiterjedő belső rendszabály működtetésére, az egyház szerepére a társadalom erkölcsi tartásának szabályozásában, a szegények segélyezésére.

Az 1867-es kiegyezés, az Osztrák–Magyar Monarchia megalakulása új fejezetet nyitott meg a református egyház életében. A „boldog békeidők” minden szempontból előrelépést jelentettek. A gyülekezet gyarapodott számbelileg, anyagilag és lelkiekben is. A gyülekezet híveinek, presbitériumának és lelkészének együttműködése, összefogása új lendületet adott az építkezéseknek, bővítéseknek, felújításoknak. Az anyagi helyzet javulása, vagy éppenséggel a jómódú hívek lelki indíttatása sokakat arra

készttetett, hogy maradandót alkossanak egyes gyülekezetek, sőt az egész magyar református egyház életében.

Szinte feledésbe merült Hegyi Mihályné neve, akinek helye ott lenne a Magyar Nagyasszonyok sorában. Szilágysomlyón született, római katolikus hitű édesanyja, „gróf Hohenwart Demeter Aloysia, ősi germán nemzetség sarja”, édesapja Józsa Demeter, Kraszna megyei főorvos. Eufrozina, a későbbi Hegyi Mihályné 20 évvel volt fiatalabb férjénél, Hegyi Mi-

hálnál, a Bánffy család gazdatisztjénél. Gyermektelen lévén, férje halála után nagy vagyonának egy részét a debreceni Gályarabok emlékművének felállítására adományozta. Az emlékoszlop felavatásának napján, 1895. szeptember 6-án a következőket mondta: „Kimondhatatlan az én örömöm, hálával telik el a szívem a mindenható jó Isten iránt, ki igaz református hitem e csekély jelének létesítését elérnem engedte. Legyen áldott Istennek szent neve, s a Szent Lélek, mely bennem működött, midőn az eszme megfogalmazódott lelkemben.”

Nagylelkűsége és adakozó készsége itt nem ért véget. Úgy tűnik, hogy teljes életének cselekedeteit az igaz hit járta át. Mindenét az anyaszentegyháznak szánta. Írásaiban sehol sem fedezhető fel személyének magasztalása, vagy az igény, hogy ezért ő valami elismerést várna vagy érdemelne. Fő erénye reformátussága, és magyarsága volt. Állításomat egy adománykísérő levelének szövegével erősíteném meg:

„Szilágysomlyó 29. 7. 1897.

Nagy Tiszteletű Úr!

Hetek óta vártam itt Somlyón, hogy kimehessek Bályokra, s magam adhassam át az ide mellékelt, már régen meg is ígért, s kész is lett keresztelő

edényeket. A mindenható Úr Isten, kinek nevében a kisdedek megkereszteltetnek, óvja meg azokat minden testi és lelki bajoktól, legyenek azok nem csak mint keresztények, de úgy is, mint igaz hű fiai, leányai magyar hazánknak, az emberiség nagy családjába fölvéve éljenek Istennek s drága hazánknak az élet legvégső határáig! Ámen!!!”

Alapot is hozott létre, melynek kamatjából a jó tanulókat jutalmazták meg. Életével, életművével érdemes lenne komoly levéltári kutatást végezni, emlékére Szilágysomlyón emléktáblát állítani.

A „boldog békeidőknek” és református gyülekezetünk virágzásának vetett véget az első nagy világháború kirobbanása 1914-ben. A kezdeti optimizmusnak, mely szerint a szüretig a háborúnak vége lesz, hamar vége lett. A háború 1918 novemberéig elhúzódott, annak minden társadalmi, gazdasági és főleg politikai következményével együtt.

Az 1920. június 4-i trianoni békediktátum teljesen új helyzet elé állította a szilágysomlyói református gyülekezetet is. A háború idején gyülekezetünket emberi és anyagi veszteség egyaránt érte. Nemcsak a fronton elhunyt katonák számával fogyott a gyülekezet létszáma, de a születések száma is csökkent, 1915-höz képest 1916-ban tizenhatal kevesebben, mindössze huszonheten születtek. A konfirmáltak száma magas, 51 fő volt.

Ami az anyagi veszteségeket illeti, 1917-ben elvitték a 288 kg-os nagyharangot, 1918-ban az orgona 37 darab ónsípját.

1920 után teljesen új helyzettel kellett szembenéznie gyülekezetünknek, az egyre súlyosbodó nemzeti elnyomás ellenére gyülekezetünk mégis talpra állt. A főleg gazdálkodó és kisiparos református közösségünk hite töretlen maradt. A gyülekezeti tagok áldozatkészsége, a vezetők átfogó, ésszerű szervező munkája nyomán az egyház megmaradt, fejlődött. Restauráltak, gondoskodtak az ifjúság hitoktatásáról, kántorokat képeztek, énekkart szerveztek.

Felpezsdült a művelődési élet, az oktatás. 1920-ban beindult a református elemi iskola két fiú- és két leányosztállyal, négy tanerővel. Ugyanebben az évben megalakult a Református Daloskör. 1922-ben létrejött a Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Egyesület, majd az 1924. május 25-i beszűntetése után, Protestáns Nőegyletként folytatta tevékenységét.

1930-ban már működött a nőszövetség, a leányszövetség (IKE), a legényegylet, az énekkar és többen közülük a városi daloskör tagjai is voltak. Műsoros estek, jótékonysági bálók rendezésével adományokat gyűjtöttek az újjáépítéshez, restauráláshoz és az iskola működtetéséhez.

Az 1930-as év volt a legtermékenyebb, az 1917-ben elvitt harang helyére egy új, 665 kg-os harangot öntettek, az orgona is megújított. Ugyanebben az évben nyitották meg a református felekezeti iskolát is. Ki tudja, ha az Úr nem Köblös Endre (1929–1940) lelkipásztort rendeli a gyülekezet élére, mindez megtörtént volna? Annak ellenére, hogy a román hatóság egyre súlyosabb intézkedésekkel próbálta ellehetetleníteni a magyar egyházat és azoknak művelődési, kulturális, oktatási intézményeit, mindent sikerült életben tartani.

Kimagasló adományok születtek a két világháború között: özv. Faragó Sándorné (férje ügyvéd volt), 1925-ben két alapítványt létesített 4.000 lej összeggel. Felét az egyháznak, felét a református felekezeti iskola fenntartására szánta.

Ottlík Margit nyugdíjas tanítónő 1930-ban 40.000 lejt kamatmentesen kölcsönzött két tanterem létesítésére a kibővített református iskola részére, és a későbbi jegyzőkönyvek nem tudósítanak arról, hogy ezt a kölcsönt az egyházközség visszafizette volna.

1936-ban Pataky József egyháztag a következőket adományozta: Magyar jelzálogkötvényt (nyereménykötvényt) 100 korona névértékben, 3 db. Sylvania-részt összesen 1.000 lej névértékben, Életbiztosítási kötvényt 1.000 lej névértékben, 2 db. kötvényt (adóban) összesen 5.100 lej névértékben.

1940-44-ben újra beköszöntött a magyar jólét. Az 1940-es magyar bevonulás és az 1944 októberi szovjet-román visszafoglalás között eltelt négy év gyorsan elmúlt. Mozgalmas évek voltak. A mozgósítások, majd a zsidók deportálása nagyon megviselte a város közösségét.

1944 októberétől 1947 decemberéig egy bizonytalan, átmeneti időszak után bekövetkezett a mindent megváltoztató vörös kommunista diktatúra. Elkezdődtek a kisajátítások, először a református templom és parókia környéki telkek egészségügyi intézmény építése céljából, majd ezt követően lakásépítési célokra. 1955-ig sorra kerültek a szántók, erdők,

legelők, gyümölcsösök. Törvényhatározat szüntette meg a felekezeti oktatási intézményeket is.

Isteni gondviselés, hogy 1946-ban új lelkész került a gyülekezet élére a boldog emlékeztű Sántha Pál lelkipásztor személyében. 1968-ig irányította, vezette, szervezte a gyülekezet életét. Amit lehetett, megmentett, megtartott, felújított a gyülekezet számára. Tartotta a lelket a hívekben. A jegyzőkönyvi bejegyzések alapján a templomba járás „kielégítő” volt. A presbiterek, egyházi tisztségviselők közötti kapcsolat jó volt. A gyülekezet egyben tartása érdekében minden lehetőséget megragadott a lelkipásztor. Bibliaórát, presbiteri bibliaórát tartott. A vasárnapi iskolát és a vallásórákat is megtartották, a diakóniai munka is rendesen működött.

Nyilvántartást készítettek a beteg, a házasulandó, a várandós, a tehetetlen személyekről. Fontos szerepet töltött be a családlátogatás. 1963-ban a lelkész és segédlelkész 180 családot látogatott meg. Az eredmény kézzelfogható volt. 1964-ben a húsvéti bűnbánati nagyhétén volt olyan is, hogy hatszázan voltak a templomban. Istentiszteletet délelőtt és délután is tartottak.

Nemcsak lelkiekben, hanem anyagiakban is megerősödött a gyülekezet. 1967 szeptemberében a régi, 650 kg-s nagyharang mellé megérkezett az új 360 kg-s is, melyet a megrepedt kisharang és az adományokból összegyűlt 27.000 lejből öntettek.

A lelkész 1968-as távozása után a gyülekezeti élet megsínylette hiányát. Csökkent a templomba járók lélekszáma, az úrvacsorával élők száma még látványosan visszaesett. Ennek oka részben a munkahelyeken kötelező vasárnapi munkavégzés is volt. Csökkent az egyházi fegyelem, a hívek „elmulasztották” az egyházi járulék befizetését. Véleményem szerint legnagyobb érvágás a hívek számára a családlátogatások elmaradása volt. Míg 1965-ben Sántha Pál lelkész és Zsigmond József segédlelkész együtt 268 családnál tett látogatást, ez a folyamat 1968 után, Zsigmond József segédlelkész Somlyóújlakra való távozása után szinte megszűnt.

Amikor 1973-ban Varga Pál lelkipásztor átvette a gyülekezet irányítását, a 135 családból 65 nem fizetett egyházi járulékot. Rövid idő alatt a presbiterek munkájának eredményeként a gyülekezet anyagi helyzete rendbe jött.

A harangozást villamosították, a parókián, templomon kisebb javításokat eszközöltek. Ami meglepő, hogy ebben az évben 60 ifjú konfirmált. Az 1980-as évek sem hoztak érdemben változást, csak kisebb-nagyobb munkálatok, javítások, templomi villanyhálózat kicserélése jelentette az újdonságot.

Az 1989-es rendszerváltoztatás hozta meg az áttörést. 1990-ben Mike Zoltán lelkipásztor és az új presbitérium lendületet adott az egyházi életnek. A „felszabadult” társadalom egyik napról a másikra megváltozott, mintha kicserélték volna a híveket. Megsokszorozódott a templombajárók lélekszáma, ünnep- és vasárnapokon zsúfolásig megtelt a templom.

1990-től újjáalakult az ének-
kar és az IKE is. Mindkét esetben
a taglétszám folyamatosan nőtt. Az
alkalmi szolgálatok, más gyüleke-
zetekbe történt meghívások moz-
galmassá tették a működést. Papp
Károly kántor, majd Szőnyi József
irányításával az énekkar felfelé ívelt
szakmailag és lelkeségben. Ezt vette
át a későbbiekben Papp Ilona, akit
a gyülekezet 1999. december 12-én
hívott meg a kántori állás betölté-
sére. Ugyanez a lendület jellemezte
az IKE életét is. Testvérgyülekezeti
kapcsolat kezdődött a szarvasi és
albertirsai evangélikus gyüleke-
zetekkel, valamint a nyírbátori és
mezőtúri református gyülekezet-
tel. A kezdeti fellángolás után ez
a kapcsolattartás az évek múltával
kialudni látszik.

1998-ban megalakult a Re-
formátus Nőszövetség. Az induló
tagság 23 főből állt.

Az új hatalom késleltető, elodázó politikájának ellenére gyülekezetünk rendre kezdte visszaszerezni kisajátított vagyonát, ez a folyamat most is csendben ugyanúgy zajlik.

1996-ban a presbitérium tagjai felvállalták a körzetesítést és azon belül a reformátusok névjegyzékének összeállítását. A teljeskörű felmérés eredménye meglepő lett: 2602 lélek, ebből 1296 férfi, 1305 nő; 495 egész (református) és 674 fél és egyes házasságban élő család. Ugyanebben az évben kezdődött el az egyetemes imaheti szolgálatok megrendezése is.

Kezdetben megemlékezéseknek, politikai fórumoknak is helyet adott egyházközségünk. 1990-től 2021-ig egyházközségünk biztosította a helyszínt a 16. sz. Báthory István cserkészcsapat számára is.

Mike Zoltán 2017-ben bekövetkezett halála után a gyülekezet irányítását a meghívott lelkész, Sándor András vette át. Az értékmentő munka tovább folytatódik és különös hangsúly került a lélekmentő szolgálatra, a gyülekezeti tagok személyes pásztrolására. Az elmúlt hat évben sok felújítási munka is magvalósult: megtörént a parókia külső és belső felújítása, az udvar térkövezése és dísznövények telepítése, a melléképületet újracse-repeztük, újrafestettük a templom tornyának és hajójának a bádogzatát,

megújult a templombelső is, részben új vakolatot kaptak a benedvesedett falak, szükséges volt a padlózatot egészében kicserélni, a templom körüli teret térköveztük és bekerítettük, valamint folyamatban van a templom-külső renoválása. Mindezek mellett a legnagyobb áldást abban éljük meg, hogy Isten munkálkodik bennünk és közöttünk.

Az 1989-es politikai fordulat nem várt változást eredményezett a hívek mentalitásában. A kitárult lehetőség nemcsak a kivándorlást és elvándorlást táplálta, hanem az életszemléletet is megváltoztatta. Magyarán mondva elanyagiasodott, önzővé vált a világ. Ezt még tetőzte a lélekszám apadása is. Fogyunk.

A 2022-es évben gyülekezetünknek 1.393 tagja volt, kereszteltünk 12 újszülöttet, konfirmált 7 ifjú.

Mi ennek ellenére nem vagyunk a meghátrálás emberei, abban hiszünk, Aki így biztat a Jelenésekről írott könyvben: „...Légy hű mindhalálig, és neked adom az élet koronáját...”

ERDEI JÁNOS
ny. földrajztanár,
presbiter

A presbiter és az ő egyháza

Kedves Presbiter Testvérem!

Ezt az írást emlékeztetőnek szánom egy olyan korban, amelyben a rövid- és a hosszútávú memória annyira terhelt, hogy elfelejtjük, hogy mit ígértünk az elmúlt hónapban a feleségnek, vagy miért mentünk be a kamrába. Vannak dolgok, amelyeket azonban nem szabad elfelejteni sohasem, mindig szem előtt kell tartani. Pál apostol a Timóteushoz írt levelében azt hirdeti, hogy „A jól forgolódó presbiterek kettős tisztességre méltassanak” (1Tim 5,17). Ahhoz, hogy egy presbiter „jól forgolódjon”, szem előtt kell tartania néhány fontos dolgot, melyekre a teljesség igénye nélkül szeretnék e helyen rávilágítani.

Az első presbitérium, melyet egyházunkban gyülekezet választ, 1617-ben alakul Pápán, Kanizsai Pálfi János idejében. Egyházzogilag csak az 1790-91-ben Pesten és Budán tartott zsinatok szabályozták ezt a kérdést és tették kötelezővé a presbitériumok felállítását, de a rendelkezés nem kapott királyi jóváhagyást. Csak az 1881-1882-es debreceni zsinat mondja

ki és hirdeti ki a zsinat-presbiteri kormányzati elvet és ennek értelmében a presbitériumokat határozza meg, mint az egyházközségek belügyeit irányító testületet.

A legfontosabb, amit soha nem feledhet a presbiter, az amit Generális Konventünk is jelmondatává tett, hogy az Ő egyháza vagyunk, vagyis a JÉZUS KRISZTUS TULAJDONA VAGYOK... (Heidelbergi Káté, 1. válsz). A Krisztus egyháza, az én gyülekezetem személyesen is az enyém, és nem csak a lelkipásztoré, vagy a lelkészcsaládé, esetleg az esperesé vagy a püspöké. Ragaszkodjon hozzá, és mindig legyen hozzá hűséges, bármi is történjen. Senkiért és semmiért ne tagadja meg, ne árulja el, ne dobja el.

Hat pontban szeretném ismertetni, hogy mit is jelent az, hogy az egyház a presbiteré és a presbiter az egyházé.

1. Az egyház rendelkezik lelki javakkal

Ige, igehirdetés, istentisztelet, sákramentumok, ünnepek, a lelki javakkal való élés, azok megtartása, megőrzése, megvédése, felvállalása, népszerűsítése fontos feladat. Sokszor kell dönteni, hogy a saját dologom a fontosabb, vagy ezek a lelki javak, alkalmak, lehetőségek. Ezek megtartása, átadása, az azzal való élésre buzdítás, hívogatás a presbiter kötelessége, csakúgy, mint a naponkénti Igével való élés, az alkalmakon való részvétel, a rendszeres úrvacsorázás a példamutató élet fontos része.

2. Az egyház rendelkezik szellemi javakkal

Vannak egyháztörténeti dokumentumok, felbecsülhetetlen értékű iratok, régi anyakönyvek, jegyzőkönyvek, gyülekezeti könyvtár és levéltár. Előfordult, hogy régi könyvek tűntek el, és nem keresték, régi birtoklevelek veszttek el, és sohasem kerültek elő. Vannak emlékhelyek, régi feliratok, amelyeket sokfelé leverték, bevakoltak, régi tárgyak, évszázados hagyományok, melyeket csak úgy lehet megőrizni, ha továbbvisszük. Közösségépítő és összetartó erővel rendelkeznek ezek a hagyományok.

3. Az egyház rendelkezik anyagi javakkal

Épületeink, műemlékeink, emlékműveink, melléképületeink vannak, kerítések, temetők, járművek. Ezeknek a felújítása, építése, gyarapítása,

állagmegőrzése a presbiter felelőssége és kötelessége. Vannak föld- és erdőterületek, amelyeket a leghatékonyabban kell hasznosítani, hogy ne maradjon parlagon és ne a kiadási, hanem a bevételi oldalt gyarapítsa. **A közmunka** fontos csapatépítő és közösségformáló része volt az egyházi és presbiteri életnek és sok helyen ma is az. Ne tekintsük tehernek. **A modernizálás** a korral való haladást jelenti. Templomok, imatermek, parókiák korszerű fűtésrendszerének kiépítése, a közművesítés kialakítása is fontos feladat. Amit otthon természetesnek tart, azt az egyházban se tartsa luxusnak. Ne csak azt vegye észre, hogy valami elromlott, hanem vegyen részt a megjavításban is. Járjon élen az adakozásban, és tegye jó szívvel, nem mérlegelve, hogy megéri, vagy sem. Ne gondolkozzon úgy, mint az anekdotában a főgondnok, aki így nyilatkozott: „Hogy tudjam kifizetni a fenntartó járulékot, amikor most adtam ki 30.000 eurót kombájnr.”

4. Az egyház rendelkezik múlttal

500 éves a reformáció, 2000 éves a keresztyénség, őseink gazdag örökséget hagytak ránk. Aki ma presbiterként szívén viseli az anyaszentegyház életét, annak az ősei között bizonyosan volt valaki, aki ugyanezt tette. Kutasson utána. Ők sokkal több áldozatot hoztak, anyagilag is, kétkezi munkával is. Hűek maradtak egyházukhoz a legvészerhesebb időkben is; nem tagadták meg, nem tértek ki, nem futottak el, nem lettek közömbösek. Nem a pillanatnyi érdeket nézték és nem „szélingatta nádként” viselkedtek. Nem tudták őket megfélemlíteni, templomokat, iskolákat építettek és azokat többnyire önerőből tartották fenn. Tiszteljük emléküket! Ha nem követjük a példájukat, gondoljunk arra, hogy nekik mi lenne a véleményük rólunk...

5. Az egyháznak van jelene

Minden kornak megvannak a maga feladatai, kihívásai, nehézségei, de örömei és sikerei is. A ma közömbösségét és kudarcait nem lehet a múltra hárítani. Ma mi vagyunk felelősek egyházunkért. A presbiter a jelenre kapott megbízatást. Krisztustól pedig napról napra kap hozzá erőt és útmutatást is. Ha nem így érzi, rendszeresen kérje imádságban és meg fogja tapasztalni. Mi mandátumokban és ciklusokban gondolkozunk, de

Isten életben és örökéletben határozta meg a mi létünket. Feladatainkat is ennek értelmében végezzük. A halogatás politikája mindig visszaüt, és a patópáli hozzáállás általában megbosszulja magát. Képzeljük el, hogy mi lenne a világgal, ha egy esztendőben senki sem vetne semmit...

6. Az egyháznak van jövője

A presbiter a mában él és szolgál, munkálkodik, de a jövőnek. Apadó népünk életében a jövő megalapozása, a jövő egyházának az előkészítése fontos feladat. Egy gyermekből olyan felnőtt lesz, amilyen nevelést kapott és amilyen örökséget visz tovább. A gyerekekkel és az ifjúsággal való foglalkozás költségeit ne tekintse a presbiter kidobott pénznek. Rendezvények szervezésére, eszközök vásárlására, programok megtartására ne sajnáljanak anyagilag is áldozni. Az ifjúság támogatását, bevonását tekintsek fontosnak, és segítsék a lelkipásztort és az egyház munkásait ebben a szolgálatban és ne akadályozzák. Óvodáinkat, iskoláinkat támogassák. A ma még ereje teljében lévő presbiter gondoljon arra, hogy ő is megöregszik, felette is eljár az idő és majd szüksége lesz az utána következő nemzedékek segítségére. Ha mindent megtett és hű maradt, és

megéri az idős kort, örömmel ülhet be ősei padjába és végigpásztázhatja szemével az élő gyülekezetet, örömmel hallgathatja egy-egy ünnepen a gyermekek és ifjak szolgálatát és örömkönnyekkel a szemében, boldogan mondhatja el: „Az én egyházam, az én gyülekezetem”...

A presbiter és az ő családja

A presbiternek két családja van:

a. A vérszerinti család. Az Evangélium szellemében és a Jézus Krisztus parancsa, a szeretet parancsa szellemében élje családi életét. Élete példájával neveljen. Legyen türelmes és odaadó a gyengék iránt, ápolja rokoni és baráti kapcsolatait. Minden emberi kapcsolatában törekedjen a békesség megőrzésére. Becsülje és szeretve tisztelje elődjait. Szeresse gyermekeit, feleségét, férjét, társát élete másik felének tekintse. Ne uralkodjon, hanem szolgáljon, mert a vezetés mindkét családban szolgálatot jelent.

b. A lelki család, a gyülekezet. Ha a gyülekezeti tagok mindnyájan úgy éreznék, hogy egy nagy családnak a tagjai, mint a testvérek közössége, az lenne a jó. A presbiternek úgy kell élni, munkálkodni és imádkozni a gyülekezetben is, mint a családban. Az egység, az épség mindkét helyen nagyon fontos. Mindkét helyen helyt kell állni és nem teherként cipelni mind a kettőt, hanem összehangolni, hogy jól csengjen, jól zengjen az a presbiteri élet, mint egy hálaének, ne csak kongjon, mint a repedt fazék, vagy nyikorogjon, mint a kenetlen kerék.

Családmodell a múltban

A családok nagyrésze népes volt, nem volt ritka az 5-6 gyermek egy családban. Az igényeket a lehetőségekhez igazították. A közösség nagyrésze földműves volt, esetleg iparos és a föld tartotta el őket. Több nemzedék élt egy udvaron, de az is előfordult, hogy egy nemzedék – egy szoba. Kerítés sem volt, csak forgószárból vagy tövisből. Volt egy viszonylagosan jól működő pátriárkális rend. Az idős családtag szavát, tapasztalatát, bölcsességét meghallgatták, komolyan vették. Mindenki azt tette, amihez igazán értett (földműves, kovács, kőműves, cipész, boltos stb.). A szolgáltató

mesterségekből falunként volt egy-egy. Kevesebb volt a hajsza, nagyobb a megelégedettség. A gyermekek nevelése összefüggött a mindennapi élettel és csak részben történt intézményesített formában. Sokszor a nagyszülőkre hárult ez a feladat, mert a szülők reggeltől estig dolgoztak. Így nem az iskolában, hanem már kisebb korba megtanultak egy-egy imádságot, éneket. Nemcsak az ünnepeket tartották együtt, hanem a hétköznapiakat is közösen élték meg. Együtt készültek az ünnepekre.

Generációk egyházhoz való viszonya a múltban

A kisgyermeket az édesanya vagy nagymama karjára vette, vagy kézen fogta és elvitte a templomba. A gyermekek felekezeti iskolába jártak és részt vettek a vasárnapi iskolai alkalmakon. A presbitériumokat általában idősebb emberek alkották. Megtiszteltetésnek, és megbecsülésnek számított, ha valakit presbiternek választottak. Volt, hogy apáról fiúra szállt a tisztség. Részt vettek a gyülekezetépítésben, betegjeiket, időseiket ápolták minden ellenszolgáltatás nélkül. A szegényeket felkarolták. Nem volt ritka a nevelt gyermek. Volt egyfajta együttérzésen alapuló szociális háló, amely intézmények nélkül is jól működött. A kevésből is többet áldoztak (borjú ára, disznó ára harangra, toronyra, templomra, orgonára, padokra). Sok helyen az ülésrend is így alakult ki.

Családmodell a jelenben

Kevés a népes család. A három gyerek már nagycsaládnak számít. Az igényeket nem a lehetőségekhez, hanem egymáshoz vagy a divathoz igazítják, ami versengést, feszültséget, stresszt okoz. A földművelés háttérbe szorult, ún. könnyebb megélhetést keresett magának az ember. A többnemzedékes porta helyett az egy ház, egy udvar, egy nemzedék a jellemző. Nem ritka a távolélés sem, vagy a kétlakásig. Van, aki évente egyszer látja gyermekeit, unokáit. Az én házam, az én váram gondolatával bezárkózik az ember. Felbomlott a régi rend, az idős családtag szavát nem veszik komolyan. Kevés ember végzi azt, amihez igazán ért, vagy amihez tehetsége és kedve volna. Felgyorsult az életritmus. A gyermeknevelés intézményesített formában történik, napközitől egyetemig. A hitbeli és erkölcsi nevelést, a tudományosság hangsúlyozása háttérbe szorította. Az

ünnepek részben elveszítették lelkeségüket, meghittségüket, kommersz alkalmakká váltak. Ünnepek előtt tele vannak a bevásárlóközpontok, sugárutak, vásárok, mindenki hajt, rohan, mintha az ünnep „bottal jönne”. Aztán beesnek a saját külön tartott ünnepükbe és magukra zárják az ajtót.

Generációk egyházhoz való viszonya ma

A gyermeket otthon hagyjuk, vagy mi sem megyünk el, mert úgy kényelmesebb. A vallásórás gyermekek száma is csökken, mert vagy más programja van, vagy a városi iskolába íratják és nem ér haza, vagy mert a szomszéd gyerek se jár. A presbitériumok megfiatalodtak, de a közömböség, a kényelem, a hajsza az egyházba is beopta magát. A gyülekezetépítés is kényszerű, amit régen kalákában is meg lehetett oldani, azt ma már csak pénzért. A szociális rendszer államilag intézményesített formát öltött. A gyermek, vagy más hozzátartozó, azért, hogy saját szüleit, vagy rászorultjait ápolja, munkakönyves alkalmazott lett. A többlől is keveset áldoznak. A vállalkozások világát éljük, de az áldozathozatal ezt nem nagyon tükrözi. Pedig az Anyaszentegyház mindannyiunké, Krisztus mindnyájunknak Megváltója, Isten mindannyiunknak gondviselője.

Mit tehet a presbiter?

Örömmel szolgál. Vállalja az ún. többlétszolgálatot, feladatot a családban és az egyházban. Példát mutat szeretetével, békés természetével, türelmével, határozottságával, nyíltságával. Tud uralkodni indulatain.

Lehetőségei

Részt vesz a döntéshozatalban, de részt vesz a végrehajtásban is. Ápolja a kapcsolatát a körzetével és nemcsak naptárkihordáskor találkozik velük. Észreveszi a tennivalókat, de nemcsak szóvá teszi, hanem cselekszik. Ha a munkaköre vagy funkciója lehetővé teszi, akkor ügyintézésben, szervezésben segítse a lelkipásztort. **Elöljáró**, tehát elöl jár minden jóban, nem befolyásolható a rosszra. Részt vehet képzéseken, olvashat, lelkigondozhat, segíthet, identitást erősíthet.

Korlátai

Időhiány, programok átfedése, fontossági sorrend, kötött munkaprogram, családi problémák, betegség, indulatosság, akaratosság. Korlátot jelenthet, ha a környező gyülekezeteket figyeli és azokat akarja utánózni, ugyanis minden gyülekezet – úgy, mint minden család – különbözik egymástól, és sohasem lesz egyforma.

Szintén akadályt jelenthet, ha az alkalmazottak tevékenységét, munkáját ellenőrzi, úgy, hogy a saját feladatait nem ismeri fel.

Hatás

Másokat is tetterre készítet, családját is meggyőzi, munkájával, áldozatkészségével, hogy jó ügyet szolgál. Élete példája, szolgálata a meggyőzés eszközévé válik.

Kölcsönhatás

A családi élet kivetül az egyházra, az egyházi élet a családra. Sok családi élet újult vagy javult meg azáltal, hogy a családfőt presbiterre választották. A szolgálatban újra megtalálták közös életük értelmét és áldásait.

Visszahatás

A szolgálat hitben erősít, az építés épít. Az elvégzett munka öröme további tettekre sarkall. Így lesz a presbiter élete áldáshordozó élet. Megerősödik benne a tudat és a hit, hogy a Magyar Református Presbiter a Krisztus szolgája a gyülekezetben, nem a tagoké, nem a lelkipásztoré és nem a családjáé.

Felelősségünk a mában az egyházért és nemzetért

Az életvitel megváltozott, a családmoddell, az egyházi, társadalmi és politikai viszonyok is megváltoztak és a változás minket is magával sodor, ha tetszik, ha nem. A presbiternek nem vészharangot kell kongatni, sem figyelmeztető lövéseket leadni, hanem munkálkodni és imádkozni, azaz szolgálni annak a VALAKINEK, Aki örök. Boldog lehet az a presbiter és családja, mert Néki szolgálhat, és az Ő seregében élhet.

Bethlen Gábor református fejedelem mondta: „Ne kérdezd, hogy mi lesz velünk, hanem higgy Annak, aki volt, van és lesz velünk.”

Timóteussal kezdtük, Timóteussal zárjuk. Bárcsak minden volt, jelenlegi és jövődöbeli presbiter elmondhatná majd Pál apostollal együtt: „Ama nemes harcot megharcoltam, futásomat elvégeztem, a hitet megtartottam. Végezetre eltétetett nékem az igazság koronája, melyet megád nékem az Úr ama napon, az igaz Biró, nemcsak nékem pedig, hanem mindazoknak is, akik vágyva várják az Ő megjelenését.” (2Timóteus 4,7-8.)

SZILÁGYI ZOLTÁN

lelkipásztor

(Torkos Márk Erik fényképei a 2023-as egyházkerületi vizitáció során tartott presbiteri gyűléseken készültek.)

Letették az új hadadi református templom alapkövét

Ünnepélyes keretek között letették az új hadadi református templom alapkövét 2023. május 5-én. Az ünnepségen ígét hirdetett Bogdán Szabolcs János püspök. Üdvözlő beszédet mondott Tóth Beáta Margit hadadi lelkész, Magyar Levente miniszterhelyettes (Külgazdasági és Külügyminisztérium), Tolnay István nagykirályi esperes, Magyar Lóránd RMDSZ-es parlamenti képviselő és Balog Ferenc hadadi polgármester, majd Thököl Vajk és a gyermekek műsorát hallgathatták meg a jelenlevők. Bogdán Szabolcs János püspök bejelentette, hogy az egyházkerület gyűjtést hirdet a templom megépítésének támogatására. A templom felépítésének teljes költségvetése 4 millió lej, vagyis 800 ezer euró. Alább közöljük a felhívás szövegét.

Felhívás adakozásra

Nagytszteleű Lelkipásztorok, Presbiterok, Gyülekezeti Tagok!
Kedves Testvéreim!

„Nagyobb lészen e másodík háznak dicsősége az elsőnél, azt mondja a Seregeknek Ura, és e helyen adok békességet, azt mondja a Seregeknek Ura.” Aggeus 2,9

A hadadi gyülekezet évekig sikertelenül küzdött, hogy a talajmozgások miatt életveszélyessé vált műemléktemplomát megóvjja a pusztulástól. 2009-ben világossá vált, hogy a 15. századi templom menthetetlen, és szükséges új templomot építeni.

Tíz év sikertelen próbálkozás után, tavaly sikerült megvásárolniuk egy olyan telket, amelyen az új templom biztonságban megépülhet. Az

építkezés költségei azonban meghaladják a 420 lelkes gyülekezet anyagi lehetőségeit. Mivel egyháztörténelmi jelentőségű pillanat az új templom építésének elkezdése, a megvalósítás támogatására az Esperesek Kollégiumának előterjesztésére, Egyházkerületünk Igazgatótanácsának döntése értelmében gyűjtést hirdetünk.

Arra kérünk mindenkit, akit a Lélek arra indít, hogy a következő számlára utalja az adományait, megjelölve az adományozást célját (HADADI TEMPLOM):

RO17OTPV220000227590RO18 – OTP BANK

Eparhia Reformată de pe lângă Piatra Craiului, CUI 4390305

Az Isten gazdagon áldja meg a jókedvű adakozókat!

Szeretettel küldjük köszöntésünket:

Nagyvárad, 2023. május 5.

BOGDÁN SZABOLCS JÁNOS
püspök

BARA LAJOS ISTVÁN
főgondnok

Apák (vasár)napja

„Ti asszonyok, engedelmeskedjete a ti férjetekek, a miképen illik az Úrban. Ti férfiak, szeresséte a ti feleségeeteke, és ne legyetek irántok keserű kedvűek. Ti gyermekek, szót fogadjatok a ti születekek mindenben; mert ez kedves az Úrnak.” Kol 3,18-20

Évente tartunk Anyák napját, gyermekeink ünnepi műsorral készülnek, virággal, rajzokkal is köszöntik őket. Szép, magasztos, felemelő ünnep! De mi a helyzet az Apák napjával? Papíron, igaz, létezik, no de a gyakorlatban? Megvallom „férfiasan”, hogy lelkipásztori szolgálatom ideje alatt egyetlen egyszer sem mondtam apák napi prédikációt. Talán itt lenne az ideje elkezdeni.

Ki volt a kezdeményezője ez ünnep megtartásának? Az amerikai Creston-ban született Sonora Smart Dodd, akinek a világháborús veterán apja egyedülálló szülőként nevelte fel kilenc gyermekét, miután a második felesége belehalt közös gyermekük szülésébe.

A kezdeményezés gondolata leányában akkor fogant meg, amikor hallott az első anyák napi ünnepségről, melyet Anna Jarvis keltett életre. A Nyugat-virginiai Fairmont templomában 1908 júliusában tisztelegtek először az apák előtt. Egy évvel később a megemlékezés túllépte a templom falait. A hatóságok a kezdeményezés mögé álltak, és az első apák napja 1910. június 19-én volt Spokane-ban. 1916-ban az akkori amerikai elnök, Woodrow Wilson is részt vett az ünnepségen. Az ünnepet 1972-ben Richard Nixon ismerte el, törvénybe iktatva azt.

Európában még sincs hagyománya az apák napja ünneplésnek. Épp itt lenne az ideje, hogy tegyünk érte, hiszen az apák, nagyapák éppúgy megérdemlik a figyelmet, megbecsülést, mint az édesanyák, illetve a gyermekek. Magyarországon csak 1994-ben emlékeztek meg először az apákról – ez a június 3. vasárnapja –, de komoly gyökeret az ünnep nem eresztett. Országoként más- és más időpontban tartják, már ha tartják.

Az idei Református Kalendáriumunk június 16-át jelöli meg, egy pénteki napot, amúgy csak széljegyzetben.

Túlontúl sokatmondó a vélekedés, melyet a néhai lelkipásztor-feleség anyósom mondott, mikor a magyargoroszlói parókia kertje végében álló kocsmából késő este, részegen, gajdolvá mentek haza a férfiak: Apák napja van!

Pál a Kolossébeliekhez írott levélben röviden, tömören írja le a keresztyén Házirendet, az Efézusiakhoz írott levélben sokkalta bővebben, és helyezi az evangélium világosságába. A hagyományos családmódel apából, anyából és gyermekekből áll. Csak családi összefüggésben lehet elképzelni, és természetesen gyakorolni az apák szerepét. Először az asszonyok és gyermekek családon belüli szerepéről fogok szólni, a férfiakat – apák napja ide vagy oda – hagyva utolsónak.

I.

Az asszonyok kötelessége: *„Ti asszonyok, engedelmeskedjétek a ti férjéteknek, a miképen illik az Úrban.”* (18. v.) Napjainkban egyáltalán nem divatos dolog engedelmeskedni bármilyen tekintélynek, hatalomnak, de ezeket bár emberek gyakorolják, Istentől származik. Természetesen, csak addig a pontig kell engedelmeskedni, amíg az nem jelenti az Istennel szembeni engedetlenséget. Azt írta volt a börtönviselt, áldott emlékezetű Szilágy Sándor lelkipásztor a Boldog rabságom című könyvében: „Mit mond a Biblia? Adjátok meg a császárnak, ami az övé. Ez igaz; de csak azt és semmi más! Viszont ha az Isten részét kívánja a császár, azt nem adhatom neki soha.”

Pál apostol két indokot hoz fel a feleség férje iránti engedelmességre. Az első a teremtésből vezeti le. Amikor Isten Ádámnak a csontjából segítő társat alkotott, szem előtt tartotta Krisztusnak és a gyülekezetnek a modelljét. Kell, hogy legyen fej, melynek engedelmeskedni kell, mint ahogy egy zenekarnak is van dirigense. Isten mindenkinek kijelölte a helyét, és úgy rendelkezett, hogy a vezető szerepet a férfinak adja. Ez nem a férfiak felsőbbrendűségének, hanem a teremtésnek az elve. A nő nem

alacsonyabb rendű a férfinál. Sőt, sok szempontból felette áll: odaadásban, együttérzésben, szorgalomban, önfeláldozásban.

William Barclay (1907–1978) író teológus-professzortól olvastam, hogy a zsidók lenézték a nőket. A zsidó reggeli imájában volt egy mondat, amelyben minden nap megköszönte Istennek, hogy nem tette őt „pogánnyá, rabszolgává, vagy nővé”. A zsidó jogban a nő nem személy volt, hanem tárgy. Nem voltak jogai, teljességgel a férje tulajdona volt, azt tett vele, amit akart.

A görög világban még rosszabb volt a helyzet. A görög férfi elvárta a feleségétől, hogy vezesse a háztartást, gondozza gyermekeit, de örömet és társaságot másutt keresett. Az otthon és a családi élet kihalófélben, a hűség ismeretlen volt.

Rómában Pál idején még ennél is rosszabbul álltak a dolgok. Róma romlottsága tragikus méreteket öltött. Nem túlzás azt mondani, hogy az egész ókori világ légkörét a házasságtörés hatotta át.

Bátran állíthatjuk, hogy ha a szerep felcserélődik, akkor ez az emberi társadalom széttörlését eredményezi. A történelemből tudjuk, hogy a szerepkör felcserélése, a hatalom megdöntésével keletkező űrt hamarosan betöltötte egy újjal, amely sok esetben rosszabb volt, mint a régi. Ott van az Éva esete: amikor elbitorolta Ádámtól a vezető helyet, bevezette a világba a bűnt.

Napjainkban nagy ellenállás van ezzel a tanítással szemben. Sok nő számára népszerűtlen. Sokan azzal vádolják Pált, hogy megrögzött agglegény volt, férfi-sovinisza és nőgyűlölő. Az ő szemlélete ma már nem alkalmazható! De ezáltal a Biblia ihletettségét támadják, melyet semmilyen kultúra, ideológia nem dönthet meg. A nemiség része az emberi mivoltunknak, egyenlők vagyunk Isten előtt, de ez nem azt jelenti, hogy egyformák is vagyunk. A nő nőként, a férfi férfiként kell élni. Tagadjunk meg minden olyan próbálkozást, LMBTQ-propagandát, mely ezt az isteni rendet kérdőjelezi meg!

A második ok az, hogy Pál az engedelmisséget a megváltásból vezeti le: *„Mert a férj feje a feleségének, mint a Krisztus is feje az egyháznak, és ugyanő megtartója a testnek. De miképpen az egyház engedelmes a Krisztusnak, azonképpen az asszonyok is engedelmesek legyenek férjöknek*

mindenben." (Ef 5,23-24). Semmi sem magasztalja fel jobban a feleséget, mint a gyülekezetnek, Krisztus menyasszonyának a szerepéhez való hasonlóság. Ha a férj olyan feje a feleségének, mint Krisztus az egyháznak, akkor a feleség engedelmissége is olyan lesz, mint az egyházé: engedelmeskedik mindenben, természetesen ami megfelel Isten akaratának. És ez nem „megalázó” szerep! Ez az engedelmisség egyetemes keresztyén kötelesség. Voltaképpen kölcsönösen engedelmeskedniük kell először Istennek, majd egymásnak.

II.

A gyermekek kötelessége: *„Ti gyermekek, szót fogadjatok a ti szüleiteknek mindenben; mert ez kedves az Úrnak”* (20. v.) Egy gyülekezetnek különböző nemű, életkorú tagjai vannak, melybe beletartoznak a gyermekek is. Hogy ők is útmutatást kapnak a Házirendben, azt feltételezi, hogy ekkorra már az egyházat áthatotta Jézus tanítása: *„Engedjétek hozzám jőni a gyermekeket és ne tiltsátok el őket; mert ilyeneké az Istennek országa.”* (Mk 10,14b), vagy: *„És a ki egy ilyen kis gyermeket befogad az én nevemben, engem fogad be.”* (Mt 18,5).

A római birodalomban a nem kívánt gyermeket eltaszították, a fogyatékossgal születetteket, vagy életképtelennek ítélt újszülötteket pedig az ókori Spártában a Taigetosz hegyre vitték és ott magukra hagyták, hátha gyermektelen családok, vagy rabszolgakereskedők magukhoz veszik és felnevelik.

Pál tanítása nagy mérföldkönek számított és számít. Az Efézusi levélben még világosabban fogalmazza meg a gyermekek engedelmes-ségét, mikor is ezt írja: *„Tiszteld a te atyádat és a te anyádat (a mi az első parancsolat ígérettel). Hogy jól legyen néked dolgod és hosszú életű légy e földön.”* (6,2-3). A gyermekek engedelmissége olyan kell legyen, mintha Istennek engedelmeskedni-ük. Miért kell engedelmeskedni-ük? Először: *„mert ez kedves az Úrnak”* (20b. v.). Másodszor, Pál utal a Tízparancsolatra, mely parancsnak a betartásához két konkrét áldás ígérete fűződik: *„Hogy jól legyen néked dolgod”,* ami azt jelenti, hogy ha elismerik a szülők Istentől kapott hatalmát, akkor nem csak tisztelni fogják őket, de egyenesen szeretni is.

Továbbá: *„hosszú életű légy e földön”*. Általában igaz, hogy a fegyelmezett élet, és az engedelmisség jó hatással van az egészségre és az élet idejére, míg a lázadó és meggondolatlan élet gyakran végződik idő előtt. Azok a gyermekek, akik a koruknak megfelelő időben szeretetteljes engedelmisséget tanulnak, később könnyebben irányíthatók, általában boldogabbak, mint azok, akik tekintélytisztelet és mindenféle korlát nélkül nőnek fel. Könnyebben meg fognak birkózni a mindennapok sokféle, gátló körülményeivel. Valaki mondta: *„Soha ne beszélj többet gyermekeidnek Istenről, mint amennyit Istennek beszélsz gyermekeidről.”*

A kérdés az, hogy kiket kell a *„gyermekek”* szó alatt érteni? Pál apostol korában a Római Birodalomban egy másfajta szabály volt érvényben. Amíg az apa élt, hatalma kiterjedt gyermeke egész életére, tehát az úgy-mond sosem lett nagykorúvá. Ázsiában ma is hasonló szokás uralkodik.

Ha már nagykorúak is lettünk, és nem kötelező engedelmeskedni, azért továbbra is tisztelni kell szüleinket. Mi több, nem hanyagolhatjuk el őket. Jó példa erre a harmadik világbeli kultúra, melyben sokkal lelkiismeretesebben gondoskodnak az idős szülőkről, mint a mi keresztyén világunkban. Jusson eszünkbe, hogy a gyermek Jézus is milyen

szeretettel engedelmeskedett szüleinek, amikor 12 évesen felvitték Jeruzsálembe, s majd velük együtt hazament.

III.

És így érkezünk el a harmadik intelemhez: *„Ti férfiak, szeressétek a ti feleségeket, és ne legyetek irántok keserű kedvűek.”* (19. v.) Az Efézusi levélben Pál tovább megy, amikor azt írja: *„Ti férfiak szeressétek a ti feleségeket, miképpen a Krisztus is szerette az egyházat, és Önmagát adta érte. Úgy kell a férfiaknak szeretni az ő feleségöket, mint az ő tulajdon testöket. A ki szereti az ő feleségét, önmagát szereti.”* (5,25 és 28).

Ez, a férfiakhoz szóló intelem az ókorban teljesen szokatlan volt, ezért Pál Krisztusnak az egyház iránti gondoskodásával magyarázza meg. Az egymástól való függés így vesztí el minden bántó és lealázó jellegét a szeretetben. Péter apostol azt írja a feleségekkel kapcsolatosan: *„örökös társatok az élet kegyelmében”* (1Pét 3,7b). Mely asszony ne akarna hűséges, engedelmes lenni egy őt igazán szerető férjhez? Talán egyetlen feleség sem ódzkodna, hogy alávesse magát egy olyan férfinak, aki úgy szereti őt, mint ahogyan Krisztus szereti az egyházat. Ha nehéznek tűnne a feleség számára az engedelmesség, úgy a férj kötelessége még nehezebb: szeretni Krisztus szeretetével.

Egy férfi attól félt, hogy nem tetszik Istennek, mert túlságosan szereti a feleségét. Egy keresztyén munkás megkérdezte tőle, hogy jobban szereti-e, mint ahogyan Krisztus az egyházat? Azt felelte, hogy nem. Csak ha jobban szereted – mondta a munkás – akkor szereted túlságosan.

Azt mondta Jézus: *„A ki inkább szereti atyját és anyját, hogynem engemet, nem méltó én hozzám”* (Mt 10,37a). Szép és megszívlelendő amit Pál mond: *„A ki szereti az ő feleségét, önmagát szereti”* (Ef 5,28b). A múltban Krisztus szeretete megváltásunkban mutatkozott meg. Jelenleg megszentelődésünkben látható. A jövőben megdicsőíttetésünkben fog megnyilvánulni.

Sok mindennel vádolják a férjeket, apákat: nem segít be a háztartásba, nem foglalkozik kellőképpen a feleségével, nem fordít figyelmet a gyermekeire, nem játszik velük eleget. Folytassam? Az igaz, sok férfi egész egyszerűen pénzkereső szintre degradálja magát. Ha csak a munkának,

a karrier- meg a pénzhajhászásnak élünk, belekerülünk egy olyan ördögi körbe, hogy a legfontosabbtól tartjuk magunkat távol: a családuktól.

Nos, kedves férfitestvérek, hol is rontjuk el az irányunkba támasztott elvárásokat? Miért nincsen meg – még egy apák vasárnapi megemlékezés erejéig sem – az irányunkban megmutatkozó elismerés? Erre akart rávezetni Pál apostol az idézett leveleiben. Ha egy keresztyén férj, édesapa csak részben is megvalósítja ezt az eszményt, már az evangéliumot hirdeti, anélkül, hogy szóra nyitna az ajkát, mert a szeretetnek azt a minőségét látják meg benne, mely Krisztust a keresztre vitte. George Webster Douglastól való az idézet: „Az apa nem horgony, mely visszatart, sem hajó, mely magával visz, hanem világítótorony, melynek szeretete bevilágítja az utat.”

Próbáljuk meg, s akkor a nagybetűs Apák napját nem egy közönséges hétköznapon fogják feltüntetni, de akár – mint az Anyák napját – bensőséges családi, és gyülekezeti közösségben meg is fogják ünnepelni. Ha a ránk ruházott, és vállalt szerepünknek Krisztus elvárása szerint eleget teszünk, meglátjátok, minden nap Apák napja lesz. Adja Isten, hogy megérezzük!

FARKAS ANTAL
ny. lelkipásztor

ARANY JÁNOS

Egynémely nagyocska emberre

Nagy emberek, nagy emberek,
Oh, mily kicsinyek vagytok,
Ha vész üvölt, ha reng a föld
S az ég villáma csattog!
Ilyenkor a nagyok sora
Fogyton apadva gyérül;
Miért ne mást? - könnyhullatást
Választani kenyérül?

Mint a hajós, midőn zajos
A tengerek dagálya,
Mindazt, miért fáradt, remélt,
Hullám közé dobálja:
A koszorút, ti nyomorúk!
Elszórni úgy siettek,
Mellyel erény s közvélemény
Övezte volt fejetek.

Még a minap kolosszilag
Verétek a felhőket,
Föl sem vevén minket, szegény
Alant járókelőket:
Most sárba - nem döntve, hanem
Önként borulva, másztok,
S annak, ki rúg, színes, hazug
Szóval allelujáztok.

Csak menjetek a fürgeteg
Elől biztos tanyára;
Bárhogy mutat az öntudat:
Kényelmetek nagy ára.
Ha szintelen a honszerelem
Köntöse és kitágul:
Bölcs gondolat így ujjalag
Szabatni azt - fonákul.

HISTÓRIA

Történelmi évfordulók

80 éve, 1944. június 6-án történt a második világháború egyik legfontosabb hadművelete, amikor a szövetséges csapatok hídfőállásokat foglaltak el a németek által megszállt Franciaország normandiai partszakaszán. A nap végére 156 115 szövetséges katona lépett francia földre az öt elfoglalt partszakaszon. Mintegy tízezer szövetséges katona esett el, sebesült meg vagy tűnt el azon a napon.

38 éve, 1986 április 26-án történt a Csernobili atomerőmű-baleset, amikor egy rutinteszt során a reaktor felrobbant, és radioaktív anyag került a környezetbe. Bár a szovjet vezetés próbálta eltitkolni a katasztrófát, rövid időn belül Svédországban radioaktív felhőket kezdtek észlelni, amelyek a Szovjetunió irányából érkeztek. A Nemzetközi Atomenergia-ügynökség 56 közvetlen áldozatot tart nyilván, de az ezzel összefüggő betegségekben elhunytak számát 4000-re becsülik. A környező szocialista országok irányítói megpróbálták eltitkolni a katasztrófát, de a nemzetközi hírügynökségek beszámolóit után végül mindenütt beszámoltak az atomerőműbalesetről.

30 éve volt a ruandai népirtás. A népirtást 1994-ben főleg két hutu milícia követte el mintegy 100 nap alatt, 1994. április 6-ától július közepéig. Legalább 500 000 tuszi és több százezres nagyságrendű hutu veszítette életét. Hihetetlen kegyetlenkedésekre került sor, többek között a Vörös kereszt által szállított sebesülteket is legyilkolták. Becslések szerint a halottak száma 800 000–1 000 000 között volt.

50 éve, 1974-ben mondott le Nixon elnök a Watergate-botrány következményeként. Washingtonban, a Watergate-épületkomplexumban tetten értek öt személyt, amint a Demokrata Párt választási főhadiszállásán, a Demokrata Párt akkori elnökének irodájában lehallgatóbereendezést szerelnek fel. Az elnök egyik korábbi politikai tanácsadója azt állítja, hogy Nixon személyesen adott utasítást erre. A botrány következtében végül 69 kormánytisztviselőt vádoltak meg és 48-at találtak bűnösnek.

100 éve, 1924. január 21-én halt meg Lenin. A bolsevik kommunista forradalmár neve összefonódott a Szovjetunió történelmével. A számtalan áldozatot követelő ideológia atyjának rémtettei csak azért törpülnek el, mert Sztálin messze fölülmúlta embertelen gonoszságában. Lenin a polgárháborúban a terrort teljes mértékben helyeselte és alkalmazta a párton belüli ellenvetések dacára is. Az oroszországi polgárháború során emberek milliói váltak a vöröster-

ror áldozatává. A bolsevikok számára a háború és a terror nem pusztán eszközként szolgált, hanem már a kezdetektől rendszerük alapelvét képezték.

75 éve, 1949. április 4-én alakult meg az Észak-atlanti Szerződés Szervezete, a NATO. A szervezet célkitűzése a tagállamok védelme, a tagországok szabadságának és a biztonságának megőrzése minden politikai és katonai eszköz felhasználásával.

100 éve, 1924. április 1-jén öt év börtönre ítélték Adolf Hitlert a müncheni sörpuccsért, ebből azonban csak kilenc hónapot kellett letöltenie, december 20-án feltételesen szabadlábra helyezték. Hitlert a Nürnberg közelében lévő Landsberg börtönben tartották fogva. Bebörtönzésének legnagyobb részét hírhedt könyve, a Mein Kampf (Harcom) megírásának szentelte.

Honvéd sorsok üzenete

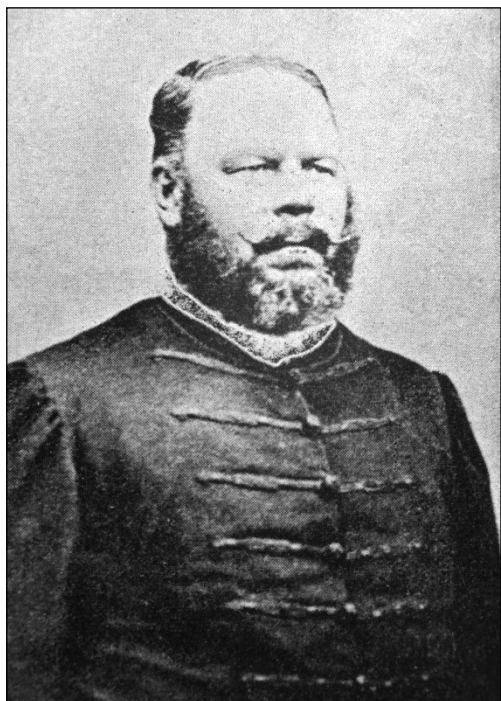
A székely hősök emlékére

„...a pályámról ünnepélyesen leléptem,
mert a hazának megvédéséhez katona kell!”

Emlékkopja Biró Sándor forradalmárnak, így indítja beszámolóját a sepsiszentgyörgyi független napilap, a Háromszék 2020. március 17-én: „Mint sok más településen, március 15-én Rétyen is pár perces istentiszteleten emlékeztek a negyvennyolcas hősökre. Tiszteletes Deák Botond református lelképásztor a Templomdombon áldotta meg néhai Biró Sándor egykori negyvennyolcas rétyi kálvinista lelkész emlékkopjáját. Biró Sándor 1838. január elsején foglalta el lelkészi állását Rétyen, és 1849. május 26-ig szolgált, amikor mint írta: »a pályámról ünnepélyesen leléptem, mert a hazának megvédéséhez katona kell!«”

Ki volt ez a lelkes hazafi, aki a lelkészi palástot felcserélte a karddal, és tegyük hozzá, a tollal is, hiszen a szabadságharc idején tábori lapot indított és nyomtatott ki Csíksomlyón.

Nagy Sándor volt tűzérőhadnagy, hídvégi református lelkész 1896-ban kiadott könyvében (Háromszék önvédelmi harcza) így ír a Rövid élet és jellemrajzok fejezetében: „Biró Sándor udvarhelyszéki törzsökös székely, ekkor 1848-ban mintegy 32 éves, Udvarhelyszéken kezdte és végezte tanulmányait, majd fél évig ékesszólást tanított, és 22 éves korában Háromszéken a rétyi ev. ref. egyházban hitszónokká lett. E pályán 11 évek alatt nagy szorgalommal működött. Biró Sándor rétyi ev. ref. lelkész született Udvarhelyszékben Felső Boldogasszonyfalván szabad székely módos családból. Tanulását Székelyudvarhelyen végezte, a honnan a nevezett papi állomásra hivatott el, s itt találta az 1848-iki nagy idő. Erős fizikuma, heves vérmérséklete s népszónoki tehetsége kiváló szereplésre hívta fel, s főleg a felszabadult jobbágyságra gyakorolt nagy befolyást, azokból Székely István földbirtokos barátjával önkéntes csapatot alkotván. Az önvédelmi küzdelem tényleges harccá fejlődén, levetette palástját, fegyverrel cserélvén

Biró Sándor

fel azt, s mint nemzetőr-százados küzdött, a mellett megindította és szerkesztette a „Hadi-Lap”-ot a csíksomlyói zárda nyomdájában.”

1874-ben, Életem történetében így ír maga Biró Sándor: „Eljött az 1838. esztendő, és én újév reggelén, mint 22 éves fiatal köszöntöttem bé a rétyi református egyházba és foglaltam el lelkési állomást. 10 évig folytattam e hivatalt.” (Tehát Biró 1816-ban született, mégis a kéziratának, az Életem történetének felső sarkán ez áll: „születtem 1818”).

Hogyan élt, hogyan szolgált a népét, egyházát Biró Sándor 1838-1849 között?

1838-ban a rétyi egyházkönyvbe ezt írta be: „Én, Otzafalui Biró Sándor lelkész lévén...”, tehát ő valójában Otzafalván született, ez a falu akkoriban, a 19. század elején Bikafalvával (ma Taureni) Felsőboldogfalva filiája lehetett, jegyzi meg dr. Nagy Lajos az Elfelejtett rétyiek-ről írott könyvében. A rétyi lelkész 1848 őszén egy Kossuth Lajoshoz küldött levelében (1848. okt. 4.) így mutatja be szülőföldjét: „...kőszirtekből áll, s hol sok a kő, szénarétjét nem tudja megkaszálni, tengerijét megkapálni kívált az udvarhelyszéki nép, míg a kötől meg nem takarítja.” Szüleiről, testvéreiről nem sokat tudunk, mintha még a kiegyezés éveiben is védeni, óvni akarta volna őket a korábban őt halálra kereső hatóságtól. De annyit elmond származásáról, hogy „adózó, harisnyás szülőktől” származik, 32 éves, 10 éve pap. Népét, a székelységet mindvégig tisztelte, szerette, 1853-ban ezt írta feljegyzéseiben: „A székelly becsületes, vallásos, tagadását, tagadásait »ugyan«-nal erősíti, legszebb esküje a »bizony!« Ha bizony-t mond, higgy neki, mert igazat mondott. Ő úgy hiszi, a bizony Isten szava.” Bizonyára otthon, a szülői házban vésték fejébe és szívébe a szülei ennek igazságát.

Tanulmányait Udvarhelyen befejezte, majd 1837-ben egy fél évig a syntaxis praeceptora volt, tanította az alsóbb osztályos társait. Nem ment külföldi egyetemre tanulni, ennek anyagi hátterét szülei nem tudták biztosítani, dominotus reverendus, „itthon tanult” pap lett. Plebejus pap maradt mindvégig, a nép lelki gondozója, tanítója. Rendszeresen írogatott a protestáns iskolai lapokba, irodalom iránt érdeklődő lelkész volt, publikált a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap-ban, helytörténeti cikkeket írt, rendszeresen olvasta a Brassai Magyar Újságot. Látva a rétyi református templom siralmas állapotát, szorgalmazta a felújítását, maga is segítséget nyújtott. Réty akkori lakossága zömmel jobbágy és zsellér volt, csak néhány nemes élt a faluban. A templom a lelkészi lakkkal együtt szinte romos volt, az iskolamester arról panaszkodott, hogy a temetésen az énekekért se tudnak rendesen fizetni a gyászolók. A hívek az egyházi járandósággal is gyakran elmaradtak. A lelkész egyetlen biztos anyagi forrása a számára biztosított földhasználat volt. Látva az alkohol romboló hatását, nagyszabású prédikáció sorozatban ostorozta a pálinkaivást, ezeket a prédikációkat

Udvarhely korabeli képen

ki is adatta: „Egyházi szónoklat a mértékletesség ügyében”. A háromszéki nép körében az a mentalitás uralkodott, hogy a kemény férfimunkához kell a pálinka. „Pálinkatan az erdélyhoni minden valláson levő falusi iskolák számára (Kolozsvár 1846.)” című, tanító szellemű munkájában a nevelést a gyermekeken kezdi, szól a pálinka történetéről, mint „mérgezt” mutatja be, feltárja a veszedelmeket, betegségeket, melyeket a pálinka okoz. Nem hallgatja el a pálinka erkölcsöt, szellemet romboló hatását sem. Óv a részegségtől és mindenekelőtt a mértékletességet javasolja. Wesselényi Miklós hatására csatlakozott ahhoz a reformmozgalomhoz, amely támogatta a „mértékletességi mozgalmat”, ez Amerikából jutott el Európába az alkoholizmus visszaszorítása érdekében. (A XIX. század elején a burgonya-ültetés gyors elterjedése a szeszelőállítás növekedéséhez vezetett Magyarországon és Erdélyben. Rohamosan nőtt a pálinkafőzés, sokszor titokban művelték, mert a kazánok után a jobbágyoknak adót kellett fizetniük. Ez ügyben még Kossuth is megszólalt a Pesti Hírlap 1841. januári számában: „...mi, mint Pater Mathew Irhonban, ész és szív nevében keresztes hadat indítani igen nagyon szeretnénk.”

1848 tavaszáról írja Nagy Sándor: „A pesti ifjúság sikerei felgyújtják bennünk a tettvágyat, s a kivívt alkotmányos vívmányok és törvények után miután az első magyar minisztérium kineveztetett, le volt döntve előttünk a tartózkodás azon sorompója, melyet a Metternich-rendszer vont vala iskolánk és a politikai rendszer közé.” Április 11-12 én Sepsiszentgyörgyön kibővített tanácsülés vette kezdetét, majd több ezres népgyűléssé duzzadt, mindenki részt akart venni a határozatok hozatalában, Biró Sándor is lelkesen követte az eseményeket. Június 4-én levelet írt Batthyány miniszterelnöknek, beszámolt arról, hogy Székely István honfitársával május 28-án Rétyen 160 volt úrbéres és három katona vonul be saját nemzeti lobogója alatt a székely nemzetőrségbe. „Réty község népe lelkesedése gyorsan elterjedt Háromszéken, úgymond már ma zászló leng s dobot vernek a körülöttük levő falvak is. A toborzás neve ezen túl nem Verbunk, mert ezt a magyar nép többé nem akarja, legyen Lelkes honvédő székelyek gyülekezete a toborzás helye. Az úrbéri viszonyok és a robot szüntessenek meg, a fegyvert fogó székely szemében a fegyverviselés és a robot nem fér össze” - jelenti Biró Sándor a miniszterelnöknek Pestre. Csíkban még

sokáig mérsékeltebb volt a siker, csak az Uniót lehetett ünnepelni, mert a General Commandó még rajta tartotta a szemét az ifjúságon.

Május 28-án Sepsiszentgyörgyre érkezett Klapka György és Gál Sándor, akiket Batthyány miniszterelnök küldött a székely önkéntes alakulatok szervezésének támogatására.

A miniszterelnök megbízásából Marosvásárhelyen, Székelykeresztúron, Háromszéken és Csíkszéken „tűzhelyeiken keressék fel a székelyeket, a vérhűség és a rokonszenv útján” igyekezzenek segíteni szorongatott helyzetükben magyarországi testvéreiken. A találkozáson Biró Sándor felvette, hogy a főkirálybíró késedelmeskedése miatt még nem történt meg a határőrök nemzetőrséggé minősítése. Gál Sándor Székelykeresztúron csíki székely törzsisztekkel találkozott, a falu lakói

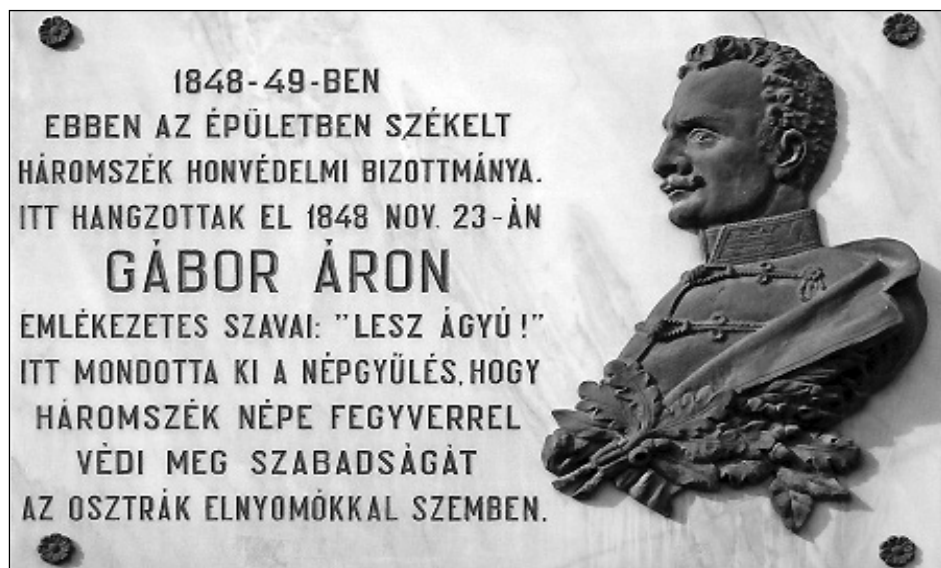

Klapka György

előtt beszédet mondott. Kiosztotta magyar nyelvű vezényleti kézikönyvét, biztatva az ifjúságot a sereghez való csatlakozásra. Kézdivásárhely ujjongva fogadta őket, a frissen alakult nemzetőrség hallgatta végig a miniszterelnök felhívását. nem csak bevonult határőrök, de mások is „magukat aláírva kötelezték” a magyarok szabadságharcában részt venni. Ugyanilyen lelkesedés volt jellemző Háromszék többi településén is. Klapka nem sokat tudott a székelyekről, múltjukról, hajdani jogaikról, Gál Sándor vázolta fel a székelység történelmét. Klapka mindent megértett: „...hassunk oly irányban, hogy a sorsának javulása iránt legyen reménnyel, mit bizonyára ki is vív. Legfőbb polgári kötelessége a honvédelem, az dicsősége, ebben áll magyar állami helyzetének fontossága. Ez emeli őt más fajok fölé, jellemereje és politikai súlya ebből származik. Egy magas köszál ő amott az Oriensen, melyen a szomszéd népek felkorbácsolt vész hullámai megtörnek. Éles ék a romanizmus és slavizmus között, hármaz ércpajzs Magyarország

mellén a Duna-torkolat felé. Ezt ne ismerje félre. Legyen büszke arra, hogy a magyar királyság keleti kapuinak kulcsa az ő kezében vitézi bátorságára van bízva” – idézi szavait Jakab Elek. (Szabadságharcunk történetéhez Visszaemlékezések 1848-49-re B.pest 1880.) Május 29-ére összehívott kolozsvári országgyűlésen a küldöttek kinyilvánították, hogy akarják az Uniót. Mindenütt nemzeti zászlók, kokárdák, nemzeti színek a régi gyűlölt fekete-sárga császári színek helyett. A küldöttek egyhangúan elfogadták az „örökfelszabadítást” is, a székelység meg várta, hogy a kötelező katonáskodás alól is feloldattassék, ugyanis a csíkszeredai General Commando titkos terve az volt, hogy a székely határőröket a szabadságharctól visszatartsa. A román értelmiség egy része a magyar alkotmány adta szabadsággal és jogokkal nem volt megelégedve, az Uniót, Erdély önállóságát nem fogadták el, de abban a románság, mint negyedik nemzet elismertségét követelték. Papjaik lázították híveiket, Bécsből biztatások érkeztek, Szebenben ülésezett a Nagy Comité, a szász és román közös cél volt a magyar alkotmány megbuktatása, az áprilisi törvények visszavonása. Az erdélyi magyarság egyetlen reménye és menedéke az Unió és Magyarország volt. A balázsfalvi román népgyűlésről (1848. május 15.) fenyegető hírek érkeztek. A román és szász falvakban a fiók Comiték alakultak, mindenről értesülve várták a vezetőik parancsait. Erdélyben polgárháborús hangulat volt, magyar-román-szász ellentétek miatt a közbiztonság került veszélybe. Erdély számára magyar szellemű hadvezért kértek a minisztériumból, megkezdték a Kossuth (később a Mátyás) huszárezred toborzását. Szeptember 22-én a Honvédelmi Bizottmány lépett a minisztérium helyébe, a császári trón a nemzet nyílt ellenségévé vált. 1848. október 16-án az agyagfalvi nemzetgyűlés mintegy 50-60 ezer gyalog és huszárezred katonája megszavazta a hadba lépés kötelezettségét 19 évtől 40 évesig minden férfi számára. Háromszék (Kézdi, -Sepsi, -Orbai, -Miklósvárszék) népessége 1821-ben mintegy 88 ezer fő volt, ez 1848-ra már 100 ezerre volt tehető. „A különféle népcsoportok, az ezredenként tarkálló nemzeti lobogók, a dobok zöreje, a trombiták harsogása, a fegyveres gyalog-és huszárbandák zenéje, nemzetőrszázadok tisztjeinek vezényszava...” emlékezik később e hatalmas freskó felidézésével Biró Sándor. A határőri rendbe 1831-ben 6 ezer család tartozott, a nemesi réteget 4150 fő képviselte, pap, polgár,

tanító száma elenyésző volt. A nemzetőrség felállítását már 1848. ápr. 11-12-én határozták el Sepsiszentgyörgyön a székgyűlésen, utána megkezdték a lajstromba szedést. A falvakban szervező bizottmány alakult, Rétyen a helybeli református lelkész, Biró Sándor hatékony akciója után 160 fő nemzetőrség alakult, magát Biró tiszteletest főhadnagynak nevezték ki, később százados lett. 1848 decemberében a nemzetőrségbe bevonult székelyeket a székekből 10 ezerre becsülték. A nemzetőrök közé nem csak a 19-40 év közöttiek kérték felvételüket, de a 19 év alattiak is, és a 40 év felettiek is bevonultak. A sereg igazi lelke Gábor Áron, Gál Sándor, Gál Dániel Biró Sándor, Berde Mózes és mások voltak, mögöttük álltak a vérüket nem kímélő, szülőföldjüket, otthonukat védő névtelen hősök. 1848. nov. 11-én Sepsiszentgyörgyön, a vármegyeház nagytermében ülésezett a honvédelmi bizottmány, ott hangzott el a biztató ígélet a fegyveres ellenállásra: „Gábor Áron vagyok, én ágyút öntök, amennyi kell!” A gyűlés a kormánybiztosokkal egyetértve elrendelte, hogy Gábor Áron „az ágyú- és golyóöntést folytassa”, gyűjtsék össze az ércet, hamuzsír főző üstöket, hasadt harangokat, golyóbisnak az önneműeket, óra nehezekeket. A hadparancsnokság és a kormánybiztosok gondoskodjanak mindenről. „Gábor Áron Fülében és Kézdi-Vásárhelyen önti és készíti az ágyúkat,

Gábor Áron emléktáblája Sepsiszentgyörgyön

Sepsi-Szentgyörgy pedig minden pénzt hadi költségekre ajánlotta fel, s a kovácsok és kerekések díj nélkül a kormánybiztos köszönetére felszerelték mindennel az ágyúkat. Háromszék fő ereje kormánybiztosa, Gábor Áron, Kézdi-Vásárhely és Sepsi-Szentgyörgy” – írja Jakab Elek.

Debrecenben Kossuth a jó hírre az önálló Székely Tüzérség Főparancsnokává nevezte ki Berde Mózes, ő volt az egyedüli kormánybiztos, aki a legveszélyesebb helyzetekben biztosan állt a lábán, hivatását teljesítve szervezte a védelmi fegyverkezést és felkelést. „1848 decemberére csak egy kis el nem vesztett pontja volt még a szétmarcangolt országnak, hol az ezer éves magyar alkotmány még állott, és alatta a nép eddigi szabadságát élvezte, ez Háromszék volt, s benne a 110 ezer lélek.” – olvassuk Jakab Elek írásában. Nem csoda hát, hogy a löporgyártás, az ágyúöntés ígérete, majd sikere bizodalommal öntötte el a háromszéki népet, a Mátyás huszárok pedig ott álltak a szék határainál s védték az ősi földet. Berde Mózes a népgyűlésen az általános hadkötelezettséget és fegyverfelvételt indítványozta és el is fogadtatta. Mindent nyílt tanácskozáson beszéltek meg, hozzá szólhatott mindenki, mindnyájuk ügye lett a védelem sikeressége. Báró Puchner felhívására, hogy engedelmeskedjenek a fővezérségnek, azt válaszolták, hogy ők Háromszék földjére be nem engednek ellenséget.

A székelység nemcsak a szülőföldjét védte nagy anyagi és emberáldozatokat vállalva, hanem a maga szabadsága mellett az egyetemes magyar szabadságot is. Ezt tette évszázadokon át korábban is.

Decemberben kísérletet tettek Csíkszék bevonására is, a Kis Comitéből 120 gyalogos, 18 huszár és 1 ágyú kíséretében elindult Kézdivásárhelyről, hogy Csík- és Gyergyószéket a császáriak ellen fordítsa. Dorsner szebeni szász, kétszínű, áruló, székelygyűlölő ezredes azonban a csapatot feltartóztatta katonáival, Biró Sándor papot Medvés Joachimmal együtt elfogatta, és Csíkszeredában a Mikó várba vitette. Később, december 17-én Bem előretörésének hírére mindkettőjüket szabadon engedte.

Biró Sándor 1848 őszén Kossuthoz és Batthyányhoz írott levelében beszámol tízéves rétyi tapasztalatairól, a jobbágyság, zsellérek és a székelyföldi nemesek közötti nézeteltérésekről, azt reméli, hogy a szervezendő határőrségben a székelység minden rétege jelen lehet. (A székely jobbágyságot földhöz kell juttatni, mert meglátása szerint csak

úgy lehet a szabadságot és a demokratikus intézményeket fenntartani – vélekednek a kor ismerői.) „Ha birtoka van a népnek, csak akkor lehet őket igazán fellelkesíteni, hona és birtoka védelmében.” – írja Biró Sándor Kossuthnak. Majd biztosítja, hogy Háromszék papsága kezébe ragadja a szabadság zászlaját, és a honát védő székelység élére áll, ha a haza veszélyben lesz. 1848 szeptemberében megalakult a 120 tagú Nagycomité, ennek vezetője Gál Dániel, ellenzéki szárnya pedig radikális ideológus, Biró Sándor vezette Kiscomité volt.

1849 tavaszán Réty lelkésze még keresztelt, még bejegyzett az egyház anyakönyvébe halálesetet, aztán kilépett a civil életből, mert „a haza megvédéséhez katona kell!” 1849. március 15-én Biró Sándor Sepsiszentgyörgyön az erdélyi hadak előtt beszédet tartott, lelkesítő szónoklatot: „A szabadság dicső harcát együtt dideregtem és szenvedtem veletek. Együtt akarok feltámadni veletek, együtt akarok Isten eleibe vándorolni veletek, hogy számot adjak rólatok, és megmondjam istennek: Atyám, ezek nem valának pecsovicok!” De a sors másképp akarta. Küzdés, harc következett, melyben a székelység színe-virága együtt áldozta életét a sok tízezer magyar szabadságharcossal.

1849 nyarán Biró Sándort parancsnoka, Gál Sándor a Gyimesi szorosban harcoló egységhez helyezte, a báró Rindsmaul őrnagy határvéd első százada kapitányává nevezte ki, katonai feladata volt a Gyimesi szoros védelme. Szerencséje volt, mert éppen a csíksomlyói zárdában volt a szállása, ott fedezett fel egy ócska, kopott nyomdagépet, „melyet eddigelé csak imakönyvek készítéséhez használtak, ha volt éppen a használatához értő szerzetes. Az ócska, vásott betűket egy barát szedegette elé nagy későre. „Én Gállal egyetértve a nyomdát megvizsgáltam” – írja később emlékiratában Biró Sándor. Vérbeli újságíróként azonnal elhatározta, hogy lapot indít, melyben a hadi eseményekről tudósítja az olvasókat. „Simó őrmester segédírnoksága mellett hírlapot kezdettem szerkeszteni. Hadi Lap volt a címe lapomnak, megjelent minden vasárnap. Éjjel szerkesztettem, mert nappal katonai gyakorlaton voltam, századom ruhája, fegyvere s élelme beszerezéséről gondoskodtam. Kis 4-d rét félíven gyenge minőségű szürke papíron jelent meg, végül nem csak vasárnap, hanem a terv szerint hétfőn és csütörtökön is megjelenne, ha a költség fedezve lesz.” – írja visszaemlékezéseiben Biró Sándor. „Senki

ne féltse a lapot, mert a papíros, amire nyomják olyan vastag, mint a csíki vászon, amiből készül, és olyan avas, mint a zárda fala, ahol nyomatik.”

A lap beharangozásában ez volt olvasható: „Mióta felharsant a szabadság üdvezítő igéje, Erdély, különösképpen a Székelyföld örökemlékű történeteknek volt a szemtanúja, ezek feltárása a megjelenésre váró lap, a Hadi Lap feladata lesz. Biró Sándor tervei szerint az újság felhívást, szótartot intéz majd a szabadság dicső harcosaihoz.” Legfontosabbak voltak a Bem, Görgey, Perczel generálisok harcainak győzelmei, veszteségei. A Lap 3. számában június 11-én azt írja, hogy a haza hű fiai látogassák meg a Gyimesi szoros hegyláncait, „ahol Móricz Sándor százados irányításával az utászok Gál Sándor ezredes utasítására ágyú utakat ásott, építtetett, ő a szeplőtlen keblű magas lelkületű hazafi gondolta ki mindezt. Ő földi a földi istenként teremtett semmiből utász csapatot.” Biró nem csupán csodálója, hanem szinte imádója volt Gál Sándor ezredesnek.

Július 2-án a 7. szám még ezt írja: „Magas pártfogásra találván lapunk Honunk lelkes fiai és leányainál, hetenként kétszer adjuk ki, mikor csak a hadgyakorlat engedi.” Ám hamarosan minden megváltozik, és eltűnik a Hadi Lap is a múzeumi süllyesztőben.

Egyed Ákos kolozsvári történész úgy vélekedik, hogy a lap megfelelt rendeltetésének, ma pedig 1848-49 történetének egyik forrása. Az

Hétfő. 1. April. 16 1849. BRASSÓI LAP.

Megjelenik e' lap minden héten kétszer: hétfőn és csütörtökön. Ára félévre helyben 2 fr. postán 2 fr. 30. kr.; egyedévre helyben 1 fr. postán 1 fr. 15 kr. Előfizethető Brassóban a' kiadónál; egyébként minden postahivatalnál.

Testvériség!

Több évi hallgatás után ezennel újból megindula a' „Brassói Lap”. E' lap, a' testvériség címét homlokzatán hordozván és valóságát elvei és beltartalma által életbe léptetni akarván, a' bel- és külföld eseményeinek rövid és hű rajza mellett a' vidék és kívált a' Székelyföld érdekeit képviselni, hazánk különböző népei között a' kibékülést és egyetértést előmozdítani törekedend. A' szerkesztőség érzi feladatának nagyságát, de táplálja a' remény, hogy az említett ügynek pártolói segédkezőket nem fogják elvonni. Nehéz idöket élünk, de hisszük, hogy Isten segedelmével az igazságos ügy diadalmát ültendi.

Erdélyben megjelent magyar nyelvű hadilapok a szabadságharc idején igyekeztek követni a napi eseményeket, talán jobb körülmények között jöttek létre, mint a Biró Sándor lapja: Honvéd (Kolozsvár, 1848 dec.), Brassói Lap (1849. május), Székely Hírmondó (Kézdivásárhely). Ám ez nem csökkenti a csíki zárdában megszületett Hadi Lap értékeit.

A Hadi Lap írásait áthatják a Biró Sándor utopisztikus, romantikus forradalmi eszméi, azt hitte, a szabadság zászlaja alatt csak igaz, szép és a közjóra hasznos tettek születhetnek, – így látják az utókor történészei. A szerkesztő számít a városok, falvak jegyzőire, papjaira, tanítóira. Fel is szólította a papságot, hogy álljanak be a nemzetőrségbe, őt is ekkor nevezi ki Szabó Sándor alezredes tábori papnak. Megszólítja olvasóit, nőket, férfiakat, kéri, hogy lássák el a lapot a megjelölt tartalmú hírekkel. Felszólítja előfizetésre az erdélyieket. A kiadás helye Csíkszereda, a lap utolsó oldalán ez áll még: „szerkeszti Biró Sándor százados, nyomatik a Csík Somlói zárdá betűivel.”

Biró Sándor szerkesztő a beköszöntő Mű és Önök című vezércikkben írja: „Mű Hírlapot szerkesztünk Csíkban, az Európai művelődés határ szélén, a nagy Magyarország végső gránit szirt ormai alatt, Hargita és Gyimes vad rózsái között” A kiadvány alapvető célja volt, hogy sugározza a szabadság szellemét, ahol a zsarnokság uralkodik, és nyújtson segítséget az elnyomottaknak rabláncaik széttörésében. Biró Sándor lelkesítő beszédeit (például a Tömösi-szorosban 1849. március 21-én aratott győzelem hírére) ki is nyomtatják. Az első szám pünkösdi első napján lát napvilágot, az utolsó pedig július 16-án. Ez már az oroszok előrenyomulásáról tudósít, mégis igyekszik bizakodó hangnemet megütni, de kiérződik belőle az aggodalom. Akkorra a magyar csapatok visszavonulóban vannak, Kolozsvár felé tartanak. Ezzel be is fejeződik a Hadi Lap története. A példányszám kb. háromszáz volt, a megmaradt lapokat később a hajdani olvasók a kolozsvári Ereklýe Múzeumnak ajándékozták.

Ám Erdély nem menekülhetett a császáriak segítségére beözönlő orosz csapatok elől. Június 19-22. után kezdetét vette a haza földjét védő harc, egymás után zajlottak le a szabadságharc véres csatái, Kőkös, Eprestető, Nyergestető...

Gál Sándor ezredes úgy becsülte június 27-én, hogy egy maroknyi emberrel a kőkösi hídnál megküzd a tízszer nagyobb orosz erővel, ezért

az összes erejét Uzonnál összpontosította. A győztes, de megfogyatkozott székelyek maradék csapatukkal visszavonultak, ám az ellenség a védtelen településeket feldúlta, kirabolta, Kézdivásárhelyen az ágyúöntés kellékeit összetörte. Aztán július 2-án lezajlott a második kökösi csata is, melynek leírását Kiss Antal őrnagy naplójából ismerjük: „Július 2-án előőrseink Uzonnál megtámadatván kezdetét vette egy makacs, elkeseredett harc, mely nagy veszteségek árán, de fegyvereink győzelmével végződött. Az ellenséget előrenyomulásában megakadályoztuk. Az ütközet véres volt, az áldozatok között volt Gábor Áron tüzér őrnagy is.” A Hadi Lap júl 9-én még közölte Gál Sándor ezredes jelentését a kökösi csatáról. Leírta a nyolc órán át tartó tüzérségi párbajt, az orosz lovasság támadását. Kiemelte a székely huszárezredekhez tartozó katonák és a Vilmos huszárok bátorságát, hősiességét. Az ellenség erejét mintegy tizenötezer főre becsülte, köztük kétezrednyi lovas, ezek elől végül kénytelenek voltak kiinduló állásaikba visszavonulni. Biró Sándor lapja, a hadi Lap július 9-én, a 8. számban említi a július 2-i kökösi csata eseményeit, a bátor honvédek között Gyertyánffy hadnagy bátor helytállását. A hadnagy akkor sem hátrált meg, szakaszával, amikor megjelentek a kozák lovasok, bevárta az ellenséget, és a közéről leadott lövések igen hatásosak voltak, a megriasztott ellenség visszavonult. (Talán mégsem csak találgatás, gondolja e sorok írója, hogy néhány hónap múlva, amikor még minden élesen élt Biró emlékezetében, ő maga is menekül sok ezer társával együtt, álnevet vett fel, olyan nevet választott, amely Gyertyánffy Ferenc hadnagy bátorságára emlékeztette. A név hangzásában talán az ő emlékét idézte.)

Pár nappal utána, július 5-én véres csata zajlott le a Sepsiszentgyörgytől Gidófalva felé vezető út mentén, az Eprestetőn. (Hívták Epreskertnek is) Orbán Balázs a Székelyföld leírása 3. kötetében mutatja be a később emlékhellyé vált kőhalom feliratát: „A honvéd meghal, de nem adja meg magát! Itt halt hősi halált katonái sorsában osztozva Gyertyánffy Ferenc százados udvarhelyszéki születésű vitéz.” És lezajlott már Szeben, Vízakna, Piski, a győzelem, a dicsőség már messze, a remény lassan egyre messzebb kerül... „Folyj ki, folyj ki vérem / Múlj el életem, / A hazáért halni, / szép halál nekem.” „A honvédnek jogos sírja Magyarország minden talpalatnyi helye, a szent porainak minden porszeme megérdemelt szemfedője.” (Jakab Elek)

Kányádi Sándor Nyergestető című versében örökítette meg a székely honvédők hősiességét: „Évszázados az az erdő, / áll azóta rendületlen, / szabadságharcosok vére / lüktet lenn a gyökerekben, / mert temető ez az erdő/ és kopjafa minden szálfa, / itt esett el Gál Sándornak / száznál is több katonája. / Véres harc volt, a patak is / vértől áradt azon reggel. / Úgy haltak meg a székelyek, / mind egy szálig olyan bátran, / mint az a görög háromszáz / Termopüle szorosában.” Július 21-én Gál Sándor elhagyja a szemerjai csata helyét, a császári túlerő elől Csík felé halad. A Nyergestetőn augusztus 1-jén még felveszi a harcot a cári előőrssel, Tuzson segédletével mindössze kétszáz gyalogos és néhány puskás részvételével, de már a székely tüzerek se bírnak a túlerővel. A menekülők nem tudják még, de sejthetik, hogy ezután a teljes Székelyföld a császáriak kezére kerül. A honvédek Kolozsvár felé húzódnak vissza, majd a székelyek egy maradéka Gál Sándorral, a sebesültekkel, köztük Biró Sándorral átvonul az ellenség által megszállt Erdélyen, a Keleti havasoktól Bánffyhunyadi érintve, a Meszesen átkelve Zsibóra érkeznek. Kazinczy Lajos ezredesnek és Kemény Farkasnak, akik Máramaros, Nagybánya és Kapnikbánya felől érkeztek pár nappal ennek előtte, nem sok választása maradt. Görgey levele után augusztus 26-án ők is megadják magukat Magnus Johannus Grotenhjelm cári tábornoknak és csapatainak. Ekkorra már a magyar sereg szétesett, Világoson már megtörtént 13-án a fegyverletétel. Bujdosás, idegen kenyér, börtön vagy bitófa vár a hős szabadságharcosokra. Az elkerülhetetlen vég utolsó óráiban sokan a bujdosás kényszerűsége mellett döntenek.

„Legyél megtűrt vendég más népek tűzhelyénél?”

Biró Sándor és Gál Sándor Zsibón látják egymást utoljára. Az élet-re-halálra szövetkezett bajtársak menekülnek, mert nem bíznak az ellenfél könyörületében, a megadás szükségszerű volt, de a menekülés életmentő. A viszontlátás reményében válnak el, de soha többé nem találkoznak. 1849 szeptemberében Marosvásárhelyen a császári katonai kerület parancsnoka August Haydte alezredes Biró Sándort, a „lázítót és a csíksomlyói Hadi Lap kiadóját, szerkesztőjét és íróját a forradalom alatt magukat a legnagyobb

mértékben kompromittált és menekülésben levő egyének között” tartja számon. „Biró Sándor az elfogást és a biztos halált ügyesen kikerülte, s menekülve ismeretlen helyeken bujdosott, míg végre Kővár vidékén az üldözés csillapultával gazdag házasság útján tekintélyes földbirtokos lett, s mint ilyen, a deési ev. ref. egyházmegyében főgondnoki állást töltött be több évekig. Meghalt Magyarlapos vidékén, értesülésem szerint Monostorszegen.” – írja később, 1896-ban Nagy Sándor.

De ne szaladjunk ennyire előre! Biró Sándor soha többé szülőföldjére, Udvarhelyszékre, a vérével védett Háromszékre nem tér vissza. Elrejtőzik a nyilvánosság elől, hiszen tudja, hogy a császári titkosrendőrség vadászik rá. Tudta, ha fogságba esik, nem kerülheti el a sorsát, ő lázította a háromszékieket, lelkesedett a reszpublika gondolatáért, lázító hangú cikkeket, kiáltványokat írt a maga szerkesztette Hadi Lapban. Jobb lesz, ha menekül. Nevet változtat, felveszi a Gergelyfi Endre (helyenként András-t közöl a forrás) nevet, néhány hétre teológus diák lesz Debrecenben, aztán az év utolsó hónapjában menedékre lel a Szatmár megyei Vetésen, a Nemes családnál.

Miért éppen Vetés, ahol korábban Biró Sándor soha nem fordult meg? Sok minden történhetett, a véletlen is szerepet játszhatott, hogy éppen

Vetés

Vetésen lelt menedékre a bujdosó honvédtiszt. Hová mehetett rejtőzködve üldözői elől, mint a debreceni református kollégiumba, ahol ugyan ő nem volt diák, de voltak ott tanárai, akik annakidején Udvarhelyen oktatták. A szerencse kezére játszott, ott végzett egy évvel korábban, 1848-ban egy vetési diák, Szabó József, aki édesapja halála után elfoglalta a vetési parochiát. Talán ő ismerhette hírből esetleg olvashatta is a Tábori Lapot, benne Biró Sándor nevét. Biró Sándor tehát immár az erdélyi örményekre emlékeztető névváltoztatással Gergelyfi Endre néven 1849 decemberében már Vetésen volt, „védelem alatt” a Nemes József családjánál. Feltételezhetjük, hogy akár a frissen ott szolgáló lelkész, Szabó József ajánlotta Birót a Nemes család figyelmébe. Vetésen több birtokos család élt a század elején, 1810-ben ott birtoka volt a Pálóczy-Horváth családnak, Bagossy, gróf Teleki, később Esterházy, majd később a Nemes és Sántha családoknak is.

A Vetésen töltött évekről nem sokat tudunk. Biró Sándor későbben papírra vetett életrajzában se sokat olvashatunk erről a pár évről. (Biró Sándor A forradalom tribünjétől a külhoni városokig) Nemes József és felesége, Pogány Florentina bizonyára tudták, kivel élnek egy fedél alatt. De mindent megtettek azért, hogy a település közössége annak tartsa Birót, aki ott volt, Gergelyfi Endre nevelő tanár, aki a két Nemes fiút a romos malom rendbe rakott termeiben, mint iskolában oktatta tanítványait. A család támasza volt a helyi református egyháznak, Nemes József 1855-ben a romossá lett templom kijavítására felhívást tett közzé, adakozásra biztatva a híveket, ő maga is jelentős összeggel járult hozzá a kiadásokhoz. (Olvassuk Kiss Kálmán könyvében, A vetési református egyház története, 1875.)

„Vetés helység ma Szatmárnémetitől mintegy két óra járásra esik”, mutatja be pár évvel később önéletírásában Biró Sándor az őt befogadó falut. „Ős imaház áll a régi építészet idomtalan szépségében, a református templom pedig az egyesült óhitűek új temploma emelkedik, új hit, ó templom, ó hit, új templom, furcsa ellentét, pedig ez így van Vetésben. De semmit nem tesz ezen különbség, mert a lelki világosodás oda emelte már a népet, hogy isten temploma és hitkülönbség nélkül hallgatja meg a buzgó kebel imáját.” A falu vegyes lakosságú, mindenki ismeri egymást, fel sem tűnik a szerény megjelenésű középkorú férfiú, aki a Nemes család alkalmazásában áll, mint nevelő. Pedig egy bujdosó forradalmár érkezett

személyében a faluba, akinek papi pályája derékba tört, újságírói, közírói tevékenységének immár vége szakadt, megélhetési lehetőség után kell néznie, rettegve a letartóztatástól. 1849 őszétől kezdve neve hét évig volt a körözöttek listáján.

Biró Sándor Vetésen legjobb tudása szerint végzi nevelői munkáját, Nemes József 1853-ban megbízza, hogy kísérje el fiait az osztrák birodalom és Európa különböző nagy városaiba, lássanak világot, tanuljanak egyet, s más. A tájékozott, nyelveket beszélő nevelő igyekszik megfelelni a feladatnak, utazási tervet készít, mit fognak megtekinteni, hova utaznak. Úti naplót is vezet a több hónapig tartó utazásról, leírja élményeit, tapasztalatait. A kisebbik fiút Pesten még orvoshoz is viszi, születési rendellenességeit lehetne-e orvosolni. A híres pesti orvos Balassa professzor vizsgálja, ad tanácsot. A naplót később szeretné kiadatni mások okulására is. De a kézirat a kiadóig nem jut el, elkallódik, aztán váratlanul néhány részlete előkerül Biró halála után, és Kiss Ferenc dési történész a következő évszázadban (1980-as-1990-es évek fordulóján) ki is adja részletekben, majd 2002-ben megjelenik kötetben az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesülete kiadásában. (A forradalom tribünjétől a külhoni városokig.)

Az útinapló (Utazás Magyarhonban, Ausztriában, Morva- és Csehországban 1853. szeptember 16-tól december 9-ig. (Gergelyfi Endre álnév alatt), a kézirat a Román Akadémia Kolozsvári Fiókjának Könyvtárában 1597. jelzett számon szerepel. Biró Sándor később a feljegyzéseit részletesebb feldolgozásban átírta, tervezte a kiadását, de ez nem történt meg életében. Utazásuk során mindenre figyelt, ami újdonság volt. Észrevette az európai műszaki haladást és a gyorsan fejlődő urbanizációt, a gazdasági élet fellendülését, a hihetetlen technikai haladást, a mezőgazdaság összehasonlítva az otthonival sok felfedezést rejtett, a modern technika alkalmazását: „Hitem szerint csak akkor gazdálkodik a magyar okszerűen, ha nem csak szekerét, hanem ekéjét is ökör helyett gőz húzza, tengerijét napszámosok helyett gőzgép kapálja.” A hazai mezőgazdaság elmaradottságát látva jegyzi meg: „a tulajdonosi gazdálkodás sokkal eredményesebb a bérletinél, tehát otthon is a földbérlet rendszerét fel kell váltania a tulajdoni viszonyoknak.” A közlekedés modernizációját szemlélve megállapítja, hogy a birodalom nyugati felében igen fejlett, de a keletiben, így főleg Erdélyben igen elmaradott. És bár tud-

ja, hogy a vasúti közlekedésben már jelen van otthon is a személyszállítás, igaz csak a postakocsi mellett, de a gőzhajózás még gyerekcipőben jár. A gépesítés, melynek jó példáját látta Bécsben, hogyan váltja ki az emberi munkát a felvonó, ám ezt Magyarhonban még nem gyártják, de ő tudna egy ezermestert Szatmárnémetiben, Silkovszki puskaművest, aki ezt az anyagszállító emelőt máris gyártani tudná. Elbűvölte a sok kulturális intézmény, főleg Bécsben, Prágában, színház, koncert, művelődési intézmények, többemeletes épületek, kivilágított utcák! Csak remélni meri, hogy vajha a jövőben Pest és Buda is ezek között a civilizált városok között lesz majd.

Utazása során az óvatos magatartás a domináló, hiszen körözés alatt áll, álnév alatt él, nagyon kell vigyáznia magára.

Hazájáról, a Székelyföldről mindig emelkedett hangon ír, de ez nem párosul más népek lenézésével, lekicsinylésével. Itt, a Duna menti népek szomszédságában a kölcsönös megbecsülésnek, megértésnek és testvériségnek kell uralkodnia. Ő ugyanezt látta Vetésen is, „Együtt esznek-isznak, vigadnak, még temetőjük is mint testvériség jelképei, a falu délkeleti oldalán egymás mellett van, s csak imádkozni járnak külön templomba.”

Nem tudjuk, még Gergelyfi álnéven, vagy már a vész elmúltával régi valódi nevén kötött-e házasságot, és azt sem, hogy ez Vetésen történt-e vagy új lakóhelyén. Felesége nagygyörgényi Csiszár Julianna, (Kolozs megyében, Bogárteleken halt meg 1902-ben, Nádasdarócon temették el.) egyetlen fia, István minden bizonnyal apja valódi nevén volt anyakönyvezve. Biró gazdatisztként élt a Kővár vidéken, Csernafalván, Retteg (község Beszterce-Naszód megyében) közelében saját birtokot vásárolt. 1874-ben Biró Sándor így jelöli meg lakhelyét: Csernafalva, up. Kápolnasmonostor, (valójában Kápolnok Monostor, románul Monestira, ez Déstől 7 km-re van.) A Kővárvidéki Nőegylet alapítója volt, kulcsszerepet játszott a magyarláposi iskola felépítésében, az iskola elkészüléséhez hétezer forintot gyűjtött össze, így lehetővé vált, hogy két tanítót is alkalmazzanak. 1861-ben a Kővárvidéki Bizottmány tiszteletbeli tagjának választották. Deák Ferenc politika híve volt. Több cikket írt a vasútfejlesztés fontosságáról és a református iskolamesterek képzéséről. Kolozsvári Közlöny, Protestáns Egyházi iskolai Lap, Vasárnapi Újság közölte írásait. Dés városa 1867-ben polgármesterré választotta, de ő a tisztséget nem fogadta el. Öreg napja-

it a birtokán, Kapolnok-Monostoron töltötte. (Nem Monostorszezen, ahogy néhány forrás tévesen megadja, hiszen az a település a Bácskában, Szerbiában van.)

1877. december 8-án halt meg, valószínű Csernafalván. Írói hagyatéka töredékekben maradt meg, egy része fiánál, Biró Istvánnál, aki Kádár József dési történésznek adományozta apja hagyatékát. Majd Kolozsvárra került Kuskó István gondozásába, aki a Történelmi Ereklye Múzeumnak adta át a Biró Sándor portréjával együtt.

1873-ban levelet kapott Matskási (Macskási) Antaltól, aki arra kérte, hogy a még élő bajtársak „a történelmünk hű megírását”, emlékképét írják meg.

1874. március 15-én régi bajtársai nevében, Matskási Antallal közösen kiadott felhívásában a szabadságharccal kapcsolatos visszaemlékezéseik megírására és beküldésére szólította fel az érintetteket. Az évek teltek, a két barát is elhunyt már, a még élő bajtársak emlékiratai a Történelmi Lapok szerkesztőjéhez, Pap Miklóshoz kerültek, később elvesztek. A század végén Jakab Elek történész és Nagy Sándor hidvégi református lelkész próbálták az eseményeket összegyűjteni és kiadni.

A Kiss Ferenc által szerkesztett könyv Háromszéki forradalmi töredék fejezetében ezt olvassuk Biró Sándorról: „Termete magos, testkötése izmos, daliás, hősies arcvonala kerek, homloka magos, derült szeme sárgás, haja barna, göndör, bajsza és szakálla fekete, magatartása népies, hódító, társalgása vidor, , tréfás, ízletes, s hol kell, szalonias. Szava dörgős, kedves csengésű, hatós, kebelrázó, kedélyt villanyozó, az egész ember a szabadság leglelkesebb fia, s Háromszék egyik legbátrabb hős védője.”

És mit írtak még róla kortársai valamint utódai, akik életét kutatva igyekeztek személyét ismertté tenni az utókor számára?

„Biró Sándor önmagával szemben is szigorú követelményeket állított fel, puritán felfogású életmódjával nevelni és hatni akart környezetére. Személyiségében volt valami karizmatikus vonás” – írja Kiss Ferenc könyvének előszavában. Lapszerkesztői és publicista munkásságából tükröződik, hogy őszinte híve volt a forradalmi küzdelmeknek, kereste a módját a népszolgálatnak.

Ő a 19. századi szabadelvű erdélyi református lelkészi réteg jellegzetes képviselője volt, az evangéliumok üzenetét összekötötte a nyomorgó paraszti rétegek sorsának jobbításával és a magyarság jövőjével.

Neve kezdett feledésbe merülni, Orbán Balázs is csak pár szóra érdemesíti nagy művében, a Székelyföld leírásában (Pest, 1868. 3. kötet) „Meg kell még emlékeznem Rétynek forradalom ideji papjáról, Biró Sándorról is, ki szóval, s mint a „Hadilap” szerkesztője írásban is kedélyek élesztésére is hatott s hatva osztakozott e nagy napok dicsőségében.”

A 20. században neve már csak azoknak mondott valamit, akik az 1848-as történelmi eseményekkel foglalkoztak. Az újságírás történetét kutatók se említik a nevét, pedig Imreh István történész 1974-ben ezt mondta – írta róla: „Biró Sándor a forradalmi radikális irányzatú újságírás székelyföldi megteremtője. Küzd a társadalmi igazságért, a demokráciáért, elszánt és határozott. Csíksomlyón forradalmi hagyományt teremtett az újságírásnak.”

„Minden idők legnagyobb rétyi református papját tisztelhetjük benne. Mint forradalmár és népezér Petőfi lelki rokona volt.” – írja dr. Nagy Lajos Elfeledett rétyiek c. könyvében. Biró Sándor emlékét Rétyen a református templomban márványtábla őrzi.

Köszönöm dr. Nagy Lajos Sepsiszentgyörgyön élő nyugalmazott főorvosnak, hogy felhívta figyelmemet Biró Sándor személyére, segítséget nyújtott a forrásanyagok felkutatásában.

SERDÜLT BENKE ÉVA

Utóirat

Szatmárnémetitől Nagykároly felé haladva az utas hamarosan eléri a vetési-óvári letérőt, de aki a magyar határátlépő felé siet, annak nincs mit Vetésen keresnie. E sorok írójának bizony volt keresnivalója ezen a szép augusztusi napon, mert régóta dédelgetett terve volt, hogy visszatér erre az útra, nem csupán Óvárit viszontlátni. Vetés nagyon érdekelte, de előbb irány

Óvári! 1967 nyarán busszal és gyalog kijött ide megnézni, hova is helyezték tanárnak, hol fogja pályáját elkezdni. Marosvásárhely után, ahonnan érkezett, nagy élményekkel Óvári nem szolgálhatott. Csak annyit tudott, hogy a Szamos már határfolyó, túloldalon Magyarország van. Reggelente Szatmárról autóbusszal Vetésig ment, onnan gyalog Óváriba délután, hogy hamarabb érjen haza, át a kukoricáson, ki a főútra alkalmi autóban reménykedve. Óvári szerény iskolájában a tanterem sarkában öntött kályha díszelgett, előtte szénnel megrakott vödör, sokáig tartott, míg megtanult befűteni, de már csípősek voltak a reggelek, és ő arra gondolt, nem csupán ő maga, de a gyerekek is fáznak. Megjöttek jóval nyolc óra után, a kérdésre, miért késnek minden nap, csak fáradtan ledobták a padra a tarisznyát, előbb el kell végezni az állatok körüli otthoni munkát, volt a válasz.

Ezen a meleg augusztusi délelőttön az iskola épületét Óváriban hiába kereste, csak arra emlékezett, hogy a főutca jobb oldalán volt. Ám azon a helyen modern, újnak látszó épület magasodott, bent kedves szolgálatkész igazgató fogadta megtudva, hogy hajdan, amikor ő még nem is élt, a vendég itt töltötte be a román szavakat a kis óvári iskolások fejébe. Itt már elmondhatta, hogy Vetés azért érdekli, mert egy álnév alatt itt bujkáló hajdani honvédtisztnek 1849-ben a település menedéket nyújtott, erről mindent tudni szeretne, ezért annyi évtized után vissza kellett ide térnie. Látott az egész történetben valami rejtett összefüggést, amit talán annak a könyvnek köszönhetett, amely nagyapja hagyatékából, a háromszéki Szentivánlaborfalváról került hozzá, ebből olvasott régen, még gyerekkorában a háromszékiek emberfeletti küzdelméről, az ellenségtől hazájukat védő önfeláldozó harcukról. Nagy Sándor Háromszék önvédelmi harcza 1896-ban jelent meg, első oldalán ott van nagyapja kézírása: I.oszt. tan, 1898-ból, amikor tízévesen a sepsiszentgyörgyi Mikó Kollégium diákja lett. A bujdosó honvédtiszt ide az ő szülőföldjéről, Háromszékről érkezett, évekig Vetésen élt, aztán megszűnően a letartóztatás veszélye, oda költözhetett, ahol megtalálta új otthonát. Mindez 1849 őszén, a világosi fegyverletétel után történt, amikor Biró Sándor négy évig élt Vetésen a Nemes családnál. Mi tagadás, e sorok írója szeretne volna gazdagítani új adatokkal ezt a rejtélyes történetet, ám Vetés múltja nem őrzött ilyeneket, a honvédtiszt ott használt neve, Gergelyfi Endre nem volt feljegyezve a

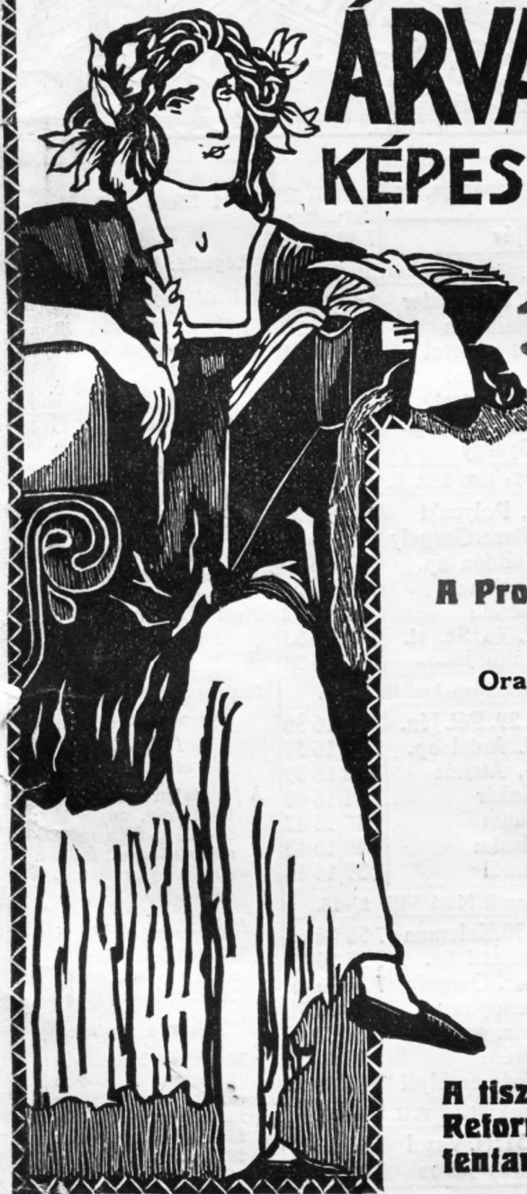
helytörténetben. Jelen írás ezt igyekszik pótolni. E sorok írója tudja, hogy szülőföldje mindvégig folytatta önvédelmi harcát, nagyszerű katonák vívták a legesélytelenebb harcot is az ellenséggel, az ő emlékük megőrzésre méltó. Ezért volt ez a vetési-óvári kitérő 2022 augusztusában.

$\frac{2}{235}$

REFORMATUS

ÁRVAHÁZI KÉPES NAPTÁR

1927

ROMÁN

Kiadja:

**A Protestáns Jótékony
Egyesület**

Oradea — Nagyvárad

ÁR 25 LEI

NAGYVÁRAD "OLASZI"
REFORMATUS EGYESÜLET
KÖNYVTÁRA

2048

**A tisztia jövedelmet a
Református Árvaház
fenntartására fordítjuk**

Cenzurat.

Egyházkerületünk legkorábbi naptárai, kalendáriumai

A partiumi reformátusok az 1920-as évek elejétől kezdve szinte minden karácsony előtt kézbe vehették a következő esztendőre szóló, jelenleg Református Kalendárium címet viselő kiadványt, mely mindenkori célját és a hagyományokat követve naptári, név- és címtári részeket, névnapok betűsoros jegyzékét, korábban vásárjegyzékeket, évfordulókat, csillagászati adatokat, mértéktáblázatokat, állategészségügyi és tenyésztési, továbbá mezőgazdasági ismereteket, postai és távirdai díjszabásokat, apróbb érdekességeket, kuriózumokat, nem utolsósorban rövid ismeretterjesztő, egyháztörténeti és a református hitet erősítő írásokat közölt. Az aktuális családi események bejegyzésére szolgáltak az e célra üresen hagyott, általában vonalazott lapok.

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület megalakítása és állami elismertetése mint köztudott, meglehetősen rögzös út volt, melyen 1921-ben indultak el vezető aktorai. A folyamat fontos állomása Sulyok István püspök 1926. május 16-i hivatalos eskütétele volt. Ha nem is teljes értékű, de legalább hallgatólagos elismerése volt ez az aktus az új egyházkerület létjogosultságának, megalakulásának. Alig egy hónap elteltével szerkeszteni kezdték a *Református Árvaházi Képes Naptár* legelső, 1927-re szóló évfolyamát, s e naptárat/kalendáriumot a köztudat és a vonatkozó irodalom a kerület legelső, hivatalos naptáraként tartja számon. A KREK korai sajtóanyagának és a retrospektív bibliográfiának tüzetes átfésülése némileg árnyalja ezt a vélekedést és világossá teszi, hogy előzményekkel is kell számolnunk. Az alábbiakban időrendben adjuk közre az eddig is ismert és újonnan összegyűjtött adatainkat. A felhasznált sajtótermékek a Református Híradó (Nagyvárad), az Egyházi- és Iskolai Szemle (Nagyvárad), továbbá a Református Szemle (Kolozsvár).

1922

Az 1920 után Románia határai közé került református lelkipásztorok az addigi országos hatáskörű, 1907-ben alapított Országos Református Lelkészegyesület (ORLE) kötelékéből kiválva megalakították saját egyesületüket (Romániai Református Lelkészegyesület), elsősorban a történeti erdélyi részekben szolgáló lelkészek részvételével. 1921 júliusában elhatározták egy 160 oldalnyi terjedelmű naptár kiadását Árkossy Jenő nyárádszeredai lelkész szerkesztésében. A decemberre megjelenő munka végül *Magyarok Naptára* cím alatt látott napvilágot, és ma már abszolút ritkaságnak számít. Tudomásunk szerint egyetlen közgyűjteményi példányát az Országos Széchényi Könyvtár őrzi. A romániai magyar könyvtermelés alapvető bibliográfiái nem jegyezték, és a kötelespéldányoknak otthont adó kolozsvári Egyetemi Könyvtár cédulakatalógusában sem szerepel. A nagyváradi református néplap, a Református Híradó 1922. január 7-i számában adott hírt a *Magyarok Naptára 1922-évre* megjelenéséről, melyből a váradolaszi gyülekezet is kapott egy csomaggal s megvásárlását melegen ajánlotta más egyházközségeknek is. Ugyanakkor megemlékezett a szatmárnémeti kiadású (nem kerületi szintű!) *Protestáns Naptárról* is. Úgy tűnik tehát, hogy 1922-ben a KREK egyházközségeinek egy részébe eljutott a Lelkészegyesület erdélyi naptára is.

1923

A Református Híradó 1922. szeptember 30-án és október 14-én keletes hirdetésben tájékoztatta olvasóit, először a *Magyarok Naptára*, majd helyesbítve a *Magyar Református Naptár* közelgő megjelenéséről. Amint sokat sejtetően írták, a lelkészi hivatalokban, a könyvkereskedésekben és a KREK hivatalos kiadójának számító Béres Károly-féle nyomdában is kapható lesz. Rövidesen, október 21-én a Református Híradó pontosan tájékoztatott e naptár mibenlétéről:

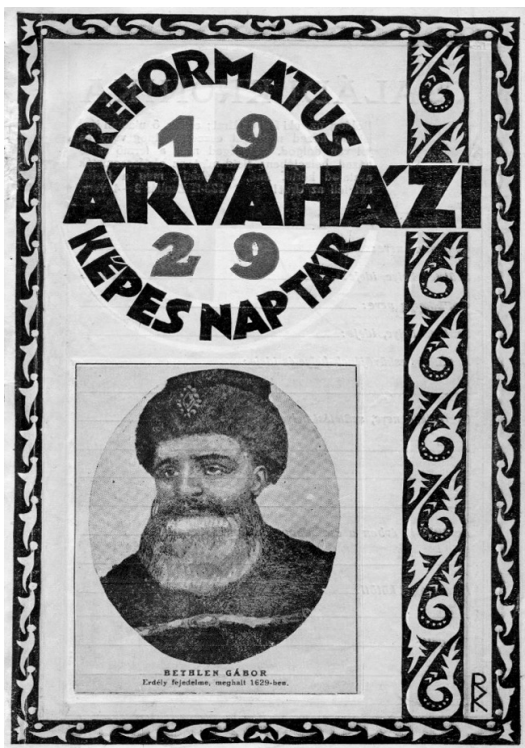
„*Magyar Református Naptár*. Nyomdánk áldozatkész tulajdonosa ezen a címen jelenteti meg azt a naptárt, amely tulajdonképpen a Református Lelkészegyesület múltévi *Magyarok Naptára*-nak szellemi leszármazottja”

A tehát Nagyváradon nyomtatott és a lelkészi hivataltok útján terjeszteni kívánt naptár jövedelmének fele a megfogalmazott szándék szerint a Lelkészegyesületé, másik fele iskolai célokat fog szolgálni. Ugyanezen a napon a KREK (fél)hivatalos lapjának számító Egyházi- és Iskolai Szemle egy felhívás keretében egész pontosan adatolta a megjelenés körülményeit:

„Lelkészegyesületünket az 1923. évre szóló naptár kiadásában közbejött akadályok meggátolták. Reánk lelkészekre kiváltképpen nem lehet kö-

zömbös az, hogy népünk kezébe milyen szellemű naptárak kerülnek. Ezeknek a nagyfontosságú érdekeknek parancsszavára az ilyen vállalkozáshoz szükséges idő utolsó pillanatában átvettük a Magyarok Naptára részére gyűlt anyagot és a naptárt *Magyar Református Naptár* címen folyó évi november hó első felében Nagyváradon, a kálvinizmusért folytatott hitviták e szentelt földjén, megjelentetjük. Kinyomtatására Béres Károly nyomdatulajdonos presbyter-társunk vállalkozott...”

A naptár kiállításának, kulcsínyének további bemutatását követően a felhívás aláírói Árkossy Jenő nyárádszeredai lp., Csernák Béla nagyváradi lp.-esperes, Kádár Géza zilahi lp., Nagy Vilmos nagyváradi tanító-nőképzőintézeti igazgató és Tarnóczi Lajos bihari lp. voltak. November elején a naptár elhagyta a nyomdát, a hír szerint „a *Magyar Református Naptár*... a Református Lelkészegyesület múlt évi naptárát helyettesítő kalendárium...”. Az Egyházi- és Iskolai Szemle rövid kivonatban közölte a tartalmát is, bevezető cikkét Kecskeméthy István kolozsvári teológiai professzor, a Lelkészegyesület elnöke írta „A mi naptárunk” címmel.

Vegyesen erdélyi és nagyváradai (partiumi) érdekeltségű írásokat közölt a megszokott naptári tartalom mellett. Névtári része azonban nem volt. 10.000 példányban nyomtatta Béres Károly nyomdája, melyből 8.000 példányt előre megrendeltek. Rövidesen a Református Híradó is hírt adott a 102 oldalas kalendárium megjelenéséről, mely már akkor kapható volt a lelkészi hivatalokban. Ára 8 lej volt „tehát olcsóbb minden figyelembe vehető naptárnál”. Egy hét múlva már tömeges utánrendelésről tudósítottak, december elejére a Béres-nyomda pedig már kifogyott a raktári példányokból. A kalendáriumról „más felekezetű atyánkfiai is a legnagyobb elismeréssel emlékeznek” meg, írta a sajtó. Béres már korábban felvetette egy második kiadás nyomtatását, feltételként további 3.000 példány rendelését szabta meg, az ötlet azonban rövidesen lekerült a napirendről. A Híradó 1923 március derekáig még reklámozta a már csak korlátozott számban rendelkezésre álló kiadványt.

1923-ban tehát a Romániai Református Lelkészegyesület és a nagyváradai Béres Károly-féle református nyomda közös kiadásában jelent meg a *Magyar Református Naptár az 1923. évre*, melynek ma már egyetlen fennmaradt példányát sem ismerjük. A kiadvány György Lajos és Mo-

BÉRES KÁROLY

KÖNYVNYOMDÁJA, KÖNYV-, PAPIR- ÉS IRÓSZER KERESKEDÉSE

a Királyhágómelléki Református Egyházkerület
vallástani kézikönyveinek kiadója és főbizománya

ORADEA-MARE - NAGYVÁRAD, FŐ-UTCA 14. SZ.

A református elemi népiskolákban használandó összes vallástani kézikönyvek, magyar- és románnyelvű tankönyvek [nyelvtan, földrajz, történelem, alkotmánytan], térképek, füzetek, írószerek és iskolai nyomtatványok legolcsóbb beszerzési forrása. Figyelmes kiszolgálás. Az Egyházaknak és Iskoláknak árendeményt nyújtok.

Béres Károly könyvnyomdája Oradea-Mare — Nagyvárad.

noki István bibliográfiáiban nem szerepelt, és az elérhető közkönyvtári katalógusokban is hasztalan kerestük. Az expedíált példányok egy része nyilván az erdélyi egyházkerületbe jutott.

Béres Károly úgy tűnik hosszú távra tervezett, ugyanis már 1922. december 23-án, majd 1923. március 31-én is a Református Híradó reklámdalán mint „az Egyházi- és Iskolai Szemle és a Magyar Református Naptár kiadóhivatala...” tüntette fel magát. Feltételezzük, hogy a helyét kereső KREK a naptár Nagyváradon történő kiadásával pozícióit kívánta erősíteni.

1924

A Református Híradó 1923. augusztus 11-i számában olvashatjuk, hogy

„Erdély és Királyhágómellék református írói a *Református Egyház Naptára*-val ajándékozzák meg híveinket a jövő 1924. évre. Közre munkálnak e naptár megalkotásában a két egyházkerület hivatalos vezetői is, amennyiben a naptár keretében bocsátják közre az egyházak és iskolák legújabb névtárát is, amelyre, a változott viszonyok között, oly égető szükség van. A naptár létesítése érdekében Csernák Béla kereste meg úgy az erdélyieket, akiknek igazgatótanácsa Péter Károly titkárt bízta meg a munkában való részvétellel, mint a szatmári lelkésztestvéreket, akik élükön Bélték Lajossal, az általuk szerkesztett *Protestáns Naptár* helyett a *Református Naptár* kiadásával járó teendőket végezni készek. A közös alkotást kísérje Isten áldása...”

A szándékot az Egyházi- és Iskolai Szemlében megjelent rövid hír is megerősítette. November elején érkezett a bejelentés, mely szerint a szatmári Protestáns Naptár valóban nem fog megjelenni, azonban a Lelkészegyesület tervezett naptára talán igen. Végül karácsony előtt maga Béres Károly értesítette a református közönséget a *Magyar Református Naptár az 1924. évre* kiadásának elmaradásáról, az addigi előfizetőket pedig Árkossy Jenő nyáradszeredai lelkészhez irányította. Sokatmondó az értesítvény indoklásának következő passzusa: „Sajnálattal értesítem a mélyen tisztelt rendelő urakat, különösen akik miatt a nevezett Naptárt 1924-re nem

A főhatósági rendeletekben közölt
**összes vallástani és tanköny-
vek, iskolai nyomtatványok**
BÉRES KÁROLY
egyházkerületi bizománysnál
ORADEA — NAGYVÁRAD,
str. I. Vulcan—Nagy Sándor-u. szerezhetők be.

adtuk ki...”. Feltételezzük, hogy az előfizetési díjak késlekedése okozta a terv megghiúsulását, ugyanis rövidesen a Kecskeméthy István, Vásárhelyi János és K. Tompa Arthur szerkesztette *Konfirmációi Emlékkönyv*-et 1924 márciusában Béres nyomtatta, tehát az aktív együttműködés az erdélyi kerület meghatározó teológusaival nem lankadt.

Az 1924. évre szóló, 112 lap terjedelmű naptárat végül *Magyarok Naptára az 1924-ik szökő évre* címmel a Lelkészegyesület adta ki Árkossy Jenő és Gergely Ferenc szerkesztésében, és a marosvásárhelyi Concordia nyomdában készült el, valószínűleg 1923 végére. A Királyhágómelléket érintő vonatkozásai és tartalma nem volt.

1924. március 20-án az Erdélyi Egyházkerület igazgatótanácsa az egyesületekről és jogi személyekről megjelent állami törvényre hivatkozva a Lelkészegyesület feloszlását határozta el. Az egyesület a június 11-re összehívott közgyűlésén végül úgy határozott, hogy folytatja munkáját és vagyoni alapjait átmenti a Királyhágómelléki Egyházkerület területére, ahol nem volt érvényes az erdélyi határozat, egyesületi tagok pedig ott is voltak szép számmal. Július 12-től az Egyházi- és Iskolai Szemle önálló rovatot/ mellékletet biztosított az újjászületett egyesületnek Lelkészegyesület néven, mely végül az előfizetési díjak elmaradása és késedelmes beérkezése okán utoljára az 1924. november 15-i szám mellékleteként jelent meg.

1924 nyarán a KREK önálló naptár kiadásának gondolatával állt elő. *Református Árvaházi Naptár* címmel, Csernák Béla és Debreczeni István szerkesztésében „határozott vallásos tartalmú, evangéliumi szellemű református naptár” megjelentetését harangozták be, melynek mindenkori jóvedelmeit az 1923. október 31-én megnyílt nagyvárad református árvaház céljaira ajánlották fel. A Protestáns Jótékony Egyesület – az árvaház fenntartója – iratai között fennmaradt 1927. évi titkári jelentésből azonban biztosan tudjuk, hogy „tekintélyes jóvedelemhez juttatta egyesületünket a Református Árvaházi Képes Naptár, amelynek kiadását évek óta tervezi Csernák Béla árvaatya, de csak a jelen évre [1927] valósította meg”. 1925-re és 1926-ra tehát nem jelent meg, a lendületes terv ellenére sem.

Az addig is tapintható bizonytalanságok tovább gyűrűztek, az Egyházi- és Iskolai Szemle 1924. augusztus 9-én Naptárunk címmel értékelte a pillanatnyi helyzetet és megoldást is kínált:

„A jövő évi [1925] naptár ügyében egy kis változás állott be. Három naptárra is volt kilátás kerületünkben, mert az általunk hirdetett naptár mellett Bede László máramarosszigeti lelkészárunk és a Lelkészegyesület is szándékozott kiadni. Így aztán könnyen megtörténhetett volna, hogy a jótékony cél segítése helyett mindegyik ráfizetett volna. Ezért a

három szerkesztőség a legszebb egyetértéssel abban állapodott meg, hogy lemond a maga tervbe vett külön naptáráról és közösen szerkesztenek egyet, mely így az erők egyesítésénél fogva tartalmasabb lesz, anyagilag is több eredményt biztosít és tisztajövedelmét a lelkeszővegyek és árvák, a nagyváradi árvaház és a Lelkeszegyesület között osztják meg. A címe a Lelkeszegyesület kiadásában két éve [1923] megjelent Magyar Református Naptár lesz.”

A tervezett naptár testet öltött, az ősz folyamán már a tartalmáról, a nyomtatás körülményeiről tudósítottak. Az októberi híradás azt is érzékeltette, hogy a rövidesen megjelenő *Magyar Református Naptár az 1925. évre* a Lelkeszegyesület kiadásában eddig is megjelent naptárak (1922 – Kolozsvár, 1923 – Nagyvárad, 1924 – Marosvásárhely) negyedik évfolyamának tekintendő, 7 ívnyi terjedelmű lesz és Máramarosszigeten, a Hermes nyomdában fogják nyomtatni. A novemberi tudósítás már a tartalomra is kitért, a szerzők többek között Sulyok István, Kecskeméthy István, Szabolcska Mihály, Szombati-Szabó István, Kádár Géza, K. Tompa Arthur, Bodnár Gábor, Kürthy Károly, Zöld Mihály, Sárközy Lajos, Szaploneczay Bertalan, Krüzselyi Erzsébet stb. voltak, többségében immár királyhágómellékiek. A szerkesztőbizottság tagjai Bede László, Debreczeni István és Tarnóczi Lajos voltak, tehát valóban a máramarosszigeti, a Lelkeszegyesületi és a kerületi szándékok ötvözéséről volt szó.

BÉRES KÁROLY
a Királyhágómelléki Egyházkerület zsolnárai
és hittankönyveinek kiadója és bizománya
Telefon: 6-22 ✱ 1909 alapítva.
ORADEA – NAGYVÁRAD
STR. IOSIF VULCAN (VOLT NAGY SÁNDOR-UTCA) 14. SZ.

Az Egyházi- és Iskolai Szemle november 29-i száma immár a naptár tényleges megjelenését adta hírül, mely végül 8 íves terjedelmű lett és „technikai akadályok miatt kissé késve, de tartalmában és kivitelében a késedelemért bőséges kárpótlást nyújtva” jött ki a sajtó alól. Ára 15 lej volt és egy következő felhívás szerint „minden igaz református ember tartozik megvásárolni, mivel a jövedelem egy része Árvaházunk segélyezésére lesz fordítva”. Karácsony előtt Csernák Béla egyházkerületi főjegyző körlevélben buzdította a lelkészi hivatalokat a naptár megrendelésére a máramarosszigeti református lelkészi hivataltól.

A Máramarosszigeten nyomtatott *Magyar Református Naptár az 1925. évre* című fenti kiadványnak – hasonlóképpen az 1923. évihez – ma egyetlen példányát sem ismerjük, és a már említett bibliográfiákban, könyvtári katalógusokban sem szerepel!

A félreértés elkerülésére jelezzük, hogy Kolozsvárott, a Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt. sajtója alól ugyanezen a címen (*Magyar Református Naptár az 1925. évre*) jelent meg első ízben (majd 1926-tól mindvégig *Erdélyi Magyar Református Naptár* címmel) az Erdélyi Református Egyházkerület hivatalosnak tekintett kiadványa, 1925–1927 között Az Út, később pedig az Erdélyi Egyházkerület Irat-terjesztésének kiadásában. 1925-ben a romániai református egyházban így két azonos című kalendáriumot böngészhetek a lelkészek és híveik.

1926

Ebben az évben saját, „központi” naptára a királyhágómellékieknek nem volt. 1925 októberében már kapható volt a váradoszai lelkészi hivatalban a Kolozsváron kiadott *Erdélyi Magyar Református Naptár az 1926. évre*, a hó végén pedig már rendelhető volt a Szatmárnémetiben ismét megjelenő és az 1926. évre szóló *Protestáns Naptár* is, ez utóbbi példányonként 20 lejért. A Református Híradóban megjelent tudósítás szerint egyébként az 1926. évre két református naptár jelent meg a történelmi értelemben vett Erdélyben, a kolozsvári mellett az akkor induló *Szilágysági Református Naptár* is.

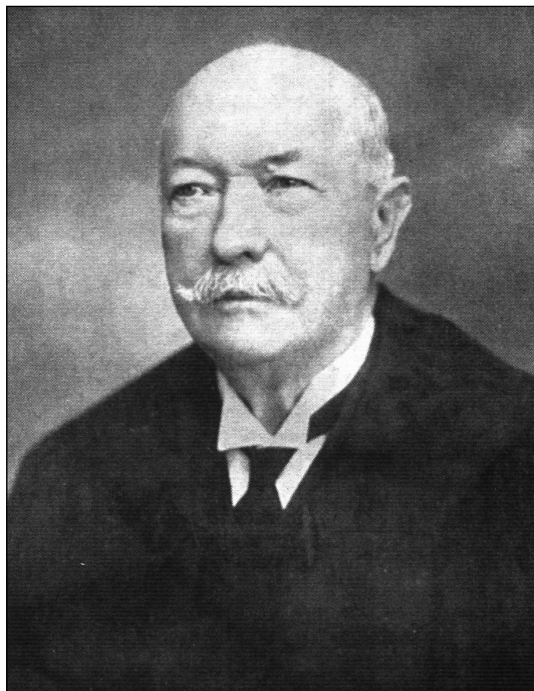
1927 és azt követően

Már említettük a nagyváradai Protestáns Jótékony Egyesület és Csernák Béla főjegyző, váradai lelkész 1924-ben fogant szándékát egy Református Árvaházi Naptár kiadására. Az egyesület 1926 nyarán a KREK összes lelkészi hivatalának hírül adta, hogy az általa fenntartott árvaház költségeinek fedezésére *Református Árvaházi Képes Naptár* címmel egyházkerületi névtárat is tartalmazó naptárat fog kiadni. Ez utóbbi tény nyilvánvalóan sarkallta az egyházközségeket és egyházi hivatalokat a 25 lejért forgalomba helyezhető (10% az árusítótól illette) kalendárium megrendelésére. Sulyok püspök körlevélben ajánlotta a naptár megvásárlását. Augusztus derekán a rendelőívek java visszaérkezett a kiadóhoz, mely jelezte, hogy csak annyi példányt nyomnak amennyit előre megrendelnek, továbbá biztosította az érdekelteket, hogy a naptár „külső kiállítása minden igényeknek meg fog felelni, arra nézve biztosíték Béres Károly presbyterünk jeles nyomdája”. Az Egyházi- és Iskolai Szemle „Megjelent a Református Árvaházi Képes Naptár!” címmel október 9-én adta hírül a Királyhágómelléki Református Egyházkerület minden lelkészének és hívének az 1927. évre szóló naptár/kalendárium megjelenését. A *Református Árvaházi Képes Naptár* a későbbiekben a kerület hivatalos kiadványává lett. Első évfolyamát még a Protestáns Jótékony Egyesület adta ki, ám az 1928. évitől kezdve – az erdélyi kerületi naptárakhoz hasonlóan – az itteni egyházkerületi iratterjesztés. Az 1949-re szóló, XVIII. évfolyama volt az utolsó.

EMŐDI ANDRÁS
levéltáros

Kecskeméthy István – aki hitvalló és eretnek volt egyszerre

Tisztelettel tekintünk azokra, akik a magyar nyelvű bibliák fordítóiként az elmúlt évszázadokban újraértelmezték, a kor nyelvezetéhez igazították a Szent Könyvet. A magyar reformátusok megemlékeztek Károli Gáspárról, Nagykároly szülöttéről, aki a 16. század végén olyan magyar nyelvre fordította le az első teljes protestáns Bibliát, melyet ma is viszonylag könnyen olvasunk és értünk. Van a 20. században, aki méltó utóda a magyar írott nyelvet irodalmivá nemesítő Károlinak, ez Kecskeméthy István. Ő egyike volt a Szentírást legjobban, legértőbben, legszebben tolmácsoló magyar fordítónak, életének több mint három évtizedét erre a nemes célra fordította. „Az az életpálya, melyet dr. Kecskeméthy István eddig megfutott, nemzetünk és egyházunk történetében egyaránt korszakalkotó, sok súlyos válsággal megpróbált, élet és halál határmesgyénén hányatott időket ível át. Az ő gazdag és értékes személyisége e változások sorozatán át bontakozott ki, és benne az a legszebb, a legjobb és legtanulmányosabb, hogy örökkévaló,

Kecskeméthy István (1864–1938)

változatlan igazságokat sugárzott szét aktuális, időszerű, mindig a mának megfelelő tanításokban” – írta róla Makkai Sándor, erdélyi püspök.

Kecskeméthy Csapó István 1864. január 31-én született Pakson elszegényedett nemesi család sarjaként. „A nemes és nemzeti Csapó família kecskeméti polgárcsalád volt, ezért kapta valamelyik őse királyi

oklevéllel a kecskeméti predikátumot” – írja Ravasz László püspök. Anyai nagyapja Gerjen szülötte, aki megőrizte és unokájának átadta az ősi nyelvet, szokásokat, gondolkodásmódot. Ennek a világnak a magyarságát hozta magával és őrizte élete végéig az unoka. A paksi református egyház születési anyakönyvéből tudjuk, hogy apja, Kecskeméthy János asztalos, református vallású, anyja Újlaki Krisztina, a család lakhelye Paks, az 1096-os számú ház. Paks monográfiájából kiderül, hogy a város legrégebbi házszámozását a II. József-féle népszámlálás őrizte meg az utókor számára. Ezek szerint, ha a házszámokat rávetítjük a település mai utcahálózatára, valószínű, hogy a Kecskeméthy család háza a mai Dózsa György utca nyugati oldalán, a Keskeny és Kereszt utca között lehetett, ahol akkoriban nyolc ház állott. Ezek valamelyikében született Kecskeméthy Csapó István. Keresztszülei, akik már másnap, február 1-jén keresztvíz alá tartották az újszülöttet, Vársárhelyi József tanító és Újlaki Mária voltak. Az apa egy ösztöndíj iránti kérelemben István fia számára – aki ekkor már a budapesti teológiai főiskola másodéves diákja – említést tesz másik gyermekéről, Lászlóról, akit szűkösi anyagi helyzete miatt apósa, Újlaki István segít anyagilag. E sorok írója egyéb családi adatról semmilyen forrásban nem talált utalást. Ugyancsak e kérelemben, melyet Kecskeméthy János a Tolna megyei Alispáni Hivatal Megyei Bizottságához intézett, tesz említést a család származásáról: „Én a mellékelt bizonyáglevél szerint, mint nemes Kecskeméthy Csapó István fia ki ősi tagadhatatlan nemesi jogait mindvégig gyakorolta, Tolna vármegye nemeseinek sorába be vagyok iktatva.” Az alapítványi ösztöndíjból 100 forintot kérvényez fia számára, megemlítve kitűnő tanulmányi előmenetelét. Az alapítványra felügyelő választmány elnöke hamarosan közli az apával, hogy fia attól az iskolai évtől kezdve (1886) megkapja a kért ösztöndíjat éppen kiváló tanulmányi eredményeinek köszönhetően.

Kecskeméthy István első iskolai éveiről keveset tudunk, feltehetően Pakson végezte az elemi osztályokat, hogy melyik iskolában – vajon melyikbe járhattak a református kisdíákok? – Ki volt a tanítója, aki elültette e kisfiú lelkébe a tudományok iránti olthatatlan vágyat, aki ösztönözte, hogy a család szűkösi anyagi helyzete ellenére tovább tanuljon, mindezt nem tudjuk. De arról már van dokumentumunk, hogy az első gimnáziumi éveket Gyönkön végezte. Egy 1878-79-es tanévről kiadott iskolai

bizonyítványban, melyet a gimnázium igazgatója, Varga István állított ki, csupa jeles osztályzat áll. Egy másik dokumentum, mely szintén a gyönki iskolai éveiről szól, 1884-es keltezésű. Ezt az Újoncozási Bizottság részére állította ki Varga István igazgató, amiben ugyancsak kiemeli kitűnő iskolai teljesítményét: „Alólírott hivatalosan bizonyítom, miszerint Kecskeméthy István – ev. ref. vallású, született 1864-ik évben Pakson, Tolna megyében, – a gyönki ev. reform. gymnáziumnál a gymnázium 1. 2. 3. 4-ik osztályait osztályismétlés nélkül, sőt kitűnő előmenetellel végezte. Kelt Gyönkön 1884-ik évi január 12-én”. A következő osztályokat már Nagykőrösön végzi, színjeles bizonyítványai igazolják, hogyan készült ez a fiatalember a választott pályára. Az érettségi bizonyítványában, melyet Ádám Gerzson igazgató állított ki, ez áll: „A fennebbiek szerint a szabályszerű követelményeknek jelesen megfelelően, őt a főiskolai tanulmányokra érettnak nyilvánítjuk.” Ugyanilyen magas szinten végzi és fejezi be 1888-ban Budapesten a teológiai főiskolát, ahol olyan kiváló tanárai voltak, mint Kenessey Béla, a későbbi erdélyi püspök, aki majd a kolozsvári tudományegyetem mellett létrehozott teológiai akadémia rektoraként maga mellé veszi professzornak Kecskeméthy Istvánt. Egyelőre azonban éppen befejezi Budapesten főiskolai tanulmányait: „Ennek folytán Tiszteletes Kecskeméthy István atyánkfia mind az igehirdetésre, mind a sakramentumok kiszolgáltatására és általában a lelkesi teendők végzésére segédlelkészi minőségben a Dunamelléki ev. ref. Egyházkerület által felhatalmaztatik” – áll a Szilády Áron egyházkerületi főjegyző által aláírt bizonyítványban. Ezek után a kitűnő képességű fiatal lelkészt, aki 1890-ben bölcsészdoktori oklevelet is szerez,

Kenessey Béla

Szász Károly, Duna-melléki püspök veszi maga mellé titkárának. Négy évig Budán segédlelkész, majd egy évig Pakson, szülővárosában szolgál. Életében gyökeres fordulatot hoz 1895, amikor Szász Domokos erdélyi püspök hívására elfogadja a nagyenyedi református kollégium mellett működő teológiai akadémia felkínált tanári állását. Erdély lenyűgözte, új hazájává lett. Kezdetben újszerű volt ez a világ, merőben más, mint a „dunai kálvinizmus kisgazda-gyülekezeteinek szerkezete – írja Ravasz László – hiszen az erdélyi reformátusság és az unitarizmus között alig lehetett a gyakorlatban különbséget tenni. Minden erdélyi ember a maga vérének tartotta a másikat, ezért testvéri szolidaritás, egy nagy és különálló család sajátos öntudata fejlődött ki köztük, amely minden kívülről jövő befolyással szemben öntudatlanul és egységesen védekezett.” Ebbe a családba kerül bele Kecskeméthy István, magával hozva „a Duna mellékéről az ősi népies kegyességet, a reformátori korból eredő és nemzedékről nemzedékre szálló hagyományos igaz és tisztakeresztyén tudományt, hitvallások, káték bölcsességét és hitét” – folytatja Ravasz László püspök Kecskeméthy méltatását. Őt megismerve, mindenki úgy érezte, hogy ő mindenkié, egész Erdélyé. Kettőjük sorsának összefonódását érzékeltette a következő szép gondolattal: „A Duna mellől egy ideszakadt erdélyi ember nyújtja ki kezét túl a határokon, hogy megszorítsa jobbját egy erdélyivé vált öreg dunai magyarnak.”

Kecskeméthy István egy tanévet töltött Nagyenyeden, mikor azonban Kolozsváron a teológiai fakultást sikerült beindítani Szász Domokos püspök kitartó munkájának köszönhetően elhagyta Enyedet, és az egyetemre meghívott legjobb tanárok között ő is tanítani kezdett. Szász Domokos érdeme volt, hogy az Enyeden megmaradt főiskola mellett a Kolozsvári Tudományegyetem mellett létrejött az idők követelményeinek megfelelő teológiai fakultás. Kenessey Béla volt az új intézmény kiszemelt rektora, a keleti nyelvek tanítását bízta volt tanítványára, aki mint a keleti nyelvek doktora héber és görög nyelvet tanított, majd ószövetségi tudományokat, újszövetségi exegezist, szövegmagyarázatot. Az Enyeden megkezdett tanári munkáját folytatta tehát, tanárként a tudományokat az élettel kapcsolta össze, a tanítást a neveléssel. A legszárazabb exact kérdések tárgyalásába is életet tudott vinni. Szellemessége és csillogó humora még azoknak a

figyelmét is lekötötte, akik nem követték őt merész elméleteinek olykor nehéz útjain. A diákok megéreztek benne a „különvélemények emberét” (Ravasz László), a gondolat forradalmárát. Ez a tudós tanár nem volt beszorítható a különböző rendszerek korlátai közé, meglátásai, következtetései egy sajátosan gondolkodó ember világlátását tükrözik. Negyven évig volt tanára az Erdélyi Református Egyházkerület kolozsvári Teológiai Fakultásának, a majd félezer erdélyi református pap közül szinte mindenik az ő tanítványa volt, akik a világ sok országában szolgáltak, ahol magyar protestáns gyülekezetek voltak, Magyarországtól az utódállamokon át az Egyesült Államokig

Már fiatalon fordítani kezd a Bibliából, 1890-ben jelenik meg Énekek éneke fordítása, majd 1903-ban a Márk evangéliuma, aztán a következő évben a Rómaiakhoz írt levél fordításával készül el. 1908-tól kapcsolódik be az újonnan megjelentetett Károli Gáspár-Biblia revideálási munkálataiba. Közben a Zsoltárok könyve fordítással is elkészül, 1913-ban pedig a Skót Bibliatársulat megjelenteti az általa átértékelt több színes képet tartalmazó Újszövetséget.

Vallástörténeti felfogása igen eredeti és sajátos, az ószövetségi történeteket általában mítoszok és mondák maradvékainak tartja, bennük a régi mítoszok átértelmezését látja. Szerinte Ábrahám, Mózes, Áron mondai és mitológiai személyek. Úgy véli, hogy a vallástörténeti tények egészen másként mutatják a zsidó vallás kialakulását és fejlődését, mint azt a hagyományos bibliai történetek elbeszélik. Ugyanilyen kritikával boncolgatja az egyes ótestamentumi könyveket, bontja fel azokat eredeti alkotó elemeire.

Új és eredeti az újtestamentumi történetekről való felfogása, nézeteit kifejti a Márk evangéliumának fordítása során készített kiegészítő jegyzeteiben. Jézusban az ószövetségi vallástörténet életre kelését látja, kiemeli csodálatos személyiségét, Jézus alakja konkrét, történetileg élő az ő magyarázatában. Erről a Jézusról szólnak az evangéliumok, felfogása szerint Márk munkája egy csodálatos „messiáseposz”. Az eredetileg versben írt evangéliumot ő maga is versben fordítja le, nagy gonddal állítja helyre benne a ritmust. Az evangéliumot hat könyvre, mindenik könyvet négy (összesen 24) énekre, az énekeket három (összesen 72) jelenésre

osztja. Ezeket daloknak vagy idilleknek nevezi, az egyes részek csak tárgyi rokonságban vannak egymással, egyébként önálló, befejezett szövegek. Véleménye szerint Márk ezeket a történeteket a nép ajkáról gyűjtötte, tehát inkább csak szerkesztője, mintsem szerzője volt az evangéliumos könyvnek. Lukács munkáját tudományos történetírásnak tekinti, János írása pedig új megvilágításba helyezi az evangéliumot, ez a magyarázata az evangéliumok közötti különbségeknek.

Tulajdonképpen Kecskeméthy István egész élete a bibliafordítás jegyében telt, s bár a közismertség elmaradt, a szakemberek elismerését kivívta széleskörű tudásával, megkérdőjelezhetetlen felkészültségével. Szakmai körökben számon tartották. A reformáció jubileumi évére (1517-1917) egy magyarázatos Újszövetség kiadását készítette elő az Országos Református Lelkészegyesület kérésére, eleget téve az igénynek, hogy az eddig megjelentetett Újszövetség-magyarázatainak néhány fejezetét bocsássa rendelkezésre. Kecskeméthy az Újszövetség Károli-féle átdolgozását 1931-ben kiadta, az Ószövetséggel 1934-ben végzett, feljegyzése szerint szeptember 16-án.

A hatalmas mennyiségű kéziratos fordítási anyag értékelésére hosszú évtizedekig senki se vállalkozott. A kézirat történetének kalandos utóélete volt. Kecskeméthy házassága gyermektelen lévén (házasságkötése 1894-ben volt, felesége Schodl Irma), az 1910-es években jó barátjuk, Máthé Elek Erzsébet nevű lányát fogadták örökbe. Az 1929-ben megözvegyült Kecskeméthyt Máthé Erzsébet nagy szeretettel gondozta élete végéig. Tudatában volt a bibliafordítás jelentőségének. Ő volt a hagyaték: kéziratok, könyvek, levelezés, számtalan jegyzet egyedüli tulajdonosa. Kolozsváron, ahol élt, kicsi lakásában lelkiismeretesen őrizte nevelőapja hagyatékát. De nem zárkózott el a fordítás iránt érdeklődőktől, a kutatók rendelkezésére bocsátotta a kéziratokat, például 1971-ben a Református Szemle közölt is az Ószövetség fordításából szemelvényeket. A kiadványhoz Tőkés István teológiai professzor, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület volt püspökének édesapja írt bevezetőt. Máthé Erzsébet halála után az örökösök a kéziratot a református egyház közgyűjteményeinek adományozták. 1988-ban a Szemle emlékszámot adott ki a teológiai akadémia régi nagyhírű professzorairól, ebben a Kecskeméthy-hagyatékból is közöltek

Szász Domokos

szemelvényeket. Ma már a hagyatéék minden kutató számára hozzáférhető, a fordításokat feldolgozva, rendszerezve, a levelezést szintén olvashatják. Majd hetven év után a kolozsvári Koinónia 2002-ben kiadta az egész Szentírást Kecskeméthy átdolgozásában. Tőle sokat tanulhatt az eredeti gondolatok alapján az is, aki nem osztotta mindenben az ő véleményét. Azt azonban senki nem tagadta, hogy nála jobban kevesek ismerik csak a biblia világát, melyről azt vallotta, hogy ez a gyökere minden tudománynak, művészetnek, civilizációnak és kultúrának.

Sokoldalú munkásságához tartozik, hogy írt egyházi énekeket, verseket, lapot szerkesztett, részt vett a gyülekezeti munkában, elnöke volt a lelkészegyesületnek, kivette részét az egyház- és nemzetpolitikai életből és küzdelmekből, politikai közszereplést is vállalt, országgyűlési képviselő is volt egy ideig. Tagja volt a Magyar Protestáns Irodalmi Társaságnak, megszervezte a Keresztyén Munka Egyletet, felelős szerkesztője, majd tulajdonosa volt az első magyar keresztyén képes családi hetilapnak, a Kis Tükörnek. Egy ideig főszerkesztője volt a romániai magyar lelkészegyesület hivatalos lapjának, az Egyházi Figyelőnek.

1936-ban munkáit agyvérzése miatt kényszerült abbahagyni, kétévi betegség után 1938. május 10-én meghalt. A kolozsvári Házsongárdi temetőben talált végső nyugalomra.

Kecskeméthy István nevét a nagyközönség nem csupán életében, de napjainkban is megismerhette, ha kezébe vette kolozsvári kiadású bibliafordítását, valamint válogatott írásainak kötetét. Írásaiban gyakran hangoztatta, akárcsak protestáns elődei évszázadokra visszamenően, hogy az egyháznak reformációra, az egyház tagjainak pedig újjászületésre van szükségük. De akárcsak elődeit, őt is gyakran vette körül értetlenkedés,

megbélyegzés, nem utolsó sorban a hivatalos egyház képviselői részéről. Mintha csak hozzá szólt volna halhatatlan elődje, Károli Gáspár az 1590-ben Vizsolyban kinyomtatott Bibliájának nyúlfarknyi előszavában, melyet azonban a további kiadások, ki tudja, miért, már nem vettek át: „Bizonynal tudom, és semmit nem kételkedem abban, hogy ez mi munkánknak, minek utána emberek közzé az kimégyen, sok irigye és sok rágalmazója leszen. Mert miképpen az testet követi az árnyék, azonképpen az virtust, azaz a jószágos cselekedetet követi az irigység. És az kik rágalmazásra születtek, mivelhogy az más ember munkáihoz vagy cselekedeteihez hasonlót nem cselekedhetnek, ha különben annak nem árthatnak, rágalmazák azt.” Négyszáztizennyolc éve körmölte a gönci prédikátor ezeket a sorokat lúdtollal, viaszgyertya fényénél. Csak nem a 21. századnak szánta?

1931 szeptemberében Kecskeméthy a Kis Tükör egyik írásában Nicolae Iorga, román miniszterelnök szavait idézi, aki egy angol lapnak adott interjújában azt mondta: „A vallási újjászületés feltétlenül szükséges.” „Úgy látszik – teszi hozzá Kecskeméthy –, hogy ömértósága nem tudja, hogy a Kis Tükör azért van hallgatólagosan kimondott egyházi átok alatt, mert még mindig nem unta meg azt hangoztatni, hogy az egyháznak feltétlenül újjá kell születnie.”

Már az indulás perceiben ellenkezéssel fogadták 1896-ban a reformatori elvek alapján megszervezett Evangéliumi Szövetséget, vagy később az általa szerkesztett Kis Tükörben megjelent írásait. Pedig ezek az írások tanítói szolgálatot teljesítettek a családok körében. Írásai nem egyszerűen irodalmi értékük miatt figyelemre méltóak, de a józan értelemre való hagyatkozás, hitébresztő szándék is áthatja sorait. Elemzi a társadalmi jelenségeket, éles szemmel figyel mindenre. Hitler uralomra jutásának idején például arról ír Hitlervallás című írásában, hogy milyen veszedelmet jelent az egyháznak a politika szolgálatába való átállása. Bátran mondhatjuk, hogy helyzetelemzései meglepően aktuálisak. Kipellengérez a „ládában penészedő” kispolgári „tartalékos hitet”, elítéli a „bárgyú kegyességet, az áhítatos sóhajtozásokat”. Azt is jól látta, hogy a protestantizmus megjelenésétől kezdődően az volt, hogy „minden új tanító külön egyházat szeretne alakítani”, holott, vallja Kecskeméthy, „Krisztus teste egy és oszthatatlan”. Az egyház és állam kapcsolatáról többször azt

mondta, hogy „Az egyház az állam lelkiismerete, az állam a csontváz, a társadalom a test, az evangéliumot hirdető egyház a lélek... a lélek a test vezetője, az evangéliumi egyház meg a társadalomé.” Az igazság kereséséről szóló írásában a ma embere is magára ismerhet: „Valahányszor olyan idők voltak, mint most, hogy az emberek a nagy tudománytól megzavarodva már azt sem hitték, hogy van valami igazság, olyankor a szívükben mindig valami mély, titkos, hatalmas érzés támadt, epesztő vágy az igazság után... minél inkább elmerülünk a világban, szívünk annál üresebb, annál boldogtalanabb lesz. És mohón kapkod minden után, amitől kielégülést, békét, boldogságot várhat, de minden hiába, a szívet megcsalni nem lehet. Annak nem ragyogó buborékok, nem csillogó gyémántkövek, nem máról holnapra érvényes igazságocskák kellenek, hanem az egy, tökéletes, örök igazság kell.” Kultúröntudat című írásában a kor emberének gyökértelenségét, kiüresedett életét, saját értékrendjének hiányában mások felszínes világát utánzó életvitelét teszi szóvá: „Öntudatlanul úszik az árral, megy a csorda után, majmolja a divatot, szokásokat, a felfogásokat, a bölcsességet és a tudományt, a hitet és az erkölcsöt. Mindent magára szed, mindent megeszik, ami olcsó, divatos, amit a világ ura elébe vet.”

Több írásának is tárgya a polgári középosztály történelmi szerepe, melynek felemelkedését a reformáció, nevezetesen a kálvinizmus tette lehetővé: „Azt minden túlzás nélkül elmondhatjuk, hogy az szülte mai nagyságára, az tette a művelt világ vezető osztályává és gerincévé. Azok az államok váltak a világ uraivá, azok bizonyultak a legerősebbeknek, amelyekben a polgári középosztály a múlt századokban éppen a kálvinista szellem hatása alatt a legjobban megizmosodott. Amikor azonban – folytatja Kecskeméthy István Békemozgalmak és társadalmi osztályok című 1917-es cikkében – és amilyen mértékben kezdett a kálvinizmus elszíntelenedni és elernyedni, akkor és oly mértékben kezdett a polgári középosztály ősi erényéből kivetközni.” A középosztály elvetette azokat az eszményeket, melyekért hajdan lelkesedett, a családokban, az iskolában az idegen szellem lett az úr, állapítja meg.

Keresve sem találhatnánk pontosabb látéletet saját korunkról olvasva a következőket: „Egy kevély, nagyhangú türelmetlen jövevény, aki semmit bizonyosan nem tud, csak azt az egyet, hogy a mi régi, nemes, megszentelt

világnézetünk, amelyben a tudomány a hitnek szilárd fundamentumot, a hit a tudománynak szárnyakat adott, ma már elavult, tudománytalan, és nevetséges maradiság.”

A reformációt mindennél meghatározóbb szellemi fordulatként értékeli, mely kivívta a „szabad vizsgálódás jogát”, az egyén szellemi és erkölcsi autonómiáját, mely felébresztette az érdeklődést a természet valamint a jogi és társadalmi kérdések iránt. Hangsúlyozta az általános népműveltség jelentőségét, megszervezte a nemzeti nyelvű népoktatást, kezébe adta a magyar protestánsoknak Károli Bibliáját.

Ravasz László így összegezte Kecskeméthy István pályafutását: „Kitelik belőle sok minden: tudós, költő, próféta, pásztor, írástudó és tanító, hitvalló és eretnek, az örök magyar és az örök ember, a mindenkori gyermek és mindenkori bölcs, főképp azért, mert Krisztus foglya és igrice.”

Akik ismerték, hívei, munkatársai, diákjai bölcsnek és derűsnek látták mindig, akit minden érdekelt, amit nem tanítottak, nyíltszívű, közvetlen, barátkozó lélek volt. A közéletet nem szerette, mindig volt önálló véleménye, „a nagy tévedések és nagy igazságok között úgy járt a lelke, mint a harang ütője” - mondta róla Ravasz László. Ez a harang hívja az élőket az emlékezésre, hogy Paks szülöttének, Kecskeméthy Istvánnak emléke ne merüljön feledésbe.

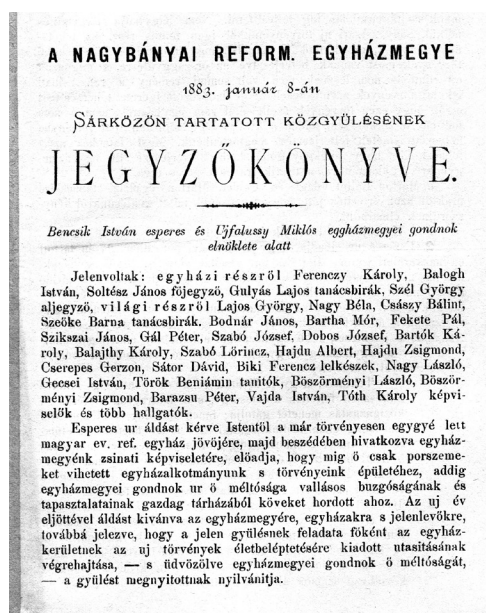
SERDÜLT BENKE ÉVA

Köszönöm dr. Vértés László budapesti orvos-helytörténésznek, hogy felhívta figyelmemet Kecskeméthy István életművére.

Hálával tartozom dr. Sipos Gábor kolozsvári egyetemi docens, levéltárosnak, hogy a kolozsvári református egyház Farkas utcai levéltárában rendelkezésemre bocsátotta és segített feldolgozni a Kecskeméthy István-dokumentumokat.

Történeti értékű nyomtatványaink digitalizálása

Református egyházi testületeink életében, ügyvitelében a 19. század derekától jelentek meg a kéziratos köteteket, jegyzőkönyveket fokozatosan felváltó (vagy azokkal párhuzamosan megjelenő) nyomtatványok.

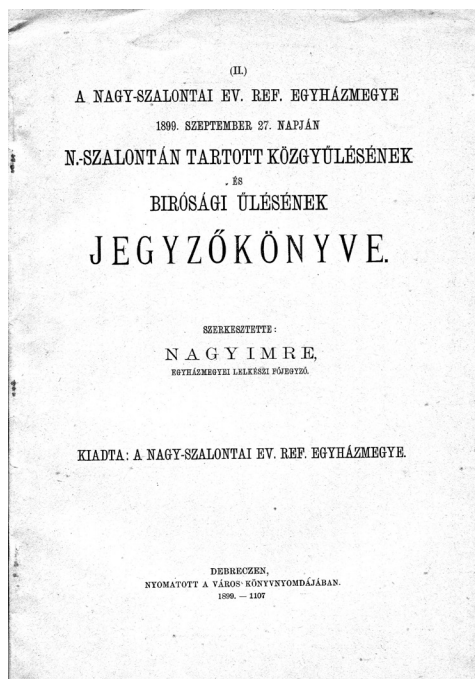

A Nagybányai Egyházmegye közgyűlési jegyzőkönyve – 1883 január

sősorban a Protestáns Egyházi és Iskolai Lap és a Debreceni Protestáns Lap jöhetett szóba.

Hasonlóképpen, az egyházmegyéink közgyűlésein elhangzottakat – bár azokat kéziratos formában rögzítették, azaz jegyzőkönyvelték – letisztázott formában többnyire az 1860-as, 1870-es évektől kezdték nyomtatott füzetek formájában is kiadni. Ily módon sokszorosítva, könnyedén eljuttathatták az összes érintett egyházközségnek, illetve a szomszédos és távolabbi esperességi központoknak. Az egyes egyházmegyék (esperesi hivatalok) saját hatáskörben és anyagi lehetőségeik függvényében válasz-

Az egyházkerületi szintű hivatali anyagok egy része a debreceni püspöki székhelyről az 1850-es évektől érkezett le vidékre nyomtatványok formájában. A Királyhágómelléki Református Egyházkerület 1920-ban rögzülő területén lévő parókiák tehát mindaddig a debreceni városi nyomdában előállított kerületi jegyzőkönyveket és névtárakat kapták kézhez évente egy-két alkalommal, egyházi futárszolgálat vagy a Magyar Királyi Posta útján. Számos egyházközségünk rendszeresen járatott központi református egyházi sajtót is, el-

**A Nagyszalontai Egyházmegye
közgyűlési jegyzőkönyve
1899 szeptember**

tottak helyi nyomdákat e néhány ívnyi terjedelmet alig meghaladó kiadványaik elkészíttetésére.

Az első világháborút követően az anyaországtól elszakadó tiszántúli teljes és csonka egyházmegyék, illetve a nagyváradi székhelyű új egyházkerületi hivatal az átszervezések és akadályoztatások zűrzavarában nem tudták fenntartani e nyomtatványok előállításának folytonosságát. A megyék jegyzőkönyvi sorozatai igen foghíjasok lettek, az új egyházkerület pedig majd csak 1926 után jelentette meg nyomtatásban is rendes és rendkívüli, továbbá bírósági üléseinek jegyzőkönyveit. A református sajtóélet már 1921-től élni akarásról

tett bizonyosságot, Nagyváradon mint központi érdekeltségű sajtótermék elsőként az Egyházi- és Iskolai Szemle, majd szerves folytatásaként 1927-től a Reformátusok Lapja jelent meg. Bár a nagyváradi egyházközség lapja volt, tartalmában azon túlmutatott az ugyancsak 1921-től megjelenő Református Híradó. 1927-től jelentette meg az egyházkerület a Református Árvaházi Képes Naptárt, a későbbi Református Naptár és a ma ismert Református Kalendárium ösét, mely az egyháztörténészek számára igen nagy értéket képviselő névtári részt is tartalmazott.

E nyomtatványok a távolabbi múltban szinte minden egyházközség levéltárában (és könyvtárában) fellelhetőek voltak. A kerületi és a területileg illetékes egyházmegyei gyűlések anyaga kötelező módon, a sajtótermékek pedig a helyi igények függvényében. Selejtezés az 1940-es évek végéig alig történt ezen állományokban, különösen a gyűlési jegyzőkönyvek rögzített leltári tételek voltak mindvégig. Változás állott be e kurzusban a legutóbb eltelt fél évszázad során, így elsősoban a költöztetések, a nem megfelelő

Református Híradó – 1921. szeptember 24.

Reformátusok Lapja – 1931. február 7.

Egyházkerületünk új világi fejeét, főgondnokunkat őszinte örömmel és tiszteletteljes szeretettel köszöntjük.

Zsinalpresbyteri egyházalkotmányunk szerint a főgondnoki tisztség nemcsak jogilag, hanem tekintélyével is súlyosán fogva egyenrangú a püspöki tisztséggel. Éppen ezért ez a legnagyobb megiszteltetés, melyben világi férfit részesítenek.

Presbyteriumaink nagy többsége dr. Thúry Kálmánra minden tekintetben méltó férfit tisztelt meg bizalmával.

Kiváló tehetsége, élelátási föltételek, nagy jogi tudása, puritán kárvénassága, magyar falk hangzó és áldozatkész szeretete, egyaránt predestinálják őt a legnagyobb egyházi méltóságra, de legjobban az ő egyházunkért való eddigi feltérkelhetetlen munkássága. Harmincöt éve munkálkodik egyházi téren. Tizenöt évet töltött a nagyváradi egyház főgondnoki székében, hova még aránylag egész fiatalon emelte a gyülekezet bizalma Szeléssében körben különböző tisztségeket viselt, volt egyházszervező főgondnok, több keleti ügyész, és minden fontosabb bizottságunk tagja. Mindezek folytán egyházunk törvényeinek, mindenféle ügyeinek és egész egyházi életünknek olyan tökéletes ismerője, amilyen a világi vezetők között senki sincs egyházkerületünkben.

Tehetségét és tudását már rég honorálták kántársai, mikor több mint másfél évtizeddel ezelőtt a nagyváradi egyházi kamara elnökevé választották. nagyváradi elnökségük az országos magyar párt alelnöki tisztségre által s ő csak az elmulthetében adta bizonyoságot azzal, hogy elvállalta az áldozatos jelentő képviselőjelöltséget, igaz reformátusságát és egyházunkért való fátáradatlan munkásságát pedig a díszes főgondnoki tisztség jutalmazza.

Reformátusok Lapja – 1931. február 7.

Egyházkerület területi illetékességének megfelelő nyomtatványokra helyeztük a hangsúlyt.

2023-ban tervbe vettük a megújult egyházkerületi honlap levéltári menüpontjának keretében egy Digitalizált Nyomtatott Forrásaink című felület létrehozását, ahová rendre fel fogjuk tölteni az egyes kiadványok szkennelt és/vagy fotózott változatait. E felületen már 2023 őszétől megtekinthető a Református Árvaházi Képes Naptár (1927–1941, 1947–1949) teljes sorozata. Köteteinek egy részét a Tiszántúli Református Egyházkerület Nagykönyvtára (Debrecen) digitalizálta saját gyűjteményéből és bocsátotta rendelkezésünkre, részben a Nagyvárad-olaszi egyházközségi könyvtárból és kerületi levéltárunk gyűjteményéből származnak, illetve az 1939. évfolyam a budapesti Ráday Könyvtár állományában maradt fenn. E példából is látható, hogy a kiadványok mára kifejezett ritkaságoknak számítanak, nyilvános közkönyvtárainkban alig vagy egyáltalán nem lelhetők fel példányaik, felekezeti gyűjteményeink pedig többnyire csonka vagy nagyon csonka sorozatokat őriznek azokból. Mindezek feltérképezése, azonosítása e munka részét képezi.

Feltöltésre került a Református Híradó (1921–1944) teljes sorozata is, ugyancsak a debreceni Nagykönyvtár jóvoltából. Az ottani hiányokat a Nagyvárad-réti egyházközség gyűjteményében őrzött példányokról sikerült kiegészíteni.

Levéltárunk 2024. évi feladatvállalása az egyházkerület 1927–1940 közötti hivatalos lapjának a digitalizálása. A Reformátusok Lapja egyedüli teljesnek mondható – összességében sok ezer oldalnyi – sorozata egyházkerületi levéltárunk birtokában van, részben saját örökségként, kisebb részben pedig a már régóta felszámolt csermői (Arad m.) egyházközség hagyatékából, illetve a tenkei egyházközség letétéből kiegészülve. Feltöltésére évfolyamonként fog sor kerülni.

Távolabbi célunk az egyházkerület nyomtatott közgyűlési jegyzőkönyveinek (1927–1941) és néhány egyházmegyei jegyzőkönyvi sorozatnak a digitalizálása. Ez utóbbiak példányainak azonosítása (1860–1880-as évektől kezdődő sorozatokról van szó), a hiányok lehetséges pótlása folyamatban van.

Egyelőre nem tervezzük a már említett Egyházi- és Iskolai Szemle (1921–1926) feltöltését, ellenben a közeljövőben e lapnak névmutatóval ellátott repertóriumát jelentetjük meg. E kiadványok sorsát éppen ez utóbbi lap példázza nagyszerűen, példányai ugyanis ma már abszolút ritkaságnak számítanak. Mindösszesen két helyen őriznek 90 százalékos teljességű sorozatokat, a Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Könyvtárában (Budapest) és a Királyhágómelléki Református Egyházkerület Levéltárában. Mindenhol másutt igen csekély, jelentéktelen töredékeket. Levéltárunk példányainak egy része a belényesújlaki és a csermői egyházközségek gyűjteményeiből származó, az elmúlt esztendőк begyűjtő munkájának gyümölcse.

Meggyőződésünk, hogy az érdeklődők – egyház- és helytörténészek, a sajtó múltját búvárlók, nem utolsósorban a romániai magyar kisebbség politikai történetét és közéletét kutatók – nagy haszonnal fogják lapozgatni e virtuális gyűjtemény köteteit.

EMŐDI ANDRÁS
levéltáros

A Jugoszláviai Református Egyház

A trianoni békeszerződés értelmében a történelmi Magyarország területének (Horvátország és Szlavónia nélkül) 6,5 %-a, azaz 21 ezer km²: a Mura-vidék, Muraköz, Duna–Drávaszög, Bácska és a volt Temesi Bánság egyharmada 1,5 millió lakossal – akiknek közel egyharmada volt magyar – az 1918. december 1-jén kikiáltott Szerb-Horvát-Szlovén Királyság részévé vált.

A trianoni diktátum mintegy 910 négyzetkilométernyi területet és 22 ezer magyart csatolt el Magyarország délnyugati sarkából, azt a térséget, amelyet ma Muravidék néven emlegetünk. Ezt a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság kapta meg, s nemsokára – főleg szerb nyomásra – elkezdődött a kisebbségbe került magyarság kálváriája. Az addigi Esterházy-birtokot felosztották, a földet a betelepített szlovének kapták meg, akik telepeket, de több esetben egészen új falvakat hoztak létre. Ezt a módszert tudatosan alkalmazta az akkori hatalom, köztudottan asszimilációs szándékkal. A kis magyar közösséget (mintegy 30 falu) rendkívül hamar sikerült megfosztani református és katolikus értelmiségétől, s 1939-ben már az anyanyelvű oktatást is beszüntették, a művelődési mozgalom pedig alig volt.

Az 1918. december 1-jén megalakult Szerb-Horvát-Szlovén Királyság területén kezdetben 49 református anya-, 4 társ- és 5 leányegyházközség volt, az 1910. évi népszámlálás adatai szerint 65.571 lélekkel, amelyből viszont csak 37 gyülekezet volt magyar nyelvű alig 40.000 lélekkel.

A gyülekezetek Trianon előtt három magyarországi egyházkerülethez tartoztak. A Szerb-Horvát-Szlovén Királyság 1918. december 1-jei megalakulása és a területi követelések jóváhagyása után az új állami igazgatás alá került a dunamelléki egyházkerulettől az egész alsó-baranya-bács-szlavóniai egyházmegye, valamint a dunántúli egyházkerulettől a belső-somogyi és a tiszántúli egyházkerulettől a békés-bánáti egyházmegyetöredékek.

Ezek a területek az anya-egyházkerületek peremvidékei voltak, ahol korábban sem működtek református intézmények, nem voltak református alapítványok, hanem az itt élő egyházközségek nagymértékben függtek

az egyházi központoktól, amit egyik napról a másikra elvesztettek. A bizonytalanság érzése minden téren bomlasztóan hatott. Ennek tudható be, hogy hosszú évekig kevés lépés történt az egyház megszervezésére. Az új állammal szembeni tárgyalások terén a délvidéki reformátusok számára még kevesebb lehetőség adatott, mint más államokba szakadt református testvéreiknek. Talán ennek is tudható be, hogy a délvidéki református egyház élete, noha nem fejlődött olyan látványosan, mint a többi református egyházé, életét mély lelkiség jellemezte. Akárcsak a kárpátaljai kerület életét tekintve, a jugoszláviai reformátusok számára is a kiszolgáltatott élethelyzetnek egyenes származéka volt az önálló egyházi lét kialakítása és az alapokig lemenő megújulás.

Az új állami hatalom kezdetben bizalmatlanul tekintett a református egyházra, abban a magyar nacionalizmus és irredentizmus táptalaját látta. A trianoni döntés után még évekig nem engedélyezett az állam semmilyen egyházi gyűlést. Az önszerveződés ügye helyi lelkészi közösségekben folyt csak minden közös elképzelés nélkül. Az

állami gyanakvás miatt a református lelkészek rendszerileg el lettek tiltva az iskolákban való tanítástól, ezt a jogot a jugoszláv állam csak 1930-ban adta vissza a lelkészeknek.

Az új egyházkerület megszervezésének alapfeltétele lett volna egy zsinat összehívása, de azt még 1925-ben az egyház többszöri kérése ellenére sem engedte meg az államhatalom.

Sándor király 1929. január 6-án az 1921-es alkotmány hatályon kívül helyezésével szerb királyi diktatúrát vezetett be. Az országot 9 bánságra (banovina) és a fővárosra osztotta.

A bizonytalan közjogi helyzet az állam számára is kényelmetlen volt, ezért 1930. április 16-ára a kormány – lelkészek bevonásával – a protestáns egyházak számára autonómiát biztosító törvényt dolgozott ki, ami

a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság majd később a jugoszláviai református egyház közjogi helyzetének alapja lett.

Az egyházak autonómiájára vonatkozó kerettörvény alapján 1930. július 13-án Belgrádban megalakulhatott a Zsinat. A zsinaton az egyházat négy (északi, nyugati, keleti és déli) egyházmegyébe szervezték és elrendelték a tisztújító választásokat. Az egyház élére Ágoston Sándort választották meg püspöknek. A püspökválasztás fontosságát bizonyítja az, hogy Ágoston személyében nem csak kitűnő szervezője lett a református egyháznak, hanem igazi lelki vezetője is.

A zsinat nem csak a református egyházat szervezte meg, hanem kidolgozta a Jugoszláv Királysági Keresztyén református Egyház törvénykönyvét, amely gyors állami elismerés után 1933. május 11-én életbe lépett.

Az egyház – a többi elszakadt egyháztesttől eltérően – a nehéz kezdeti években sok segítséget kapott a Presbiteri Világszövetségtől és az Amerikai Református Egyháztól. A tengerentúli reformátusok segítsége és lelki jelenléte a jugoszláviai református egyház életében nem csak anyagi értelemben volt serkentő, hanem hozzájárult egyfajta egészséges hitvalló öntudat kialakulásához is. A többi elcsatolt részekhez viszonyítva jellemző módon Jugoszláviából történt a legkevesebb repatriálás.

A burgenlandi tartományi kormányzóság az államsegély megadását egyetlen feltételhez kötötte, hogy a felsőőri reformátusok *de iure* is szakítsák meg a jogviszonyt a dunántúli kerülettel és csatlakozzanak a német nyelvű Bécsi Református Szuperintendenciához, ami 1923. augusztus 3-án meg is történt. A Burgenlandi református egyház két világháború közötti történetében semmilyen anyagi gonddal nem küzdött, államsegélyeit rendszeresen és megfelelő értékben megkapta.

Hasonló módon jött létre az először Szerb-Horvát-Szlovén királyságnak, majd 1929-től Jugoszláv Királyságnak nevezett állam. Az 1919-es megszállást követően a református gyülekezetek nagyon nehéz anyagi helyzetbe kerültek. Mivel a Délvidék a református egyház peremvidékeinek számított, ezért történelmi fejlődése rendjén itt nem működtek református intézmények, nem létesültek alapítványok, hiányoztak a pártfogók. Ez az állapot már a dualizmus korában kialakított egy óvatos anyagi életet,

amelyikben a délvidéki református egyházközségek a központoktól egy anyagi értelemben vett függőségben éltek. Ez az anyagi viszonyulás folytatódott az új államkeretben is.

A megalakult Szerb-Horvát-Szlovén Királysággal folytatott óvatos tárgyalásokat az ideszakadt egyházrészek rangidős esperesének, Tóth Sándornak az 1920-ban bekövetkezett halála akasztotta meg. Tóth Sándor után egy energikus, jó szervezőkészségű lelkészt, Klepp Pétert választották meg, aki újrakezdte a tárgyalásokat az államsegélyről. A jugoszláviai református egyház az önszerveződéshez elegendő pénzüsszeggel sem rendelkezett, ezért az egyház intézményeinek nem csak jövője, de már a léte is kétséges volt 1921 végére.

1921. december 22-én a Tiszántúli Református Egyházkerület az 5430/1921. számú átiratával megkérte a Királyhágómelléki Református Egyházkerület ideiglenes elnökségét, hogy a tiszántúli kerülettől a nagyváradoknak utalt pénzsegélyből a kilenc tiszántúli kerülettől elcsatolt jugoszláviai egyházközséget is részesítse.

A délvidéki reformátusok számára sokat ígérő volt az 1921. június 28-án életbe lépett vidov-dani alkotmány, amelyik a kisebbségek számára is biztosította az egyenlőség elvén a teljes állampolgári jogokat. Mivel a szerb ortodox egyház – a romániaihoz hasonlóan – alkotmányosan is nemzetegyház státust kapott, ezért a kisebbségeknek tett ígéret beteljesítése mindig az aktuális politikai és gazdasági helyzettől függött. Említettük, hogy az állam gyanakodva tekintett a magyar református egyházra, amiben a magyar nacionalizmus egyik táplálóját látta. Az államnak ez a gyanakvó viszonyulása rányomta a bélyegét a reformátusok állami támogatásának a gyakorlatára is. Az állammal

Sándor király

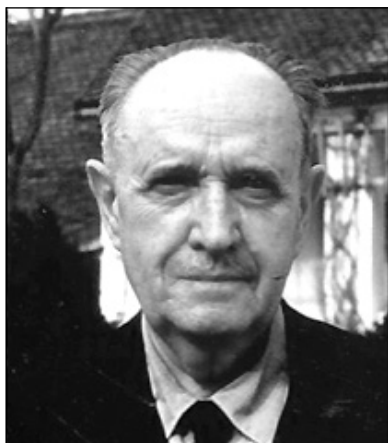
kialakítandó rögzített és átlátható anyagi kapcsolat előfeltétele lett volna a református zsinat egybehívása, amelyik dönthetett volna az állami követelésekről. A zsinatot viszont csak az 1930. április 16-i jugoszláviai autonómiatörvény alapján, július 13-án hívhatták össze. A zsinaton többek között döntés született az állam feltételeinek az elfogadásáról és az állami támogatások rendszeréről is.

1931. szeptember 3-án az 1929-ben puccsal megerősödött Sándor király kihirdette az új Jugoszláv alkotmányt, amelyik visszalépést jelentett a kisebbségek helyzetében.

Az 1920-1930 években a lelkipásztorok jobbára gyülekezeti híveikre voltak szorulva, helyzetük Jugoszláviában egészen a második világháború kirobbanásáig bizonytalan és kiszolgáltatott volt. A lelkészeknek ez a kiszolgáltatott és a gyülekezeti tagokra szorult állapota egy olyan sajátos, élő kapcsolatot alakított ki a lelkész és a gyülekezet között, amely egyedülálló volt a maga nemében a magyar református egyház történetében.

Az egyetemes magyar református egyházhoz hasonlóan a Jugoszláv királyságba került reformátusok is az önrevízió útján indultak el a gyülekezeti élet rendezésének kérdésében. A megújuló belső élet mozgatói elsősorban a fiatal lelkészgeneráció volt, míg az idősebbek inkább az egyház jogi és intézményi kereteinek a kiépítésén fáradoztak. A fiatal lelkészek már a 20-as évek elején egy új reformációhoz vezető programot dolgoztak ki, amelyben nem a külső keretre, hanem a bűnbánattartásra, a belső kérdésekre és a hitbeli elmélyülésre fektették a hangsúlyt. Ebből a megújulási mozgalomból fejlődött ki később a jugoszláviai református egyház belmissziója, iratterjesztése, szeretetszolgálata, valamint gyermek- és ifjúsági munkája.

A belső megújulás hathatós eszköze volt a református sajtó. 1921-től Feketicsen 1.600 példányban jelent meg a Magvető folyóirat és a Református Árvaházi Naptár, 1926-ban Újvidéken jelent meg először gyülekezeti lap Harangszó címen és 1929-re további hat egyházközségben adtak ki gyülekezeti lapokat. A 20-as évek végére kiépült iratterjesztés a Biblia mellett többek között hittankönyvvvel, vallásos iratokkal, traktátusokkal, énekeskönyvvvel is ellátta a gyülekezeteket.

Ágoston Sándor püspök

A megújulás a 30-as évekre kiterjedt az egész jugoszláviai református egyházra. A hétköznapi reggel istentiszteleti alkalmak gyermekistentiszteletekké alakultak, miután az állami határozat 1930-ig megtiltotta a lelkészek tanítását az iskolákban. Az iskolai lelkészi jelenlét hiányát ellensúlyozandó sok gyülekezetben megszervezték a vasárnapi iskolát, ami 1929-ben már 32 gyülekezetben folyt. Ugyanebben az időben 12 gyülekezetben ifjúsági egyesület. 25-ben pedig női bibliakör is működött.

A 30-as évekre enyhült az állam gyanakvása a református egyház felé, ezért nagyon népszerűek lettek a missziói és tanulmányi konferenciák. A legtöbb ifjúsági konferenciát a földrajzi fekvés miatt is Feketicsen tartották, ahol már 1922-ben egy erre szolgáló központ épült ki. Az 1938-ban virágvasárnap megrendezett konferencián 1.500 fiatal vett részt.

A belső hitélet és lelkiület változását, illetve megerősödését mutatta, hogy a Magyarországi Református Egyház által fenntartott és 1918-ban megszűnt vukovári árvaház helyett Feketicsen alapítottak árvaházat 40 gyermek részére. A diakóniai munka is új lendületet vett, rendszeresen folyt a szegénygondozás, több gyülekezet szegényházat is fenntartott, több helyen pedig megindult a kórházmisszió is. Az újverbászi gyülekezettel együtt a diakóniai egylet 1937-ben protestáns diakonissza anyaházat épített, melynek 1938-ban már 119 lakója volt. A következő években az intézet 58, hét éven aluli gyermekről és a női otthon 30 személyről gondoskodott.

A gyorsan fejlődő belmissziói munka mellett megnövekedett az igehirdetők száma is. Míg 1930-ban 30 lelkipásztor, 10 segédlelkész és 7 lévita teljesített szolgálatot, addig 1940-re már 38 rendes lelkész, 7 helyettes és 4 segédlelkész, valamint 5 lévita állt szolgálatban.

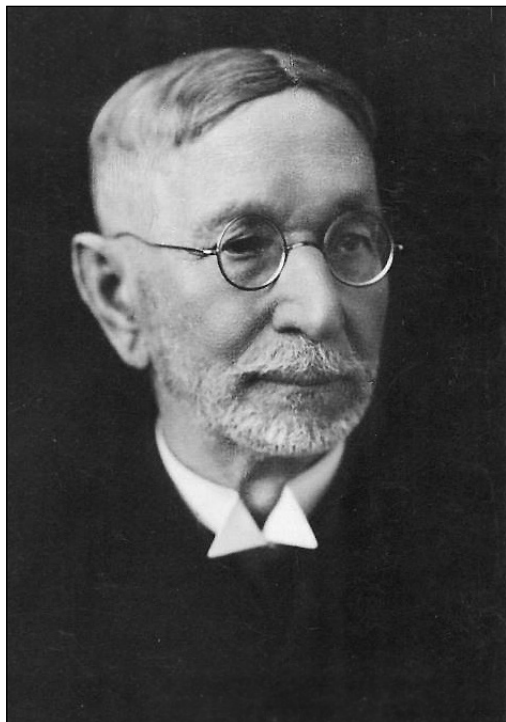
VISKY ISTVÁN
lelkipásztor

„Hetven év Isten igájában”

Széll György nagybányai esperes élete

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület első két évtizedes történetének főszereplői közt tarthatjuk számon a 175 éve született Széll György avasúvárosi lelkész nevét. Kevesen írtak róla az elmúlt száz évben, s ha mégis, legtöbbször csak úgy emlegették, mint a születendő egyházkerület létrejöttének kerékkötőjét. Vajon tényleg megrögzött ellenzéki volt, vagy inkább csak az egyházi törvényekhez szigorúan ragaszkodó, a

valós helyzetet tisztánlátó egyházvezető?

De ki is volt Széll György avasúvárosi lelkész? Az egyik legrégibb magyar nemesi család, a dukai és szentgyörgyvölgyi Széll családból származik. Nemesi levelüket 1639-ben kapták III. Ferdinándtól. A család a 17. század közepéig Vas megyében élt, amikor is két részre szakadt: a vasmegyeiek katolikusok maradtak, a nagyszalontai ág református lett. A nagyszalontai ág a 19. században több lelkészt adott a tiszántúli református egyházkerületnek, közülük három viselte a Széll György nevet.

Az első – idős Széll György – Debrecenben született, aki csengeri tanítóság után lelkipásztor lett a Szatmár megyei Vetésen, Angyaloson, Komlódtótfaluban, Kérsemlyénben, Kisnaményban, Méhtelegen majd Sárközőn. Itt hunyt el 1829-ben és itt is temették el. Fia – ifjú Széll György

– debreceni és derecskei tanítóságot követően segédlelkészi szolgálatot végez Berettyóújfaluban és rendes lelkésszé választja a szilágyszolnoki egyházmegyéhez tartozó Ákos gyülekezete. Egy esztendő után a Bihar megyei Báránd község választja meg lelkészének és itt lelkészkedik 52 évig, élete végéig.

Történetünk hőse – ifjabb Szél György – 1849. október 11-én született a Bihar megyei Báránd községben, ahol édesapja lelkipásztorként szolgált. Született még egy testvérbátyja Széll Kálmán, aki nagyszalontai lelkésként vette el Arany János költőnk leányát, Juliannát. És volt egy leánytestvére Ida, Kassay Ignác érmelléki lelkész felesége.

Iskoláit Bárádon kezdte majd Debrecenben folytatta, ahol kitűnő eredménnyel érettségizett és fejezte be teológiai tanulmányait 1871-ben. Első éves bölcsészhallgató korában (1865) az a megtiszteltetés érte, hogy az unokáját meglátogatni érkező Arany Jánost ő várta a nagyváradi állomáson és együtt utaztak nagyszalontáig. Arany János iránti tiszteletét azzal fejezte ki, hogy majdnem mindegyik balladáját kívülről tudta. Teológiai tanulmányainak elvégzését követően egy félévet a hallei, egyet a göttingeni egyetemen töltött. Hazatérve testvérbátyja, Széll Kálmán mellett, Nagyszalontán volt segédlelkész, majd 1873 áprilisától Révész Bálint püspök mellett folytatja segédlelkészi éveit, közben pedig a debreceni kollégiumban segédtanári állást töltött be. Innen hívja meg az avasújárósi gyülekezet a Melegh Dániel nyugalmazott esperes halálózása miatt megürült lelkipásztori állásba. Avasújáróson nősült meg 33 éves korában a szomszédos vámfalui gyülekezet lelkipásztor – esperesének, Bencsik Istvánnak, Juliska nevű lányát vette feleségül. Házasságukból hét gyermekük született.

Lelkipásztorrá választása után hozzá is látott a munkához. Az első feladata volt egy új iskolaépület építése, mely megválasztása évében el is készül, és hozzálátnak a parókia javításához.

Ugyanebben az esztendőben takarékmagtárat létesít, hogy anyagi alapot biztosítson az templom átalakításához. Ugyancsak e cél érdekében 1888-ban templomjavítási alapot hoz létre, hogy a 1889-ben kibővítésre kerüljön a templom és teljesen megújuljon a parókia. Ezt követően felépül a második iskola és a kápláni lakás. Előbbire igen nagy szükség volt, mert

a trianoni békeszerződést követően négy tanerős református iskolaként működhetett az iskola, utóbbi épületre pedig esperessé választása miatt volt szükség, mert káplántartó (segédlelkész) gyülekezetté vált a falu.

De nem csak lelkipásztora volt a falunak, hanem aktívan kivette részét a közéleti feladatokból is. A falu határában található Tálna patak szabályozásakor az árvízmentesítő társulat elnökévé választják. A századfordulón, 1900-ban megalakította az Avasújvárosi Hitelszövetkezetet, mely anyagilag támogatta a helyi és a szomszédos településeken (Kőszegremete, Vámfalu) élő gazdákat. Megtanulta a modern mezőgazdálkodás fortélyait és bevezette azt a község területén. Megszervezte a helyi Gazdakört és a szövetkezeti rendszert biztosítva a megtermelt áruk eladását. Nem csak támogatója, hanem előadója is volt a Gazdakör által szervezett ismeretterjesztő előadásoknak. Tisza István miniszterelnökhöz kötődő ismerettségénél fogva kiharcolta, hogy a frissen megalakult avasi járás székhelye Avasújváros legyen. E vidék vármegyei közgyűlési képviselőjeként is közbenjárta ezért a vidékért. Közben a 42 anyaegyházközséggel rendelkező Nagybányai Református Egyházmegye itteni szolgálata hetedik évében egyházmegyei aljegyzővé, majd egyházmegyei tanácsbíróvá, egyházkerületi közgyűlési taggá választják.

Apósa Bencsik István nagypaládi lelkész – esperes 1904 decemberében történt halála után 1905-ben az egyházmegye abszolút többséggel esperesévé választja, melyet 31 esztendeig töltött be. Napjainkig a leg-hosszabb ideig szolgáló esperese az egyházmegyének. Az egyházmegye espereseként a szatmárnémeti református főgimnázium, majd a szatmári fiúgimnázium és kereskedelmi leányiskola, valamint a máramarosszigeti liceum igazgatótanácsának tagja. Ezeken kívül számtalan tisztséget töltött be a Tiszántúli Református Egyházkerületben.

Különleges helyzetet teremtett Erdélynek és a Tiszántúlnak 1919-es a román hadsereg általi megszállása. Senki nem készült erre, de mindenki azt hitte, hogy ez egy ideiglenes állapot. Ám az 1920-as békekonferencia eredményeként a román hadsereg visszavonult a Tiszántúli részekről a kijelölt vonalig, de a Tiszántúli Református Egyházkerülethez tartozó egyházközségek jó része román megszállás alatt maradt. A legnagyobb gond a szatmári három (református főgimnázium, felsőkereskedelmi leányis-

kola és tanítónőképző) református tanintézet érettségi vizsgája körüli bonyodalmakból adódott. Mint református tanintézménynek szüksége volt egy egyházi főhatóságra, aki kijelöli egyházi részről az érettségizető bizottságot, szükség esetén tájékoztatja az intézményeket, hogy mit tegyenek a kialakult helyzetben. Közben veje, Szatmári Ákos főkereskedelmi leányiskola tanáraként első kézből értesül a nehézségekről és a kialakult helyzetről. A nagybányai egyházmegye esperesként és a volt Tiszántúli Egyházkerület által korábban megválasztott szatmárnémeti református gimnázium igazgatótanácsának tagjaként részt vesz az érettségin. Többször is próbálkozik Csaba Adorján egyházmegyei főgondnok, volt főszolgabíró segítségével engedélyt szerezni egyházmegyei közgyűlés tartására, de a katonai hatóságok csak augusztusban adtak engedélyt erre. Az augusztusban megtartott közgyűlés határozott a Románia területén maradt kilenc szatmári egyházmegyéhez tartozó egyházközségnek a nagybányai egyházmegyéhez való csatlakozásáról, és az így kibővült egyházmegyei közgyűlés egyhangúlag támogatta ideiglenesen az Erdélyi Református Egyházkerülethez való csatlakozást.

Másfél évig tartó vita folyt ezek után Sulyok István és Széll György között, hogy az erdélyi vagy az újonnan létrejött királyhágómelléki egyházkerületben van-e helye a nagybányai egyházmegyének. Széll György kiállt az egyházmegyei közgyűlés határozata mellett. Az adott szó mindennél fontosabb volt. Először is Széll esperes sérelmezte a Budapesten 1920 szeptemberében ülésező zsinat azon döntését, amely szerint az Egyházi Törvény első törvénycikk 60. paragrafusa értelmében az egyházkerületek régi beosztásától való eltérést csak az érdekelt egyházmegyéek közgyűlésének meghallgatásával határozhatja el, de ez nem így történt. Másodsorban Széll György nem érti, hogy Sulyok István bihari esperes csak hivatkozott a budapesti zsinat azon döntésére, hogy új egyházkerület alakítható, de nem kapta meg az egyházmegye sem eredeti, sem hitelesített másolat formájában a zsinati határozatot. Végül is Széll György az erdélyi egyházkerület 1921. július 2-án hozott határozatának engedve, amelyben „a maga részéről nélkülözhetetlennek tartja a tiszántúli egyházkerulettől elszakadt részek önálló kerületté való szervezkedését” – csatlakozott az új egyházkerülethez. A következő év májusában tagja a két kerület közös

bizottságának, melynek ülésén kimondják a romániai református egyház konventjének és zsinatának megalakulását. Az 1923. április 11-i nagyváradai egyházkerületi közgyűlésen, mivel Sulyok István lemond a püspökségről, mert a román állam nem ismerte el Királyhágómellék püspökének, Széll György veszi át az elnöklést, mint rangidős esperes. Sulyok István újraválasztását követően háttérbe vonul és az 1935. november 19-én tartott egyházkerületi közgyűlésen elbúcsúzik a közgyűlés tagjaitól, és egyúttal lemond esperesi tisztségéről is. A következő esztendőben tartott egyházmegyei közgyűlésig még tanácsaival támogatja Oláh Sándor főjegyzőt, de érdemi munkát már nem végez.

Az 1940-es második bécsi döntést követően, mikor az avasújívárosi egyházközség visszatért a Tiszántúli egyházkerülethez, benyújtotta nyugdíjazási kérelmét. A sors fintora, hogy az egyházkerületi nyugdíjpénztár haladékot kér, hogy tisztázza, milyen formában nyugdíjazhatják, mert jócskán túllépte a nyugdíjkorhatárt. Végül is négy hónap híján 67 esztendei avasújívárosi és 70 éves lelkészi szolgálat után nyugalomba vonult. Utolsó lelkipásztori szolgálatát 1941. december 31-én végzi. Még négy hónapig a gyülekezetben marad, majd Szatmárra költözik leányához. A miniszterelnök kérésére a kormányzó a „hitélet és a társadalmi élet terén szerzett érdemeinek elismeréséül a Magyar érdemrend tisztí keresztjét adományozta” neki. Leánya 1944-ben elhunyt és az idős lelkipásztor teljesen egyedül maradt. Az 1946 februárjában tüdőgyulladásba esett, és március 6-án elhunyt. Február 8-án kívánságának megfelelően az avasújívárosi családi sírba temették el. Életben maradt gyermekei a határzár miatt nem vehettek részt édesapjuk temetésén. Rokonai és szolgatársai közül is kevesen jelentek meg, amikor is a gyülekezet nagyszámú részvéte mellett örök nyugalomra helyezték. A temetőben koporsója mellett Kovács Károly községremetei lelkipásztor mondott beszédet. Az ő szavával adunk mi is hálát: „Széll György olyan volt, mint egy letarolt erdőből megmaradt magányos tölgy, akire úgy tekintettek fel, hogy megcsodálták nagyságát és kiválóságát. Ebben a megemlékezésben most is úgy tekintünk rá, hogy megcsodáljuk életét és munkásságát. Megállunk egy pillanatra és elgondolkozunk azon, hogyan tudott ennyit tenni? Azután rátekinünk Arra, Akitől jön minden erő és segítség, és akinek kegyelme mindenre

GELLÉN SÁNDOR
esperes-lelkipásztor

JÓZSEF ATTILA

A számokról

Tanultátok-e a számokat?

Bizony számok az emberek is,
Mintha sok 1-es volna az irkában.
Hanem ezek maguk számolódnak
És csudálkozik módfölött az irka,
Hogy mindegyik csak magára gondol,
Különb akar lenni a többinél
S oktanul külön hatványozódik,
Pedig csinálhatja a végtelenségig,
Az 1 ilyformán mindig 1 marad
És nem szoroz az 1 és nem is oszt.

Vegyetek erőt magatokon
És legelőször is
A legegyszerűbb dologhoz lássatok –
Adódjatok össze,
Hogy roppant módon felnövekedvén,
Az Istent is, aki végtelenség,
Valahogyan megközelítsétek.

SZILÁGYI ALADÁR EMLÉKÉRE

Szilágyi Aladár író, újságíró, helytörténész, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület egykori főgondnoka (1991-1998 között), 2020. március 17-én, türelemmel viselt, hosszú szenvedés után, életének 77. évében hunyt el.

Az Arad megyei Pankotán született 1943. szeptember 22-én. Középiskolai tanulmányait Aradon végezte, majd a câmpinai Energetikai Főiskolán nyert képzettséget (1963); később elvégezte a BBTE Filozófiai Fakultását is (1972). 1990–98 között a Kelet–Nyugat főszerkesztő-helyettese, majd főszerkesztője volt, 1991-től a Bihari Napló belső munkatársa, 1992-től főszerkesztő-helyettese, 1994–96 között a lap kiadóvállalatának igazgatója; 1996–2000 között a Magyar Újságírók Romániai Egyesületének (MÚRE) alelnöke. 2003-tól a Várad című folyóirat, 2004-től az Erdélyi Riport szerkesztője.

A Covid-járvány körüli hatósági zárlat miatt a megfelelő időben egyházkerületünk nem róhatta le méltó módon kegyeletét volt főgondnoka előtt. 2023. március 19-én, vasárnap délután emlékeztek rá a Nagyvárad-olaszi református templomban. Az emlékezőket Dénes István-Lukács püspökhelyettes, váradolaszi lelkész köszöntötte. Igét hirdetett Farkas Antal lelkipásztor, akinek az igehirdetését olvashatjuk az alábbiakban.

Veletek

Alapige: Máté 28,20b

Emlékező Gyülekezet!

Kedves Barátaim!

Rendhagyó módon most nem a Bibliából olvasom fel az Igét, hanem a kezemben lévő rabruhadarabról, melyet Szilágyi Aladár édesapja, a kegyességéért meghurcolt, a hat és egynegyed évi börtönviselt lelkipásztor hozott haza a román Gulágról. E molyette rabruhadarabra ez van kivarrrva: „én ti veletek vagyok”, mely ígerész a Máté evangéliuma 28. részéből van kiemelve. Minden bizonnyal nagyon fontos, és drága lehetett Szilágyi Sándornak, ha önmaga, és több rabtársa számára erősítésként, biztonságtételként szolgált. Ezt a súlyos ígét örökölték meg a fiai, Imre és Aladár. Szép, becses apai örökség!

Szilágyi Aladár nem rendelkezett arra nézve, hogy a majdani temetésén az igehirdető lelkipásztor milyen igével szolgáljon, ezért esett erre a választásom. Ámbár jó lenne ilyen téren is hagyatkozni, hiszen a magunk elköltözésének ideje is bármikor bekövetkezhet, ahogyan Ezékiás királyt figyelmeztette Ésaiás próféta: „Ezt mondja az Úr: rendeld el a házadat, mert meghalsz és meg nem gyógyulsz!” (És 38,1a). Én azt hiszem, hogy az igeválasztásom Aladár részéről megerősítésre találna.

Azonban, az üzenet jobb megértése érdekében felolvasom e rész 16-20. verseit:

„A tizenegy tanítvány pedig elméne Galileába, a hegyre, a hová Jézus rendelte őket. És mikor megláták őt, leborulának előtte; némelyek pedig kételkedének. És hozzájuk menvén Jézus, szóla nékik, mondván: Nékem adatott minden hatalom mennyen és földön. Elmenvén azért, tegyetek tanítványokká minden népeket, megkeresztelvén őket az Atyának, a Fiúnak és a Szent Léleknek nevében, Tanítván őket, hogy megtartsák mindazt, a mit én parancsoltam néktek: és ímé én ti veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.”

I.

A feltámadott Úr Galileába, egy meg nem nevezett hegyre hívja a tanítványait, akik előtt megjelenik. Úgy vannak ott, mint egy kis család, egymásnak jó ismerői. Minket, Szilágyi Aladár családtagjait, baráti körét, tisztelőit ide, a nagyváradi-olaszi templomba, a Sion hegyére hívott. Mi azzal az áldott ígéret reménységével jöttünk el, hogy *„a hol ketten, vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben, ott vagyok közöttük.”* (Mt 18,20). Mi ennél sokkal többen vagyunk jelen. Viszont jó lenne, ha a Szilágyi Aladár-ra való emlékezésünkön túl, az Ő nevében lennénk együtt az anyaszentegyház e megszentelt falai között, ahová az Úr jön, és keres bennünket.

A felolvasott bibliai rész a misszió, a tanítvánnyá tétel parancsa. De csak azoknak jelenik meg, akik érzik az Ő hiányát, és hogy kevesek a feladat elvégzésére. Mi is érezzük Szilágyi Aladár hiányát, ezért emlékezünk meg róla a halálát követően három évre. Jó lenne, ha az úrasztala előtt álló képkeretben nem csak az Aladár arcát látnánk, hanem egy másik arcot is, a Jézusét.

A kérdés az, hogy Jézus meg tud-e szólítani, hogy megszólíthatóak vagyunk-e? Mert megszólítani csak a halló embert lehet. A megszólítható emberből válik a megszólított ember. Ahová rendelt, ott láthatom meg Őt.

Amikor a tanítványok felmentek a hegyre, és meglátták Jézust, leborultak. Csak úgy lehet felemelkedni, ha előtte leborulunk. Pál apostol is magas lovon ment Damaszkuszba, a keresztyéneket üldözni, de egy pillanat alatt a földre került. Te mikor voltál legutóbb a földön, mikor „fogtál padlót”? Mikor borultál le igazán?

Nagyon hangsúlyos az, hogy *„hozzájuk menvén”* (18a. v.). Hozzánk jön, személyesen hozzám. Ha nem érzem a személyes megszólítást, lehet, hogy itt vagyok a megemlékezők seregében, de hozzám azért nem jön, mert olyan vagyok, mint a tanítványok között némelyek, akik *„kétkedének”*.

A misszió parancsával kezdődik el Jézus uralkodása. Ő igényt tart az övéire. Mi most azt mondjuk, hogy Szilágyi Aladár-ra emlékezni gyűlünk egybe. De még mielőtt megtesszük, előtte a misszió parancsára kell emlékeznünk. Csak úgy emlékezhetünk Szilágyi Aladár-ra, ha előtte az Úrra emlékezünk.

Hogyan jön el Jézus? Hatalommal. Ez a fajta hatalom nem a rabtartóké, a hatalmasoké, a politikusoké, hanem a mennyei Királyé. Lehet a test, a bűn – de lehet a Krisztus fogságában is élni. Ez egy boldog rabság! Igen nehéz elhinni Jézus állítását, mivel annyi hatalommal rendelkező embert látunk, ismerünk. Úgy tartjuk, hogy a világban a legnagyobb erő az atomerő. De Jézus Krisztus ereje még nagyobb, hiszen legyőzte a gonoszt, a halált, és feltámadásával megváltott. Ezért döntő kérdés, hogy van-e szilárd, megújuló életünk Abban, Akié a hatalom?

Csodálatos, hogy a „*minden népek*” azt jelenti, hogy Isten nyilvántartása pontos, senki sem maradhat ki belőle. Sem te, sem én! A tanítvány-ság lényege az, hogy hasonlóvá válok a Mesterhez, mely az Ige folytonos tanulásával, és az engedelmességgel megy végbe.

II.

Nem könnyű teljesíteni mindazt, amit Jézus kér. Ezért ígéretet fűz hozzá: „*ímé én ti veletek vagyok minden napon a világ végezetéig.*” (20b. v.). Jézus veletek lesz, ha nem fordultok el Tőle! Az Ő szüntelen jelenléte tartotta meg az egyházat. A keresztyénség megjelenése óta a világ állandóan üldözte, és benne a hitvallók seregét, és üldözi ma is, de mi hisszük, hogy nem fog rajta diadalmaskodni, hiszen nekünk drága ígéretünk van Jézustól, hogy velünk van. Az Ő ígérete nem a megfoghatatlan jövőbe szól, hanem a mindenkori jelenbe. Nem azt mondja, hogy veletek lesztek, hanem azt, hogy veletek vagyok. „*Vagyok a ki vagyok*” (2Móz 3,14a) – ez az Örökkévaló önmagáról való kijelentése, személyének a meghatározása.

Béza Tódor (1519-1605) svájci teológus, Kálvin János (1509-1564) hivataltársa és utóda a genfi református egyházban, az I. Ferenc (1494-1547) francia királyhoz címzett levelében azt írta: „Felség! Az egyház sokkal jobban hozzászokott az ütések kapásához, mint adásához. De ne feledje, az egyház olyan üllő, amely már sok kalapácsot elkoptatott.”

Sokan teszik fel a kérdést: mi lesz velünk, mi lesz a keresztyénséggel? Ugye, tudjuk rá a választ: csak az, amit az Isten akar, megenged. Deo Volente! Ez a mi többletünk a hitetlenekkel szemben. Az, hogy Isten minden

nap velünk van, azt jelenti, hogy még akkor is, amikor nem szeretnénk. És bizony sokszor nem szeretnénk. Ő ugyanis olyan, mint egy szemtanú...

Az *„én ti veletek vagyok”* elsősorban védelmet jelent. Azt olvassuk a Zak 2,8-ban: *„mert a ki titeket bánt, az ő szemefényét bántja”*. Ő a leghatalmasabb védelem. Ne félj senkitől! Ha igazán az övé vagy, akkor Ő megvéd. Ismerős lehet az ige: *„Ha az Isten velünk, kicsoda ellenünk?”* (Róm 8,31b).

Gondoljunk az ószövetségi történetre, amikor Sidrákot, Misákot és Abednégót bedobják az égő, tüzes kemencébe, mert nem akarnak meghajolni Nabukodonozor arany állóképe előtt. Megússzák sértetlenül. Hiszen velük van az igaz Isten egy olyan személy képében, kinek az *„ábrázata olyan, mint valami istenek-fiáé.”* (Dán 3,25b).

A védelmező Úr Szilágyi Sándorral is ott volt a börtön kemencéjében. Erről tesz bizonyosságot a közismert börtönnaplójában, a Boldog rabságom címet viselő könyvében. De Aladárt se hagyta magára, aki kilencedik osztályos, amikor édesapját Pankotán letartóztatják, melynek következtében, ha akadályokkal terhesen is, de Aradon leérettségizik, mert védelmezőkre talál a tanárai személyében ő, az iskola kiválóságai között számon tartott diák. Később is vele van a Védelmező. Ámbár, ahogyan vallja az egyik írásában: *„tehetetlenségemben, elesettségemben akkoriban rengeteget perlekedtem Istennel, el is távolodtam Tőle!”* (Kis Tükör, 2008, 5-6. szám). Nem csoda: érettségi után még rakodómunkásnak sem alkalmazzák, s csak nagy nehezen végzi el Câmpina városában a villamossági technikumot – évfolyamelsőként! –, mely képesítéssel Nagyváradon villanyszerelőként dolgozik. Isten útjai kifürkészhetetlenek, szoktuk mondani. Később, már a családalapítás, és két lánygyermekük megszületése után Kolozsváron végzi el a filozófia szakot, levelező tagozaton. Bő humorral, derűvel, „elektrofilozófusnak” nevezte magát.

Az *„én ti veletek vagyok”* óriási segítség a szolgálatban, és a bizonyágtételben. Bár a tollforgatással gyermekkorától kezdve próbálkozik, Szilágyi Aladár csak elvétve jut közlési lehetőséghez. A rendszerváltás után viszont azzal foglalkozhat, amivel mindig is akart: az írással. Így lett megbecsült, népszerű közíró, riporter, szerkesztő, kiadói igazgató, Spectator-, Sütő András-, és Aranytoll életműdíjas könyves ember, a maga önálló 15 kötetével.

Azt írta Kányádi Sándor (1929-2018) a Noé bárkája felé című versében:

Be kell hordanunk, hajtánunk mindent.
A szavakat is. Egyetlen szó,
egy tájszó se maradjon kint.
Semmi sem fölösleges.

Ennek a váradalomnak kívánt eleget tenni Szilágyi Aladár is.

Egyházi szerepvállalásáról sem szabad megfeledkeznünk: nagyváradi-olaszi presbiter, majd 1991-98 között a Királyhágómelléki Református Egyházkerület főgondnoka. S bár úgy vall, hogy „A ‘bélyeges sereg’ tagságának minden nehézségét, ódiumát felvállaltam, és bár hitük mélységében nem osztottam, soha nem tagadtam meg őket.” – ennek ellenére, „hamar rádöbbsenem alkalmatlanságomra, amikor megromlott az egyházkerület vezetése és a kegyességi (CE Bethánia) mozgalom viszonya. Apám akkor elvárta, hogy azonnal mondjak le a főgondnokságomról, én jóval később tettem meg azt.” (Kis Tükör, uo.). Próbált közvetíteni, de nem járt sikerrel. Így lemondott minden tisztségéről. Hisszük, hogy Isten vezette e bölcs döntések meghozatalában is.

Az *„én ti veletek vagyok”* – a körülölelő szeretet, mely megsimogat. Úgy érzem: védett, elégedett ember vagyok. Az egyik római történetíró mondta az első keresztyénekről: „Nézzétek, hogyan szeretik egymást!”. Miként biztosíthatnánk ma azt, hogy Jézus Krisztus velünk legyen, maradjon? A válasz egyszerű: hozzánk köti a szeretete.

Ennek a megemlékező istentiszteleti alkalomnak a kezdeményezői Szilágyi Aladár baráti társasága, akik úgy látták, méghozzá jól, minekelőtte a 77 évet élt, hamvait szűk családi körben beleszórták a Kolozs megyei Dragán tóba, hogy földi pályáját illő módon, keresztyén gyakorlatunkhoz méltóan kell lezárni. Mi indokolta e döntésüket? Hát a szeretet. A Péld 10,7-ben olvassuk: *„Az igaznak emlékezete áldott.”*

Dionüsziosz (Kr. e. 432-367) szicíliai uralkodó belépett fia, ifjabb Dionüsziosz (Kr. e. 397-343) szobájába, s látva a tömérdek arany- és ezüstpoharakat, így szólt hozzá: – Nincs meg benned a képesség az uralkodásra, mert a sok tőlem kapott pohárból egyet sem használtál fel arra, hogy barátot szerezz magadnak.

Szilágyi Aladár semmit sem tartott vissza az Istentől kapott kincseiből, azokat lehetőségei szerint szétsztozotta, azért tett szert annyi barátira. „Az Isten szeretet; és a ki a szeretetben marad, az Istenben marad, és az Isten is ő benne” – írja János apostol (1Jn 4,8).

Végül pedig az „én ti veletek vagyok” – vezetést jelent az utolsó úton, a halál árnyékának völgyében. A 23. zsoltár írója mondja: „*nem félek... mert te velem vagy*” (4. v.).

Megemlékező gyülekezet, egész életünk az elválások sorozatából áll. „Itthagyt” – mondta Márta, Szilágyi Aladár hitvese. Így van, vagy lesz idővel mindnyájunkkal. A fontos azonban az, hogy Krisztus ne hagyjon el! A hívő ember öröme az, hogy van egy láthatatlan útítársa. Nagy dolog az irodalom, a művészet, vagy bármi más, de a legfontosabb: az Úrral járni, s majd Vele lenni az örökkévalóságban.

Spurgeon (Charles Haddon, 1834-1892) angol baptista prédikátor mondta: „Míg a földön élünk, az Úr velünk van, amikor hazahív, mi leszünk vele. A hívő ember nem szakad el Megváltójától.”

Az istentisztelet kezdetén, mikor a kezemben volt a rabruha darabja, rajta az igével: „*én ti veletek vagyok*”, felmutattam, hogy már molyrágta. A szöveget megrágja a moly, a fát a szú, a vasat a rozsdá, és bár „*Megszáradt a fű, elhullt a virág, de Istenünk beszéde mindörökre megmarad!*” (És 40,8). Ez vigasztaljon bennünket! Ámen.

FARKAS ANTAL
ny. lelkipásztor

ADY ENDRE

Mag hó alatt

Gyötrött és tépett magamat
Régi hiteiben fürösztve
Vérből, jajból és lángból
Szedegetem össze
S elteszem, mint életes holtat.

Kell még Tegnapról hív tanu
S kell talán az én hadisarcom,
Hogy drága mementóként
Fölemeljem arcom
Egy új emberű új világra.

Vád nélkül széttelintgetek
Majd vertségek és diadalmak
Földjén, hogy a kaoszból
Harsos ígét halljak,
Vagy harsos ígét én hallassak.

Hős emberségem, várakozz,
Szép álmokat aludj, lefénylett
Jós és jó magyarságom,
Hívni fog az Élet
S föltámadások örök Rendje.

Most tél van s szegény mag-magam
Megnémítva és behavazva
Rendeltetés hitével
Őrzöm meg tavaszra,
Igazimnak sarjadásáig.

IRODALMUNK KINCSESTÁRA

FÁY ANDRÁS, a haza mindenese

A magyar reformkor irodalmi és társadalmi mozgalmainak egyik legtevékenyebb alakja, Vörösmarty Mihály és Bajza József barátja, Széchenyi István lelkes híve volt. Mikszáth Kálmán egy, Fáy Andrásról szóló tanulmányában azt írta: „hogya nem Széchenyit illetné meg «a legnagyobb magyar» jelző, akkor az Fáy Andrásnak járna ki, és ha nem Deák Ferenc volna «a haza bölcse», akkor Fáy Andrást illetné ez a cím, így azonban csak «a haza mindenese».”

A nagyon lassan, mégis polgárosulni igyekvő nemesi Magyarország háztartásában évtizedeken keresztül ő volt a „mindenes”, ahogy ezt tréfásan, de találóan Szemere Pál megállapította. Valóban egyike volt nemzetünk legdolgosabb és leghasznosabb fiainak, aki egész életét a haza javának szentelte, önzetlenül, jutalmat nem várva, sőt inkább a magáéból áldozva. Sokrétű tevékenysége során mindig higgadt, józan és gyakorlatias maradt, egészséges észjárással és jó kedvvel intézte dolgait, mert sem fáradtság, sem pillanatnyi sikertelenség nem zavarta meg vidámságát, humorát.

Fáy András 1786. május 30-án született a felvidéki Kohányban, az előkelő református nemesi fáji Fáy családból származott. Apja, Fáy László ötezer holdas földbirtokos. Édesanyja szemerei Szemere Krisztina. A családi emlékezet a tatárjárásig nyúlik vissza, amikor egyik őse a Muhi csatában felajánlotta lovát a menekülő királynak, aki ezért nemességet és Fái községet adományozta a családnak.

Fáy András gyermekéveit anyai nagyszülei birtokán, Gálszécsen töltötte, innen került a sárospataki kollégiumba. Sárospatakot elhagyva a pozsonyi evangélikus líceumban folytatta tanulmányait, ott tanul meg németül is. Később ismét Sárospatakon találjuk, ahol először bölcsészett, majd jogot hallgatott. Jogi tanulmányai befejezése után Pesten lett joggyakornok, ahol aztán ügyvédi oklevelet szerzett kitűnő képesítéssel. Ügyvédkedés helyett azonban – atyja kedvéért – közigazgatási hivatalt vállalt, a váci járás szolgabírája lett. 1818-ban visszavonult gombai birtokára gazdálkodni, hogy mellette életét teljes egészében az irodalomnak és a társadalmi tevékenységnek szentelhesse. Háza csakhamar a fiatal írók találkozóhelye lett. Rendes látogatói voltak unokabátyja, Szemere Pál, Kisfaludy Károly, Vörösmarty Mihály, aki a híres Fóti dalát éppen Fáy szülőjében, egy szüreti multság alkalmával szavalta el.

Fáy íróként lépett először a nyilvánosság elé, de miután 1823-ban Pestre költözött, mindinkább a politikai és társadalmi téren fejtett ki tevékenységet. Erős gyakorlati érzékével, széles körű ismereteivel igen korán, még Széchenyi előtt, felismerte gazdasági és kulturális elmaradottságunk okait, s már 1825-ben javaslatot terjesztett be, megjelölve az orvoslás eszközeit. Megszervezi az első magyar pénzügyintézetet, ő lesz az Első Hazai Takarékpénztár igazgatója. Tehát egy ideig bankigazgató, és nagyon jól ért hozzá. Különösen Széchenyi színre lépését követően csatlakozik lelkesen „a legnagyobb magyarhoz”, aki felismerte benne a rokongondolkodású nemzetgazdát. Egymás után tölti be a neves tisztségeket: Pest vármegye táblabírája, belépett a Nemzeti Kaszinóba, melynek könyvtárosa és igazgatója is lett. Az Akadémia már 1831-ben tiszteletbeli tagjává választotta, később helyettes elnökeként tevékenykedett. A Kisfaludy Társaság szintén már megalakulásakor igazgatójának választotta. De amikor a színházszervezés válik fő szükségletté, akkor színházigazgató lesz, és nagyon jól ért ehhez is.

Közben előkészíti az első magyar biztosítóvállalat megteremtését, és kiderül, hogy kitűnően ért a statisztikához és a valószínűségszámításhoz is. 1847-ben indítványozta, hogy a takarékpénztárt bővítsék ki egy életbiztosítási osztállyal, de az idő erre nem volt alkalmas. Mindazonáltal az intézet pár év alatt nem remélt módon felvirágzott – hét év alatt har-

minckét fiókkal bővült –, kiállotta szabadságharc viharait, s ma is egyike legnagyobb, legszilárdabb pénzintézeteinknek. Fáy András nevét viseli az O.T P. Fáy András Alapítványa, mivel a bank jogelődjének tekinti a takarékpénztárakat.

Irodalmi munkássága is jelentős. 1801-ben jelent meg első verses kötete. A dalokkal, mesékkel, epigrammákkal teli füzetet Kazinczy Ferenc buzdítására adta ki, neki is ajánlotta. Híres íróvá azonban mesegyűjteménye tette: Fáy András eredeti meséi és aforizmái címen. Újrafogalmazza Ezópus, Phaedrus és La Fontaine állatmeséit, és saját véleményét, életbölcességét fűzi hozzá a kis történetekhez. Majd, amikor már együttműködik Széchenyivel, megírja az első igazi magyar társadalmi regényt, A Bélteky-ház címűt, 1832-ben. Ez az első reformregény. Két nemzedék életének bemutatásával ismerhetjük meg a középnemesség gondolkozását, a haladók és maradiak küzdelmét. A két irány képviselői a két Bélteky, az apa, Mátyás és a fiú, Gyula. Az apa dőzsölő, hatalmaskodó úr, vagyonát perekre fordítja, csak bajt okoz mindenkinek. Bélteky Gyula már a reformeszmékért hevül, a harmincas évek haladó nemesifjúságát képviseli. A külföldön szerzett tapasztalatait hazája javára használja fel.

Fáy András Kossuth fellépésétől kezdve nem vállalt szerepet a közéletben. 1848-ban riadtan visszavonult, idegenkedett a forradalomtól. Személyes népszerűsége nem szűnt meg, szívesen olvasták írásait, de már nem befolyásolta a társadalmi változásokat. Bizakodó maradt, a nemzeti kétségbeesés közepette is remélte a békés kibontakozást. A kiegyezést előkészítő Deák Ferenc ugyanúgy tisztelte, mint Széchenyi. Hetvennyolcadik születésnapját az Akadémia és a Kisfaludy Társaság is megünnevelte.

1864. július 26-án halt meg Pesten. Arany János hódolatteljes nekrológban búcsúztatta. 1986-ban, Fáy András születésének 200. évfordulóján kopjafát avattak Kiskunhalason, a Bajza utcában, a róla elnevezett lakótelepen.

BAJZA JÓZSEF, a színházpártoló reformer író

1821 őszén jelenik meg Kisfaludy Károly szépirodalmi évkönyve, az AURORA. Ennek oldalain tűnnek fel először azok az új nevek, amelyek rövidesen az irodalomban a legismertebbek lesznek: Vörösmarty Mihály, Bajza József, Toldy Ferenc. Nevek, amelyek szervezkedés szempontjából igen fontos szerepet játszanak. Vörösmarty ekkor huszonkét éves, Bajza tizennyolc, Toldy csak tizenhét, de megdöbbentő gyorsasággal három-négy év alatt magukhoz ragadják a vezetést.

Bajza József a Heves megyei Szücsiben született 1804-ben, művelt kisnemesi családban. Atyja nemes Bajza Mihály, anyja Bornemissza Zsófia volt. Nagyapja Bajza Pál, az árvai uradalom tisztartója.

Tanulmányait Gyöngyösön kezdte a ferencrendiek gimnáziumában. A legfelső gimnáziumi osztályt Pesten, a piaristáknál folytatta, majd a pesti egyetemen hallgatott bölcsészetet, jogot, ám már az egyetemen jobban izgatta az esztétika, filozófia, irodalom, mint a törvénykönyvek. 1824-ben végzett Pozsonyban, később tett ügyvédi esküt. Felesége csajághi Csajághy Júlia volt. Lány, Beniczkyne Bajza Lenke szintén író lett.

Az egyetemi évek alatt kötött életre szóló barátságot Toldy Ferencsel, aki felfedezte benne a tehetséges költőt, s beajánlotta Kisfaludy Károlyhoz, aki a magyar romantikát később megteremtő tehetséges fiatalokat gyűjtötte maga köré. Kisfaludy Károly 1830-ban bekövetkezett halála után Bajza vette át az Aurora folyóirat szerkesztését. 1831-ben elindította a KRITIKAI LAPOK című folyóiratot, majd 1837-ben Vörösmarty Mihállyal és Toldy Ferencsel közösen az ATHENAEUM-ot, ahol már

rendszeresen jelentkezik kritikáival. Bajza költőnek indult, maradandót mégis kritikáival és tanulmányaival alkotott.

A színházak világával Pozsonyban, majd a Pesti Német Színházban ismerkedett. 1837-1838-ig a Pesti Magyar Színház igazgatójaként kidolgozta a színház működési szabályzatát. 1838-ban lemondott igazgatói megbízatásáról, mert heves vita robbant ki a színi előadások műfaja miatt. Erkel Ferenc erősen támogatta a zenés operadarabokat, Bajza és hívei attól féltek, hogy ezek túlsúlya káros hatással lesz a prózai darabokra. Bajza és köre nem az operák ellen szállt harcba, hanem a magyar nyelv ügyét támogatták azáltal, hogy a magyar nyelvű drámákat szerették volna látni a színpadon.

A másik nagy vita a német és francia romantika képviselői közt zajlott. Bajza felismerve a francia romantika demokratikus szellemét, Victor Hugo népszerűsítésével küzdött a magyar romantika megteremtéséért. Bajza József politikus alkat is volt, Kossuth híve. Az 1840-es évek közepén visszavonult az irodalmi és színházi kérdések vitatásától, minden idejét a politikai publicisztikának szentelte. 1848-hoz közeledve egyre cselekvőbbé vált, főszerkesztője lett a Kossuth Hírlapja című forradalmi napilapnak. Hivatalt ugyan nem vállalt a szabadságharc idején, tollával azonban harcolt. A bukás után menekülnie, bujkálnia kellett. Vörösmartyval együtt bujdosik Nagyváradon és Szatmár megyében.

1851-ben Haynau bukását követően már nem volt életveszélyben, visszatérhetett ugyan Pestre, ám az évekig tartó üldöztetés megterhelte, elborult az elméje, s bár néha ugyan kitisztult, mégis 1858-ban bekövetkezett haláláig jórészt már szellemi sötétségben élt. Akkor jegyezték fel a következő sorokat: „Néha találni az utcán egy férfit csendes, halk léptekkel ballagva, szemöldei mozdulatlan homloka elejére összevonva, szép, kifejezéstelen szemei merően maga elé szegezve: rendesen egy szép, halvány, szelidarczu ifju vezet. Ez Bajza és gyermeke. Emeljetek kalapot előtte és haladjatok el mellette csendesen. Ő nem ismer senkit, nem ismeri önmagát sem.”

Bajza lírai költészetének egyik jellemzője az érzelmes lírai hang, a másik a hazafiasság, amelyben a haza iránti szeretet és a polgári haladás eszméje egyesül. Finomkodó nyelvezetű költészetével megalkotta az

ú.n. almanach-lírá, amely elsősorban előkelő hölgyek számára készült szépirodalmi évkönyv.

Legmaradandóbbak hazafias versei. Az APOTHEOSIS-t a lengyel szabadságharc leverésekor írta:

*„Nyugosznak ők, a hősfiai,
Dúló csaták után,
Nyugosznak ők, sírjok felett
Zöldell bokor, virány.*

*Zöldell bokor, zöldell virány,
Mert vérök öntöze,
És hálakönnyek hullanak
Az égharmat közé.*

*Mint vítanak, mint estek el
Szabadság harcain,
Beszéli a vándor rege
Utódok ajkain.*

*E porba hullott szép haza
Fel fog születni még,
Van bíró a felhők felett,
Áll a villámos ég.”*

1850-ben írta JÓSLAT című költeményét, amelyben egy eljövendő nagy népforradalom megálmodott győzelmét énekli meg:

*„Népek háborognak,
A föld egy nagy Óceán,
Melyet megbántott kedélyek
Féktelen hatalma hány:
Forr a nemzetek haragja,
Megmozdult a félvilág,
Mert az élet szent nyugalját
Zsarnokok felforgaták.”*

ARANY LÁSZLÓ

apja nyomdokaiban

Arany János és Ercsey Juliánna házasságából született 1844. március 24-én Arany László, a Laci te, hallod-e kezdetű Petőfi-vers Arany Lacija. Apjának kiemelkedése a paraszti sorból még bizonytalan volt, de ő már a kezdetektől fogva értelmiségi pályára készült. Gyermekkorának egyéniségformáló polgári légkörét erősen módosította, illetve az átlagos értelmiségi szint fölé emelte apjának költő és irodalmár volta. Apja mellett hamar feltámadt benne az irodalmi érdeklődés. Diákkorában gyermekkori

emlékeire támaszkodva magyar népmesegyűjteményt állított össze, amely 1862-ben nyomtatásban is megjelent. Gyűjteményében sikerült megőriznie népmeséink naiv szellemét. Nem az volt a célja, mint a kor egyes gyűjtőinek, hogy a nép alkotásait az úri közönség ízléséhez alkalmazza. Érdeme, hogy sikerült a magyar népmesekincs jelentős részét megmenteni. A népi kutúra iránti érdeklődése később is megmaradt. Magyar népmeséinkről szóló értekezéssel tartotta székfoglalóját a Kisfaludy Társaságban és Gyulai Pállal együtt szerkesztette a Társaság egyik legfontosabb kiadványát, a MAGYAR NÉPKÖLTÉSI GYŰJTEMÉNY-t.

Nem tudni, hogy Nagyszalonta és a szabadságharc emléke, illetve az ezt megelőző Petőfi-látogatások milyen módon befolyásolták az ifjú Arany Lászlót. Ifjúkori gondolkodásmódját a világoosi fegyverletétel utáni évek és apja nagykorósi tanárkodásának időszaka határozta meg. Magyarország történelmének egyik legnehezebb korszaka volt ez. Ő azonban éppen ennek a tragikus időszaknak köszönhette azt a kitűnő iskolát, amilyen

irodalmunkban valaha is osztályrészül jutott valakinek. A protestáns értelmiség nagy része Kőrösön talált menedéket ezekben az években. Édesapjával tanított itt a püspök költő Szász Károly és Mentovich Ferenc, a kiemelkedő matematikus. Pestről gyakran érkeztek híres látogatók Aranyékhoz, többek között Gyulai Pál, Csengery Gyula, Jókai Mór, Pákh Albert. Ők az irodalmi élet szervezői, irányítói voltak. Hirdették a nemesség polgáriasodásának követelményét, és felvállalták a liberalizmus eszmevilágát. Ennek tükrében meg voltak győződve arról, hogy az országot nem további forradalmak fogják megmenteni és felvirágoztatni, hanem a fokozatos fejlődés, amelynek kulcsa szorgos munka és a szigorú önfegyelem. Támogatták a népi-nemzeti irodalmat, a népköltészetet megbecsülték.

Arany Lászlóra a politikai háttér, az irodalmi élmények és ösztönzések mellett írói és közéleti életpályája fejlődésére nagyban hatott édesapja is. A családi légkörben elsősorban az anyagiak iránti józan polgári felelősségérzetet sajátította el, illetve a munkaerkölcs és a kötelességteljesítés szigorú alapelveit. Jogász korában a pesti egyetemen már sokféle ismeret és sokrétű érdeklődési kör, illetve nagy munkabírási és munkakedv jellemezte. Emellett jellegzetesen polgáris munkaszervezői készsége és módszeressége is kiemelhető. Ennek tanúbizonyságai azok az apró, névtelen cikkei és jegyzetei, amelyeket apjának segítve a Koszorú című folyóiratba írt. Ezekben az írásokban leginkább a francia társadalmi drámákat, vígjátékokat és operetteket, illetve az érzelgős német színműveket támadta a művészet erkölcsi komolyságának, nemzeti küldetésének és a valóság érdekében.

1875. május 10-én kötött házasságot Szalay Gizellával, Szalay István miniszteri tanácsos és Mayerffy Jolán leányával. A budavári római katolikus plébániatemplomban esküdtek örök hűséget. Esküvői tanúk: Gyulai Pál és Csengery Antal.

Arany László főműve A DÉLIBÁBOK HŐSE (1873). Megírására saját élményei mellett orosz irodalmi minták is ösztönözték. A verses regény különösen Puskin világhírű Anyegin Eugén-je nyomán lett népszerű, amely 1866-ban magyar fordításban is megjelent Bérczy Károly fordításában.

A délibábok hősének kettős mondanivalója van. Egyrészt bírálja azt a magyar nemességet, amely fiatalos lelkesedéssel tört nemzeti céljainak megvalósítására, de lelkesedése szalmalángnak bizonyult. Ezt fejezi ki

főhősének neve is: Hűbele Balázs. Másrészt bírálja azt a kort, amely ezeket a fiatal, lelkes, függetlenségre és polgáriasodásra törekvő magyarokat megakadályozta céljaik elérésében, gátolta a polgári fejlődést. Ekkor már Arany Lászlón is erőt vesz némi kiábrándultság. Úgy érzi, hogy a letűnt lelkesedés csak fiatalkori múltó fellángolás volt, amelynek a férfikorban el kellett múlnia.

A verses regény főhőse Hűbele Balázs, kisbirtokos nemesi családból származik. Apja a szabadságharcban esett el. Őmaga jogász lett, magával ragadja az egyetemi ifjúság hazafias szelleme, és részt vesz az 1859-60-as politikai tüntetésekben. Mint osztrák katonát az olasz szabadságharcosok ellen viszik, de átszökik Garibaldi táborába és részt vesz Szicília felszabadításában. A Garibaldi seregében harcoló nagyszámú idegent azzal biztatják, hogy az olasz szabadságharc diadala után az ő hazájuk felszabadítására indul a sereg. Balázs is ebben bíz, de a politikusok árulása ezt megghiúsítja. Balázs csalódottan egy ideig Olaszországban marad, majd Londonba megy, ott tanulmányozza a gyáripart, a modern gazdasági életet, hogy hazatérve Magyarország gazdasági fellendülésének szentelhesse minden erejét. A kiegyezés után tér haza. Terveit valóra akarja váltani, népkört, népbankot alapít, gazdasági terveket sző, de igyekezetét közöny fogadja. Szerelmi csalódás is éri. Mindenből kiábrándulva éli tovább a magyar nemesség céltalan életét.

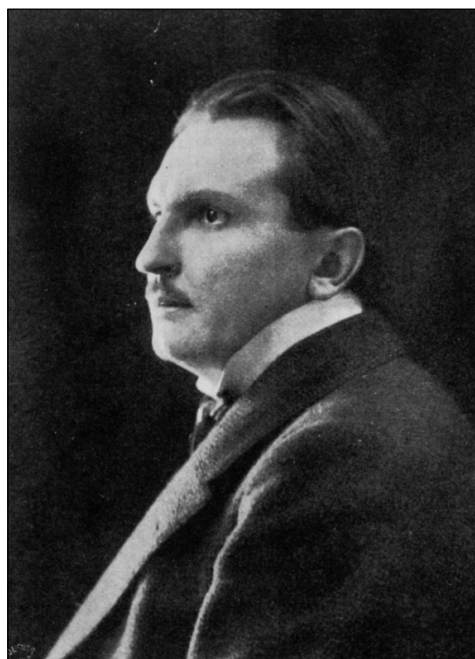
Arany László főművében a kiegyezés után még megszólal a nagy célokért érzett lelkesedés, de lassan jelentkezik a társadalmi átalakulás kiábrándító hatása. A fiatal diákból, aki átélte az önkényuralmat és az 1860-as nemzeti felbuzdulást, a magyar nagybirtok megmentésére alakult Földhitelintézet igazgatója lett, s teljesen beilleszkedett a magyar kapitalizmus politikai és gazdasági rendjébe. A SZÖKEVÉNYEK című fiatalkori elbeszélésén és főművén kívül nem is foglalkozott többé költészettel.

Apja halála után, az 1885-ben Nagyszalontán megnyitott emlékszóba számára átadott több Arany János-relikviát. Később ez a gyűjtemény képezte a szalontai Csonkatoronyban 1899-ben kialakított Arany János Emlékmúzeum alapját. Sajtó alá rendezte apja irodalmi hagyatékát: ARANY JÁNOS HÁTRAHAGYOTT IRATAI ÉS LEVELEZÉSE címen 1887-89-ben.

Arany László 1898-ban, ötvennégy éves korában, gyermektelenül halt meg. Életműve összesen öt kötet: egy mesegyűjtemény, műfordítások, tanulmányok, népirodalmi alkotások. Hagyatékának azon része, amely családjára és rá személyes vonatkozással bírt, özvegyénél maradt. Szalay Gizella második férje, Voinovich Géza irodalomtörténész háromkötetes művet szentelt Arany János életrajzának. A gellérthegyi villájukban őrzött kéziratok, családi magánlevelezés és egyéb emlékek 1945 januárjában belövéses és bombázások következtében teljesen megsemmisültek.

GYÓNI GÉZA, a világháborús hős költő

Áchim Géza 1884. június 25-én született Gyónon, Békés megyében. Édesapja Áchim Mihály békéscsabai szlovák származású evangélikus lelkész. Apja népes családból származott. Gézának is több testvére volt, de nem mindenik érte meg a felnőttkort. 1893-ban a falun diftériajárvány söpört végig, az Áchim-gyerekek is betegek lettek, a négyéves Ádám nem tudott megbirkózni a kórral. Édesanyjuk idegösszeroppanást kapott, majd mély idegösszeomlásba süllyedt, fia elvesztését soha sem dolgozta fel. Emiatt a két kisebb gyermek,

Géza és Mihály nagybátyjukhoz került, a szarvasi espereshez. Tanulmányait tehát Géza Szarvason folytatta. Kitűnően tanult, de a magánéletben rendkívül visszahúzódó, szomorú természetű diák volt.

1899-ben nagybátyja meghalt, így a két gyermek egy másik családhoz került. Géza ekkor már kísérletezett versírással. 1900-ban újból

költözik, Békéscsabára kerül, a Rudolf Főgimnáziumban folytatja tanulmányait. Ezidáig együtt lakott testvérével, akivel jó kapcsolata volt, de most elválasztották őket egymástól, a család másik rokonához került. Ezt Géza nehezen viselte. Vigasztalást talált a békéscsabai önképzőkörben, elismerték költői tehetségét. Érettségi után magyar és történelem szakon kívánt továbbtanulni, de végül meghajolt apja akarata előtt, aki papot szeretett volna nevelni fiából. 1902-től a pozsonyi evangélikus teológiára járt. Szerette az egyetemi életet, bár többször is jelezte érdektelenségét a teológia irányában. Inkább versírással töltötte idejét. 1903-tól több alkotását is közölte a Nyugatmagyarországi Híradó, s komolyan foglalkoztatta a lapalapítás gondolata. Egyik professzora be is ajánlotta a laphoz korrektori munkára. Tanulmányait elhanyagolta, a héber vizsgát sem tette le, pedig a nyelveket nagyon szerette. Összeállította első verseskötetét, 1904-ben meg is jelent VERSEK címen. Ekkor változtatta meg családnevét, és lett Gyóni Géza. A megjelenés napján szobájában pisztollyal szíven lőtte magát, ám életét meg tudták menteni. A sok találgatás ellenére tettének okára a mai napig nem született magyarázat. Az eset következményeként el kellett hagynia a pozsonyi főiskolát. Visszatért a laphoz, most már komoly munkával szolgált az irodalmat. Szerkesztett, javított, híreket gyűjtött, verseket írt.

1905-ben apja hazahívta Gyónra, ahol mint jegyzőgyakornok helyezkedett el. A falu szellemi színvonala elszomorította, elhatározta, hogy kísérletet tesz a helyi kultúra fejlesztésére. Ennek érdekében lapot akart indítani, de anyagilag erre nem volt képes. Munkatársa lett a Kiskúnsági Híradónak, sőt szerkesztette is. Majd Budapestre költözött. Könnyelmű életet kezdett élni, ezért állása is állandóan bizonytalanná vált. Gúnyverseket kezdett írni ismert személyekről. AZ ELNÖK című versével gróf Tisza Istvánt pellengérezte ki. Emiatt felmondtak neki. Közben a politikai helyzet is kezdett zavarossá válni, ez az időszak már nem sorolható „a boldog békeévek” korszakába. 1912-ben elszavalta CÉZÁR, ÉN NEM MEGYEK című háborúellenes versét. Nagy volt a sikere, de az ügyészség eljárást indított ellene. Ekkor is állás nélkül maradt. Szabadkára kapott új megélhetési lehetőséget, a Bácskai Hírlapban jelentek meg versei, és színikritikákat is közölt.

1914-ben kitört a világháború. A fiatal férfiakat behívják katonának átképzésre, különböző munkálatokra. Az országban a hangulat változó, hol harcra készek az emberek, hol háborúellenesek. Gyóni Géza versei is erről tanúskodnak. De a közhangulat csakhamar egységessé válik, amikor már az igazi hacterre hívják be a férfiakat. Amikor a lövészárkokban, a tűzvonalban felerősödik a félelem, a rettegés, amikor szembe kell nézniük a halállal. Gyóni Géza is egyszerre csak átélte a halálba küldött emberek félelmét, borzalmát, haragját azok ellen, akik halni küldik őket, miközben odahaza biztonságban igyekeznek lefölnözi a tömeghalált. A költői hang egyszerre gyűlöletté változott át. Ekkor születik CSAK EGY ÉJSZAKÁRA című verse, amely életművének legmaradandóbb darabja. Hosszú a vers, ezért csak egy-két versszakot mutatok be a hangulat megismerése céljából:

*„Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
A pártoskodókat, a vitézkedőket.
Csak egy éjszakára:
Akik fent hirdetik, hogy – mi nem felejtünk,
Mikor a halálgép muzsikál felettünk:
Mikor láthatatlan magja kél a ködnek,
S gyilkos ólom-fecskék szanaszét röpködnek.*

*Csak egy éjszakára küldjétek el őket:
Gerendatöréskor szálkát keresőket.
Csak egy éjszakára:
Mikor siketítőn bögni kezd a gránát
Súg nyög a véres föld, mintha gyomrát vágnák.
Robbanó golyónak mikor fénye támad
S véres vize lecsap a vén Visztulának.*

*Csak egy éjszakára küldjétek el őket.
Az uzsoragarast fogukhoz verőket.
Csak egy éjszakára:
Mikor a pokolnak égő torka tárul,
S vér csurog a földön, vér csurog a fáról,
Mikor a rongy sátor nyöszörög a szélben
S haló honvéd sóhajt: fiam... feleségem...”*

Gyóni Géza Przemyslben találkozott öccsével, Mihállyal, aki főhadnagyként szolgált. A sikeres orosz támadások következtében az erőd elesett, hadifogságba kerültek. Mihály maga mellé vette bátyját mint tisztiszolgát, így biztosította, hogy együtt maradjanak a hadifogság alatt. A százezernyi hadifogoly 1915 márciusában kezdte meg menetelését a szibériai Krasznojarszk hadifogolytábor felé. Ekkor áll össze a versciklus, mely az út élményeit örökíti meg: *LEVELEK A KÁLVÁRIÁRÓL* címen. A költő kedélyállapota napról napra romlott. A zord időjárás kikezdte a foglyok egészségét, sokan megbetegedtek. Először Mihály, majd Géza is legyengült. Mindketten megromlott egészségi állapotban várták a háború végét. De öccse 1917 júniusában meghalt, ezután Géza állapota csak romlott. Bántja, hogy nem tudja teljesíteni versében tett ígértét: „Mihályt hazaviszem”. Jelentkeztek a megtébolyulás jelei, erőt vett rajta az édesanyjától örökölt elmezavar. 1917 június 15-én megírja utolsó versét, a *GYÓNÁS* címűt:

*„A halál igazságot oszt,
Gonosz, ki mást szavakkal ámit,
Térjete meg
És szeressetek,
Elnyel mindeneket a hőség
és csak Istené a dicsőség.”*

Ezt a versét felveste az ágya melletti falra. Ezután nem vett többé tudomást a külvilágról. Tíz napot élt még meghasadt tudattal, míg végül 1917. június 15-én, napra pontosan 33. születésnapján befejezte földi pályafutását. Katonatársai, a sokféle nemzetiségből jött foglyok tízezres tömege kísérte utolsó útjára. Barátai vasabronccsal csavarták körül derekát, ha netán hazai földre kerülhetne vissza, felismerhessék. Felettese, Molnár Elek ezredes összegyűjtötte hagyatékát, verseit, novelláit, vázlatokat, néhány ruhadarabot, írószerszámot. Haza nem tudták eljuttatni, így ládástól elégették.

NYÍRŐ JÓZSEF, a székely lélek és a havasok ismerője

A 20. század első évtizedeinek történelmi változásai teremtették meg az erdélyi irodalom fogalmát. Ennek az irodalomnak talán legnépszerűbb elbeszélője Nyíró József volt. Az író romantikus alkatából eredően elbeszélései jó részben tragikus emberi sorsokat ábrázol mély együttérzéssel. Új tájegység vonul be általa irodalmunkba. Nála jelenik meg először a székely ember a maga eredeti lelkiségével. Ebben a világban otthonosan mozog az író, belülről

ismeri alakjait, azok életét, a természettel való összeforrottságát, drámai küzdelmét a megmaradásért, babonás hiedelmekkel átszőtt lelkületét.

Nyíró József 1889. július 18-án született az Udvarhely megyei Székelyzsomborban, régi székely családban. Apja Nyíró Mihály, az ottani elemi iskola igazgatótanítója volt. Középiskolába a székelyudvarhelyi katolikus gimnáziumba járt. Érettségi után a gyulafehérvári papi szeminárium növendéke lett, itt kezdett irodalommal foglalkozni. Majd a bécsi Pazmaneumban folytatta tanulmányait, Bécsben szentelték pappá. Ezután Nagyszebenben az állami gimnázium hitoktatója lett. Besztercén segédlelkéshi szolgáltatást teljesített, később Kolozs megye Kide községének lett a plébánosa.

1919-ben nagy lelki tusák után kilépett az egyházi rendből, megházasodott, megvett a faluban egy ócska malmot, sajátkezüleg rendbe hozta, és mint molnár kereste kenyerét. Életének ezekkel a mozgalmas, sorsfordító élményeivel vetett számot ISTEN IGÁJÁBAN című regényével.

Hamarosan helyet talált magának a szerveződő erdélyi magyar irodalmi életben. Elbeszéléseket írt, amelyekkel különböző erdélyi folyóira-

tok pályázatait nyerte el. Írói sikerei következtében felhagyott a fizikai munkával, belépett a Keleti Újság szerkesztőségébe, eladta malmát és Kolozsvárra költözött.

1924-ben barátaival együtt megalapította az Erdélyi Szépművés Céhét, 1926-ban ő is Kemény János báró marosvécsi várkastélyának vendége volt, és részt vett a helikoni íróközösség létrehozásában. Megjelent JÉZUSFARAGÓ EMBER című elbeszéléskötete, amely a születő erdélyi magyar irodalom egyik legnagyobb könyvsikere lett.

Nyíró József a novella műfaj igazi mestere volt, néhány szóval meg tudta teremteni a történet hangulatát, pár ecsetvonással életre tudta kelteni az emberi egyéniségeket, a rövid cselekménysornak az íásaiban mindig drámai kifejelete volt. Óriási jelentőségű érdeme volt abban, hogy a székely nyelvjárás irodalmi köntöst öltve magára, eszközévé válhatott a magyar írásművészetnek.

A HAVASOK KÖNYVE című novelláskötetében összefonódik a székely ember gondolkozásmódja a természet apró részletekig bemutató, emberre gyakorolt hatásával. Az évszakok váltakozása mellett nyomon követhető az állatok viselkedése is. A Székelyföldnek és lakóinak mélységes szeretet, aggódó féltése fonja egységbe mindazt, ami ebből a világból irodalomná varázsolódik át. A sok megrázó és felemelő mozzanatot tartalmazó novelláskötet szolgált alapul az 1939-ben rendezett EMBEREK A HAVASON című filmhez.

1933-ban jelenik meg a KOPJAFÁK című novelláskötete. Kerete komor, szomorú történeteket fog egybe. Kopjafák alatt alusszák örök álmukat az elbeszélések szereplői. De tragikus sorsú alakjai mindig a népi és általános emberi léleknek mély és igaz megérzéséről tanúskodnak. Nyíró regényeiben is a havasok világában mozog a legotthonosabban. UZ BENCE (1933) című művében a híres tréfacsináló Bence túljár az úri vadászoknak, az állam embereinek eszén, kalandos vállalkozásokba kezd, keresztet ácsol, imádkozni tanítja a medvét. A regényhős szép emberi tulajdonságok hordozója is: hatalmas fizikai erő, életrevalóság, tréfálkozó kedv, együttérzés a szegényekkel, a segítőkészség.

Történelmi regényei is értékesek. 1929-ben jelent meg A SIBÓI BÖLÉNY című, melynek két központi alakja II. József, a kalapos király és az

idősebb báró Wesselényi Miklós. A kettejük közti harc eleve reménytelen. Mind a két fél önmagában hordja tragikumát. A császár nagyratörő eszméi elbuknak, mert nem törődik a hagyományok, a szokások, az anyanyelv erejével, s társtalanná válik. A zsidói főúr pedig szenvedélyes szerelmek rabja, aki nem tud a nemzeti ellenállás hőségévé válni.

Ugyancsak történelmi tárgyú a Siculicidium 175. évfordulójára megjelent MADÉFALVI VESZEDELEM (1939).

A havasok lábánál meghúzódó székely falu képe rajzolódik ki AZ ÉN NÉPEM (1935) és a HALHATATLAN ÉLET (1941) című regényekben is.

Az író erdélyi korszakának utolsó alkotása a NÉMA KÜZDELEM című történelmi regénye (1944). Ebben új területet jár be: a Mezőséget. A pusztuló szórványmagyarságról fest lehangoló képet a századfordulót megelőző időből.

A második világháború éveiben politikai szerepet is vállalt, emiatt kényszerült emigrációba 1950-től. Spanyolországban, Madrid közelében él. Az emigrációban írta A ZÖLD CSILLAG és az ÍME, AZ EMBEREK című regényeit, melyekben részletesen feldolgozza a menekülttáborban szerzett élményeit. KÜZDELEM A HALÁLLAL című utolsó írásában a szülőföldje iránti vágyakozását írja meg. Hosszas betegség után – miatlatt ismét az egyházi közösség tagja lett – 1953 októberében hunyt el egy madridi klinikán.

Halála előtt néhány héttel így írt utolsó írásában: „Nem, nem, itt nem tudok meghalni, akárhogy szeretem, akárhogy becsülöm, idegen ez a föld nekem. Minden föld idegen. Ha már azonban nem lehet kitérni a nagy törvény elől, igyekszem átvarázsolni, hallatlanul megkényszerített képzelettel idehozom magamnak a szülőföldet, a Hargitát, Rika rengetegét, a Küküllőt, Csicsert, Budvárt, a pisztrángos patakokat, a virágos réteket, ellopom a bükkösöket, a fehérén villámló nyíreseket, az elvesztett csodás magyar világot, és gyönyörű képek vonulnak el szemem előtt. Így talán könnyebb lesz.”

KODOLÁNYI JÁNOS, a népi írók egyike

A 20. századi magyar irodalom egyik jelentős regényírója, akárcsak jóbarátja, Németh László. Mindketten világirodalmi rangú epikusok. A mai irodalmi- és közéletben, sőt a közoktatásban jelentőségéhez képest méltatlanul kevésbé ismert, a közönség körében töretlenül népszerű, nagy példányszámban jelennek meg ma is írásai.

Munkássága valamennyi irodalmi műnemre kiterjedt, versei, drámái, elbeszélő művei egyaránt keresettek. Elsősorban az ókori mitológiát, illetve a tatárjárást feldolgozó regényei fontosak. Az első csoportban említhetjük az ÉGŐ CSIPKEBOKOR, VÍZÖNTŐ, ÚJ ÉG, ÚJ FÖLD címűeket. Az utóbbi témát a BOLDOG MARGIT, JULIANUS BARÁT, A VAS FIAI című regényeiben dolgozta fel.

Kodolányi János 1899. március 13-án született a Pest megyei Telkin, katolikus köznemesi családban. Apja, Kodolányi Gyula fia születése idején pilismaróti erdész, anyja Martinovics Ilona pedig Martinovics Ignác leszármazottja volt. A család története tragédiák sorozata. Szülei viharos házassága, válása, anyja elvesztése a leendő író egészségét korán kikezdték. Apja részéről szeretetlenséget tapasztalt, fiát „ólommadárnak” gúnyolta

enyhe sántasága miatt, melyről csak később derült ki súlyos volta: a neve Achilles-inzsugorodás. Apja alakját külön regényben, a BOLDOG BÉKEIDŐK címűben, Németh Gyula alakjában örököltette meg. A szülők válása után (1903) édesapját Pécsváradra helyezték át, így a gyermek is vele költözött. Ott megtanulta a svábok különös német nyelvjárását, sőt első zenei élményét is ott szerezte, ugyanis apja második felesége a református templom orgonistája volt. SÜLLYEDŐ VILÁG című önéletírása szerint itt kötött életre szóló barátságot a könyvekkel, az irodalommal.

Az elemi iskola első három osztályát Pécsváradon végezte, a negyediket már az Ormánság fővárosában, Vajszlón, mivel apját oda helyezték főerdéshi beosztásba. Középiskolába Pécsre, majd Székesfehérvárra került. Nem érezte jól magát ezekben az iskolákban, nem is tanult jól, mennyiségtanból és németből meg is bukott, s mivel daczból nem írta meg pótvizsgakérvényét, osztályismétlő lett. Az egészségi állapota is romlott, gyermekkori Achilles-inzsugorodása súlyosbodott, operációra szorult, két hónapot töltött kórházban. Ezután csak bottal, félmankóval tudott járni.

Elhagyta Pécsét, „szenvedései városát”, Székesfehérváron folytatta tanulmányait, itt már kellemesebb volt a légkör, de az első világháború okozott kellemetlenségeket, így a szénhiány miatti kényszerszüneteket és a nyarakat Püspökladányban töltötte, ahol édesanyja élt. Az érettségit is később tehette le az 1919-es változások miatt. 1919 őszén nagy nehézségek közepette hazatért Vajszlóra apjához, ahol tanítóként vállalt állást a helyi katolikus elemi iskolában. Közben írja verseit, melyek Pécsen jelennek meg a Krónika című lapban. Utazgatásai, vándorlásai továbbra sem szűnnek meg, át-átrándul a szomszéd faluba, ahol a református lelkésznek nagy könyvtára van. Ez a barátság sorsdöntő volt Kodolányi számára, a lelkésznek köszönheti, hogy később áttért a református hitre, s halála előtti éveikig meg is maradt benne.

Az író 1921. november 21-én feleségül vette Csősz Matildot, egy vajszlói módos parasztgazda lányát, aki egy életre jóban-rosszban hű társa lett. Apjával ez időszakban véglegesen megszakadt már régóta rossz kapcsolatuk. Apja ugyanis szerette volna, ha fia egyetemre megy, pénzt is adott az induláshoz. Erről az időszakról a SÜLLYEDŐ VILÁG című regényben és az ATYAI HAJLÉK című novellában írt.

A fiatal pár jobbnak látta, ha elköltöznék Vajszlóról, Budapesten kötöttek ki, ahol nyomorogtak, néha még a napi betevő megszerzése is gondot okozott. Verseit lassan itt is megismerték, kiadóhoz jutott, 1921-ben megjelent *ÜZENET ENYÉIMNEK* című verseskötete. A versírásról aztán lemondott, nem tartotta értékesnek saját verseit, bár a kortársak közül sokan felfigyeltek írásaira.

Regényeket, drámai műveket írt ezután, esszéket, tudományos, filozófiai, építészeti érdeklődést gyümölcsöztette, sőt filozófiai, esztétikai, szociológiai és teológiai tanulmányokat folytatott, műveiben ezek hatása mind felismerhető.

Budapesten hunyt el 1969. augusztus 10-én. Kossuth-díjas magyar író és újságíró volt.

KACSÓ SÁNDOR, a székely népi író

Az erdélyi magyar irodalom nagyjöregjei között tartjuk számon. 1901. február 21-én született Mikházán, egy Nyárádmenti kis faluban, és Kolozsváron tért meg az ő Urához, 1984. február 17-én. Székely földműves szülők gyermeke. Tanulmányait a marosvásárhelyi Katolikus Főgimnáziumban végezte, főiskolai tanulmányait Kolozsváron.

1922-től az irodalom lett tevékenységi területe. Kezdetől a Helikoni Munkaközösség tagja volt, a székely írócsoporthoz tartozott. 1926-ban, az első marosvécsi találkozón megkapta Kemény János fiatal írók külföldi tanulmányúttjára szánt alapítványának harmincezer lejes irodalmi díját. Párizsi tanulmányútja után, 1927 őszétől belső munkatársa, majd főszerkesztője a Brassói La-

poknak. Megszerkeszti az ERDÉLYI MAGYAR ÉVKÖNYV-et, melyben a kisebbségi magyar polgárok közlik véleményüket. Mikó Imre így vélekedik erről a korszakról: „Sűrűvérű népi író lépett a közélet küzdőterére, amikor Kacsó Sándor elment lapot szerkeszteni Brassóba. Amit addig írt, az naturalista hűséggel és realista kriticismussal mutatta be a székely falu szomorú képét, s a tájnyelv fordulataival keltette életre a vidéket, ahol a cselekmény játszódik. Van úgy, hogy tréfás dorgálás mögé rejtí a társadalmi mondanivalót. „Bepanaszollak Április” – írja, mert a szeszélyes hónap hideg szellőt hoz a didergő kisfiúnak. De nem minden írásában szociologizál. Tud egyszerűen „szerelmes levelet írni a tavasznak.”

1927-ben jelennek meg kötetben novellái, UTOLJÁRA MÉG MEKKAPASZKODUNK címen. Részt vett a Vallani és vállalni irodalmi vitában, melyben néhányan szót emelnek a történelmi regény divatja ellen, s a múltba fordulás helyett sürgetik a szembenézést a jelen valóságával. Berde Mária így teszi fel a kérdést: „Hol vannak a kisebbségek életét kifejező irodalmi alkotások? „Kacsó Sándor még élesebb hangon veti fel a kérdést: „Az erdélyi irodalom nem volt a helyén, nem vallotta és nem vállalta a kisebbségi sorsot. Gyávák voltak az erdélyi magyar írók.”

1940-ben Nagyenyedre költözött, ott is folytatta lapszerkesztő munkáját. A második világháború idején harcos magatartása miatt a fasiszta hatóságok Târgu-Jiuba internálták, ahol a Zsívásárhelyi Déli Hírlap című illegális lágerújság vezércikkírója. Verseit SZÁMŰZETÉSEIM címen jelenteti meg kötetben. ADVENT A LÁGERBEN című versében így sóhajt fel:

*„Ó, gyere be, kicsi Jézus,
Ó, gyere be, béke,
Hajszolt lelkem hajlékába,
Fáradt lábam, hajlott hátam
Bús Betlehemébe.*

*Nagyon rossz a világ most itt,
Zárva ajtó, ablak,
Mindhiába kopogtatnál,
Előkelőbb lakásokban
Aligha fogadnak.*

*Nem is nagyon hiszem, hogy jobb
Szállásod akadna,
Mint ez az én fáradt testem
Karácsonyi békét váró
Rozzant istállója.*

*De az alázat szalmáját
Hintettem a földre,
S meleg párát lehel majd Rád
Türelességem számara,
Jámborságom ökre.*

*Gyere bé hát, kicsi Jézus,
Karácsonyi béke!
Rozzant testem kis ablakán
Hadd tekintsen ki az öröm
Meleg lámpafénye."*

1945-ben nyeri vissza szabadságát, bekapcsolódik a politikai életbe, folytatja újságírói tevékenységét. Az első demokratikus parlament képviselője, a Magyar Népi Szövetség elnöke 1952-ig. Főszerkesztője a Bukarestben megjelenő Romániai Magyar Szó című napilapnak. Lemondása után az Irodalmi Könyvkiadó magyar fiókjának vezetője Kolozsvárt 1968-ig, nyugdíjba vonulásáig.

Szépirodalmi tevékenységéhez soha nem lett hűtlen. NAGY IDŐ című kötete tartalmazza a Nyárád mentén élő nép gondjait, bajait bemutató novellákat. 1964-ben kezdi írni önéletrajzi visszaemlékezéseit. VIRÁG ALATT, ISZAP FÖLÖTT (1971) életútját mutatja be mikházi gyermeki eszmélésétől Brassóba költözéséig. A második kötet címe: FOGY A VIRÁG, GYŰL AZ ISZAP (1974), tíz esztendő töl fel, a Brassói Lapok szerkesztésében töltött időszakról a Vásárhelyi Találkozóig. A harmadik kötet addig a napig eleveníti fel az eseményeket, amikor hazaindul a Târgu-Jiu-i internáló táborból.

Regényei a két világháború közötti életforma csődjét példázzák. A VAKVÁGÁNYON (1930) a nemzeti elnyomást az osztályellentétek vetületében vizsgálja, mindenfajta elnyomás ellen szót emel, és mindig hirdeti az együttélő népek egymásrautaltságának és barátságának szükségességét. A regény hőse, Birtók Béni keserves tapasztalatok árán ismerkedik a húszas évek polgári társadalmával. A kisebbségi sors hátrányait átélve foszlanak szét a lelkes értelmiségi fiatalember ábrándjai, eszményei, tervei. Szentimrei Jenő így ír a műről: „Itt vérre megy a játék, itt nincs helye a mosolynak és könnyeknek. Itt meg kell mutatni: ez van, így van, hadd lássa mindenki, mennyire másként kellene lenni, másnak kellene lenni, másként kellene élni, hinni, érezni, tenni és dolgozni, hogy a munka nyomán élet és béke fakadjon ezen a tájon.”

A regény cselekményének színhelye a székely havas, a fenyvesek. A szülőföldi táj kettőssége is sugallja ezt a kettősséget: a nyugalmat és a békétlenséget: „A havas türelmes és áldozatkész. Tűri, hogy gyönyörű neveltjeit letarolják az emberek, s még messzi vidékre szállítani is ő segíti a kitermelt anyagot. Mikor tavasszal megkezdődik a hóolvadás, lerázza magáról puha téli bundáját, s a megáradt folyók hátán megindulnak a tutajok. A völgy keskeny, de mély. Kétfelől a magas hegyoldalon régebbi vágat, ma már sűrű ciheres (cserjés, bozótos hely), amelyen végig ömlött az ősz rőtvrös vére. A két egymással szembenálló gerincen otthagytott fenyők ritka sorban, hosszan, mint a még érintetlen múlt fájdalomban megkövült dárdásai.”

1941-ben íródott LÉLEKVESZTŐK című regénye. Halkabban, de nem kisebb keserűséggel kiált segítségért Kovács János, a mű főhőse, a bécsi diktátum után Brassóban maradt kistisztviselő, az író hasonmása. Értékes a szereplők lélekábrázolása.

Jelentősek műfordításai és irodalmi tanulmányai. Értékeli báró Eötvös József, Petőfi Sándor, Arany János, Benedek Elek, Balassi Bálint, Kós Károly, Tompa László és mások írói munkásságát.

A lezajlott történelmi változások legsikerültebb írásait NAGYIDŐ című kötete tartalmazza. Ezek a Nyárád mentén, szülőföldjén játszódó sokféle nyomorúsággal sújtott népének bajaival szembenező s korábbi

rejtett szentimentalizmusát levetkőző elbeszélései a műfaj legkülönb hazai művelői közé emelik.

Kacsó Sándor a székely falu mindennapjait ábrázolta, jól ismerte a székely ember gondolkozását, lelkivilágát. „Erdély a balladák földje. A balladának prózai testvére a novella. Ez a magyarázata annak, hogy az erdélyi írók igazi műfaja, ebben tudják tehetségük legjavát kinyilatkoztatni” – írta Benedek Marcell 1946-ban, Kacsó Sándor Nagyidő című novelláskönyvének előszavában: „Balladisztikus drámaiság és védekező humorral elegyedő líraiság jellemzi az erdélyi novellát.”

KARÁCSONY BENŐ, a jogász író

Regényeiben annak a polgári nemzedéknek adott hangot, amely megküzdött a távlattalansággal, a kiábrándulással, majd a fasizmus előretörésével mind embertelenebbé váló történelmi-társadalmi környezetben polgári humanista alapon vallotta meg egy emberibb jövőbe vetett hitét.

Gyulafehérváron született 1888. szeptember 7-én. Családi neve: Kläman Bernát. Iskoláit szülővárosában, a Római Katolikus Főgimnáziumban, majd Kolozsváron végezte. A nagyváradi jogakadémiaán kezdte főiskolai tanulmányait,

de férfisزابó édesapja nem tudta tovább támogatni anyagilag, ezért csak az első világháború után szerzett ügyvédi oklevelet. 1922-ben nyit ügyvédi irodát Kolozsváron, s ez a város ettől fogva otthona lesz. 1944 nyarán őt is elhurcolják, Auschwitzban hal meg.

Első karcolatai a Gyulafehérvári Hírlapban jelennek meg, de íróvá azután válik, miután 1922-ben a kolozsvári Napkelet közli néhány novelláját, majd 1923-ban a drámapályázaton díjat nyer, és bemutatásra kerül VÁLÁS UTÁN című drámája. Másik színpadi darabja a zenés színpadi játékként felújított vígjátéka a RÚT KIS KACSA, zenéjét Kisfalussy Bálint, a szatmári színház volt színész-rendezője szerezte.

1925-ben jelenik meg első elbeszélés kötete: a TAVASZI BALLADA. Az állóvízszerű kisvárosi élet elevenedik meg apró vágyakat melengető hősökkel, akiket szinte észrevétlenül tesz félre az útból az élet. 1927-ben jelentkezik első regényével: a PJOTRUSKÁ-val, az Erdélyi Szépművészeti Céh adja ki. Az író maga is rendszeres vendégévé válik a marosvécsi Helikontalálkozóknak.

Regényeinek mindegyre visszatérő színtere Gyulafehérvár, nyomom követhetjük azokat a változásokat, amelyek az író környezetében végbe mentek. 1936-ban jelenik meg a NAPOS OLDAL című regénye, főhőse Felméri Kázmér, az állásából főnökével való összetűzése miatt kidobott kistisztviselő. A könnyelmű, hányaveti cinizmus, amely első pillantásra főhősét jellemzi, csak álarc. Olyan szenvedélyektől féltette az emberiséget, amelyek 1936-ban már valóságos veszedelemként jelentkeztek. „Öröme és egyszerűsége születünk – elmélkedik Felméri Kázmér –, de rigolyáknak, szörös szenvedélyeknek és vad gondolatoknak lettünk a gályarabjai. Szemfényvesztők játszanak velünk, s mi kullogunk, torlódunk átkozott furulyájuk után, amely ostobán ravasz dallamával a vízbe csalogat, hogy ott szépen megnyivadjunk. Baj van még velünk, nem ismerjük fel még a furulya hamisságát és a sima tükör alatt a víz fullasztó mélységét.”

1940-ben írja UTAZÁS A SZÜRKE FOLYÓN című regényét, melynek hőseit, Sebestyén Károlyt tiszta emberi magatartás jellemzi: „Szépség és igazság mindenki számára akad. Csak fel kell kutatni, tovább kell utazni a szürke folyón, ha helytelen parton kötött ki az ember.”

Utolsó regénye már halála után, 1946-ban jelent meg: A MEGNYUGVÁS ÖSVÉNYÉN. Hőse ennek is Felméri Kázmér, így foglalja össze élete tanulságát fia számára: „...íme, a szívedre kötöm, ne légy csak magadé, légy a társaidé, a barátaidé. Ha van egy hasznos gondolatod, oszd

meg másokkal, s ha van fél rőf szalonnád, ne fogyaszd el egyedül a sötét kamrában, hogy senki se lássa.”

Karácsony Benő a gázhalál küszöbén is az öröme születt ember, a mindenki számára fel-felkutatható szépség és igazság eszményét tudta a következő nemzedéknek örökölni hagyni. Találóan jellemezte Németh László Karácsony Benő előadásmódját: „Egészen társtalan a magyar irodalomban ez a szeszélyesen csapkodó, zilált, mindig váratlan fordulatot hang, a gunyorosságnak, az egykettőre könnyekig szökő megindulásnak, az intuitív (ösztönös megérzés) sziporkázásnak ez az állandó egzaltáltsága (szertelenség, hevesesség), amely akarva, nem akarva elragadja az embert.”

Ez a rendkívüliség, sokoldalúság teszi az írókat annyira népszerűvé, hogy 1944 után műveik csaknem hiánytalanul új kiadásban jelentek meg, a színházak sem zárkoztak el műveik bemutatása előtt.

Összeállította: JÁROSI ÉVA ny. magyartanár

„Egész életem meghallgatott imádság”

(Túrmezei Erzsébet életpályája)

Mottó:

*Csak a hit égett fényt ragyogva rám,
Köszönöm néked ... igen, Atyám.*

Túrmezei Erzsébet (Tamási, 1912 – Budapest, 2000), magyar-német szakos tanárnő, költő, műfordító, a FÉBÉ Evangélikus Diakonissza Egyesület diakonisszája, majd 1990 után főnökhasszonya. A magyar evangélikus egyház 20. századi történetének kiemelkedő alakja.

Az evangélikus énekeskönyv több mint 100 éneke fűződik Túrmezei Erzsébet nevéhez. (A 2008-ban kiadott református énekeskönyvben összesen három, a 287. angol-, a 482. finn nyelvből fordított és a 497., saját költésű zsoltár szerepel).

Munkássága és szolgálata ideje alatt több mint kilencszáz vers és műfordítás látott napvilágot tolla nyomán. Finn, német és angol fordításban is jelentek meg versei.

A világhálóról tájékozódni akaró ember ennél többet sokáig alig talált Túrmezei Erzsébetről. Születésének századik évfordulója közeledtével kezdtek komolyabban foglalkozni életpályájával.

De hogy ki is volt ő valójában, akit nagy példaképe, Reményik Sándor „Krisztus igaz poétájának” nevez, arról Keveházi László *Így leszel áldás* című tanulmányából tudhatunk meg többet. Az „igaz poéta” születésének századik évfordulójára készült, rendkívül jól dokumentált tanulmány sok olyan adatot tartalmaz, amik eddig ismeretlenek voltak.

A család gyökerei mélyre nyúlnak a magyarság történetében. Az anyai ősök Zágráb mellől származnak. Az 1241/42-es tatárjárás után 1246-ban

IV. Béla király a „hospeseknek” (betelepített vendégeknek), akik túléltek a tatár dúlásokat, nemesi előjogot adott, hogy Magyarországon marasz-talja őket. Így kapták a „de turopolje”, magyarul „túrmezei” előnevet. A család neve Korenika de Turopolje lett. Később a törökök elől menekülve húzódtak feljebb, Tolnába.

Túrmezei Erzsébet maga készítette, négy nemzedékre visszamenő családfájából többek között kiderül, hogy az apai nagyapa, Belák János vanyolai evangélikus lelkész fiatal korában az 1848/49-es szabadságharcban tábori lelkészként szolgált. Fia, Belák János (1865, Vanyola -1940, Tokaj) vegyeskereskedő volt.

Az anyai nagyapa, Korenika Miklós szintén harcolt a szabadságharc-ban. Megözvegyülése után második házasságából több gyermek született, de csak Amália, Anna és Ida érte meg a felnőttkort.

Korenika Anna (1875, Nikla -1952, Balassagyarmat), Túrmezei Erzsébet édesanyja Belák Jánoshoz ment feleségül. Hét gyermekükből négyet csecsemőkorukban eltemettek.

Erzsébet 1912. február 14-én született Tamásiban, hetedik gyermekként. 2001-ben készült életrajzi filmjében így vall ezekről: *„Akkor édesanyám már négy leánygyermeket temetett el, és hogyne örültek volna, hogy megint született egy kislány, a hetedik gyermek, akinek a bölcsőjébe betette azt az ajándékot, amit édesanyám Berzsenyi sírja mellett Niklán kért valamikor lánykorában.”*

A „niklai lány” sokat álmodozott Berzsenyi sírjánál. Tehetséges gyermeket szeretett volna, mert neki *„mindenféle szép gondolata támadt, de nem tudta kifejezni”,* és ezért imádkozott is.

Az édesanya álmairól, imádságairól sokat mesélhetett Erzsébet le-ányának, bizonyára ezért vallotta ő később: *„egész életem meghallgatott imádság”.* Versben pedig így állít emléket édesanyjának:

*„Ha gyermekem lesz, azzal áldd meg,
Amivel nem áldottál meg engem
Ha gyermekem lesz, dalolhassa ki,
Mit lelke érez, szíve gondol.”*

Édesapjáról 1940-ben, halála alkalmából írt meghatóan szép emlékező verset *A vándor hazaér* címen, amiben az élettől és szeretteitől búcsúzó „vándor” kapcsán utal a lelkész nagyapára és fivéreire is:

*„S én már csak ott a ravatalom látom
Békés mosollyal néma ajakán...
Hisz a borúból hazaért a fénybe
a fáradt vándor... az édesapám.”*

Amikor Erzsébet megszületett, két bátyja közül Sándor 15, János 10 éves volt. Sándort csendes, álmodozó természete miatt már kezdettől lelkésznek szánta a család. Jánosnak a tervek szerint az apai üzletet kellett volna tovább vezetnie, ezért a székesfehérvári kereskedelmi iskolába írtatták be. Ott azonban Gáncs Aladár lelkész igehirdetése és fiataloknak szóló folyóiratok s egyéb kiadványok megérintették szívét, és belépett a Bethánia Egyletbe, ahol szolgált és bibliaórákat is tartott. A szülők ezt kezdetben nem nézték jó szemmel, de János elhatározása annyira komoly volt, hogy semmi sem tántoríthatta el a papi hivatástól. Otthon is állandóan a Bibliát bújta. Hogy bátyját mentse a dorgálásoktól, a kisgyermek Erzsébet az ágy alá rejtette a szent könyvet, ezért ő kapta a feddést. Erről is verset írt:

*„... És úgy elmerült fekete könyvében,
hogy le nem tette volna semmiképpen.(...)
»Hiszen ez szent könyv!«
Az volt az én első találkozásom/Isten könyvével.”*

Anyai nagymamájától és iskolás bátyjaitól sok Petőfi és Arany verset tanult meg kívülről. Négyévesen már rímes versikéket költ, amiket – édesanyjuk biztatására – János bátyja lejegyez egy füzetbe. Később a versesfüzetek egyre szaporodnak. Ahogy megtanul írni, 6 évesen írja első versét *Tulipán és a kislány* a címe, majd 7 évesen *A jó pásztor* címűt, amiben már párhuzamba állítja a juhpásztort Jézussal. Iskoláit Tamásiban kezdi, aztán a háború miatt tönkrement család Sopronba költözése után itt folytatja az érettségiig. Tizennégy éves korában versben köszöni meg a holland segédakciót, s miután ezt egy pesti folyóirat, a *Magyar Holland Szemle* közli, néhány hónapot Hollandiában tölthet Harlemben, a tulipánok városában. Hollandiából haza gondolva írja:

*„Most, hogy szép hazánkat szertedarabolták,
alig – alig hisszük, hogy van még egy ország,
ahol minden hajlék öröm tanyája,
Hollandia, áldott békesség hazája.”*

János bátyja Ózdra kerül segédlelkésznek, ide költöznek szülei is, és Erzsébet vakációit itt tölti, ahol az evangélikus igehirdetések nagy hatással vannak rá. Eközben Sándor bátyja 1927-ben Tokajban kezdi lelkészi szolgálatát. Szülei átköltöznek Ózdról a tágas tokaji parókiába, ezért a nyári vakációk színhelye is áttevődik ide. 1928 nyarán Erzsébet egy tokaji hívő leánnyal elmegy Pestre, egy Fébé konferenciára, ami arra az elhatározásra juttatja, hogy áttérjen az evangélikus egyházba, ugyanis a katolikus egyház légkörét és rendtartását egyre inkább „kényszerzubbonynak” érzi magán. Áttérni? Az még hagyján, hogy katolikus gimnáziumban tanult, de mi köze volt a katolikus valláshoz?

A család – eddigi ismereteink szerint – evangélikus: nemzedékek óta lelkészek kerültek ki ebből a vallásból.

A Fébé törzskönyvében található egy sokunk számára meghökkentő, eddig ismeretlen adat. Eszerint Belák Erzsébet „vallása eredetileg római katolikus. Konfirmációja és áttérése: Tokaj, 1929.” Tizenhét éves volt, amikor konfirmált és áttért. Sokan erről nem is tudnak. Ám a tamási plébános közlése szerint: „A tamási katolikus káplán, Vörös Kristóf keresztelte meg. A keresztelési anyakönyv adatai szerint a keresztelés 1919 február 25-én történt. Belák Erzsébet Sarolta néven anyakönyvezve. A szülők neve: Belák János ágostai hitvallású és Korenika Anna r.k.”

Tehát Belák János vegyes házasságot kötött a katolikus Korenika Annával, így a leánygyermek (az előzőleg született és elhunyt négy leány is) és Erzsébet is katolikusnak volt keresztelve.

Azt azonban rögzíthetjük, hogy a katolikus Túrmezei Erzsébet evangélikumi hitben nevelkedett kicsi gyermekkorától kezdve. Ez érett be 1929-ben, amikor áttért, konfirmált. Versírási, költői hajlama is beérett ekkorra.

A középiskolás évek elmúltán a hitre és új életre jutott fiatal leány, aki a versekkel már eljegyezte magát, magyar-német tanári diplomát szeretett volna megszerezni, ezért Budapesten a Pázmány Péter Tudomány-egyetemre iratkozott.

Ebben az időben már a Fébé budapesti József utcai leányinternátusában lakott. Emberileg ez a döntés határozta meg Erzsébet jövőjét. Itt a Fébében kap indíttatást a diakonissza életre. Tanulmányai mellett segítette

az ott lakó gimnazista vagy polgári kereskedelmi iskolába járó leányokat a tanulásban. A diplomát már mint diakonissza szerezte meg.

De döntésre jutott a versírás ügyében is. Talán kapott „jóindulatú” vagy kritikai figyelmeztetést, hogy ne csak „vallásos” verseket írjon.

Erre született ars poeticája:

*„Úr Jézus, tudod: nem érdemes írni,
Csak hogy a rímek muzsikáljanak.
Olyan dalokat ébressz, hogy a lelkek
Tehozzád közelebb találjanak...
Hisz írni csak azért,
Hogy csengő rímek muzsikáljanak
Uram, mit ér?
Minden dalomban légy jelen te magad...
A léleknek ne felém, Tefeléd,
Tefeléd adjon mindegyikük szárnyat!
Nem akarok én üres muzsikákat.”*

1934. augusztus 20-án lépett be a Fébé egyesületbe. Végleg eldőlt, hogy diakonisszaként akarja Urát követni és szolgálni. Az egyetemen diplomát szerzett tanárjelölt most végigjárta a diakonisszsajelöltség minden lépcsőfokát. Otthoni, konyhai munkát végzett, aztán kezdett gyülekezeti alkalmakra (Pesterzsébetre, Szarvasra) is járni és szolgálni. Irodalmi munkára is lehetőséget kapott. A *Fénysugár* és a *Kis Harang* című folyóiratokba írta verseit és egyéb írásait. 1935-ben „jelölt”, majd „próbadiakonissza”, 1945-ben – belépése után kilenc évvel – „rendes diakonisszává” avatják. Harmincnégy testvérével együtt dobogó szívvel hallgatott avatási igéje a Fébé törzskönyv szerint: „Ellenben az Urat, a Krisztust tartsátok szentnek szívetekben, és legyetek készen mindenkor számot adni mindenkinek, aki számon kéri tőletek a bennetek élő reménységet” (1Pét 3,15).

*„SZÜRKE RUHÁBAN
Felvettem a szürke ruhát.
Szürke, mint a gondok,
Mint a hétköznapiak, a munka,
Mint a földön az élet.
S Jézus megáldott;*

»Szürke ruhád alatt
Verjen a szíved piros örömtől.«”

1938-ban első kötete, az *Őszből tavaszba* kiadása előtt vette fel a Belák helyett a Túrmezei nevet két fivérével együtt.

Túrmezei Erzsébet gyermekkorától ismerte és szerette Reményik Sándor verseit. Reményik jelentette meg elsőként Túrmezei versét, *A niklai lányt Pásztortűz* című lapjában. Döntő, komoly és megtisztelő alkalom volt, amikor az erdélyi diakonisszák kérésére meglátogatta a Budapesten kórházban fekvő Reményiket. Később sírját is gyakran felkereste.

Erzsébet életében csakhamar elkövetkezett a neki nagyon kedves népfőiskolai szolgálat, melynek célja az életre való nevelés Jézus Krisztus által. Húsztagú leánycsapattal indult, s kilenc tanfolyam során 120 leányt képeztek ki. A Vadaskert és Hárshegy közötti épületben működtek három télen át nehéz körülmények között. Nevet is adtak neki: Fénysugár üdülő. 1941-ben beköltözhetek végre a Húvösvölgyben felépült Fébé leány-népfőiskolába, melynek vezetésével Túrmezei Erzsébetet bízták meg. Az itt folyó oktatási munkáról ezt írta: *„Egy evangéliumi népfőiskola nem csak ismeretekkel akarja gazdagítani a résztvevőket. Megtanítja őket arra, hogy házukat hogyan igazgassák, hogyan műveljék kertjüket. Jobban megismer-teti velük a magyar földet, népet, történetet, irodalmat, a természet világát. Főznek, fonnak, varrnak. Mindezek felett magukba lehelik az evangélium életformáló erejét. Cél olyan lányokat nevelni, akik nem a könnyebb utat keresik, hanem szolgáló étellel elől járnak otthon, a gyülekezetben, falujukban. Emberi munkával ezt soha el nem érhetnék, de elvégzi az evangélium és az evangélium Ura, Krisztus.”*

A népfőiskolán belül leányköröket szerveztek. Ezek a körök gyűléseket tartottak, verseket olvastak, szavaltak, énekeltek, dolgozatokat olvastak fel. De több volt ez „önképzőkörnél”, mert szolgáltak is, látogatták az időseket, betegeket.

A munka a budapesti ostrom idejére megállt, de meghívásra Kiskunhalason folytatódott, majd amikor a helyzet megengedte, újra a fővárosban, bérbe véve a görögkeleti szeminárium intézetét.

1948-tól azonban más idők következtek. Itt már nem is működhettek mint népfőiskola, ezért munkájukat téli táboroknak nevezték. De a munka

ekkorra már kiszélesedett, és nép főiskolák működtek Nagytarcsán, Oros-házán, Fóton (fiúk számára), Gyenesdiáson, Farádon, Celldömörkön, Győr-ben, Répcelakon, Tordason. A tanfolyamon résztvett fiúk és lányok otthon, a gyülekezetben vállaltak szolgálatot. Tartották egymással a kapcsolatot találkozó és körlevelek útján. Az utolsó nép főiskolás találkozó Béthelben volt. Ezután „születésnapos találkozókra” jöttek össze magánlakásokon.

A nagy munka közben újabb kötetei jelenek meg Túrmezei Erzsébet-nek: 1941-ben az *Ének földrengéskor*, 1945-ben a *Reméljetek velem* címűek.

Tizenhét esztendő telt el ebben a szolgálatban, a „szürke ruhában”. A viharfelhők már előbb is gyülekezetek, a vihar azonban 1951-ben tört ki, akkor csapott le a villám.

Augusztusban szomorú szívvel közölte Túróczy Zoltán püspök a Fébé Diakonisszaegyesülettel az Állami Egyházügyi Hivatal rendelkezését: minden egyházi egyesületnek meg kell szűnnie, november elsejéig minden diakonisszának le kell vetnie egyenruháját, és világi állás után kell néznie. 176 Fébé-diakonisszának, -diakonisszajelöltnek és -diakónusnak kellett ez alatt a rövid idő alatt magáról gondoskodnia.

*„Fordítom a Tededendumot
És fejtem szürke ruhámat(...)
„A ruha változik. Te megmaradsz.
És a himnusz is marad ugyanaz.
Nem némulhat el ezután sem.
Dicsérünk, Úristen.
Most is. És mindörökké.”*

– írja Túrmezei Erzsébet. Csak kevesen maradhattak egyházi, ott is esetleg „irodai” szolgálatban. Egyetlen egyházi szeretetotthonban maximum három diakonissza maradhatott. Jól kigondolt csapás volt ez.

Erzsébet a kényszerű kiköltözés után a balassagyarmati evangélikus szeretetotthonba költözött a megüresedett otthonvezetői szolgálatra. Édesanyja beteg volt, és ő vele akart lenni, ez a megoldás tűnt jónak. Szabó József püspök támogatta, sőt – a tiltás ellenére – a gyülekezetben is kapott szolgálatot, az ipolyszögi és patvarci szorványokban tartott istentiszteleteket, kerékpáron közlekedve. A városban vasárnapi iskolát vezetett, szobájában gyermekeket tanított német nyelvre.

Lengyel Anna, a Déli Egyházkerület felügyelője így emlékezik rá: „*Túrmezei Erzsébetet gyermekkorom óta ismerem. Alsó tagozatos voltam, amikor Balassagyarmatra jött,*” Felidézi, milyen kiváló német- és hittan tanár volt, akiért rajongtak a tanítványai, azután így folytatja: „*Azt hittem, őt a politika sohasem érdekelte. Sok-sok évtized múltán (...) egy rádió-interjún mesélt nekem 1956-ról, a megcsillanó szabadságról, a november 4. utáni rettenetről, a féktelen megtorlásról. Név szerint említette azokat, akiket agyonverték Balassagyarmaton és környékén pusztán azért, mert részt vettek a forradalomban. Árvákról, özvegyekről beszélt, akikben tartotta a lelket, és akikhez nem félt elmenni, látogatni, vigasztalni és segíteni. »Pedig tudom – mondta – Gyarmaton nem volt semmi, csak békés felvonulás, meg leverték a vörös csillagot. De ezen kívül semmi, még egy pofon sem csattant el. És ezért, pusztán ezért agyonverték embereket.« Erzsébet testvér és '56 – ki hitte volna,...*!”

Verseit gépírásos formában, titokban adták egymásnak a testvérek. 1951-ben jelent meg a *Sürgess, tűnő nap*. 1958-ban az *Itt és most* című gyűjteménye, ékes bizonyítékként, hogy Erzsébetet nem törte le a „kitelepítés”. Ha egyenruhában nem lehetett, folytatta civilben Isten dicséretét verseiben is, miközben hivatalosan a gyülekezet irodájában dolgozott minden délelőtt. Közben leveleket kapott Finnországból, Németországból, Svájcból az ottani evangélikus gyülekezetektől.

Több mint két évtizedet töltött töretlen szolgálatban Balassagyarmaton. Kiterjedt hazai és külföldi levelezéséből kitűnik, hogy miközben a lelkészi hivatali szolgálatot lelkiismeretesen ellátta, és ezen felül szeretetotthoni szolgálatával napjai már szinte beteltek, volt ereje kapcsolatot tartani és ápolni fébés diakonissza testvéreivel és volt népfőiskolásokkal. Mindenkiről tudott, mindenkiért imádkozott és mindenkit igyekezett meglátogatni. Igazi lelkipásztori hivatás! Hihetetlen munkabírásából arra is telt, hogy mindeközben valósággal ontsa a verseket. Élete nemcsak napra, hanem szinte percekre be volt osztva.

Idővel tovább bővült szolgálati köre is. Egyre több hívást kapott különböző gyülekezetekbe, s a már említett szolgálatok mellé ezeket is be kellett illeszteni. Soprontól Békéscsabáig utazott vonaton vagy HÉV-en. Egyházi berkekben tapasztalt hiányosságokat, konfliktusokat igyekezett

orvosolni, bár szolgálatai, utazásai nem voltak „kívánatosak”, szálkák voltak állami, sőt egyházi szemekben is.

*„Itt és most
Máshol élni lehetne édes béke.
Itt élni – küldetés...
Máskor élni lehetne zengőbb ének.
Most élni – küldetés” – vallja.*

Szabó József püspök, aki segítette, közben nyugdíjba vonult. Idővel a balassagyarmati helyzet egyre feszültebb lett, Méltatlan támadások érték Túrmezei Erzsébetet, ezért jobbnak látta, hogy eltávozzon Gyarmatról. A gyülekezet vezetősége hamarosan azonnali hatállyal elbocsátotta.

Gubek Máriának, aki a csömöri gyülekezet felügyelője és a csömöri postahivatal vezetője volt, és akivel a negyvenes évektől ismerték egymást, egy fennmaradt levélben számolt be a történetekről.

Csömörön talált munkát, és mivel az előzőleg lefoglalt lakás gazdája visszamondta a bérletet, Gubek Mária fogadja be saját lakásába Erzsébetet Nagy Zsófia diakonisszával együtt. Így történt, hogy 1975. január 3-tól csömöri lakosok lettek.

Két és fél esztendeig tartott a csömöri tartózkodás, nem könnyű helyzetben: együtt laktak Gubek Mária és szülei, Erzsébet és Zsófia testvér. De nem csak a „család” fogadta Erzsébetet szeretettel, hanem a gyülekezet, annak lelkésze, Solymár Péter is. Erzsébet egyre rendszeresebben szolgált különböző gyülekezeti alkalmakon. Közben folytatódtak, sőt sűrűsödtek az utazások is. Többek között Svájcba is meghívták.

Erzsébet és Zsófia testvér 1978-ban kapott helyet a budapesti Mandák Mária Otthonban. Hét évig ebben az otthonban ketten éltek egy szobában méltatlan körülmények között. Az ottlakás feltétele volt, hogy a napi ebédosztást vállalják. Ők azonban az említett napi kötelességeken túl a szolgálatnak és a találkozóknak éltek. 1985-ben Zsófia testvér elhunyt.

Az enyhülés évei következtek. A nyolcvanas évek elején Túrmezei Erzsébet is bekapcsolódhatott az új énekeskönyv előkészítésébe. *„Egy új énekeskönyvet megalkotni nemcsak kotta kérdése, hanem sokkal inkább szövegeké is. Költőnk születésére nem kellett várnunk. Túrmezei Erzsébet volt ez a költő”* – mondta Trajtler Gábor orgonaművész.

Egymás után jöttek a feladatok, amelyekre Erzsébet soha nem mondott nemet. Az énekeskönyv végül 105 éneket jegyez Túrmezei Erzsébet nevével. Nincs még egy ilyen költő, fordító, aki hasonló számú énekkel volna jegyezve.

Szolgálati is szaporodtak. Többek között Molnár János ceglédi református lelkész hívta meg őt másokkal együtt egy esti sorozatban való szolgálatra, amelynek összefoglaló címe: *Tollal az evangélium szolgálatában*.

Pécelről is hívják szolgálni. 1981-ből egy másik meghívó: „*A magyar- finn műfordítói szeminárium alkalmával Finnország Nagykövete, Osmo Vainöla és neje szívesen látja Túrmezei Erzsébet úrnőt az 1981. október 12-én, hétfőn 18.00 órakor adandó fogadáson.*”

Sok-sok levél tanúsítja, hogy mennyire fontos volt Túrmezei Erzsébet számára Anna Marija Raittila finn költőnővel való kapcsolat. A találkozásaikra hol Magyarországon, hol Finnországban került sor. Kölsönösen fordították egymás verseit a maguk nyelvére. Hídnak tekintették egymást a két nép, a két egyház közt.

1983-ban megalakult a Népőiskolások Baráti Köre. Túrmezei Erzsébet a szerkesztő- és tanulmányi bizottság tagja lett.

Balassagyarmat (ahonnan korábban huszonöt évi szolgálat után elbocsátották) és Budapest-Józsefváros, majd Csömör is díszpolgárává avatta Erzsébetet, akiről Kovalcsik András a *Balassagyarmati Híradóban* és rádióműsorban több cikket közölt. A gyarmati avatáson Juhász Péter, az akkori polgármester adta át az oklevelet, amelyen méltatásként ez áll: „*Példaértékű emberi, erkölcsi magatartásával, kiemelkedő írói, költői, műfordítói munkásságával, szociális érzékenységgel, széleskörű hazai és nemzetközi kapcsolatteremtő tevékenységével az itt töltött 25 év alatt és azt követően is jelentősen hozzájárult Balassagyarmat erkölcsi és szellemi arculatának formálásához, valamint hazai és határon túli hírnevének megalapozásához.*”

Kérdésre válaszolva Erzsébet azt mondta: „*Ez nem engem illet, hanem az Istent.*”

Személytelen igék című verséből néhány idézet ugyanezt a szerénységet, alázatot mutatja.

„*Tele van igével az életem*

Teszek-veszek, élek, járok-kelek...

*De tudom jól, nem személytelenek.
Tudom, még én szolgállok, én mosolygok
Tudom, még én írok, én látok, érzek.
(...)*

*-Csodálatos, boldog titokra vágyom:
Mosoly, szolgálat, cselekedet, élet
Ne tőlem legyen, valaki Mászt rejtessen.
Szüntelen csendes alázatba ejtsen,
Hogy már nem én!
Legyen így! Legyen napról napra több
Személytelen ígém!"*

A szolgálatok köre egyre bővült Magyarországon és külföldön is. A szovjet csapatok 1989-es kivonulása után a politikai életben is lehetőség nyílt az újrakezdésre, s ez által a Fébé újraindítására. 1990 vízkereszt ünnepén már nem titokban, hanem nyilvános összejövetelen találkoztak, akik ezt megérték és kitartottak az „alagútban”. Túrmezei Erzsébet versben mondott hálát Istennek ezért.

*„Mi Atyánk a mennyben, megköszönünk néked
Szolgálatunkban átélt minden boldog évet.
Hála, hogy elhívtál, szolgálóid lettünk
Erőt, áldást adtál, örködtél felettünk”.*

Az újra „összegyűjtöttek” Erzsébetet kérték a főnökkasszonyi szolgálatra, teendőkre. Az új kezdés sok gonddal és fáradsággal járó munkáját alázatos lélekkel, szeretettel és hűséggel végezte. A megszülető Fébé jelentette az Országos Presbitériumnak, hogy kinyilvánítják azt a szándékukat, hogy a Fébé Evangélikus Diakonisszaegyesület kényszerből megszüntetett életét folytatni kívánják az Egyház keretében, hogy egyesületüket a Fébé Evangélikus Diakonisszaegyesület jogutódjának tekintik, és kéri az Országos Presbitériumot, hogy hagyja jóvá az újraalakulást azért, hogy ezt a tényt a Művelődési Minisztériumnál nyilvántartásba vethessék.

A szolgálatok köre egyre bővült itthon és külföldön is. Cikkek jelentek meg szolgálatairól, rádióinterjúk készültek vele, Gyökössy Endre levélben üdvözlö.

Közben is megjelentek kötetek: *Emberré lettél, hogy ember legyek*, 1979; címadó verssé lett korábbi költeménye nyomán: *Most élni – küldetés*, 1984.

Túrmezei Erzsébet meggyőződéses tanítványa volt Luther Mártonnak. Ennek ragyogó példája a *Luther Márton levelei* című verse. Idézek ebből:

„2585 levél!

Ennyi maradt ránk! S mennyi lehetett!

Számba se lehet venni,

hogy kinek írtad a leveleket!

(...)

erősítenek reménységben, hitben

ezek a levelek.

Üzeneteket küld általuk az Isten.

Sejtetted-e, hogy nekünk is szolgálnak,

egy késői kor gyermekeinek?!

Nyoma sincs rajtuk századok porának,

Mert bennük dobog a szíved!”

A '90-es években ki kellett harcolni a '48-ban elkobozott ingatlanok visszaszolgáltatását a Fébé Evangélikus Diakonisszaegyesületnek, amelyet a Fővárosi Bíróság 1990. május 8-án nyilvántartásba vett.

Evangélikus Élet címen hetilapot szerkesztettek, ebben felhívással fordultak szolgálni kívánó fiatalokhoz, hogy lépjenek be a Fébébe, s ennek nyomán sorra jelentkeztek segíteni kész testvérek. Erzsébet testvér irányításával szervezték a diakónus és diakonissza szolgálatot. Az egyre lelkesebb diakonisszák végeztek Klotligetben minden házi-, de missziói munkát is, bibliaórákat tartottak, gyerekek közt szolgáltak. A szolgálati kör pedig, Istennek hála, mindinkább bővült. Béthel mellett szolgálatokat végeztek más gyülekezetek, intézetek hívására Irsán, Pilisvörösváron, Angyalföldön, Rákospalotán, Újpesten a Vak Nők Otthonában. Óbudán cserkészkedtek.

Harcoltak új anyaházért, mert a régi gyermek- és öregotthonként működött, és már nem volt több férőhelye. Sopronban, Béthelben diakóniai konferenciákat, tartottak, Csömörön és Újpesten ifjúsági csendesnapokon ismertette Túrmezei Erzsébet a diakonisszai szolgálat feladatait, képezte az egyre nagyobb létszámú újonnan jelentkezőket.

Új anyaház kialakítására a Hűvösvölgyi út 193 szám alatti ingatlanban volt lehetőség. Átalakítás után ez a ház lett a diakonisszák új otthona, ahova Erzsébet testvér is beköltözött. A kápolna felszentelését *Kitárt ajtó a kereszt felé* című versével köszöntötte:

*„Fébé anyaházunk új imaterme
Utunkon egy megtett lépés megint.
Meváltónk, veled találkozni benne,
Imádásodra és csendre int.
Az oltár mögött megváltó kereszted,
És feléje kitárt ajtó vezet,
Mert utunk mindennap odaérkezhet (...)
Zengjen benne ma is dicséret, hála!
Legyen áldott ez az imaterem.”*

Piliscsabán „társas lakóotthon és önálló élet központ” létesült. A mátraházai romos épületcsoportot felújítása után *Silónak* nevezték annak emlékére, hogy Izrael hasonló nevű városában őrizték sokáig a szövetség frigyládáját. Hálaadó istentisztelet után vették használatba, s erre az alkalomra írta Törmezei Erzsébet a *Nekünk is hoztad a levelet* című versét, utalva Pál apostol szavaira, amelyben Fébére bízott egy levelet (Róm 16,1).

1990-ben a mátraházi Bagolyirtáson romos állapotban visszaszolgáltatót, valaha gyönyörű épületek lehangoló látványa Ézsaiás próféta látomását juttatja Erzsébet nővér eszébe a kivágott fáról, melyből új hajtás támad (Ézs 11,1) Názáretnek, Jézus szülővárosának. Ezért a német diakonisszák segítségével újjáépített templomot *Názáretnek* nevezték. Felújították, lakhatóvá tették a többi épületet is.

Az 1994. augusztus 25-i templomszentelésre hálaadó verset írt:

*„Názáreti Jézus, szent Fia Istennek,
Názáretben voltál engedelmes gyermek,
Názáretben élted dolgos ifjúságod.
Áldott ez a templom, hogyha Te megáldod! ...
Mátrai hegycsúcson és mátrai csendben
Názáretben mindig dicsőséged zengjen,
Irgalmasságodról tegyen tanúságot!
Áldott ez a templom, hogyha Te megáldod!”*

Eljöttek a szívós, kitartó munka után a megbecsülés évei is számára. Az irodalmi osztály tagjaként felvették az ARTISJUS Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesületébe, ami nem kis elismerése volt költői tevékenységének.

Ugyanekkor érkeztek a betegség, a gyengülés napjai, évei is. Gubek Mária kísérte őt orvoshoz, amikor kellett. Többször megműtötték. 88 éves volt, amikor sokat próbált, kimerült szervezete nem bírta tovább. Halála előtt gondosan megírt végrendeletben rendelkezett hagyatékáról és temetéséről: *„Bármikor bekövetkező halálom esetére általános örökösöm a Fébé Evangélikus Diakonisszaegyesület (Budapest, II. Ördögárok u. 9.) legyen, örökölje minden ingó és ingatlan vagyonomat, készpénzemet, takarékbetétemet és műveim után engem megillető szerző jogokat. A Fébé Evangélikus Diakonisszaegyesület gondozza halálom után irodalmi hagyatékomat is. Kívánságom, hogy eltemetésemről az általános örökösömnek megnevezett Fébé Evangélikus Diakonisszaegyesület gondoskodjon akként, hogy a csömöri temetőben koporsós temetést rendezzen, az evangélikus egyház szertartása szerint, koszorúmegváltással a Fébé Evangélikus Diakonisszaegyesület javára. E döntésemet az indokolja, hogy a csömöri evangélikus gyülekezettel régi, meleg testvéri kapcsolat fűz össze.” stb.*

Túrmezei Erzsébet nem csak végrendelkezett, hanem imádságos hittel nézett szembe szokatlan „semmittevésével”, végnapjaival és azzal a távlattal, amit Ura nyitott számára:

*„Most nem sietek,
most nem rohanok,
most nem tervezek,
most nem akarok,
most nem teszek semmit sem,
csak engedem, hogy szeressen az Isten.*

*Most megnyugszom,
most elpihenek
békén, szabadon,
mint gyenge gyerek,
és nem teszek semmit sem,
csak engedem, hogy szeressen az Isten.*

*S míg ölel a fény
és ölel a csend,
és árad belém,
és újjáteremt,
míg nem teszek semmit sem,
csak engedem, hogy szeressen az Isten.*

*Új gyümölcs terem,
másoknak terem,
érik csendesen
erő, győzelem...
Ha nem teszek semmit sem,
csak engedem, hogy szeressen az Isten.”*

Erzsébet testvér 2009-ben megújított szép sírkövére nevének és adatainak kívül ez a két szó került – nem véletlenül: „Igen, Atyám!” Minden közös imádságát így kezdte.

Hagyatékának gondozói verskötetéből összegyűjtött költeményeit, műfordításait, prózai és drámai műveit 5 kötetben adták ki. Levelezésének kötetekre rúgó készlete feltárás- és rendezés alatt áll. Túrmezei Erzsébet lefordított verseit, zsoltárait német és finn evangéliumi gyülekezetekben jól ismerik. De eljutottak költeményei az amerikai magyar gyülekezetekhez is.

2012-ben szülővárosában, Tamásiban is emléktáblával tisztelegtek városuk nagy szülötte előtt.

POCSVEILER ILONA,
nyugalmazott magyartanár

A halhatatlan Kölcsey

Az osztrák elnyomás jármájában

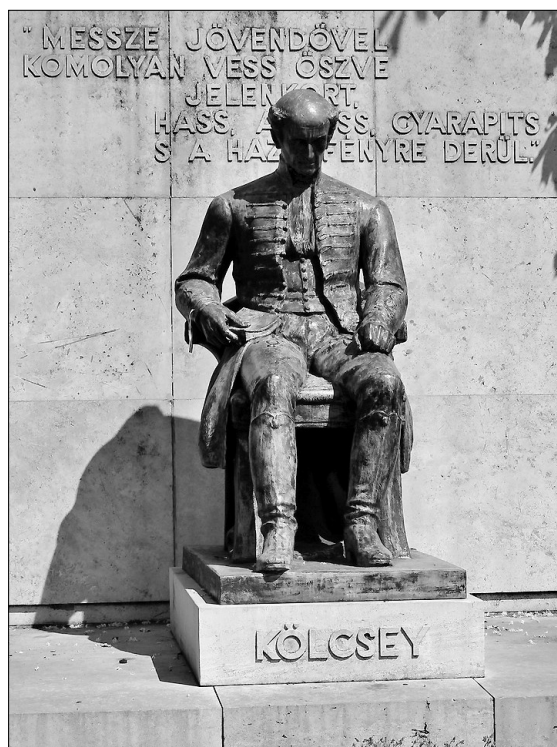
A napóleoni háborúk – Waterloo, 1815 Napóleon végleges leveretése – után társadalmi és gazdasági válság következett be egész Európában. A Habsburg hatalom önkényuralommal volt kénytelen hatalmát biztosítani, a magyar alkotmány nyílt megsértésével.

Ferenc császár-király korlátlan uralmú, abszolutisztikus korában vagyunk. Metternich a mindenható miniszter. Az országban, a Partiumban és Erdélyben osztrák önkényuralom, despotizmus uralkodik. Sajtószabadság és vallásszabadság nincs, a jobbágyság jogtalan. Az ország tele van a bécsi titkosszolgálat spionjaival. Elviselhetetlen, kibírhatatlan a népre kivetett királyi, katonai, papi stb. adók terhe. Az országban középkori elmaradottság van. Ferenc császárt és királyt – mint minden Habsburg uralkodót – a

magyar nép nem érezte magáénak. Az uralkodó hatalom, a bécsi kormány – mint mindig – magyarelles.

1812 és 25 között (13 évig) a király nem hívott össze országgyűlést, tehát törvényen kívüli állapotok uralkodtak, gazdasági, politikai alávetettségben.

1817-ben korlátozták a megyék önállóságát. Az osztrákok kegyetlen, érzéktelen szív- és lélektelen katonai biztosokat küldtek a vármegyék nyakára és katonai erőszakkal hajtották be követeléseiket. 1820. január

11-én bocsátotta ki a kormány azt a rendeletét, mellyel nemcsak a külföldi politikai lapoknak, hanem a tisztán tudományos és irodalmi folyóiratoknak behozatalát is megtiltotta.

1821. április 4-én törvénytelenül (országgyűlési határozat nélkül) elrendelték 28.000 újonc besorozását, augusztustól pedig papírpénz helyett ezüstben kellett fizetni a hadiadót.

A Habsburg hatalom a protestáns népet a vallási meggyőződéséből is ki akarta vetköztetni. Kölcseyék nagy harcot vívtak a nemzeti és vallási szabadságharc ügyében és a német nyelven erőszakolt német szellem elnyomó törekvései ellen. A Habsburg birodalmat fenyegető külföldi események hatására 1825-ben kénytelenek összehívni az országgyűlést. Íme ezek a hatások: 1820-23 között Spanyolországban folyik a forradalom, innen már 1820-ban áttérjed Portugáliába; 1820-ban Nápolyban, 1821-ben Piemontban kezdődnek a forrongások; 1821-ben Havaselvén Tudor Vladimirescu szervez felkelést; a cári Oroszországban is fokozódik az elégedetlenség; 1821 márciusában Görögországban kezdődik az évekig tartó szabadságharc. A 1825-ös országgyűlésnek egyetlen eredménye volt, a Magyar Tudományos Akadémia megalapítása, amely Széchenyi István nevéhez fűződik.

A nép, a kilencmillió jogfosztott jobbágy a sok szolgáltatás, adó miatt elszegényedve, nyomorban él.

Az istenes lelkű Kölcsey életrajza

A Kölcsey-család őse – a hét vezér egyike – Ond vezér, aki a harcba menetel előtt lova fejére szarvasagancsot erősített. Kölcsey Ferenc Tasnád mellett, Szödemeteren (Közép-Szolnok megye) született 1790 augusztus 8-án. Édesanyja Bölöni Ágnes, Közép-Szolnok megye alispánjának, Bölöni Imrének a lánya. Apja Kölcsey Péter álmosdi és szatmárcsekei birtokos. Kölcsey Isten ajándéka nemcsak a magyar nemzet, de az emberiség számára is.

Az álmosdi református templomban keresztelték. Három esztendő korában jobb szemére megvakult. Apját hat éves korában, anyját tizenegy éves korában veszíti el.

1796-ban a debreceni református kollégium diákja lesz, ahol egészséges kuruc szellem – a szabadság szeretete – és evangéliumi keresztyénység uralkodik, és ahol úgy megtanulja a görög, latin, német, francia és angol nyelveket, hogy az ókori, középkori és újkori klasszikusokat eredetiben olvassa. Végigtanulmányozza a görög és római filozófusok és iskolák kapcsán a „formáltatott” világot és az emberi lélek titkait. A debreceni kollégiumban az irodalmi, valláskritikai, tudomány- és filozófiatörténeti olvasmányai kisleltették Kölcsey világnézetét. 14 éven át volt a híres kollégium jeles diákja, ahol határtalan tudásra és műveltségre tett szert. Itt finomul ki áldott lelke, hatalmas jelleme, puritán, evangéliumi keresztyénisége. Nevét nem találjuk az iskolai törvényszékek (sedes scholastica) jegyzőkönyveiben. Nemcsak éltanuló, de kitűnő magaviseletű, erkölcsű diák. Olyan fegyelmezetten élt e kollégiumban, mint Kőrösi Csoma Sándor a Nagyenyediben, vagy egy spártai katona a kaszárnyájában. Mind a debreceni kollégium, mind a sárospataki az egész Magyarországnak és a Partiumnak világosító lámpása.

1809 októberében befejezte kollégiumi tanulmányait, és a következő évben Pestre megy joggyakornoknak. Egy év után hazajön Álmosdra. Itt főleg a költészettel foglalkozik. Birtokelosztás után 1815-ben Szatmárcsékére költözik, mely állandó otthona marad élete végéig.

1823. január 22-én megírja a Hymnust. Ez év februárja és áprilisa között megírja a Vanitatum vanitas című művét. Ez a vers a markáns, férfias erő jelképe.

1829-ben elkezdi közéleti tevékenységét, Szatmár megye jegyzőjévé nevezik ki. 1830-ban a Magyar Tudományos Akadémia tagja lesz. 1832-ben főjegyzővé nevezik ki és november 6-tól országgyűlési követévé választják. Pozsonyban lép be Kölcsey a dicső magyar történelembe. Mint II. Rákóczi Ferenc, ő is kiáll az örök szolgaságra vetett jobbágyok mellett és ő is vallja: a törvények szerint a parasztnak nincs más tulajdona, csak a lelke.

Ismerte az európai eszmei áramlatokat. Megdőbbszentő irodalmi-történelmi-filozófiai-vallási és jogi tájékozottsága. Ő – Isten kegyelméből – író, költő, műfordító, politikus, szónok, jeles jogász, tudós, filozófus, vallástörténész és nagy nevelő egyszemélyben. Korszakformáló, korszakalkotó, országépítő. Széchenyivel együtt ő a reformkor elindítója és ő az 1848-49-es forradalom és szabadságharc előkészítője.

1826-ban az Élet és Literaturában jelennek meg tanulmányai: Mohács, Nemzeti hagyományok, Jegyzetek a kritikáról és poézisről, Iskola és világ, majd Töredékek a vallásról és az Egyházi beszéd. A Mohács című nagy vallomásában többek között ezt írja: „Minden nemzet, mely elmúlt kora emlékezetét semmivé teszi, vagy semmivé lenni hagyja, saját nemzeti életét gyilkolja meg; s akármi más kezdődjék ezentúl; az a régi többé nem léssen.”

Kölcsey egészséges lélek, teljes ember, szereti a társaságot, nem volt búskomor, tudott szenvedni lélek-leveretés nélkül. Tudott kedélyesen, sőt jókedvűen tréfálkozó lenni. A János pap országa című humoros versét 1827 előtt írta. Ez a mű Cseke társadalmi képe: falusi gazdasági helyzet, kisebb bajok, panaszok, pletykák, mint századokkal azelőtt.

Tudós reformátoraink és a nagy Pázmány Péter után alig volt tudásban, műveltségben, jellemben, szónoklásban Kölcseyhez hasonló. Celesztina című írásában ezt vallja: „Isten az emberbe lángfolyamot önt... Lángolni, és mindig jobban, mindig tisztábban lángolni kell az embernek, hogy rendeltetéséhez képest nagyot és szépet művelhessen.”

Önéletrajzában így vall önmagáról: „Hazámat, nemzetemet mindig lángolva szerettem, magyar lenni büszkeségem volt, s lesz örökre”.

Az 1832-35-ös országgyűlésen Szatmár vármegye követe, a tiszántúli megyék főjegyzője. Ő tud a legjobban fogalmazni, az altábláról addig nem továbbítottak egy iratot sem a főtáblának, amíg ő át nem nézte. Gyöngyszemírása van, mint Jókainak. Harmincezer nemes nevében készíti a feliratokat a főrendi táblához és a királyhoz. A politikában ő a haladópartiak vezére, óriási a tekintélye. Csak akkor van csend az országgyűlésen, amikor ő beszél, szónokol. Ha nem is a „mennnyboltozatot” tartotta, mint Atlasz, de magára vette nemzetünk minden gondját-baját, szenvedését. Kölcsey rendületlenül, kitartóan küzdött a magyar szabadságért és függetlenségért, a jobbágyfelszabadításért, a sajtó- és szólásszabadságért, a cenzúra eltörléséért, a vallásszabadságért, a Habsburg abszolutizmus ellen. Nem hallgatta el a nemzet égbekiáltó sérelmeit. A magyar nyelv ügyében ötször szólal fel, követeli a magyar nyelv használatát a közigazgatásban a latin és német helyett, küzdött azért, hogy az országgyűlést ne Pozsonyban, hanem Pesten tartsák. (Magyarországnak Pozsony volt a leghosszabb ideig

a fővárosa, 1541-től – Buda törökök általi elfoglalásától – 1848-ig, vagyis 307 éven át.) Célja a magyar nép szabadságának, függetlenségének kivívása jogi és gazdasági téren. Ellenzéki politikai szónokként, nem rettent vissza esetleges perbe vonástól, bátran, merészen kiállt Kossuth, Wesselényi, az ifjú jurátusok és a jobbágyság mellett.

Kölcseynek a vármegyéből – az osztrák kormány nyomására – maradi utasításokat adnak. Ő nem akart elveivel ellenkezőt képviselni, ezért 1835. február 9-én lemond követi megbízatásáról, és az országgyűlésen elmondja híres búcsúbeszédét: Búcsú az országos rendektől. A jurátusok emlékiratot adnak ki, őt „a haza első követének” és szellemi apjuknak tekintik. Megígérik, hogy eszméit, irányeszméit követni fogják. S a „haza és haladás” jelszavával búcsúznak el. Ezen ifjak a szabadság eszmét valóban tovább vitték, az 1848-49-es szabadságharcig.

Szatmárcsekei kertjének szilvafái között sétálva peripatikus iskolát hozott létre. Apáczai Cseri János és Karácsony Sándor mellett ő is nemzetünk nagy nevelője. Szatmárcsekei könyvtára 1.200 kötetes volt.

1837. február 23-tól kezdi közölni az Atheneum Kölcsey Parainesisét, erkölcs-tanító művét. Ez intelmeiben, buzdításaiban azokat az erkölcsi elveket, tapasztalatokat fogalmazta meg, melyeket Isten, a haza, a szülőföld, a barát iránti szeretetéről, a férfias helytállásról, a személyiség önneveléséről olvasmányai, tapasztalatai alapján kialakult. Olyan bölcsességeket, tanulságokat közöl, melyek kétszáz év után sem veszítették el időszerűségüket.

1838 tavaszán és nyarán Wesselényi Miklós védelmére szánt periraton dolgozik, s ekkor készül a Zrínyi második éneke című, megrendítő, magával sodró költeménye is. Minden írása klasszikus alkotás, vagyis mindig időszerű, örökérvényű. Ilyenek klasszikus Emlékbeszédei is Kazinczyról és Berzsenyiről, valamint Levelei.

1838 augusztusában Fehérgyarmatra megy egy peres ügy kapcsán. Hazajövet esőt kap, megázik és megfázik. Gyomor- és fejfájások gyötrik. Néhány napi szenvedés után Szatmárcsekén augusztus 24-én – péntek reggel 9 órakor Teremtőjének kibocsátotta halhatatlan lelkét. Csak 48 évet élt, de dolgozott egy évszázadot. Ő, mint Wesselényi, a tett embere. Őt soha nem gyötörte a tehetetlenség ereje (a vis inertiae).

Kölcsey teológiai felkészültsége

Kölcsey, barátjával, Kállay Ferencsel együtt 1809 és 1811 között készített kivonatos kézikönyveikből – Kölcsey Ferenc kiadatlan írásai 1809-1811, Akadémiai kiadás, Budapest, 1968 – látjuk, hogy végigtanulmányozták és feldolgozták a görög és római filozófusok és iskolák teológiai tanításait a világmindenségről, a pogány istenségekről, a Lélekről, a Lélek halhatatlanságáról, az erkölcsről, a szektákról, a pszichológiáról, a mitológiáról... Írnak az anyagról, a Földről, a testről. Mindezek mellett Kölcsey társadalomtudományi, történelmi, irodalomtörténeti, vallástörténeti tanulmányokat végez. Nagyon jól ismerte a Szentírást. Írásaiban és beszédeiben többször hivatkozik rá, és emellett nagyon jól ismeri nemcsak a protestáns egyháztörténetet, hanem az egyetemes egyháztörténelmet is, valamint a világtörténelmet. Tökéletesen tisztában volt nemcsak az ókori vallásokkal, de a római katolikus és a protestáns vallások tanításával is.

Kölcsey, mint Csokonai, kinőtt a jóhírű debreceni kollégiumból, de kinőtt a görög, római, német, francia filozófusokból is. Óriási a tájékozottsága, és mint a nagy pedagógusnak, Dr. Karácsony Sándornak, határtalan a tudása. Isten eleve elrendelése önálló útra indítja. Kifinomult lelke-szellemé óriási utat tett meg a mitológiától, a vallástörténettől és a vallásfilozófiától egészen a teremtető, gondviselő, kegyelmes Istenig, a megváltó Jézus Krisztusig és a szerető, vigasztaló és újjászülő Szentlélekig. Mint Jákób a Jabbók révénél az angyallal, úgy Kölcsey is „végigbirkózza” életét Istennel, míg végül Ő általa „legyőzetik”.

Isten eleve elrendelése alapján tőle kapja a megbízatást. Ő a látások embere. Bizonyágtevéseiben Istent szereti más neveken emlegetni, mint Aki Istenség, sors, végzet, megfoghatatlan lény, előttünk lebegő idea. „Kölcseiben a református keresztyén világnézet 18. századvégi és 19. századeleji értékei kristályosodtak ki” – írta Karácsony Sándor.

Mikor újra és újra áttekintjük Kölcsey életútját és hatalmas életművét, akkor látjuk, hogy ő nemcsak író-költő, jogtudós, nagy politikus, elbűvölő szónok, bölcselő, történész, nevelő, hanem teológus is. Önmagáról ezt vallja: istenes lélek vagyok. Önéletrajzában (1833), ezt nyilatkozza: „Isten az emberbe lángfolyamot önt vala, mely adja az életet; hagyd a lángfolyamot

hülni, és nem fogsz gondolni, nem fogsz érezni, akarni és tenni semmit... Lángolni, és mindig jobban, mindig tisztábban lángolni kell az embernek, hogy rendeltetéséhez képest nagyot és szépet mivelhessen.”

A Töredékek a vallásról című óriási tanulmányában végigtárgyalja az ókori népek vallását, és összehasonlítást is végez e vallások között. E tanulmány I. részében arra figyelmeztet: „Dicsekszünk tudománnyal, dicsekszünk felvilágosodással, szentséggel, virtusokkal, s íme még nem tanultuk meg egymást tűrni, egymást szeretni egymással egyesülni, egymásnak engedni... Jézus pedig szelídségre, emberszeretetre, s tűrésre tanítja követőit... Jézus azt mondá: oszd el minden javaidat a szegények között s kövess engemet! Ezen szavakban feküdt a következet enthusiasmusnak, s földiektől elvonulásnak magva, mely egyenesen lelkeket nyerni buzdított, s még akkor sem szűnt meg új meg új növényekkel sarjazni, midőn az elosztás helyett gyűjtés, s a földiektől elvonulás helyett földiekhez ragaszkodás kezdett feltűnni... a szeretetreméltó vallásban nincsen hiba.

A religio tulajdonképpen nem az értelemnek tárgya. Van bennünk bizonyos érzelmek, melyet religiói érzelmeknek nevezhetnénk, melyek szintúgy mint a szépek érzete különböző emberekben különböző mértékkel találkozik. Egyben kifejti magát, másban ki nem fejtve, vagy éppen elnyomatva vagy.

Ismerjük meg értelmünknek gyengeségeit s engedjük magunkat a szívnek és a religionak megtisztult érzelmeinek fogva vezettetni. Ezen érzelmek, melyek nem nyughatatlanok mint az értelmi vizsgálatok, midőn megnyugtat bennünket, önkényt vezet a közönséges emberszeretetre és türelemre. Mert aki magában megnyugodott, az nem fog másban veszedésnek tárgyait keresni.”

A II. részben azt írja, hogy Jézus vallása volt talán minden vallások között első, mely a politikával egybeköttetésben nem állott. „A vallás különbözik philosophiai véleményektől, különbözik a polgári törvényektől. A vallás a szívhez szól, annak rendelkezéseit úgy nézzük, mint saját gondolatainkat; mert ideái velünk amalgamáltak, s boldogság érzetével s reményével lévén összekötve, mindent teszünk, nehogy a boldogító hittől elszakadjunk.”

A III. részben Kölcsey összehasonlítja a római katolikus és a protestáns vallást. X. Leó ezt mondja: „így tartja az ecclesia, hinned kell, Luther

azt kiáltozza a szent íróval: vizsgáljátok az írásokat s ha mit jónak találtok, higgyétek. És mi történt? Leónak felekezete hiszen; Luthernek felekezete vizsgálódik s hiszen. És mit hiszen? Bizonyosan mindent, amit az írások mondanak, amit az augsburgi confessió tart, vagy egy másik félnél a helvetiai. Mi tehát a fundamentum?

Amott az írás és ecclesia. Itt az írás és confessiók... A vallás célja a hit által a moralitás.

„Nincs a gondviselésnek nagyobb jótette a vallásnál. Amit magunk soha sem fogtunk volna megtudhatni, megállíthatni, azt a vallás, a revolutió tudatja velünk s meg hagy nyúgodni. Természetesen következik innen, hogy minden vallásnak célja tehát a hit... Hitet, engedelmességet parancsol mindenütt az evangélium.”

Kölcsey a IV. részben szent gondolatait, érzéseit, hitét Istenről és a vallásról folyamatosan tovább magyarázza. „A vallás első beléptével boldogságra hív, és boldogít is... vigasztal s remélni hágy... Szent légyen tehát a vallás előttünk, ha benne nyugalmat, boldogságot lelmi akarunk.

Isten; egy nemtesti való ok; melyből minden következesek kifejtőznek; szellem, mely hevít, tenyészt s fenntart...

Jézus a maga egyszerű vallását titkos sejdítésekkel szőtte keresztül, hogy az értelmi vizsgálatok elakasztatván, a szívet tegye foglatatosságba s a szív által a phantásiát. Mert nem mind ezen megjegyzés alá tartoznak-e a váltságot illető titkok; a háromság; az eredeti romlás hathatós éreztetése; a jutalmakról s büntetésekről tétetett ígéretek s fenyegetések; s maga az a képekkel gazdag előadás, melybe Jézus a legtisztább a legegyszerűbb morált öltözteté?”

Továbbá ír a ceremóniáról és a tiszta erkölcsiségről, amik a vallás kötelékeit erősebbé tehetik. Nagyszabású tanulmányában kijelenti: A vallás az az isteni folyam, mely az egész pallérozatlan emberi nemzeten keresztülhabzik: talizmán, talpkő, menedék, erő, mely az erőszaknak és bűnnek legfoganatosabban vethetett határt...

Kölcsey szent köteleességének tartotta mindezt miérettünk, vallásosságunk erősítésére leírni, átadni.

Hymnusos boldog jövődők

A Habsburg önkényuralom, elnyomás korában felerősödött a németesítő, germanizáló törekvés. A magyar arisztokrácia nagy része már nem tud jól magyarul. Hivatalos ünnepeken az osztrák császárhimnuszt énekelték, s csak vallási alkalmakkor szólalt meg a néphimnusz, a Szűz Máriáról szóló Boldogasszony anyánk, vagy az István királyt idéző Ah, hol vagy magyarok tündöklő csillaga kezdetű vallásos ének.

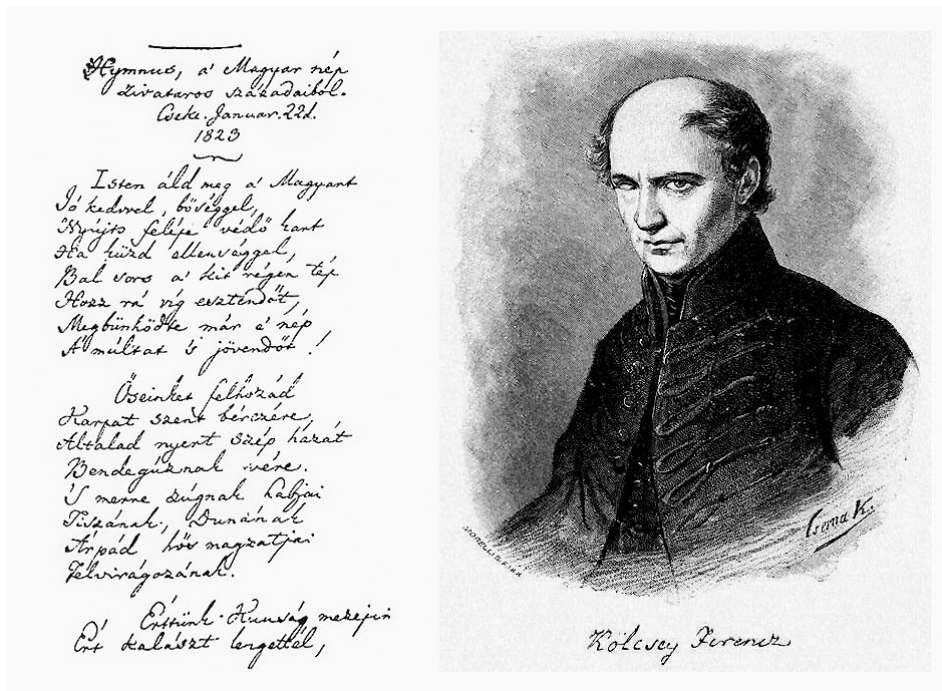
Kölcsey 1823-ban a Habsburgok által leigázott és kifosztott nemzete megmentésére megtalálta a megoldást. Imádkozik a haza, a nemzet jövő-jéért. Abban a kilátástalan helyzetben egyedül csak a mindenható Isten segíthet. Ez Kölcsey reménye. Nemzetünk nevében könyörög a mennyei Atyához. És a Lélek sugallatára leírja imádságát, ez a Hymnus.

Ahogy a költő és hadvezér Zrínyi – aggódva hazáján, népe sorsán, nemzete létén – elkiáltotta magát: Ne bánts a magyart! Kölcsey is óriási önvívódásában elkiáltja: „Hol van a hon?... Más faj állott a kihunyt helyére.”

Kölcsey korában a Habsburg elnyomás miatt nincs szabadság Magyarországon, Erdélyben és a Partiumban. Ő a hatalommal szembeni élet-halál harcban Istenhez imádkozik, kiált. Őt hívja segítségül. Tudja, hogy Isten „törvényszéke” előtt áll, Aki meghallgatja. Segítségére számíthat.

A Hymnus az osztrák önkénnyel szemben a nemzet lelkierejét táplálta, öntudatát, hitéletét és reménységét erősítette. E Hymnus minta-ima. Az áhítat fokán, áhítatos megindultságból született remekmű. Kölcsey a saját keresztyén, evangéliumi erejével és vallásbeli meggyőződésének tudatában imádkozik, szól Istenhez. Nemzeti imánk csodálatos közbenjáró, engesztelő könyörgés. Ez az imádság a Szentlélek áldásával megújít, újjá szül. E Hymnus istenes vers, „psalmus hungaricus”, örök magyar zsoltár.

Íme e közbenjáró, könyörgő, kérlelő ima genézise, keletkezési története. A Hymnus alapja a Biblia, az Ó- és Újszövetség. Erre épül az első (Attila) és második (Árpád) honfoglalás; az Árpád-házi királyok kora, a mongol-tatár betörés; a mohácsi vész, a reformáció irodalma, a 17-18. század katolikus költészete, Zrínyi, Szigeti veszedelme és hadtörténeti művei, a kuruc-labanc harcok vitézi énekei, kesergői és a győzelmekről

szóló krónikái, Kölcsey kora, s benne van az, ami ezután következik, a jövődő.

A Hymnusból kiérződik, hogy Kölcsey vallásos, imádkozó ember. „Nem azért, mert Istenhez fohászkodik áldásért, meg szájalomért. Nem. Hanan azért vallásos, mert tudatában van a bűneinknek, és ezt be is meri vallani.” (Gellért Sándor: Kölcsey)

E remekmű tökéletes tartalmilag és formailag. Tartalma biblikus és nemzeti. Klasszikus alkotás, vagyis mindig időszerű. A Hymnus imairó-dalmunk gyöngyszeme.

Kölcsey értelmi, érzelmi, akarati és hitvilága azonosul, összeforr, összeolvad szeretett hazájával és nemzetével. Ő e Hymnusban a föld és az ég határán szószólóként közbejár. Ő a védőügyvédünk. Ő igazán illetékes, hogy a magyarság nevében Istenhez szóljon.

A Hymnusnak csak a címe görög: Istent dicsérő ének, dicséret. Ez a Hymnus a nemzet nevében mondott imádság, nemzeti Hymnus. Alcíme: „a Magyar nép zivataros századaiból” Cseke, 1823. január 22., a csillagászati év kezdete. Az alcím, az egész Hymnus értelmezésével összefügg. Ez az

imádság 8 nyolcsoros versszakokból áll. Az első és az utolsó versszak alkotják a keretet. E keretek között van dióhéjban az egész magyar történelem.

Istentől áldást és szájalmat kér nemzete számára, mert egyedül Ő az, aki ezeket megadhatja és Aki védő kart képes nyújtani és víg esztendőt hozni. Egyedül Krisztus az, Akiben úgy újulhatunk meg, hogy Ő belülről megtisztít, kívülről újjáalakít, átformál. Íme a transcendens remény, a Szentlélek áldása!

A víg esztendőben – a kürtölés évében – elengedtetik minden adósság, és istentiszteletté lesz az egész megváltott nép élete. Ez már túlmutat e földi életen. Előre mutat az örök életre. A halál népéből a feltámadás népe lesz, az üdvözültek serege.

Kölcsey, a megbűnhődött múltnak és jövődönnek lánglelkű prófétája és apostola. Legyen ő példaképe, eszményképe minden magyar gyermeknek, ifjúnak, felnőttnek és keresztyénnek.

Kölcsey Istenbe vetett boldogító hite

Karácsony Sándor, nagy keresztyén pedagógusunk a Kölcsey vallássága című tanulmányában felveti azt a kérdést: „vajon milyen hit élt abban a férfiuban, aki egész nemzetünk nevében emelte hangját imádság-meghallgató mennyei Atyjához?”

Kölcsey nemcsak az emberiség fejlődésében, előrehaladásában hitt, hanem mindenek előtt Istenben, a Lélek erőinek diadalában. Az Egyházi beszédben ezt írja: „nem, nem földi származású bennünk a lélek; hogy az annak lehellete, ki mindeneket alkotott... hogy fölüléli a testet, és majd belőle halhatatlanságának szárnyára kél.”

Kölcsey hitvallása Jézus Krisztus megváltó mártíromságán alapszik. Amikor a Hymnust írja, vallásbeli tudatában és keresztyén hitének erejével szól az egész nemzetünk nevében az imádságot meghallgató Istenhez.

Kölcsey legkedvesebb tanítványa Papp Endre szentnek nevezte az istenes lelkű Mesterét. De Péter, Ferenc tekintetes úr hű inasa is így val-

lott: „Szent volt én uram; nagy bánatú ember. Halálba gyötörte magát érettünk.” (Paál Árpád: Emlékezések Kölcsey Ferencről).

A szent ember jellemző vonásai egyfelől a büntudat, a bűnbánat, a töredelem, másfelől a rúttnak a gyűlölete. Kölcsey büntudata, bűnbánata a Hymnusban mutatkozik meg legszebben. Imádságos lelkületét itt mutatta meg igazán. Kierződik, hogy Kölcsey Isten szerető, imádkozó ember volt. Volt idő, mikor Isten szeretett bennünket: felhozta őseinket Kárpát szent bércére, majd pedig Kunság mezején ért kalászt lengetett s Tokaj szőlővesszején nektárt csepegtetett érettünk. Bűneink miatt megharagudott ránk. Mik voltak a bűneink? Öröktől fogva az, hogy egymás ellenségei voltunk: nem adtuk meg a másik osztálynak a függetlenséget, se vallási, se gazdasági, se jogi téren. Kölcsey egész életében fáradhatatlanul azért harcol, hogy ne csak a temetőben, a sírban, hanem ez életben is egyenlők legyünk.

Kölcsey másokat is buzdít az egymásért való imádkozásra. Szemere Pálnak ezt írja 1824-ben: „...imádkozzál értem.” 1833 május 20-án – a pozsonyi országgyűlés fárasztó munkájában – arra kéri Bártfay Lászlót: „Imádkozzál értünk, s a hazáért!” Az év július 16-án Kende Zsigmondnak ezt írja: „Imádkozzál érettem, mert szenvedek kimondhatatlanul, látván az iszonyú fekélyt, mely a szerencsétlen országot emészti...” 1834. augusztus 31-én a kölcsönösség jegyében Wesselényi Miklóst arra kéri: „Imádkozzatok értünk, mint mi érettetek, talán a balsorsban küzdők imádsága kölcsönösen használand Istennél.”

Az Országgyűlési Naplóban (1832-33) 1833. március 19-én így kezdi beszédét: „Az egyszeri asszonyka az egyszeri püspökhöz panasszal járult; mert, úgymond, ő imádkozni nem tud. S hogyan? kérdi az egyházi úr. És úgy akarnék pedig! folytatá az asszony; de valahányszor kezdem, egyszerre elfogódom; s egyebet nem tehetek a sóhajtásnál: Oh! Jó asszony, feleli a püspök, te imádkozni tudsz; és jobban, mint én!

A Parainesisben (1837) az istenség imádására való felhívásában, az imádat elemei a „csodálat, tisztelet, hála” szavakat, kifejezéseket használja. A Naplóban, a Gondviselésről ezt Vallja: a világot munkáló erő az istenség, ez munkál és él minden egyes dologban.

Karácsony Sándor: A könyvek lelke című könyvében a Kölcseyről szóló tanulmányában azt írja, hogy Kölcsey evangéliumi keresztyén. Igen, aki így az áhítat fokán, hymnikus emelkedettséggel imádkozik, és él mint ő, az valóban evangéliumi keresztyén. Ezért halhatatlan ő mindnyájunk szívében, lelkében, elméjében.

Harca a pozsonyi országgyűlésen a vallásszabadságért

Az isteni gondviselés elvén alapuló és az eleve elrendelés szerint szent kötelességének tartotta küzdeni a korlátozás nélküli, teljes vallásszabadságért. Ki merte mondani, hogy ebben az országban kétféle elnyomott réteg van: ötmillió jobbágy és hárommillió protestáns! Az országgyűlésen, a törvényhozás helyén úgy munkálkodott, mint egy vérbeli államférfi.

Széchenyi katonából lesz politikus, Kölcsey pedig író-költőből, filozófusból lett politikussá. Világnézete és egyetemes műveltsége meghaladta korát. Megacélozott lélekkel, kiművelt szellemmel, óriási önfegyelemmel, gátlások nélkül, de krisztusi alázattal lép fel a pozsonyi országgyűlésen. A költő és hadvezér Zrínyi óta – százötven év elteltével – ő az első író-költő-politikus, aki közösségi cselekvésre lelkesíti, buzdítja a nemzetet, életének jobbrafordulása érdekében. Zrínyihez hasonlóan felébresztette a nemzetet! Roppant nagy hatású beszédei, szónoklatai erősen elősegítették a közszellem fejlődését. Sodró, elragadó és felejtethetetlen orációit a Karok és Rendekek éljenzéssel, vivátozással fogadják. Hihetetlen, milyen tömören tudott beszélni, fogalmazni, szónokolni. Beszédei nem elvontak. A szavak képi ereje mellett a Bibliából, vagy a mindennapi életből vett hasonlattal szemléltette mondanivalóját.

De Kölcsey nemcsak a tiszta, érthető bátor beszéd, briliáns szónoklat, írás embere, hanem a tett, a cselekedet embere. „Uraim, istenre kérlek benneteket: szokjatok el szavakban keresni pán célt és védelmet. Tenni! ez a jelszó, mely férfiút bélyegez.”

A Pozsonyi országgyűléseken nyolcszor veszi elő a vallásügyet. Négy szónoklatot tart a vallásszabadság érdekében mindjárt az 1833-as esztendőben. Rendíthetetlenül, megingathatatlanul harcol: a vallás- és lelkiismeretiszabadság, valamint a szólás- és sajtószabadság ügyéért, a jobbágyság felszabadításáért... Az ország egyházi állapotát a babiloni fogsághoz hasonlítja.

Megállapítja: „Valahányszor katolicizmus és protestantizmus közt alkudozás volt, az alkunak csak akkor lett a protestánsokra tűrhető következése, ha bizonyos körülmények a clerust kerülhetetlen kénytelenségbe szorították. Ilyen körülmény vala a békekötéskor a Bocskai és Bethlen győzedelmes fegyvere.”

Őszintén, bátran kimondja: „nektek két iszonyú hibátok van – részvétlenség és félnkség. Higyjétek el, míg ez eredendő bűnököt le nem vetkezitek, Isten országába jutni nem fogtok!”

Egyik fő vitatott téma a reverzális ügy. Kölcsey kijelenti: „Minden reverzális törvénytelen... Ezért kell a reverzálisoknak múltra nézve is múlhatatlanul eltöröltetnie”. Majd ezt mondja: „Vallásbeli szabadság csak ott van, hol egy felekezetből másba szabadon mehetni. Ezen szabadságért vívott Bocskai és Bethlen; ezért az 1790-diki Rendek. Miért? Csak azért akarták, hogy ki Luthert vagy Calvint követni szeretné, a római egyház szertartásaival élni ne kényszeríttessék.”

A vallásbeli sérelmek csak úgy oldhatók meg – szögezi le – „ha a szabad átalmenetel minden fentartás és alakoskodás nélkül mindenkinek szabadon fog hagyatni.” A lelkiismereti szabadsággal kapcsolatban kimondja, hogy a lélek meggyőződése felett senki földi ítélőszéket nem tarthat.

A vallás ügyében (I.-III.) mondott beszédének I. részében egerengetően szól őseink számonkéréséről, a békekötésekért elhullatott könnyecseppekért és vércseppekért. A vallás ügyében mondott III. beszédében ezt mondja: „Mik történtek a bécsi és linzi békekötések után? arról a nápolyi tengerpart siralmas bizonysgot teszen mindörökre”. Itt a gályarab prédikátorok és tanítók szenvedéseire figyelmeztet. Az Országgyűlési Naplóban szomorúan ezt vallja: „Nincs keserversébb, mint fájdalmat szavakba önteni akkor, midőn a tett hatalmunkban nem áll. Így vagyunk a vallásüggyel.”

A vallásról vallásra szabad átmenetel tárgyában azt írja az első keresztyénekéről: „...a vallásra nézve semmi elsőséget nem ismertek; s tilalom és büntetés ellenére is, készek valának barlangokban és sírboltok alatt összejöveteleket tartani; készek valának üldözést és nyomorgatást szenvedni; készek a vérpadra fellépni inkább, mintsem a lélekisméret szabadságát önkényt föláldozzák, s lelki meggyőződések ellen hatalom által elejökbe szabott vallásra térjenek... hazánkban az 1608. I. törvény cikk fejté meg azt, mind a protestáns feleknek a sokszor említett elv birtokát megengedvén, hogy ti. minden ember a nevezettek közül azt, melyhez meggyőződése vonja, követhesse, azaz, hogy a lélekisméret, a hit felől mindenkinek saját szíve, ne pedig más emberi hatalom intézkedjék. Egyik vallásból másba menetelnek belső meggyőződésen kell alapulni; ... s ezen meggyőződésről halandó ember – bárki legyen az – nem ítélni; halandó ember róla számot nem kérhet. Isten ítélőszéke elébe tartozik az, ki szíveket vizsgál; s kinek hatalma, a vallás tanítása szerint, túl a síron is tart.”

Vajda Viktor ezt írja: „Kölcsey, ki a különböző vallásfelekezetek közt fennálló válaszfalak lerontására, az ingerlési eszközök megsemmisítésére törekedett, a vallásügyet soha sem tekintette úgy, mint Kálvin fia, hanem mint polgár”.

Az ökumenikus gondolkozású Kölcsey mint diétai követ küzd a keresztyén vallásfelekezetek, történelmi egyházak egységéért. Az országgyűlésen a vallásügyekre, amit nagy küzdelem árán sem tudtak elérni Beöthy Ödön bihari követtel azt a Jézusi megjegyzést mondták „Nem halt meg a leányzó, csak alszik”. De Kölcsey reménységgel vallotta: a mi ügyünk is érhet feltámadást.

Kölcsey lelki-szellemi szabadságharca műveiben

Zrínyi dala (Szobránc, 1830 július) és Zrínyi második éneke (1838).

A pozsonyi országgyűlésen a magyarok és a protestánsok számára sok-sok hasznos ügyet örökre elhalasztottak! Amikor Kölcsey látja, hogy alig lehet valamit tenni a hazáért, a nemzetért, a vallásért, a könyörtelen osztrákok, a korlátolt, maradi nemes urak és a katolikus klérus miatt elkiáltja a Zrínyi dalában:

„Hol van a hon, melynek Árpád vére
Győzelemben csorga szent földére...”,

meg azt, hogy: „Más faj állott a kihunyt helyére...”

A Zrínyi második énekében, kiáltásával – a végveszélyben – arra figyelmeztet:

„És más hon áll a négy folyam partjára,
Más szózat és más keblű nép;
Hogy szebb arcot ölt e föld kies határára,
Hogy kedvre gyúl, ki bájkörébe lép.”

Ezzel Kölcsey lelkében-szellemében végbement az 1848-49-es forradalom és szabadságharc. Lelki elindítója a magyar negyvennyolcas forradalomnak és szabadságharcnak. Az a joggyakornok nemzedék, amelyik 1832-től az ő szájából hallotta és tanulta a nagypolitikát, 1848-ra ért be:

„Messze jövőendővel komolyan vess össze jelenkort:
Hass, alkoss, gyarapíts: s a haza fényre derül!”

Kölcsey nem pártpolitikus, hanem nemzetpolitikus. Célja a nemzet megmentése. Erre lelkesít, buzdít beszédeivel, életével, írásaival és imádásával.

Amikor Wesselényit felségsértési perbe keverték, Kölcsey óriási odaadással, bátorsággal, önfeláldozással, politikai, történelmi, jogtudományi felkészültségének teljes vértetében száll síkra egykori harcostársa, az árvízi hajós Wesselényi védelmére. Célja a kormányzat, a politikai ellenfelek lehetetlenné tétele.

Védiratának vége felé megdőböntő a jóslat, a politikai tisztánlátás. Leírja, hogy a nemzetiségek kolosszusa veszélyezteti a Habsburgok trónját. A nemzetiségek nyelvi és vallásbeli szövetségének „borzasztó vulkánján áll kétes jövőnk”. S odavágja, hogy jobb volna, ha a királyi fiskus, az államkincstár ügyvédje ezzel foglalkozna, nem pedig békés magyar polgárok s „titkos társaságok” (ez Kossuthékra s az elitelt ifjakra Lovassy Lászlóékra vonatkozik) üldözésével. A királyi fiskus a „vulkán szélén csendesen alszik.”

Wesselényi három évi börtönt kapott. A fej- és jószágvesztéstől megszabadult. A legfőbb bíróság a felségsértési vádat – éppen Kölcseynek az

érvei alapján – elejtette s csak a kormány elleni izgatást vette bűnnek. Wesselényi a gräfenbergi börtönben teljesen megvakult.

Kölcsey nem érte meg Wesselényi bebörtönzését. Wesselényi viszont szabadon érte meg Kölcsey halálát. Pesten a Vadászkiált szállóban hallotta meg Kölcsey halála hírért. Hatalmas természetével ráborult a székre, amelyen ült, arcát a kezébe tette, egy darabig mozdulatlan maradt s mikor felkelt, könnyezve mondá: „Nem közénk való volt.” Igen, Kölcsey azok közzé tartozott, akikre nem volt méltó e világ!

Mire tanít, nevel Kölcsey?

Nagy tanítómesterünk hazáját, nemzetét mindig lángolva szerette. Tetteivel, életművével cselekvő hazaszeretetre és hazafiságra nevel. Életművéből mennyei erő sugárzik. Egyéniségének hatása, elragadó ereje van. Aki így tud könyörögni az Atyához, az valóban evangéliumi keresztyén. A Hymnusban lelkének legmélyebb nemzeti, hazafiúi szent érzéseit fejezi ki, és adja át. A Hymnusnak nemzetet összekötő, isteni ereje van.

Kölcsey drága örökséget, kincseket hagyott ránk: remekműveket. Dicsőségvágy nélkül, szent alázattal egész életét a hazáért és népéért áldozta. A magyar köztudat nem Széchenyiben, hanem Kölcseyben látta a legnagyobb magyart. Ő nemcsak a magyar, hanem az emberiség boldogulásáért küzdött. Küzdjünk mi is vele együtt rendíthetetlen reménységgel, kitartóan, állhatatosan, magyar népünk-nemzetünk összefogásáért, egységéért, boldog jövőjéért! Ő arra figyelmeztet, hogy mindig ébren legyünk (Vigilandum est semper).

A Parainesisben élő reményre biztat: „...bár midőn küzdéseink mellett magunk számára jobb napokat nem vívhatunk ki: de tisztán érezve, hogy emberi rendeltetésünk főcélja nem is ez vala, nem nézünk átokkal vissza a pályára, mely ha nekünk tövist is, nemünknek most vagy jövőben virágot és gyümölcsöt teremhet.”

Fáradhatatlan kitartásának magyarázatát tőle kapjuk meg, az elvetett magról és magvetőről Országgyűlési Naplójában: „A tusa, úgy mondják nagy vala” – jegyzi fel az úrbériség vitájáról – „s tovább tartott egy napnál;

de százados előítéleteket oly könnyen lerontani nem lehet. Azonban én sok kedvetlen csalatkozás után megtanultam, hogy valamely szép remény egyszeri vagy kétszeri, sokszor épen számtalanszori nem teljesedése miatt sem kell kétségbe esni. A magot elvetjük, s ki nem kél; újra vetünk s kikél, de fűben eltapodtatik; ismét vetünk, s nemcsak kikél, de fejet hány, s már már érik, már-már sarló alá dől, midőn felleg támad, s a jég elveri. A kislelkű ember összeharapja ajkait, kezeit egymásba ölti, kétségbe esik, többé nem vet, s nem is arat soha. De a lankadatlan férfiú kezdeni és százszor újra kezdeni nem fárad el; s ha mégsem boldogult, unokájának is meghagyja, hogy merényt merény után kezdjen; s íme, egyszer eljő az idő, a mag kikél, nő, megérik, s gazdag aratással örvendeztet. Való, a kezdő már a sírban hever, de mi az? Ha az emberiség egészéért kell munkálni; ez az egész nem halandó.”

Kölcseynek a síron túl is van ideje kívánni magvetésének eredményét. Ő az egészért küzdött, s miként az egész, ő sem halandó!

GELLÉRT GYULA
ny. lelkipásztor

HISSZÜK ÉS VALLJUK

Az alábbi írást a 1947-es Református Árvaházi Képes Nap-tárból vettük át, mivel a ma embere számára is világosan, közérthetően fogalmazza meg vallásunk alapelveit. Amikor sokak szívében összemosódnak a fogalmak és zavarossá válik a tiszta tanítás, talán nem árt felfrissíteni tudásunkat, meg-erősödve református hitünkben.

A református vallásról

Mikor Mátyás király törpe utódainak bűnei miatt a hatalmas magyar birodalom 1526. augusztus 29-én a mohácsi csatásíkon sírjába hanyatlott, akkor a nagykegyelmű Úr Isten egy drága kincset ajándékozott az összetört magyarságnak: a magyar református vallást, hogy legyen, ami a gyászba borult lelkeket vigasztalja, a porba hullott népet felemelje, a bűnei miatt veszni indult nemzetet megtartsa, s a szétszórt magyarság gyermekeit egy lelki szent közösségbe ölelje össze.

Ennek a lelki közösségnek alapjait Méliusz Juhász Péter, Dávid Ferenc, Kopácsi István, Czeglédy György 1559. augusztus hó 18-án Nagyváradon kezdték lerakni azokkal a derék reformátori férfiakkal együtt, akik Nagyváradon a török hódoltságból, a királyi Magyarországról s az erdélyi részokről gyülekeztek össze. És ez a lelki szent közösség, amit a reformáció korában „magyar vallás” néven emlegettek, négyszáz év óta végzi a maga Istentől nyert lélekmentő munkáját.

Az alábbiakban a magyar református vallásról lesz szó.

Szentírás

Mi, reformátusok, hit és erkölcs tekintetében egyedüli forrásnak a szentírást ismerjük el mindenféle hozzáadás, vagy belőle való elvétel nél-

kül. Ez a 66 könyvből álló biblia a mi bevehetetlen erősségünk. Őseink, apáink bibliásak voltak. Lelkük nyugalmát, idvességüket, örök életüket az Isten ígében látták biztosítva. Mi is azzal mutatjuk meg első sorban református voltunkat, hogy a bibliát otthonunkban szorgalmasan olvassuk és az Isten beszédének hirdetését az Úr hajlékában figyelmesen hallgatjuk.

Sákramentomok

Idvezítő Jézusunk ismervén a mi gyarló voltunkat, hogy látás által is erősítse hitünket, két sákramentomot szerzett olyan célból, hogy mindenkinek szeme előtt, külsőleg, múltó jegyek által kiábrázoltassék az, amit Isten kegyelme belsőleg, láthatatlanul cselekszik velünk. Ez a két sákramentom a keresztség és az úrvacsora; ennél a kettőnél többet Krisztus Urunk nem rendelt, így mi sem ismerünk el többet.

Keresztség

A keresztségben a külső jegy a tiszta víz, amelyet a keresztelendő fejére öntenek. Ez azt ábrázolja, hogy miképpen a víz lemossa a testnek a szennyét, azonképpen a mi Urunk Jézus Krisztus vére eltörli a lélek tisztátalanságát és a bűnt. A keresztségben mindenki akkor részesül, amikor a keresztyének társaságába, a keresztyén egyházba belép. Mivel pedig Urunk Jézus a kisdedekre azt mondotta, hogy ilyeneké a mennyeknek országa, ennél fogva az apostolok korától fogva mindig megkeresztelték a keresztyén szülők gyermekeit, hogy ne legyenek olyanok, mint a hitetlenek fiai. Így járunk el mi is és amiképpen helytelenítjük, hogy a keresztségnél a tiszta vízen kívül még bármi más is használjanak, éppúgy nem tartjuk az evangéliumon alapulónak azok gondolkozását, akik a kis gyermek megkeresztelését tiltják, vagy a már megkeresztelteket felnőtt korukban újrakeresztelik. – Ha aztán a megkeresztelt gyermek Isten segédelmével annyira nő, értelme annyira kifejlődik, hogy hitéről a gyülekezet előtt maga is vallást tehet, akkor, mint a gyülekezetnek felnőtt tagját, odabocsátjuk a másik sákramentumhoz, az úrvacsorához. Ez a jelentős esemény a konfirmáció alkalmával történik.

Úrvacsora

Az úrvacsorában a külső jegyek: a kenyér és a bor, amelyek azt jelentik és ábrázolják, hogy amint a kenyér előttünk megtöretik, a bor kiöntetik és ezáltal táplálja testünket, akképpen töretett meg érettünk a kereszten Jézus teste és ontatott ki vére, hogy táplálja lelkünket az örök életre. Az a vélekedés, mintha a kenyér és a bor átváltoznék a Krisztus testévé és vérévé, teljesen téves, mert az első úrvacsora osztáskor az Úr Jézus a maga személyében testileg jelen volt, nem tarthatta tehát kezében a kenyér helyett a maga testét, sem a pohárban a maga vérét; áldozócsüdtörtökön, a szentírás tanítása szerint, Krisztus a feltámadott testében felment a mennybe és onnan testileg, ugyancsak a szentírás tanúsága szerint, akképpen jó el, amiképpen felment, tehát nem a kenyér és bor színe alatt. Az úrvacsoránál ennél fogva a Krisztus teste semmiképpen sincsen jelen, mert mint minden test, úgy Krisztus teste is, helyhez van kötve és a mennyben van. De nem is akart Jézus testileg jelen lenni. Amikor ugyanis megtörvén a kenyeret, így szólt: „Ez az én testem”, azzal nem azt mondta, hogy a kenyér az Ő testévé változik át, hanem azt értette, hogy: ez a kenyér jelenti az én testemet; amint például a térképnél azt mondjuk, hogy ez a nagy karika város, a kis karika falu, a fekete vonal folyó, pedig a karika itt is csak jelenti a falut, a várost és a fekete vonal is csak kiábrázolja a folyót, de nem folyó. Az úrvacsoránál is a kenyér megtörése a Jézus testének megtörését, a bor kitöltése a Jézus vérének kiontását ábrázolja és példázza. Az úri szent vacsorában Jézus nem testünket, hanem a lelkünket táplálja halálának érdemével, ha tudniillik igaz hittel járulunk az Úr asztalához, mert aki méltatlanul, azaz hit nélkül, bűnbánat nélkül veszi magához a szent jegyeket, az kárhozatot eszik és iszik magának.

Egyház

Az ige hirdetése és a sákramentumok kiszolgáltatása az egyház kebelén belül történik. Az egyház a keresztyén hívek összessége, amely az egész világra kiterjedőleg magába foglalja mindazokat; akik Krisztust megváltójuknak ismerik el. Az egyház feje, vezére as Úr Jézus Krisztus,

aki földi egyházának vezetését az apostolokra és ezeknek a gyülekezet által választott utódaira, a lelkipásztorokra hagyta, úgy azonban, hogy közöttük elsőbbség csak a szolgálatban lehet, rendelkezésben, parancsolásban azonban nem. Nincsen szükség arra, hogy az egyháznak az egy, láthatatlan, de mindenütt munkálkodó fején: Jézuson kívül látható feje is legyen, aki uralkodó hatalommal bírjon a lelkek felett: Az egyháznál megkülönböztetünk látható és láthatatlan egyházat – a látható egyháznak tagja mindenki, aki megkeresztelkedett, a láthatatlannak azonban csak azok, akik idvességben részesülnek.

Elválasztás

Az idvesség ugyanis nem jut mindenkinek osztályrészül, hanem csakis azoknak, akiket Isten erre a Jézus Krisztus érdeméért kegyelemből kiválasztott. Az egész emberi nemzetség Ádám bűnesete következtében természeténél fogva megromlott elannyira, hogy maga-magától a jót cselekedni képtelen, de annál inkább hajlandó a rosszra, amit cselekszik is lépten-nyomon. Emiatt az általános bűnösség miatt minden ember méltó arra, hogy elkárhozzék; ám Isten, a maga kifürkészhetetlen akarata szerint – amely maga a tökéletes szentség, jóság, igazság és kegyelem – úgy határozott; hogy Jézus érdeméért, némelyeket kiválaszt, idvességben részesít (elválasztás, predestináció), míg a többieket igazságosságánál fogva oda engedi a kárhozatra.

Református vallásunknak a biblián alapuló eme tanítása, amely szerint tehát kinek-kinek üdve végső fokon a mennyei Atya kezében van, – nagy lelki megnyugvással tölti el lelkünket, mert ugyan ki töprenghetne és kétségeskedhetné csak egyetlen pillanatra is afelett, hogy amit az Isten rendelt, jól van-e? Ha Jób a megpróbáltatások, Dávid és Salamon a gyönyörök, Pál a szorongattatások, reformátoraink a lelki harcok, az Úrban hívő kegyes lelkek a háborúságok között el nem estek, reményükben meg nem szégyenültek, sőt új meg új reménnyel tekintettek és néznek az ég felé kegyelemért, bizonyosak lévén, hogy Krisztusban és Krisztusért az idvességet elnyerik: ugyan miért kételkedjék és csüggedezzen a református hívő keresztyén, aki szintén érzi lelkében az Isten Lelkének vigasztaló erejét?

Nem, mi nem tétovázunk, nem esünk kétségbe, nem epeszti bú-bánat a lelünk, nem tévedünk el az élet sötét rengetegében, mert „az Úr a mi világosságunk és idvességünk: hát kitől félnénk? Ő életünknek ereje, jól tudjuk: ki volna hát, akitől rettegnénk?” Ha azért olykor-olykor csak homályt, bűnt, kárhóztatást, halált, örvényt látunk magunk körül, ha azt tapasztaljuk, hogy a sátán lengeti fennen győzelmi zászlaját, míg az erény a mélységbe zúdítva jajgat és zokog: ekkor is valljuk az Isten elválasztását, mert tudjuk, hogy mindez az isteni Léleknek előttünk kifürkészhetetlen nevelő vezetése szerint történik így és jó reménységgel nézünk elébe annak, amit Isten eleve elvégzett, mert Istennek ez a végzése az ő dicsőségét szolgálja s nekünk, e földön átsiető árnyékoknak örvendoznünk kell, ha Istennek dicsőségét bármiképpen is szolgáljuk.

Hit

Az isteni elválasztásnak az egyes emberekre alkalmazott része mindenki előtt titok, mindamelllett a bennünk élő, Krisztus érdemében bízó hit előzáloga idvességünknek, mert a hit az elfogadó eszköze az Isten irántunk való kegyelmének, a hit az idvezülésünk alapfeltétele. „Az igaz hit pedig nemcsak olyan ismeret, melynél fogva igaznak tartjuk mindazt, amit Isten az Ő igéjében nekünk kijelentett, hanem szívbeli bizodalom is, melyet a Szentlélek az evangélium által munkál bennem, hogy nemcsak másoknak, hanem nekem is bűnbocsánatot, örök igazságot és boldogságot ajándékozzon Isten ingyen kegyelméből, egyedül a Jézus érdeméért.”

Újjászületés

Pál apostol a hit nélkül való tétován bolyongó életünket ó-embernek nevezi, míg a Krisztust megtalált, Benne hívő boldog állapotunkat új-embernek hívja; azt a lelki átalakulást pedig, amikor a bűnös életet megutáljuk és minden erőnket megfeszítve Istennek akarunk élni, az Úr Jézus újjászületésnek nevezi. Ez az újjászületés nem megy a mi magunk erejéből, mi magunk erre képtelenek volnánk; Isten az, aki a hit erejével bennünket Szentlelke által újonnan szül az örökéletre.

Jó cselekedet

Az újjászületett, azaz lelkiileg átalakult református keresztyén olyan, mint a gyümölcsfa, a mely jó gyümölcsöket, igaz hitből fakadó jócselekedeteket terem. Akinek a hite nem nyilvánul meg jócselekedetekben, annak nincsen élő hite; amint erre Jakab apostol int: „Mutasd meg nékem a te hitedet a te cselekedeteidből és én meg fogom néked mutatni az én cselekedeteimből az én hitemet.” (Jakab levele 2,18).

Kötelesség

Mi, reformátusok, sohasem ingadozunk atekinteiben, hogy hitünknek megfelelőleg, Isten törvénye szerint egyenesen, bátran és félelem nélkül cselekedjünk. Mi, reformátusok, szívünk igaz indításából, de egyszersmind Isten ingyen való kegyelmében bízva, nem azért cselekszünk jót, hogy Isten előtt érdemeket szerezzünk, mert minden jócselekedetünk összege csekély számos vétkünk mellett; hanem Isten segédelmével azért cselekszünk jót, mert nekünk így cselekedni és így élni kötelességünk. Ami református jellemünk éppen abban különbözik minden más keresztyén jellemtől, hogy mi érdemekre nem számítunk, dicséretet nem kérünk, nem várunk, annál kevésbé dicsekszünk, vagy büszkélkedünk, sőt teljes önismerettel tudjuk és alázattal valljuk, hogy ha minden tőlünk telhetőt megteszünk is, csak azt cselekedtük, amit Isten végtelen jóságáért hálás szívvel kötelesek voltunk megtenni.

Erények

Mi reformátusok, azt valljuk, hogy minden jónak a cselekvése Kötelességünk, de a kötelesség teljesítése nem szolgai félelemből eredő kényszer-munka, sem nem kialkudott zsoldért teljesített béres robot; hanem az Isten iránt való szeretetből fakadó önkéntes kész szolgálat. Cselekedeteinknek éppen az adja meg a belső értéket, hogy az Isten törvénye által kívánt jót cselekedjünk. Amikor így minden lelki erőnkkel Isten kegyelméből a jóra igyekezzünk, az erények díszes koszorújával ékeskedünk. Mert amint egy

szép virágos kertben nemcsak egyféle növény van, hanem sokféle plánta díszlik és illatozik, akképpen az emberi szívben és lélekben, mint jótermő talajban, nagyon sokféle szép és nemes erény pompázik, ha a jó úton járunk és az Úr akarata szerint munkálkodunk.

Lelkiismeret

Hogy az erények ápolásában el ne restüljünk, Isten kibeszélhetetlen jósága érezteti bensőnkben az Ő szavát mindig, ha cselekednünk kell. Ezt a belső hangot lelkiismeretnek hívjuk. A lelkiismeret nagy hatalom, amely csak Isten törvényeit ismeri el szabályozó elvül, semmi mást nem: éppen ezért nagyon sokszor hallatja szavát a cselekedeteink előtt; a tett elkövetése után pedig mindig megítéli, amit cselekedtünk, hogy jó-é az, vagy rossz. A lelkiismeret belső bíró, amely erkölcsi tekintetben felelősségre von, s nekünk ez alól a felelősségrevonás alól nem szabad és nem lehet kibújni. Ma jót tettünk, a lelkiismeret megnyugtat és újabb jóra ösztönöz; ha rosszat tettünk: háborog, gyötör, sőt marcangol, mígnem Isten elé borulunk bűnbánó könnyeinkkel, töredelmes szívvel és Tőle könyörgünk bocsánatot a Jézus Krisztus érdemeiért. A lelkiismeret szavára hallgatni: idvességre vezető dolog; azt elnémítani akarni: istentelenség; az ellen cselekedni: Szentlélek ellen való bűn. Féltő gonddal őrizzük hát, ha erősen él bennünk a tiszta lelkiismeret, mert az Isten szava és Istennel való kapcsolatunkat erősíti.

Imádkozás

Istenhez vezet az imádkozás is. Az imádkozás a gyarló embernek őszinte beszéde az ő Mennyei Atyjával. A gyermek tud beszélni földi apjával és egész életére nagy áldással jár, amit a földi apával való beszélgetésből tanul. Mennyivel áldásosabb a Mennyei Atyával való lelki társalkodás.

Teljes és feltétlen bizodalommal kell imádkoznunk, tudván azt, hogy a mennyei Atya mind testi, mind lelki szükségünket beteljesíti, sőt mindazt a rosszat, amit e siralomvölgyben reánk bocsát, javunkra fogja fordítani, mert ezt megcselekedheti, mint mindenható Isten és meg is akarja cselekedni,

mint hűséges Atya. Minél többször és minél odaadóbban imádkozunk, annál több lelki erőt nyerünk Istentől.

Egyedüli közbenjáró

Imádkozni csak Istenhez lehet és szabad s az egyedüli közbenjáró, akit segítségül hívhatunk, hogy könyörgéseinket Isten elé vigye: Jézus Krisztus. Akik elhalt lelkekhez, régen porladó kegyesekhez, általában teremtményekhez fohászkodnak, azok kételkednek Isten mindenhatóságában és mindentudóságában, egyszersmind kisebbitik, sőt megtagadják az Isten által adott egyetlen közbenjáró, Jézus Krisztus tekintélyét.

Házi istentisztelet

Régi tisztes szokás volt őseinknél és lélekemelő, hiterősítő alkalom, külföldi református atyánkfiaiánál manapság is a házi Istentisztelet, ahol a családfő vezetésével a család tagjai, a nagyobb háztartásoknál a szolgálkkal együtt reggel és este összejöttek, énekeltek, a családfő imádkozott, bibliát olvasott és ismét énekeltek. Bizony, szép lenne ezt a házi istentiszteletet újra életre kelteni. Olyan forrásból merítenénk ilyenkor, amely erőt, üdülést nyújt a napi fátadalmak elhordozására.

Nyilvános istentisztelet

Az egyház, illetőleg gyülekezet tagjai a maguk áhítatának együttesen a nyilvános istentiszteleten adnak kifejezést. A nyilvános istentisztelet helye az Úrnak háza, amely lehet templom, imaház, vagy általában bármely tisztes hely, ahol Isten dicsőségére és tiszteletére összejövünk. Az istentisztelet helye legyen egyszerű, de tiszta, ami díszítés van benne, mind olyan legyen, ami a figyelmet nem vonja el Istentől.

Képek

Ne legyen hát benne semmiféle kép, vagy szobor, legkevésbé legyenek olyan képek, amelyek bibliai alakokat ábrázolnak. Mivel sem Jézusról,

sem az apostolokról, sem senkiről, akinek neve a bibliában előfordul, egyetlenegy hiteles kép nem maradt fenn: mindazok a képek, amelyek bibliai alakokat ábrázolnak, egytől egyig valótlan, költött képek. Éppen azért reformátoraink ellene voltak a bibliai képeknek, mint a valóságnak meg nem felelő ábrázolásoknak. Isten lélek és akik Őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban, tehát nem képekben és szobrokban, emberi kéz csinálmányaiban imádják.

Vasárnap

Templomainkban hétköznapi napokon is tartunk istentiszteletet, hogy naponként hálát adjunk Istennek minden velünk közölt testi és lelki áldásaiért. De megkülönböztetett napnak ismerjük el a vasárnapot. Nemcsak azért, mert a hetedik napot az Úr nyugalom napjául rendelte. Ha a hetedik napot csak nyugalomnapként ünnepelnénk, akkor megünnepelhetnénk mi is a szombatot, de a hetedik nap nemcsak a nyugalom, hanem szabadulás napja is (SMózes 5,15). Az ószövetség népét Isten Egyiptomból szabadította ki. Minket az egyiptomi szolgaságnál iszonyatosabb szolgaságból, a bűn szolgaságából szabadított ki az Úr, Jézus Krisztus által.

Jézus a bűn és a halál felett akkor aratott diadalt, amikor feltámadt. A szombatnál tehát nagyobb nap lett a vasárnap, Jézus feltámadásának a napja. Mi, reformátusok, a szombat helyett a vasárnapot ünnepeljük. Nem azért, hogy megkülönböztessük magunkat a zsidóktól, hanem azért, mert ez a nap az Úr napja, Jézus dicsőséges feltámadásának és a mi idvességünknek, szabadulásunknak áldott napja.

Már az első keresztyének ezt a napot szentelték Istennek. A hét első napján gyülekeztek össze, hogy prédikációt hallgassanak, úrvacsorát osszanak (Csel 20,7), alamizsnálkodjanak (2Kor 16,2). Ezt nevezték Úrnapjának (Jelenések 1,10). Az újszövetségi szent iratokkal és az apostolokkal megegyezően nem a szombat, hanem a vasárnap a keresztyénség ünnepnapja.

Vasárnap templomba menni és az egész napot Istennek szentelni szent kötelességünk.

Vasárnap kerülni kell minden olyan mulatozást, amely minket Istentől és a lelkünk üdvösségétől eltérít; hiábavaló időtöltéssel, testet-lelket

emésztő vigalmakkal, dőzsölésekkel nem szabad megrontani azt a napot, amelyet Isten a maga tiszteletére tartott fenn. Kötelességünk azonban nemcsak az, hogy vasárnapon magunk ünnepeljünk, hanem az is, hogy másokat is ilyen cselekvésre serkentsünk.

Ünnepek

A vasárnapokon kívül megüljük a karácsony napját megelőző négy vasárnapot, mint adventet, előkészületet az Úr Jézus születése ünnepéhez, a karácsonyt Jézus születésének, a virágvasárnapon Jézus Jeruzsálembe vonulásának, nagypénteket Jézus halálának, húsvétot Jézus feltámadásának, áldozócsütörtököt Jézus mennybemenetelének és pünkösdöt a Szentlélek kitöltetésének emlékére. Több ünnepnapunk nekünk, reformátusoknak nincs, mert mi csakis olyan ünnepet ülünk, amely Jézussal és idvességünk történelmével van kapcsolatban. Október 31-e, amikor a reformáció megindulásáról emlékezünk meg, emléknap, amelyen hálát adunk Istennek a reformáció áldásaiért, de nem ünnepelünk. A reformáció által nyert áldásokról különben is legtöbb helyen az október 31-éhez legközelebb eső vasárnapon emlékezünk meg.

Református böjt

A középkori egyházban a harmadik századtól kezdve a húsvétot megelőzőleg negyven napos testi böjtöt rendeltek el, ez idő alatt mindenféle hús és zsíros étel evésétől, hangos mulatozásoktól, sőt a házasságkötéstől is tartózkodni kellett. Később a böjtöt megelőző időt, amely január 6-tól a böjt kezdetéig tartott, farsangnak nevezték, s ezeken a napokon, különböző címeken fékevesztett, akárhányszor erkölcstelen mulatozásokat vittek végbe. Református eleink a farsangi időt, minden vétkes cselekedetével egyetemben elítélték, kárhoztatták, a böjtöt ellenben nem mint testi sa nyargatást, hanem mint a lélek megvizsgálásának és magunkba szállásának idejét sem helytelenítették.

A református böjt nem a napoknak és ételeknek válogatásából áll, mert a Szentírással azt vallja, hogy „Istennek minden teremtetett állata jó és

egy sem megvetendő, ha hálaadással élnek azzal (1Tim 4,4). A református egyház ősi hitvallása, a Második Helvét Hitvallás (XXIV. 4) kárhóztat minden dobzódást, részegeskedést, mindennemű fajtalanságot és mértéktelenséget: annál nyomatékosabban ajánlja nekünk a keresztyén böjtöt, amely nem egyéb, mint a kegyesek önmegtartóztatása, mértékletessége, sőt testünknek fegyelmezése. Ezekben a nehéz időkben a református ember is böjtöl, azaz mértékletesen él, hogy a maga keveséből tudjon adni a szegényeknek, az éhezőknek, tudjon juttatni az egyháza szükségeire, intézményeinek fenntartására, Isten országának építésére. A református ember hallgat Isten ígérére: „Nem az-é a böjt, hogy az éhezőknek megszeged kenyeredet és a szegény bujdosókat házadba bevigyed, ha meztelent látsz, felruházod!! (Ézs 58. rész) aki így böjtöl, az meghallja Isten ígését: „Ha odaadod utolsó falatodat az éhezőknek, feltámad a sötétségben világosságod. És megépítik fiaid a régi romokat az emberöltők alapzatait felrakod, és nevezetel romlás építőjének, ösvények megújítójának” (Ézsaiás 58,6-12).

Úrvacsorában részvétel

Az istentiszteletekhez tartozik a sákramentumok kiszolgáltatása, tehát az úri szent vacsorával való élés is. Református, egyházunkban általánosságban hatszor van úrvacsora osztás; úgymint karácsonykor, húsvétkor, pünkösdkor, böjt első vasárnapján, új kenyérért és új borért való hálaadáskor. Ezeken kívül a helyi szukás és szükséglet szerint többször is megteríthető az Úrnak szent asztala (pl. advent első vasárnapján) ahova minél többször, de mindig bűnbánó lélekkel, igazi szívtüredelemmel járulni Istennek tetsző és idvességes dolog.

Adakozás

Nem teljes a nyilvános istentisztelet, ha a résztvevők nem adakoznak az Isten dicsőségére és segélyre szoruló embertársaik gyámolítására. Azzal mutatjuk meg Isten iránt való hálaadásunkat és élő hitünket, ha minél jobb szívvel adakozunk. „Kiki, amint eltökélte az ő szívében, úgy adjon, nem szomorúsághól, vagy kényszerűségből, mert a jókedvű adakozót

szereti az Isten” – mondja a szentírás. Református anyaszentegyházunkat úgy erősíthetjük meg, Isten országát úgy munkálhatjuk igazán még e földön, ha jó szívvel és készséggel adunk Isten dicsőségére abból, amit Isten nekünk adott.

Eskütétel

Az istentisztelet egyik nemének tekinthetjük az eskütételt is, amikor állításunkat Isten szent nevére hivatkozással erősítjük meg, ha tehát egyházi, vagy polgári hatóság hív fel eskütételre, ezt tenni Isten dicsőségére és embertársaink javára kötelességünk.

Hitvallásos könyvek

Mindazoknak, amik itt a református hitről és jelleméről el vannak mondva, alapja a biblia és a biblia tanítása nyomán készült Második Helvét Hitvallás és a Heidelbergi Káté, amely két könyv a magyar református egyháznak szimbolikus, azaz hitvallásos könyvei. Ami ebbe a két könyvbe össze van foglalva, eszerint hittek és cselekedtek őseink, mert ebben a két könyvben a szentírás igazi tanítását látták.

Hitben való állhatatosság

Nekünk, utódoknak, híveknek kell maradnunk a református hit eme forrásaihoz, mert ezekből az örök élet vize árad belénk. Minden ember, így a református férfi és nő egyaránt, sok kísértésnek van kitéve az életben; megpróbálnak bennünket eltántorítani őseink biblián alapuló hitéről. Legyünk éberek. Ne csak az jusson eszünkbe, hogy őseink mennyit szenvedtek azért, hogy evangéliumi hitünk tisztán és sértetlenül maradjon reánk, hanem főképpen emlékezzünk arra, hogy ha a jó Isten megadta nekünk azt a nagy jótéteményt, hogy a református keresztyén vallásnak lehetünk vallói, akkor ezt a jótéteményt becsüljük meg azzal, hogy ne cseréljük ezt át téveteget tanításokkal, evangéliumon nem alapuló szertartásokkal és azt ne mondja ránk az Úr, amit mondott Jeremiás próféta által (2,1-3) „Kettős gonosztságot követett el az én népem: elhagytak engem, az élő

víznek forrását, hogy kutakat ássanak maguknak és repedezett kutakat ástak, amelyek nem tartják a vizet.” Református hitünket és jellemünket csak az a lelki ital erősíti, amely a lelki kősziklából fakad: ez a kőszikla pedig Krisztus, de ez az örök életnek itala aztán annyira megerősíti, hogy amit Isten törvényével egyezőnek és dicsőségét munkálónak látunk, azt, miként őseink, megcselekedjük rendületlen bátorsággal, halálig hű kitartással, ha szinte minden földi hatalmasság ellene volna is. „Az Isten a mi reménységünk, azért a mi szívünk nem félne, ha az egész föld megrendülne”, mert „Akik bíznak az Úr Istenben, azok nem vesznek el, mint a Sion hegye, megállnak, nem ingadoznak.” „Légy hív mindhalálig és néked adom az életnek koronáját.”

(1947-es Református Árvaházi Képes Naptár)

Magyar református egyház – de milyen nyelven?

Az utóbbi évtizedekben a Kárpát medencében élő kisebbségi magyarságnak a környező többségi népekkel való kapcsolata is hatalmas változásokon ment keresztül. Erőteljesen megnövekedett a többségekkel való érintkezés, keveredés felülete, a vegyes házasságok száma, megerősödött a nyelvromlás, a kisebbségi nyelv mellett vagy helyett az államnyelv használata iránti igény, a többségi iskolaválasztás, de a többségeknek a kisebbségi nyelvek használata iránti türelmetlensége is. Mindezekkel együtt igencsak felgyorsult a kisebbségi magyarság asszimilációja is.

Egyházaink, elsősorban a trianoni utódállamokban, komoly kihívások előtt állnak, hogy miként viszonyuljanak ezekhez a változásokhoz, elsősorban a belső egyházi-liturgiai nyelvhasználat területén. Az elmúlt harminc esztendő alatt a kisebbségi magyar egyházi és nyelvész körökben is vissza-visszatérő téma lett a második, a többségi nyelv gyülekezeti életen belüli megjelenésének, erőteljes térfoglalásának kérdése, és az ehhez való viszony kezelése is. A témában kisebb méretű elemzésekre, tanácskozássokra volt már eddig is néhányszor alkalom, de a téma alapos körüljárása, a nagy és éles, szakszerű kérdésfelvetés és az útmutató irányok kijelölése mindmáig elmaradt.

Ősi egyházi rend: „minden magyarul!”

Belső-Erdélyben és a Partiumban, de a Kárpát-medence nagy részében is, a kisebbségi protestáns történelmi egyházak, köztük kiemelten a reformátusok, megnevezésükben – az önmeghatározásukban és a hagyományuk szerint is – *magyar egyházak*. Magyar reformátusként, magyar unitáriusként és a német-szász mellett magyar evangélikus-lutheránusként határozzák meg magukat. A katolikus egyház helyzete, nyelvi önmeghatározása ennél bonyolultabb, mert bár a magyar megnevezést nem használhatja,

de a történelmi Erdély legnagyobb területén belső nyelve, főként pedig a hívei nyelve egyértelműen a magyar.

Ebből eredően a „magyar történelmi egyházaknál” Erdélyben és Partiumban voltak és esetenként még vannak ehhez kapcsolódó alapvető *belső egyházi nyelvi szabályok* is, amelyeket be kellett és be is lehetett tartani. Erdélyben is évszázadokon át – vidékenként változóan ugyan, de – jól követhető *etnikai-vallási rend és ennek részeként nyelvi szabályozás* működött a magyar nyelvterületeken, de még a vegyes és a szórványmagyar területeken is. Ennek történelmi rendjéhez szorosan hozzá tartozott hosszú időn keresztül a *magyar nyelv kizárólagos belső használata*. Különösen így volt ez a magyar nyelvű liturgiában, az énekekben, imádságban, sőt, a prédikációkban is: minden szolgálatnak, szakrális tevékenységnek, szolgáltatásnak ehhez a nyelvhez kellett igazodnia, és a belső egyházi életben *semmilyen formában nem jelenhetett meg a magyaron kívül más nyelv*. Ez annyira így volt, hogy esetenként, a magyarul nem tudó vagy „etnikailag kívülről” érkező személynek is integrálódnia kellett a magyar nyelvi környezetbe, liturgiához és rendhez. A magyarhoz férjhez menő román lány, a magyar családba benősülő férfi esetében, évszázadokig fel sem vetődött, hogy ő a templomban ne magyarul mondja el a házassági eskü szövegét. Az esküvőig szigorúan meg kellett tanulnia magyarul azt – még akkor is, ha egyetlen szavát sem értette –, és így kellett elmondania. (Nem ritkán, a félre botlások miatt a násznép nagy derűtségére: „hozzá hű leszek, véle legelészem”).

Hasonló volt a konfirmációk, első áldozók nyelvi szabályozása is. A magyarul már nem beszélő, az úgynevezett „*nustyu fiatalok*” is bent a templomban magyarul voltak kötelesek elmondani a választ a rájuk eső konfirmációi, hitelvi kérdésekre – a kiejtési bakik miatt, az esküvőkhöz hasonlóan – esetenként talán még nagyobb gyülekezeti, hallgatói derűtség kíséretében. Teljes és kizárólagos magyar nyelvi egyeduralom uralkodott tehát egyházainkban, a magyar templomokban. Ez a helyzet később, a nyelvi folyamatokban, a nyelvváltásban érintett közösségek nagy részében igencsak átalakult, de azért még ma is vannak kivételes helyek, ahol a „csak magyar nyelven” szabályhoz a közösség, a belső gyülekezeti rend, sőt még az érintett vegyes család is, ma is szigorúan ragaszkodik.

Megnőtt a többségi nyelv iránti elvárás, és a türelmetlenség

Ez a régi rend és ősi szabályozás az utóbbi évtizedekre igencsak megváltozott. A többségi vallás, értékrendjével, szertartásaival, misztériumával, nyelvével *begyűrűzött a magyar hívek és egyházak életébe* és átalakító hatással van rájuk. Hihetetlen, hogy az utóbbi harminc év alatt milyen nagymértékű lett a „többségi nyelvű megnyilvánulás” iránti elvárás és gyakorlat. A többség és a kisebbség részéről egyaránt. Már nagyon sok magyar jellegű erdélyi, partiumi gyülekezetben is a lelkésznek illik vagy illene megszólalni a többség nyelvén. Ennek egyik magyarázata az is, hogy a többség részéről igen megnőtt a kisebbségi, *a nem értett nyelv iránti türelmetlenség*. Felerősödött a többségi, a *hatalmi nyelveket* beszélők etnikai, nyelvi felsőbbrendűségi tudata is. A többségiiek egyszerűen nem tűrik, hogy bármi is úgy zajlódjon körülöttük, és hogy azt ők ne értsék. Mert az abszolút többségben élő népcsoport el sem tudja képzelni, hogy valami úgy történjen körülötte, hogy ennek ő ne lehessen teljes értékű részese, értője és résztvevője. *Mert ha nem érti, akkor ez sérti*. Még sok esetben azt sem érti meg, hogy vannak magyar egyházak, és vannak a nem a többségnek szóló kultikus nyelvi események és azok nyelve számára nem érthető, mert ezek magyar *kisebbségi nyelvi helyzetek*. Azt az udvariassági szabályt pedig nagyon gyakran nem érti, hogy ha ez az esemény, nem az ő nyelvén zajlik, a többségi kultúra birtokosának csak annyit kell tennie, hogy illedelmesen végig kellene hallgatnia azt a kis időt.

A kisebbségi lelkészekről tehát ma már sok helyen elvárják, hogy saját egyházi szertartásaikkor a többségi nyelven is megszólaljanak. Ennek két fontosabb változata van. Megjelent a közösségi, települési eseményeken, a közös nyelvi, szolgálati térben *a többségi nyelven való alkalmi, ünnepi megszólalás elvárása*. Ezeken az eseményeken a magyar lelkészek maguk is egyfajta ünnepi szónokok, *demonstratív, vagy inkább „dekoratív” elemek*. Persze, nem biztos, hogy ezeken mindig és minden esetben fontos a jelenlétünk. Ezek nagyon gyakran a településen a közös örömben a közös ünneplést jelentik, de arra is volt számtalan példa, hogy a román pap és

a szervezők hangsúlyozottan magyar nyelvű szolgálatra, megszólalásra kérték a magyar papot, hogy ott ő is szóljon a saját híveihez.

Másrészt viszont lelkészeinek Erdély egyre nagyobb területeink, főként a városokban, a saját szertartásaikon „illik is többség nyelvén is kiszolgálnia” a magyarul nem tudó, másnyelvű többséget. Hozzájuk is érthető nyelvükön szólni, de főként az alkalmi szolgálatokban: vegyes esketésekkor, magyarul nem tudók vagy rosszul beszélők konfirmációikor, ritkábban keresztelőkor, de leginkább a temetéseken. Mert a vegyes résztvevőjű gyülekezeti eseményeken, főként esketéseken, a vegyes anyanyelvű fiatalok, családok ma már nem vállalják ezt a – bármilyen szintű, magyar nyelven zajló – eskütételt, és az ott előforduló esetleges *megszégyenülést*. (De azt kevesen tudják, hogy a vallási helyzet még a nyelvi tényezőknél is súlyosabb, mert elvben, az ortodox kanonikus rend szerint a pap csak akkor eskethet meg vegyes párt, ha a nem ortodox fél azonnal át is tér ortodoxnak.)

Mit tehet a lelkész, az egyház?

A magyar történelmi egyházaink lelkészei az elmúlt félévszázadok alatt tehetetlenül, de főként szabályozás és tanácsadás nélkül állnak a külső nyelvi-vallási hatások és a nyelvhasználattal kapcsolatos jelenségekkel szemben.

Nagyon gyakorivá vált, hogy vegyes vidékeken híveink többségi lelkészt is hívnak magyar egyházi eseményeikre, főként temetésekre. De az erősen hátrányos, az ún. mélyszórvány helyeken sajnos az is előfordul, hogy a többségi lelkész félreérti feladatát: *esetenként teljes öltözetével és rítusával* van jelen a magyarok temetésén is. Ott pedig majdnem mindenre felhatalmazva érzi magát, és teljesen „leuralja”, sőt, *kisajátítja a teljes a református szolgálatot*, de még a magyar liturgiát is. Ezt a kellemetlen félreértést magyar lelkészeink közül többen, sok helyen Erdélyben, ahol igény van a többségi nyelvű szolgálatra is, úgy oldják meg, hogy kérésre, alkalmi szolgálatokon, elsősorban a temetéseken, ők maguk beszélnek röviden románul is. Ezzel mintegy *„kiváltják” a többségi lelkészt*: ők ma-

guk végeznek egy rövid román nyelvű szolgálatot is, és fogalmazzák meg többségi nyelven is a magyarul elhangzó ígehirdetés üzenetét. Ennek hátterében sok esetben az is állt, hogy súlyos temetési helyzetekben az igemagyarázó, lélek megerősítő, vigasztaló beszédünk után az ortodox lelkész, gyakran a lelkekben és érzelmekben vájkáló módon, a siratózás, a búcsúztatás olcsó hatásvadászati eszközelivel tépett fel minden sebet. De sajnos a közösségi asszimilációnak egy bizonyos fokán túl, vidékenként változóan, a magyar temetésen sok esetben már hiába szolgál románul is a magyar lelkész, mert nem hiányozhat az ortodox lelkész személye, szertartása és misztériuma.

Többségi nyelvű szokások, gyakorlatok

Gyülekezeteinkben és a lelkészi közösségekben a környezeti, a többségi nyelvek gyülekezeti használatának többféle változata, fokozata van gyakorlatban. Ezek mentén az erdélyi viszonyokat figyelembe véve, a lelkész közösségében több nagy hibát is elkövethet a többségi nyelvvel kapcsolatosan.

Vannak szórványokban szolgáló lelkészek, akik a *teljesen elutasító más-nyelvi magatartást tanúsítanak*, vagyis nem akarnak megszólalni magyarul kívüli nyelven. Ez nyilván indokolt esetben és területen elfogadható, de semmiképpen nem, hátrányos, abszolút kisebbségi környezetben. Mert vannak régiók, települések, helyzetek, amelyekben nemcsak hogy nem illik, de nem is szabad *minimális* üzenet nélkül hagyni az eseményen jelen levő többségi közösséget, mert az esetenként azonos az asszimilálódott családdal vagy környezetével, rokonságával, baráti körével. Sőt, az abszolút szórványokban az is előfordul – ilyen Hunyad, Krassó-Szörény megye mellett a teljes Regát, Bukarest, Bánság, a történelmi Máramaros jónéhány települése –, hogy a szertartáson gyakran már csak a pap és a „halott tud” magyarul. Ezeken, sajnos, az első nyelven való megszólalás már csak szimbolikus.

Jelenleg igen nagy hibának tartjuk azt is, ha a lelkész a teljes igehirdetést megismétli román nyelven. Ez esetben a lelkész félreértette és túl is értelmezte feladatát és küldetését.

Az is hiba, ha a szolgálatot végző személy nem veszi figyelembe a kisebbségi közösség belső nyelvi hagyományait, nyelvi szabályozottságait. Néhány kivételes esettől eltekintve, pl. egyáltalán nem tartom jó dolognak a *hangsúlyosan magyar* többségű településeken románul is szolgálni. Amikor a lelkész a domináns magyar többségű településeken kéretlenül is megszólal többségi nyelven, és egy *virtuális, egy nem létező* többségnek kíván beszélni. (Én voltam olyan temetésen, ahol a lelkész ezt tette, sőt, a család kérése nélkül tette. Botrány lett belőle. „Ki kérte fel erre a tiszteletes urat?”) Ennek hihetetlen romboló hatása is lehet a saját közösségének önértékelésére és önbecsülésére.

Az is nagy gondot jelent, hogy ismereteim szerint ezidáig egyetlen magyar egyházban sem született bárminemű nyelvi- nyelvhasználati szabályozás, de még ajánlás sem. Ez egyrészt mulasztás, mert láttuk, ezen a szolgálati területen is lehet nagy hibákat elkövetni. Másrészt ezen nem lehet csodálkozni sem, mert régióként nagyon változó a helyzet a nyelvi viszonyok tekintetében. Jelenleg tehát teljesen a helyi közösségre és lelkészére, annak bölcsességére, a közösség jó belátására van bízva, hogy miként él a többségi nyelvhasználat elvárásával. Gyülekezeteink, lelkészeink általában jól kezelik az alkalmi megtisztelő és alkalmi többségi nyelvhasználatot, és ez a legáltalánosabb, ahol a többségi nyelv bölcs használatát gyakorolják. Nálunk tehát jelen pillanatban az *alkalmi, eseti jellegű többségi nyelvhasználat* van általános gyakorlatban, „ha a közösség, az érintett személy, a család kéri” jelleggel. A nyitott, az alkalmi szolgálatok esetében a cél a benne részt vevő, a jelen levő többség „kiszolgálása”, a *megtisztelő megszólalás* a többség nyelvén elhangzó evangéliumi üzenettel. De sajnos, tudunk a magyar nyelvről lemondó, önfeladó, a behódoló nyelvhasználatról is. A nyelvi kérdések rendjén pedig külön kellene megbeszélni a *katolikus és a neoprotestáns egyházak* sajátos, a protestánsoktól több helyen eltérő nyelvhasználati gyakorlatait. De itt erre, most a jelen keretek között nincs lehetőség.

A végső kérdés: átengedés a többségnek? Idegen nyelvű „magyar egyház”?

Sajnos azt is el kell mondanunk, hogy az alkalmi jellegű kétnyelvű szakrális eseménnyel a magyarul már egyáltalán nem értő reformátusok számára itt tulajdonképpen meg is szakad az érthető nyelvű szolgálatok sora, a kapcsolat és az aktív magyar egyháztagság lehetősége is. A nyelvváltó egyháztagság a továbbiakban a magyar nyelvű egyháztestekben lényegében magára marad és idegen lesz. A nyelvváltók számára az érthető nyelv hiánya miatt már elérhetetlen a maga magyar egyháza, annak hitgyakorlata, és lényegében ezzel „ki is” eskettük, „ki is” konfirmáltuk ősei anyanyelvének egyházából. A nagy kérdés tehát: hogyan tovább? Meddig lehet elmenni a második nyelven végzett szolgálatokban és a magyarul már nem értőknek a magyar egyházba való integrálásában? Marad tehát számukra is a továbbiakban a magyar közösségből való kifele sodródás, és a célirány: helyi, többségi nyelvű egyházak valamelyike. Ez lehet a történelmi ortodox vagy görög katolikus, de nem ritka esetben valamelyik neoprotestáns egyház. Az ezekbe való lassú vagy gyors „átigazolás” tehát a magyar nyelv ismeretének hiánya miatt már eleve kódolva van. A nyelvváltós, a „volt magyar” csoportok tehát vallási asszimiláción is keresztülmennek, hisz ők már a vegyes nagycsaládjukban együtt vannak a többséggel.

De a végső kérdések igen súlyosak. Lemondhatunk-e a nyelvet cserélt hittestvéreinkről? Milyen eredményeket, esetleg sikereket mondhat magáénak a többségi, az államalkotó nyelvi környezet nyelvén megszólaló kisebbségi egyház? *Meddig* mehetünk el a nyelvváltott híveink gondozásában? A mi dolgunk-e tovább kísérni őket pl. román anyanyelvű reformátusként az asszimiláció után egy más, egy idegen nyelvi környezetben is? És végül a legsúlyosabb kérdés: a mi dolgunk-e számukra többségi nyelvű egyháztesteket szervezni valamelyik magyar anyanyelvű, Kárpát-medencei „kisebbségi egyházban”? Jó volna látni ebben a nehéz kérdésben a teljes magyar nyelvterület és világmagyarság ilyen jellegű tapasztalatait, véleményét. Igen alaposan át és meg kell gondolni, elsősorban a felvidéki és

az emigrációs példák tanulságait. Azt mutatja a tapasztalat, hogy ahol – a köz- és közösségi élet bármelyik szintjén – megjelenik a magyar helyett valamelyik többségi államnyelv, akár az önkormányzati életben, vagy az oktatásban és egyházban, ott vészes sebességgel „gyorsul be” az oda való, *a többségi nemzethez való nemzeti-nyelvi átigazolás*, az asszimiláció a közösségi élet összes területén.

Következtetések, tennivalók, feladatok

Végül, milyen következtetések, tanulságok vonhatók le az eddig feltárt helyzetképből, és milyen cselekvési feladatok állnak előttünk a továbbiakban? Ha szabályozásokat nem is, de a pontos javaslatokat, vagy inkább *ajánlásokat* mindenképpen meg kell megfogalmazni. Rögzíteni kell a *nyelvi minimumokat*, de a nyelvi és nyelvhasználati tiltásokat is. Ilyen *javaslat-, ajánlás változatokat* fogalmazhat meg bármelyik magyar egyház illetékes fóruma, zsinata.

Erdélyben a templomi, szószéki igehirdetői szolgálatban, a protestáns történelmi egyházaknak általában – egészen kivételes helységeket, régiókat leszámítva – egyelőre *nem ajánljuk a templomi idegen nyelvű istentiszteleti szolgálatot*. De arra már van példa, hogy a lelkészek végeznek más nyelvű istentiszteleti szolgálatot imatermi, délutáni bibliaórai keretben.

Az alkalmi istentiszteleti szolgálatokban a második, a többségi nyelv használatát, a más nyelven való megszólítást régióhoz, településhez, helyhez, helyzethez nagyon átgondoltan kell igazítani. Amiről már volt szó, hogy a dominánsan magyar, vagy arányaiban abszolút magyar többségű településeken nem javasoljuk a román nyelvű szolgálatokat. Hatalmas vallási-nyelvi sérülést okozhat, maradandó sebeket ejthet ez a magyar közösségekben. Mert a nem mindig értett alkalmi, rövid ideig tartó istentiszteleti esemény fegyelemre, türelemre, elfogadásra is kell nevelje a többséget. Emellett ott van az is, hogy az anyanyelvét már nehezen beszélő, vagy már asszimilált számra a többségi nyelven való – „szolgalelkű”, készen tált és „automatikus” – kiszolgálás, megerősít egyfajta *nyelvi renyheséget*, tétlenséget és türelmetlenséget is.

Nem tanácsoljuk a bármilyen jellegű, *teljesen* más nyelvű szolgálatvégzést sem. Tilos a magyar nyelv és a magyar nyelvű liturgia bármilyen helyen és helyzetben történő *teljes mellőzése* is. (Ezt persze az abszolút, a majdnem teljesen asszimilálódott közösségekben, szórványban – pl. a Kárpátokon túl – nem minden esetben lehet betartani.)

Távlatilag pedig el kell kezdeni alaposan átgondolni a magyar egyházak *nyelvi jövőjét* és körüljárni a lehetséges távlati nyelvi jövőképét is. Újra szembesülünk a nagy kérdéssel: mi lesz a nyelvünket már nem beszélő híveinkkel? És itt van a már feltett kérdés: *szervezhető-e az asszimiláció és az áttérések nyomán „magyar történelmi egyház” más, Kárpát-medencei többségi népek nyelvén?* A Kárpát-medencei magyar református egyházaink közül az erdélyinek jelenleg az a nagyon határozott álláspontja, hogy nem lehet a mi dolgunk idegen nyelvű református egyházat szervezni, mert a példák azt mutatják, hogy ez csakis magyar nyelv és a mai aktív magyar gyülekezeti közösség háttérbe szorulásával és elsorvadásával lenne lehetséges. Erdélyben az általános tapasztalat azt mutatja, hogy maradan-dóan és hosszú távra nem szervezhető, nem reprodukálható más nyelvi környezetben magyar történelmi egyháztestekből idegen jellegű-nyelvű, hasonló hitvallású gyülekezeti közösség. *A „magyar egyháznak” tehát mai ismereteink és tapasztalataink szerint meg kell maradnia magyarnak!*

Végül azt is be kell látnunk nekünk, idehaza és a Kárpát-medencében is, hogy a szórványban egyfelől az adott anyanyelvű *vallási* közösségből való kiszorulása egyben a nyelvi közösségből való peremre szorulást is jelenti. *A többségi nyelv használata, alkalmi, majd rendszeres bevezetése – bármennyire is szomorú – a nyelvváltás, a felgyorsuló nyelvcseré és asszimiláció előszobája.*

Arra pedig mindenképpen fel kell készülnie minden kisebbségi történelmi egyháznak, a Kárpát-medence trianoni utódállamaiban és a világ-magyarság diaszpóráiban is, hogy az együttélés, az asszimiláció nyomán *egyre jobban felerősödik a magyar egyházakra nehezedő külső, többségi nyelvi nyomás és elvárás a gyülekezeti szolgálatok minden területén.*

VETÉSI LÁSZLÓ

lelkipásztor

(A fenti tanulmányt a Református magyar vagyok című kiadványunk második kötetéből vettük át.)

Az Istennel való kapcsolatunk

„És foglalatossak voltak... a könyörgésekben.” (ApCsel 2,42)

Leginkább az imádságaink által tudunk kapcsolatban lenni Istennel. Az imádkozáskor megnyilatkozunk Isten előtt. Olyankor Istennel beszélgetünk, noha nem látjuk Őt.

Az első keresztyének látták Jézust. Ők ismerték Őt, mint hús-vér embert. Látták Őt, hallották Őt. Mennybemenetele után már nem láthatta Őt senki. Mi sem láthatjuk Őt. Vajon ez akadály lehet az imádságunknak? A kapcsolatunk Vele azonban mégsem szűnt meg. Az első keresztyének is kitartottak, foglalatossak voltak a könyörgésekben. Amikor imádkoztak közel érezték magukhoz az Urat, a Megváltót, noha nem láthatták Őt.

Kitartás és meghallgatás

Az első keresztyének kitartottak a könyörgésekben és ekkor annyira közel érezték magukhoz Jézust, mintha látták volna. Ez a látás lélekben meg is történt.

A tanítványok arra kérték Jézust: Uram, taníts minket imádkozni! Az Úr meg is hallgatta őket. Az ilyen imádság meghallgattatásra talál. Ezt akarja láttatni velünk Lukács az Apostolok Cselekedeteiben. Már az első részben arról ír, hogy az apostolok „mindnyájan egy szívvel-lélekkel foglalatossak voltak (kitartottak) a könyörgésben, az asszonyokkal és Máriával, Jézusnak anyjával, és az ő atyjafiaival együtt” (ApCsel 1,14).

Az ilyen imádkozások megerősítik a gyülekezetet.

Nélkülözhetetlen

Bár az ApCsel 2,42-ben az imádkozás az utolsó helyen van, nem az utolsó lehetőséget jelenti. Lukács evangélista számtalanszor kiemeli nem

csak az ApCsel-ben, hanem az evangéliumában is, hogy az imádkozás nélkülözhetetlen. Erre nézve sokatmondó Pál apostol megtérése. Amikor Jézussal találkozott a damaszkuszi úton, földre esett és a Jézussal való beszélgetés után bement a városba és imádkozott (ApCsel 9,11). Ez azonban nem azt jelenti, hogy annak előtte nem imádkozott. Mint farizeus, nagyon is gyakorolta az imádkozást. Mégis ez most valami újat jelent számára.

Imatémák

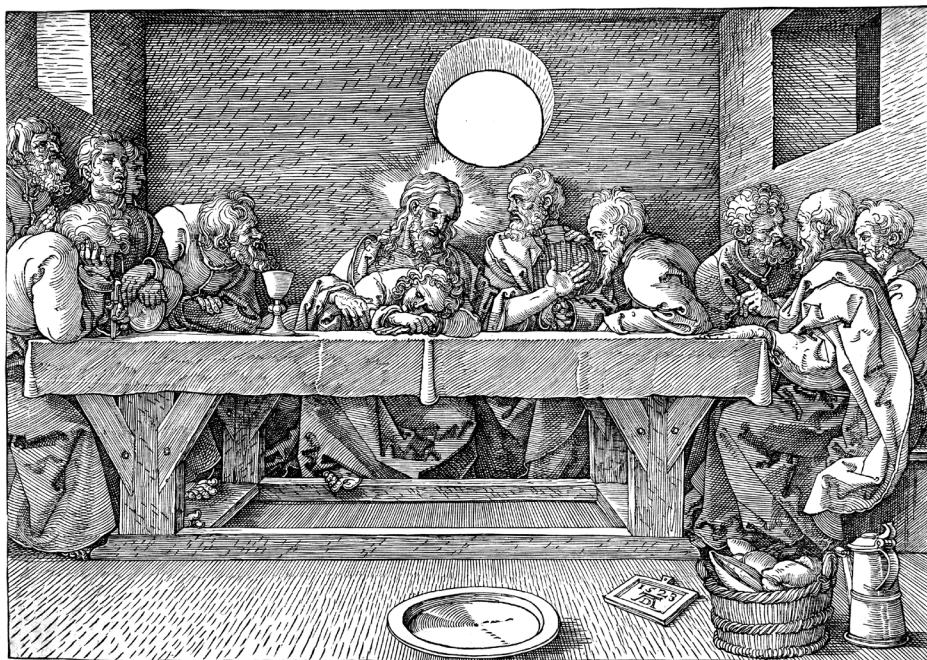
- Mindenek előtt az üdvösségünkért kell imádkoznunk az Úr Jézus Krisztus nevében. „Mindaz, aki az Úrnak nevét segítségül hívja, megtartatik.” (ApCsel 2,21).
- Imádkozni kell az Úr akaratának meglátásáért: „És imádkozván, mondának: Te, Uram, aki mindeneknek szívét ismered, mutasd meg a kettő közül, akit kiválasztottál.” (ApCsel 1,24).
- Ha valami baj, probléma van a gyülekezetben, elengedhetetlen az imádkozás. „Ezek, mikor hallották, egy szívvel-lélekkel felemelték szavukat az Istenhez... Most azért, Urunk, tekintsd az ő fenyegetéseikre és adjad a te szolgálóidnak, hogy teljes bátorsággal szólják a te beszédedet... És minekutána könyörögtek, megmozdult a hely, ahol egybegyűltek, és beteltek mindnyájan Szent Lélekkel, és az Isten beszédét bátorsággal szólták.” (ApCsel 4,24.29.31).
- Imádkoznunk kell, hogy az Isten Igéje szerint éljünk. Mindenek előtt adjunk hálát az evangéliumért, és hogy a fiatalok és az idősek maradjanak meg az Ige valóságában, igazságában. (Zsolt 119).
- Hálát kell adnunk azért, hogy Krisztussal és Krisztus által közösségben lehetünk Istennel.
- Imádkozni kell, hogy szeretetben és békében éljünk egymással a gyülekezetben.

A kenyér megtörésében teljesednek ki ezek a gyülekezeti imádságok. „Vizsgáld meg Istenem és ismerd meg szívemet!” Ebben az imádságban egyesül lélekben az alázatos ember az Ő Urával lélekben az ő megtöretett teste és vére által.

- Mindezek után imádkozva mondjuk: „Áldjad én lelkem az Urat!” (Zsolt 103,1).

Végezetül imádkozzunk így is: „Emelkedjél fel Uram, a te erőddel, hadd énekeljünk, hadd zengedezzük hatalmát!” (Zsolt 21,14).

CSOMAY ÁRPÁD
ny. lelkipásztor

PATAKI ISTVÁN

Szentségek

*

A haza nem ajándék.
Érte vér hullott, könny, verejték.
A haza megvéd, éltet.
Ha életed árán is véded.

*

A nemzet,
Mint nagy család,
Asztalához hív, imával áld.
Mint jó szülő,
Mint Isten, a féltőn szerető,
Utat s jövőt mutat,
Befogadva a tétkozló fiúkat.
Erőt ad s hitet,
Hogy megtaláld helyed.
S bár vérét vették a századok –
Él, ha te is táplálsz,
És élni fog,
Ha soha semmiért
Meg nem tagadod!

*

A legnagyobb kincs,
Mit ránk hagytak az ősök,
A legidőtállóbb ajándék, az örök,
A védett, a féltett:
Szent anyanyelved,
Mely szádba csordult az anyatejjel.
Ezen köszöntöd
Barátod, szerelmed, gyermeked, szülőd,
Mert ezt kaptad örökölni.
És csak ezen a nyelven
Tanulhatsz meg Istenül.

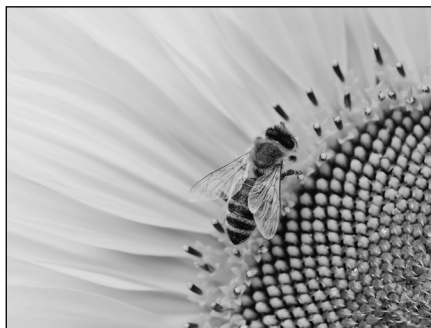
TEREMTETT VILÁG

A méhek fontosságáról

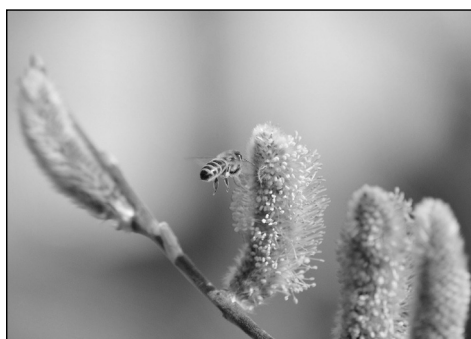
A méhek alapvető szerepet játszanak az ökoszisztémában, és fontosságukat nem lehet túlbecsülni. A növények beporzásában szinte nélkülözhetetlenek, nélkülük sok növény nem tudna szaporodni, ami jelentős hatással lenne a globális élelmiszer-ellátásra. A pollen széthordása nélkül sok növény nem hozná az emberi fogyasztáshoz szükséges termést. A méhek fontos szerepet játszanak a biológiai sokféleség (biodiverzitás) megteremtésében is. A növények sokfélesége fontos az egészséges ökoszisztémák fenntartásához, a különböző állatfajok élőhelyének biztosításához.

A méhek jelentősége a gazdaság számára óriási. A méhészeti ágazat önmagában több milliárd dolláros bevételt termel évente. A mézet, méhviaszt és más méhekkel kapcsolatos termékeket számos iparágban használják, beleértve az élelmiszeripart, a kozmetikai ipart és az orvostudományt.

A környezet egészsége jól lemérhető a méhek jelenlétén. Mivel a méhek érzékenyek a környezetük változásaira, egészségi állapotuk és populációjuk nagysága jelezheti az ökoszisztéma általános állapotát. Ha a méhek jól érzik magukat, az jó jel, mert a környezet egészséges és stabil. Sajnos a méhek számos veszéllyel néznek szembe, amelyek pusztulással fenyegetnek. A gyomirtó és rovarirtó szerek, az élőhelyek felszámolása, az éghajlatváltozás és a betegségek csak néhány tényező, amely hozzájárul a méhpopulációk csökkenéséhez. Ha nem védjük a méheket, fennáll annak a veszélye, hogy velük együtt a fentebb felsorolt értékeket is elveszítjük.

Számos dolgot tehetünk a méhek védelme érdekében. Először is csökkenthetjük a peszticidek használatát, és elmozdíthatjuk a biogazdálkodási gyakorlatokat. Beporzó-barát növényeket is ültethetünk kertjeinkbe, és támogathatjuk a helyi méhészeket azzal, hogy tőlük vásároljuk a mézet, nem pedig a nagy üzletláncoktól vesszük a kétes eredetű műmézet. Emellett mindenkiben tudatosítani kell a méhek jelentőségét.

Lehet-e helyettesíteni a méheket?

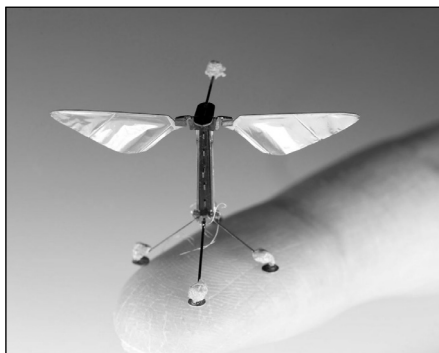
Kína már kísérletezett a méhek helyettesítésével, mivel a méhpopuláció a szennyezés, a peszticid-használat és az élőhelyek pusztítása miatt drasztikusan lecsökkent. Kína alternatív megoldásokat keresett, hogy biztosítsa a haszonnövények sikeres beporzását. Az egyik megoldás a kézi beporzási technikák alkalmazása. Ez magában foglalja a pollen kézi átvitelét ecsetek, vattacsomók vagy más eszközök segítségével. Ez a módszer munka- és időigényes, de hatékonyan biztosítja a beporzást.

Egy másik módszer más rovarok beporzóként való felhasználása, például pillangókat, lepkéket és bogarakat használtak. Ezek a rovarok nem olyan hatékonyak, mint a méhek, de kevésbé hatnak rájuk a peszticidek.

Kézi beporzás

Kína a robotméhek fejlesztésével is kísérletezett. Ezek miniatűr drónok, amelyeket úgy programoztak, hogy utánózzák a méhek viselkedését, és képesek legyenek beporozni a növényeket. Ezek a drónok azonban még csak kísérleti fázisban vannak, és a növények beporzásában való hatékonyságukat még nem tesztelték teljes mértékben.

Rovar méretű drón

Ezen erőfeszítések ellenére fontos megjegyezni, hogy a módszerek egyike sem helyettesítheti teljes mértékben a méhek szerepét a növények beporzásában. A méhek hihetetlenül hatékony beporzók, a méhpopulációk csökkenése jelentős aggodalomra ad okot.

A magyar méhészet

Magyarország egyedülálló földrajzi fekvése, éghajlata és növényzete ideális környezetet biztosít a méhészethez. A méhészetnek hosszú és gazdag múltja van Magyarországon, visszanyúlik a 9. században a Kárpát-medencében megtelepedett ősi magyar törzsek idejéig. A magyarok ügyes méhészek voltak, méhészeti hagyományait magukkal hozták új hazájukba.

A középkorban a méhészet fontos iparaggá vált Magyarországon, a méhészek nagy mennyiségben állítottak elő mézet és méhviaszt. A méhészet olyan fontos volt, hogy törvények szabályozták a méhkasok elhelyezését és a méhcsaládok kezelését. A 18. és 19. század folyamán Magyarország a méhészetben a világ egyik vezető országaként vált ismertté. A magyar méhészek új technikákat dolgoztak ki a méhek kezelésében és a méztermelés javításában, kiváló minőségű mézükről és méhviaszukról váltak híressé. Magyarország ma Európa egyik vezető méztermelő országa, méze kiváló minőségéről és egyedi ízeiről híres.

A méhészet nemcsak mezőgazdasági gyakorlat, hanem az ország folklórjának és hagyományainak része is. A méz és a méhviasz használata elterjedt a magyar konyhában, az orvostudományban és a kozmetikában. A méz számos hagyományos magyar édesség fontos összetevője is, mint például a mézeskalácsé, a mézes süteményeké. A magyar méhészeti hagyomány ma is virágzik, több mint húszezer regisztrált méhészt számlál az ország. A Magyar Méhészeti Egyesület 1897-ben alakult, és a világ egyik legrégebbi méhész egyesületeként tartják számon.

CSÁT JÓZSEF

MÉHÉSZETI KÖZLÖNY

AZ ERDÉLYRÉSZI MÉHÉSZ-EGYELET SZAKLAPJA,

MINT

AZ „ERDÉLYI GAZDA” ÖNÁLLÓ MELLÉKLETE.

Megjelenik minden hó 1-én és 15-én.

A méhészetre vonatkozó minden közlemény a „Méhészeti Közlöny” szerkesztőségéhez czimzendő (O-rár, Bátya-utca 9. sz.)	A méhész-egyleti rendes tagsági díj 2 frt. körli tagsági díj 1 frt. mely Gebhardt Ötme pénztárnoknak küldendő Kolozsvárt. („Hőja” szőlő.) A tagsági díj fizetési kötelezettség 5 évig tart. (Alapszabály 4. §.)	Egyleti tagok, a 2 frt. rendes, illetőleg 1 frt. körli tagsági díjért ugy az „Erdélyi Gazda”-t, mint a „Méhészeti Közlöny”-t díjtalanul kapják.
--	---	---

IV-ik évfolyam.

1889. szeptember 1.

17. szám.

Méhcsaládok kezelése méznyerés és szaporítás céljából.

(Vége.)

Kiszámíthatatlan azon mézmennyiség, mely a hibás kezelés, a méhcsaládoknak a mézgyűjtés alatt eszközölt gyakori háborgatása által, ugyszóla megemmielül.

Ha tele a méhek nyugalmat igényelnek, kétszeresen igénylik azt nyáron a mézgyűjtéskor. Ugyanis a háborgatás alkalmával a méhek azon hitben, hogy készletükől megfosztani akarják: rögtön és valamennyien a méznek esnek s az így felvett méz, mivel az mind többé a czellákba vissza nem kerül, teljesen fölösle mentnek tekinthetők.

Ez azonban még kisebb baj anna másikkál, melyet szintén a háborgatás idéz elő, hogy tudni illik, a háborgatás

Kell tehát, hogy 2—3 mézes keret mindég benne maradjon; sőt minden, a méztér kiürítés alkalmával a vissza-hagyott mézhez, egy fiasítással telt lépet is tegyünk, hogy minden zavar kikerültessek.

Említést kell még tennem a vándorlásról. Noha nálunk, a méheknek alig akad annyi méz, hogy belőle csak a napi szükségletet, a fiasítás táplálását fedezhessük, míg a szomszéd határon dűsan terített, asztal vár reájok.

A méhek röplyukát alkonyakor rostaszóvettel elzárni s óvatosan szalma közé csomagolva, szekőrrre rakni, semmi ördögi mesterséggel nem jár.

A mézlegetőre érkezve, a kaptárokat szép rendbe még az új folyamán felállítjuk, hogy korán reggel már megkezdhessek a virágok látogatását.

Száz meg száz eset bizonyít a mellett, hogy ily helyen

Az erdélyi méhészegylet szaklapja 1889-ből

Papagájok tartása

Papagájt tartani komoly felelősség, mivel ezek az állatok hosszú életűek és igénylik a megfelelő gondozást és figyelmet. Itt van néhány alapvető lépés, melyet érdemes megfontolni, ha papagájt szeretnél tartani:

Faj megválasztása: Először is válaszd ki a papagáj fajtát, amelyik a legjobban illik az életstílusodhoz és a gondozási képességeidhez. Néhány közismert faj például a sárgafejű amazon, a nandu papagáj, a kakadu, vagy a pirosfarkú papagáj.

Kifutó vagy ketrec: A papagájnak egy megfelelő méretű ketrecre vagy kifutóra van szüksége, ahol szabadon repülhet és mozoghat, amikor nem vagy vele. Fontos, hogy a kifutó/ketrec szellőzőrendszerrel rendelkezzen, hogy a levegő minősége megfelelő legyen.

Megfelelő táplálás: A papagájoknak kiegyensúlyozott étrendre van szükségük. Kereskedelmi papagájtápot, friss gyümölcsöket, zöldségeket, magokat és néha fehérjeforrásokat (például tojást vagy sovány húst) is tartalmazó étrendet ajánlott kialakítani.

Víz és tisztítás: Mindig biztosíts friss, tiszta vizet a papagáj számára. A ketrec vagy a kifutó rendszeres takarítása is elengedhetetlen, hogy megelőzd a fertőzéseket és a szagproblémákat.

Szociális interakció: Papagájok társas lények, és igénylik az emberi cselekedeteket, beszélgetést és foglalkozást. Időt kell szánnod arra, hogy a papagájjal foglalkozz és időnként szabadon repülni hagydd.

Játékok és stimuláció: A papagájok nagyon intelligensek és szeretnek játszani. Biztosíts nekik játékszereket, például létrákat, hintákat, rágható játékokat stb.

Orvosi ellátás: A rendszeres állatorvosi ellenőrzések és a megfelelő oltások is fontosak a papagáj egészségének megőrzéséhez.

Képzés: A papagájok oktathatók, és fontos a megfelelő képzés, például a tisztálkodási rutinok vagy az alapvető parancsok megtanítása.

Hangszigetelés: Figyeld a papagáj hangjára, mivel egyes fajok hajlamosak nagyon hangosak lenni. Érdemes megfontolni a lakás hangszigetelését.

Türelem: Tartsd szem előtt, hogy a papagájok hosszú életűek és eltart egy ideig, amíg megtanulnak megbízni benned. Türelemmel és szeretettel fogod kiérdemelni a bizalmukat.

Ezek csak általános iránymutatások, és minden papagáj egyedi igényekkel rendelkezhet. Az állat gondozása során mindig figyelj oda a papagáj viselkedésére és szükségleteire, és szükség esetén konzultálj egy állatorvossal vagy egy papagáj-szakértővel.

VISSZATEKINTŐ

Egyházkerületi események 2023-ban

- Január 15–22 között Nagyváradon a történelmi felekezetek együtt imádkoztak az ökumenikus imahéten. Minden este más felekezet templomában gyűltek össze a hívek. A záróalkalomra a rogériuszi református templomban került sor.

- Kovács István unitárius püspök meghívására találkoztak Kolozsváron, a Vallásszabadság Házában január 19-én az erdélyi magyar történelmi egyházak főpásztorai Kelemen Hunorral, Románia miniszterelnök-helyettesével. A találkozón a történelmi egyházakat és az erdélyi magyarság egészét érintő kérdésekről egyeztettek a jelenlevők.
- Január 20-án ülésezett az egyházkerületünk igazgatótanácsa. A gazdasági, közigazgatási, pályázati és missziói ügyek tárgyalása mellett kinevezték a következő hat esztendőben szolgáló egyházkerületi előadótanácsosokat és tanácsosokat.

- A magyar kultúra napját ünnepelték Sződemeteren 2023. január 22-én.
- Február 7-én egyházkerületünk gyűjtést hirdetett a Törökországot és Szíriát sújtó katasztrofális földrengés áldozatai javára. A befolyt összeget a Magyar Református Szeretetszolgálat segítségével juttattuk el a rászorulóknak.
- Március 1-jén a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézetben tartott zsinati ülésen esküt tettek a Királyhágómelléki Református Egyházkerület zsinati tagjai.
- Március 8-án az egyházkerületünk székházában szolgáló nőket köszöntöttük.
- A Püspöki Hivatalban március 9-én Bogdán Szabolcs János püspök és Dénes István Lukács főjegyző a Magyar Református Szeretetszolgálat képviselőivel, Katona Viktória ügyvezető-helyettessel és Iszlai Gergő operatív vezetővel egyeztetett a szeretetszolgálattal való szorosabb együttműködés lehetőségeiről, illetve a törökországi/szíriai földrengés áldozatai részére gyűjtött adományok célba juttatásáról.

- Ökumenikus istentiszteleten emlékeztek a 1848-as magyar forradalomra és szabadságharcra, valamint annak hőseire március 15-én a Nagyvárad-olaszi református templomban.
- Március 13-án kezdődnek a Zilahi Református Kollégium alapozási munkálatai. Közel 700 köbméter betont öntöttek a 100 tonna betonvasat magába foglaló lemezalapba. 16-án elkészül az alap.
- A Királyhágómelléki Református Egyházkerület vezetősége pénteken, március 17-én az élesdi Kajántó Mária Gyermekek- és Ifjúsági Otthonban tett látogatást. Az intézményt igazgató kuratórium ülésén az intézmény jelenéről és jövőbeli lehetőségeiről tanácskoztak.
- Március 21-én missziói megbeszélést tartottak Nagyváradon, az egyházkerületi székház tanácstermében
- Március 21-23 között tartotta ülését a felvidéki Rimaszombaton a Kárpát-medencei Református Missziói és Diakóniai Egyeztető Tanács. Egyházkerületünket Ghitea-Szabó József missziói előadótanácsos képviselte a tanácskozáson.
- Március 25-én, szombaton Nagyváradon szervezték meg a Menet az életért elnevezésű ökumenikus felvonulást a család és a magzat védelmében. Egyházkerületünket Ghitea-Szabó József missziói előadótanácsos képviselte.
- Március 27-28-án egyházkerületünk vezetőtanácsának kihelyezett munk ülésére került sor Hegyközszentmiklóson, a KRESPA gyógyfürdőben.
- Március végén „KRISZ összerázó és tervezői napokat” tartottak Aranyosfőn az ifjúsági vezetők.
- Március 30-án Bogdán Szabolcs János püspök Bukarestben tárgyalt a Vallásügyi Államtitkárságon Cezar Păvălașcu igazgatóhelyetttel és Nagy Éva tanácsos asszonnyal, köszönetet mondva az eddigi nagyvonalú támogatásért, aminek köszönhetően gyülekezeti termek, kápolnák épül-

hettek, templomok sokasága pompázhat régi fényében. A megbeszélés során számba vették a jövőbeni projekteket, amelyek megvalósításához továbbra is számítunk az államtitkárság támogatására.

- Április 11-én Bogdán Szabolcs János püspök Novák Katalin köztársasági elnökkel és Orbán Viktor miniszterelnökkel találkozott Budapesten.
- Április 12-én Kölcsey-szobrot avattak Nagykárolyban.
- Koltón szervezték meg a Romániai Országos Református Lelkészszerkezeti Szövetség (RORLÉSZ) találkozóját április 12-13-án.
- Április 14-én a hollandiai Foundation Hulp Oost-Europa (HOE) munkatársai, Wout van de Water és Jannemarie Breen tettek látogatást a Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspöki hivatalában.
- Egyházzenei szakmai napokat tartottak április 14-én és 15-én Nagyváradon. Az esemény házigazdája a Nagyvárad-Újvárosi Református Egyházközség volt.
- Mályiban tanácskozott a Kárpát-medencei református egyházvezetőket tömörítő testület, a Generális Konvent április 19-20. között.
- Április 21-én egyházkerületünk elnöksége egyeztetett a nagyváradai székházban az ifjúsági vezetőkkel.

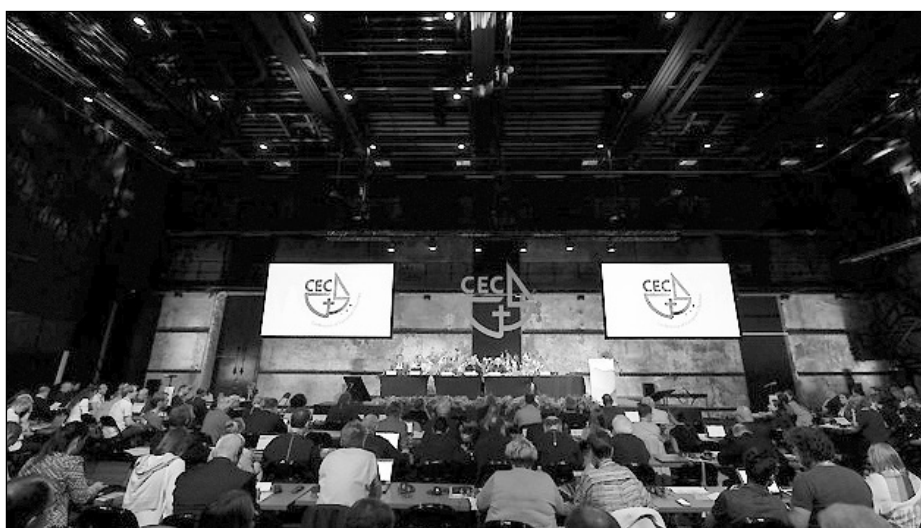
- Április 27-én egyházkerületünk vendége volt Csuka Pál, a budapesti Semmelweis Egyetem Pető András Karának Kiemelt Nemzetközi és Nemzeti Szolgáltatási Központjának igazgatója, akinek a vezetésével már több alkalommal is szerveztek Nagyváradon konduktív foglalkozást speciális nevelési igényű gyermekek, sérült központi idegrendszerű felnőttek számára.

- Május 2-án beiktatták Sándor Andrást, a Szilágysomlyói Református Egyházmegye esperesét.
- A Partiumi Keresztény Egyetem amfiteátrumában 2023. május 3-án Bogdán Szabolcs János, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspöke Isten ígéjével köszöntötte Azbej Tristánt, a Külgazdasági és Külügyminisztérium államtitkárát, a Hungary Helps segélyszervezet vezetőjét, valamint a Magyar Református Szeretetszolgálat ügyvezető igazgatóját, Juhász Mártont és munkatársait, átadva az egyházkerület gyülekezetei által a török-szír földrengés károsultjainak gyűjtött 22 millió forintos adományt.
- Május 4-én az egyházkerületi székház tanácstermében ülésezett az Keresztyén Diakónia Alapítvány kuratóriuma.
- Szalonikiben ülésezett a Református Egyházak Világközösségének Európai Területi Tanácsa 2023. május 4-6. között. A helyi református gyülekezeti központban összeseregltő, mintegy harminc küldött megvitatta a kontinens tagegyházait érintő aktuális kérdéseket.

- Május 5-én letették az új hadadi református templom alapkövét, közadakozást hirdetve az építkezésre.
- Május 6-án több mint 600 fiatal gyűlt össze a krasznai református templomban a RendítŐ ifjúsági konferenciára.
- Május 7-én elkezdődött Nagyváradon a 31. Festum Varadinum, a magyar történelmi egyházak és civil szervezetek által szervezett ünnepségsorozat.
- Május 9-én ünnepélyesen átadták a Királyhágómelléki Református Egyházkerület Várad-velencei óvodáját, ami a Kárpát-medencei óvoda-fejlesztési program keretében magyar kormánytámogatással épült.
- Június 4-én, vasárnap délelőtt 11 órakor hálaadó istentiszteletet tartottak Pelbárthidán az Árpád-kori református templom felújításának befejezése alkalmából.
- Az egyházkerületi székház tanácstermében az ENSYS cég képviselője tájékoztatta a lelkipásztorokat és a gyülekezetek képviselőit a Környezetvédelmi Alap által támogatott, a napelemek felszerelését célzó pályázat lebonyolításának a lehetőségeiről. A mi egyházkerületünkben mintegy százan jelentkeztek a pályázatra.
- Június 4-én, Szentháromság vasárnapjának délutánján hálaadó istentisztelet keretei között került sor Kovács Péter Zoltán lelkipásztor beiktatására Máramarosszigeten. Igét hirdetett Bogdán Szabolcs János püspök.
- A KREK szórványügyi bizottsága ülésezett szerdán, június 7-én az egyházkerületi székház tanácstermében, áttekintve a missziós lehetőségeket és a különböző gondokat, amelyekkel szembesülnek a szórványgyülekezeteket gondozó munkatársak.
- A KREK Püspöki Hivatalában tett látogatást dr. Krajcsik György, a Kossuth Klub elnöke az Amerikai Egyesült Államokból. A református magyar oktatást nagylelkűen támogató professzor urat és feleségét Bogdán Szabolcs János püspök és Dénes István Lukács egyházkerületi főjegyző fogadták.

- Június 8-án elkezdődött a második lelkészképesítő vizsga Nagyváradon, az egyházkerületi székház tanácstermében.
- A Rajna vidéki szociális és diakóniai projektekkel foglalkozó TUWAS szövetség képviselőivel tanácskozott az együttműködés lehetőségeiről 2023. június 7-én Bogdán Szabolcs János püspök, Dénes István Lukács főjegyző és az egyházkerület missziói-diakóniai és külügyi osztályának munkatársai.
- Június 12-én a Partiumi Keresztény Egyetem tanévzáróján a Nagyvárad-újvárosi templomban Bogdán Szabolcs János püspök hirdette az igét.
- Köröskisjenőben Szentháromság vasárnapját követő vasárnapon, június 11-én délután ünnepi istentisztelet keretében került sor Arдай Erika lelkipásztornő beiktatására.
- Június 16-án a Királyhágómelléki Református Egyházkerület közgyűlését tartották a Nagyvárad-újvárosi református templomban. Délután felszentelték a sikeres II. lelkészképesítő vizsgát tett lelkipásztorokat.
- Az Európai Egyházak Konferenciája (CEC) 2023. június 14. és 20. között tartotta 16. közgyűlését Észtország fővárosában, Tallinnban, az „Isten áldása alatt – a jövő alakítása” címmel.

- Június 17-én testvér-egyházkerületünkben, a Szlovákiai Református Keresztyén Egyház által szervezett lévai emlékszinaton Bogdán Szabolcs János püspök és Bara Lajos István főgondnok képviselte a Királyhágómelléki Református Egyházkerületet.
- június 18-án délután 3 órától tartottak hálaadó istentiszteletet tartottak Hegyközszatárban. Mintegy két éven keresztül tartott a 13. században épült hegyközszatári református műemléktemplom felújítása.
- Június 20-22. között egyházkerületünkbe látogatott a HEKS (Hilfswerk der Evangelischen Kirchen Schweiz) – a Svájci Protestáns Egyházak Segélyszervezetének két vezető tisztviselője: Marina Dölker kelet-európai és közel-keleti kapcsolatokért felelős programkoordinátor, és Martin Burkhard kelet-közép-európai referens.
- A Collegium Varadinum tanévzáró ünnepségn június 23-án ígét hirdetett Bogdán Szabolcs János püspök.
- Június 24-én a micskei Sámuel Ház fennállásának 20. évfordulóját ünnepeltük.
- Június 25-én ünnepélyes keretek között iktatták be Nemes-Szabó Renáta lelkipásztornőt a Selymesilosvai Református Egyházközségben.

- Elszármazottak találkozóját tartották Mezőtelkiben július 2-án.
- Július 9-én a Kismajtényi Református Egyházközségben ünnepélyesen beiktatták Kása Szabina lelkipásztornőt.
- Július 10–12 között Illyefalván találkoztak a két romániai egyházkerület vezetői és a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet oktatói, hogy a lelkészképzés jövőjéről beszélgessenek.
- A Magyar Református Egyház Közös Zsinatát tartották Budapesten július 13-14 között.
- Augusztus 2-án a parajdi református templomban hálaadó istentiszteleten köszöntötte Bogdán Szabolcs János püspök az 50 éve végzett református lelkipásztorokat.
- Kölcsey emléknapot tartottak Szödemeteren augusztus 4-én.
- Augusztus 5-én a Királyhágómelléki Református Egyházkerület Presbiteri Szövetségének 17. nyári konferenciáját tartották a Nagyvárad-újvárosi református templomban.
- A Partiumi és Bánsági Műemlékvédő és Emlékhely Társaság (PBMET) fennállásának 30. évfordulóját ünnepelték pénteken, szeptember 1-jén Nagyváradon, a Partiumi Keresztény Egyetem (PKE) amfiteátrumában, a XXVIII. Partiumi Honismereti Konferencia keretében.
- Augusztus 31-én zártuk Egyházkerületünk másfél hetes népszerűsítő kampányát Nagyváradon. Célunk az volt, hogy rendhagyó módon hívjuk fel a figyelmet egyházkerületünk szolgálataira. Közreműködött a Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium diákzenekara, a Nagyvárad-Olaszi Református Egyházközség ifjúsági csapata; a Nagyvárad-Velencei Református Egyházközség; a Fugyivásárhelyi Református Egyházközség ifjúsági csapata, a Nagyvárad-Püspöki Református Egyházközség NEBEL keresztyén zenekara, a Bihari Református Egyházmegye lelkészakórusa, az Aradi Egyházmegye KRISZ csapata, a Nagyvárad-i Kántorok Énekkara, a Diakónia Keresztyén Alapítvány, a Lámpás Ala-

pítvány, a Méhecske Védett Műhely, a Romamissziós Program, az Élet Fája Idősek Otthona munkatársai.

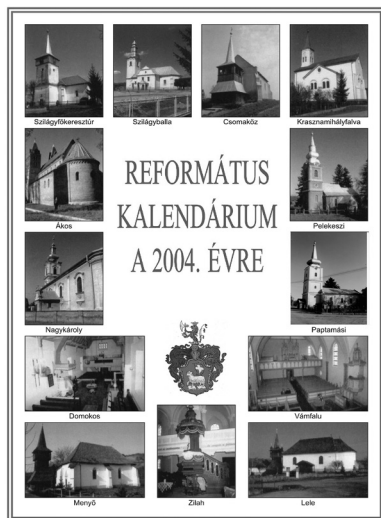
- Szeptember 3-án Kiss József lelkipásztort iktatták be Szatmárnémeti-Németi gyülekezetében. Igét hirdetett Bogdán Szabolcs János püspök, a beiktatási szertartást Király Lajos esperes végezte.
- A hiripi gyülekezet szeptember 3-án délután ünnepi istentiszteleten adott hálát Istennek, hogy megsegítette őket a templom felújításában.
- A temesvári Új Ezredév református templomban szeptember 9-én, szombaton ökumenikus hálaadással kezdődött a magyar iskolák közös tanévnyitó ünnepsége.
- A nagyvárad Arénában lépett fel szeptember 11-én Nick Vujicic, a karok és lábak nélkül született világhírű prédikátor, motivációs tréner. A Királyhágómelléki Református Egyházkerület a nagyvárad polgármesteri hivattal társszervezője volt az eseménynek, ami a magyar kormány Egyházi és Nemzetiségi Kapcsolatokért Felelős Államtitkárságának támogatásával valósulhatott meg.
- A Királyhágómelléki Református Egyházkerület Lelkészszerkezleti Szövetségének (KERLÉSZ) Konferenciájára került sor szeptember 13-án 10 órától Nagyváradon, a Partiumi Keresztény Egyetem dísztermében.
- Tizenharmadik alkalommal rendeztek református találkozót Szatmár Határok Nélkül címmel szeptember 16-án.
- Hálaadó istentiszteletet tartottak az amaci református templomban szeptember 17-én, vasárnap. Igét hirdetett Bogdán Szabolcs János püspök. A gyülekezet a felújított templomért adott hálát.
- Szeptember 19-én az Nagybányai Református Egyházmegye Esperesi Hivatalában, 20-án a hagymásláposi, majd 21-én a hosszúmezői egyházközségben került sor generális vizitációra.

- Mintegy 1400-an vettek részt szeptember 23-án a Diósadon megrendezett egyházkerületi nőszövetségi találkozón.
- Ünnepestes keretek között iktatták be szeptember 24-én délután a Nagyvárad-réti református templomban a Bihari Református Egyházmegye új esperesét, Filep Attila Csabát.
- Bogdán Szabolcs János püspök, Dénes István Lukács főjegyző és Salánki Lóránt gazdasági előadótanácsos fogadta egyházkerületünk székházának tanácstermében szeptember 25-én a budapesti Erdélyi Gyülekezet elnökségét.
- Az Esperesek Kollégiuma ülésezett szeptember 26-án Nagyváradon, az egyházkerületi székház tanácstermében.
- Szeptember 27-én a Generális Konvent Operatív Testületének az ülése zajlott Nagyváradon, a KREK székházának tanácstermében.
- Szeptember 29-én az egyházkerület igazgatótanácsa ülésezett Nagyváradon. Az igazgatótanács tagjai a pénteki ülés végén – utolsó napirendi pontként – megtekintették a Királyhágómelléki Református Egyházkerület által pályázati forrásból megvásárolt és felújított nagyváradi Cuza Vodă utcai épületet, ahová a Bălcescu iskola veszélybe került magyar osztályai költözhetnek.
- Hálaadó istentiszteletet tartottak a micskei református templomban vasárnap, október 1-jén. A 14. században épített, az évszázadok során többször is átalakított templomot pályázati támogatással – aminek ügyintézéséhez hathatós segítséget nyújtott egyházkerületünk – kívül-belül felújították.
- Szolnokházán a templom külső felújításának befejezése miatt tartottak hálaadó istentiszteletet október 1-jén.
- Október 2-án Marcel Ciolacu miniszterelnök a romániai egyházak vezetőit fogadta Bukarestben. Egyházkerületünket Bogdán Szabolcs János püspök és Dénes István Lukács főjegyző képviselte a találkozón.

- Az aradi tizenhárom vértanúra emlékeztek pénteken, október 6-án délután a Nagyvárad-olaszi református templomban. Az ünnepi istentiszteleten megjelenteket a házigazda Dénes István Lukács püspök helyettes, olasz lelkipásztor köszöntötte. Igét hirdetett Bogdán Szabolcs János püspök.
- Immár kilencedik alkalommal rendezték meg a történelmi Békés-Bánáti Református Egyházmegye határokon átvéelő találkozóját szombaton, október 7-én, ezúttal Erdőhegy-Kisjenőn.
- Október 10-én Király Lajos esperes áhítatával kezdődött Szatmárnémetiben a Szatmári Református Egyházmegye generális vizitációja. A vizitációs bizottság az erdődi és az óvári egyházközséget vizsgálta meg.
- Október 12-én egyházkerületünkbe látogatott Martin Henker, a szászországi lelkipásztorok egyesületének szolidaritási alapkezelője, Friedmann Oehme a szászországi egyházi tanács titkára és felesége, Gabriele Oehme. A küldöttséget Ghitea-Szabó József Levente missziói előadótanácsos és Antal János külügyi tanácsos fogadta.
- Vasárnap, október 15-én a 450 éves katalini református gyülekezet a templomáért adott hálát, amelynek alapkövét 150 éve tették le.
- A bácsfeketehegyi református templomban iktatták be október 14-én, szombaton a Szerbiai Református Keresztyén Egyház új püspökét, Harangozó Lászlót. A beiktatáson egyházkerületünket Bogdán Szabolcs János püspök, Bara Lajos István egyházkerületi főgondnok, Dénes István Lukács főjegyző és Antal János külügyi tanácsos, illetve Bódis Ferenc temesvári esperes képviselte.
- November 1-jén ünnepélyesen átadták a nagyvárad-i Rulikowski temetőben a Sulyok István Emlékkápolnát.

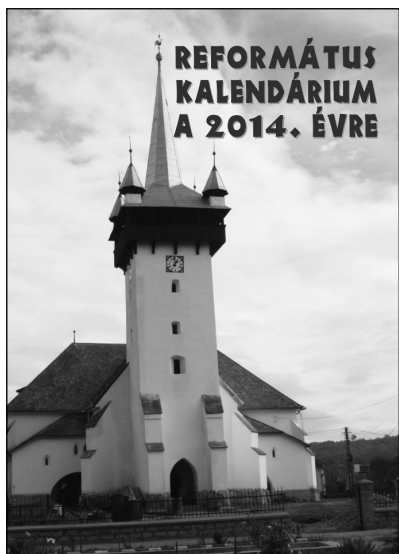
Húsz éve írtuk

A 2004-es Kalendárium előszavát Csűry István írta, Áldott új évet kívánunk címmel. Bereczki András Tőkés Lászlóval készített interjút, Erdélyi főpapi sors címmel. Dr. Eszenyeiné Széles Mária írását (Kövess engem) az egyházkerület főgondnokával, Kovács Zoltánnal, majd Ébredező polgárság címmel a Magyar Polgári Egyesület elnökével, Sárközi Zoltánnal készült interjú (mindkét beszélgetést Bereczki András szerkesztő jegyezte le). Dr. Csapó I. József Családi farm – európai jövő címmel ér-

tekezik a családi gazdálkodásról. Árus László egyetemi lelkipásztor a Partiumi Keresztény Egyetem lelki életéről ír (Élet az egyetemen). A Hitvallásbeli és lelki azonosságunk kifejezése – a Kárpát-medencei református misszió lehetőségei című írást Kerekes József missziói előadótanácsos jegyzi. A Gyülekezeti örjárat rovatban Aradról, Kisnyégerfalváról, Szilágynagyfaluról, Belényessonkolyosról, Alsóvalkóról, Kismajtényről, Sárközújlakról, Nagykárolyról, Gencsről, Tasnádról, Szamosnegyedről és a börtönmisszióról olvashatunk. A kalendáriumot böngészve olvashatunk a kárpátaljai magyarokról, Krüzselyi Erzsébetről, az érmihályfalvi és a micskei református iskolákról, Bocskai István szabadságharcáról. Mihálka Zoltán történész az első világháború tragikus következményeiről írt. A második világháború civil áldozataira Jósza Piroska emlékezett. Gavrucza Tibor lelkipásztor Volt egyszer egy Érmellék című tudósítását Járosi Éva Apáczai Csere Jánosról és Kazinczy Ferencről szóló írásai követik. Olvashatunk még a dél-bihari falumisszióról, a bunyaszekszárdi szórványközségről, a méhészkedésről, megtaláljuk a kalendárium végén az elmaradhatatlan humor-rovatot, a keresztretjtvényeket és a jelentős évfordulókat.

Tíz éve írtuk

Ellened ember nem tehet címmel írt előszót a 2014-es falinaptárhoz Csűrű István püspök. A naptárak keletkezéséről írt Wagner Erik a Naptáraink eredetéről c. írásában. Ezt követően a Gyülekezeti őrzőrovatban Lorántffy Zsuzsanna terítőjének kalandos történetéről, illetve a hosszúmezői, kőszegremetei, Szatmárnémeti-németi, bogdándi, érszakácsi, margittai, érkörtvélyesi, várasfenesi, toldinagyfalui, pelbárhidai, hegyközkovácsi, angyalkúti, végvári, szilágynagyfalui, kémeri, menyői, resicabányai gyülekezet életéről olvashatunk

beszámolót. Bereczki András szerkesztő jegyzi az Engedjétek hozzám jönni a családot c. írást. Olvashatunk a Csillagocska Református Zeneóvodáról, a börtönmisszióról (Ige a rácsok mögött), szórványainkról. A Teológia és egyháztörténet rovatban a 30 éves háborúról, dr. Horváth Istvánról, a Történelmi fejezetek rovatban pedig Dózsa Györgyről, Bocskai szabadságharcáról, Gróf Apponyi Albertről kapunk értékes adalékokat. Irodalmunk kincsestárában Balassi Bálint, Benedek Elek, Kemény Zsigmond munkássága szerepelt. Találunk még a kalendáriumban gyermekrovatot, hasznos tanácsokat kapunk a számítógép felhasználásához, olvashatunk anekdotákat, illetve több keresztretjvényt is találunk. A kalendárium címlapján a krasznai református templom, a hátlapon Szilágyi Sámuel püspök hegyközkovácsi szobra látható.

VICCEK

Egy lelkipásztor parkolni próbált egy zsúfolt helyen, és mivel nem talált parkolóhelyet, megállt a tilosban, a szélvédőre pedig tett egy cetlit: Ne büntessen meg! Nem találtam parkolóhelyet! „Bocsásd meg a mi bűneinket!”

Mire visszaért, egy parkolóőr már megbüntette, és hagyott egy választ is a következő üzenettel: A munkámat végzem, a tilosban pedig nem szabad parkolni. „Ne vigy minket kísértésbe!”.

Gyónás közben mondja az atyafi:

- Elloptam egy libát.
- Ó, ez nagy hiba, fiam.
- Elfogadja tőlem, atyám?
- Dehogy fogadom, vidd vissza annak, akitől loptad.
- De én felajánlottam neki, és nem fogadta el.
- Akkor viszont tartsd meg.
- Köszönöm, atyám.

Mikor a pap hazaért, akkor vette észre, hogy a libája eltűnt.

Kisfiú imádkozik:

„Atyám, add, hogy legyek jobb kisfiú! De ha nem, ne aggódj, én jól érzem magam így is!”

Jancsinak megkeresztelték a kisöccsét. Miután kijöttek a templomból, Jancsi pityeregni kezdett. Amikor megkérdezték, hogy mi a baj, nagy nehezen elmondta: „A pap bácsi arról beszélt, hogy Pistinek keresztyén hajlékban kell felnőnie, én pedig azt szeretném, ha velünk maradhatna!”

Egy édesanya palacsintát sütött a kicsi fiainak. A fiúk elkezdtek vitatkozni, hogy kié legyen az első palacsinta. Az édesanya megragadta az alkalmat, hogy tanítsa őket a keresztyén igazságra, és azt mondta: „Ha Jézus itt ülne, azt mondaná, testvérem, legyen a tiéd az első palacsinta!”

A nagyobb fiú gondolkodott egy kicsit, aztán azt mondta az öccsének: „Józsi! Legyél te Jézus!”

Egy embernek lerobbant a kocsija. Elvitte a szervizbe, de nem tudták megjavítani. Ajánlottak neki egy vidéki szerelőt. Elvitte hozzá a gépkocsit, az pedig felemelte a motorháztetőt, ütött néhányat a kalapácsával, és a motor beindult.

– Mennyivel tartozom? – lelkendezett a kliens.

– Ezer lejjel.

Az autós sokallotta az összeget, részletes számlát kért. A szerelő ezt írta a számlára:

1. Kalapácsütések 10 lej.

2. A megfelelő helyre 990 lej.

Csak egy kétágyas szobában tudnak helyet szorítani egy utasnak a dugig megtelt szállodában. Megkéri a portást, hogy reggel diszkréten ébressze fel. A másik ágyon egy tiszt alszik. Hogy ne zavarja szobatársát, az utas sötétben vetkőzik le és az ágyba bújik. Reggel korán kell továbbutaznia, és amikor a portás felébreszti, sötétben öltözik fel. Meglepődve látja, hogy az utcán szalutálnak neki a katonák. Az állomáson meglátja magát a kirakatban, és látja, hogy tiszt egyenruha feszül rajta.

– Az a marha hotelportás! Hát nem a tisztet keltette fel helyettem?

Múzeumban a kisfiú kérdi az apjától a szent család képe előtt:

– Papa, miért meztelen az a kisfiú? – Mert nem volt pénzük pólyára.
– És miért fekszik szalmán? – Ágyra sem volt pénzük. – De akkor hogy volt pénzük arra, hogy egy híres festő lefesse őket?

Kisfiú kérdezi a vénleány nagynénit: Magdi néni, te miért nem mész férjhez? – Mert senki sem kéri meg a kezemet. – De mondd, már mindenkit megkérdeztél?

Hallva, hogy korábbi mentora, a híres talmudista a halálán van, harminc éve Amerikában élő tanítványa meglátogatja mesterét a betegágyánál:

– Rabbi, ha elfog a csüggedés, immár harminc éve segít rajtam a Te nagyszerű mondásod, hogy „Az élet olyan, mint egy mély kút”. Be kell Neked vallanom, teljesen sohasem fogtam fel az értelmét. Most, hogy készülsz átlépni az öröklétbe, talán végre megvilágíthatnád nekem, mit is jelentenek e szavak: „Az élet olyan, mint egy mély kút.”

Az öreg kimerülten zihálta:

– Rendben, legyen, ahogy akarod: az élet nem olyan, mint egy mély kút!

Két öreg elmélkedik a halálról:

– Az ilyen élethez képest a halál csak javulást hozhat – mondja az egyik.
– Még jobb lenne meg se születni – mondja a másik, majd rövid gondolkodás után hozzáteszi:

– De ilyen szerencséje talán ezerből egy embernek van.

Egy teológus egy könyv fölött tépelődik, a homlokát az öklével ütögetve ismételve: – Nem értem, nem értem, nem értem. – Odalép hozzá a társa: – várj csak, mondd el nekem, mi az, amit nem értesz, és én majd elmagyarázom. – Mire a teológus: – Elmagyarázni én is tudom, csak éppen nem értem.

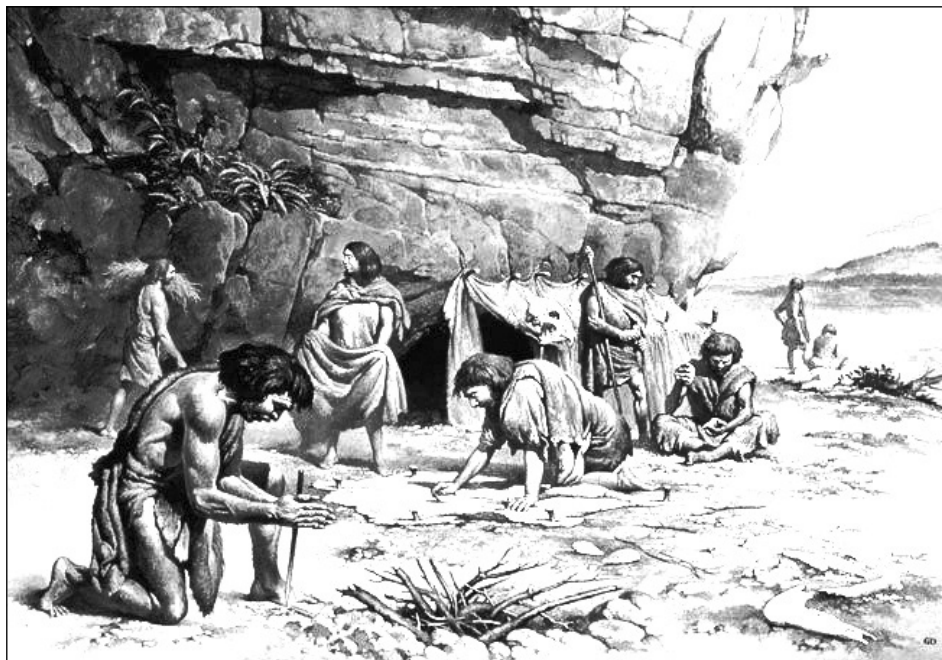

Marika az anyjához:

– Mama, amit tegnap meséltem neked az új barátomról, azt bizalmasan mondtam el, te pedig minden szomszédnak elmesélted. Hát nem tudsz titkot tartani?

Mire az anya:

– Még hogy én ne tudok titkot tartani? Ezek a pletykás szomszédok, akiknek elmeséltem, ezek nem tudnak.

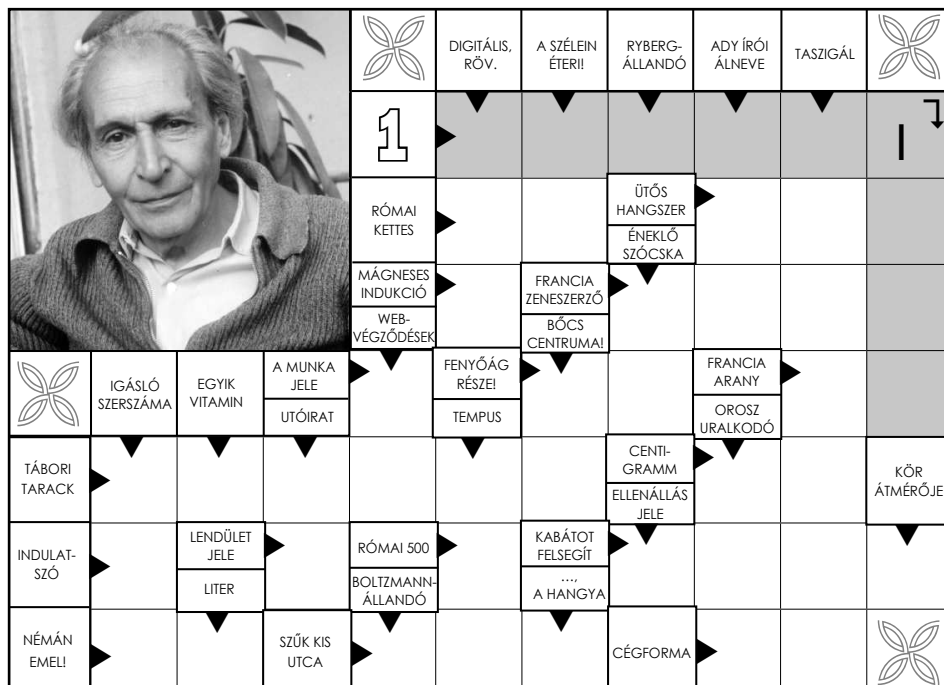
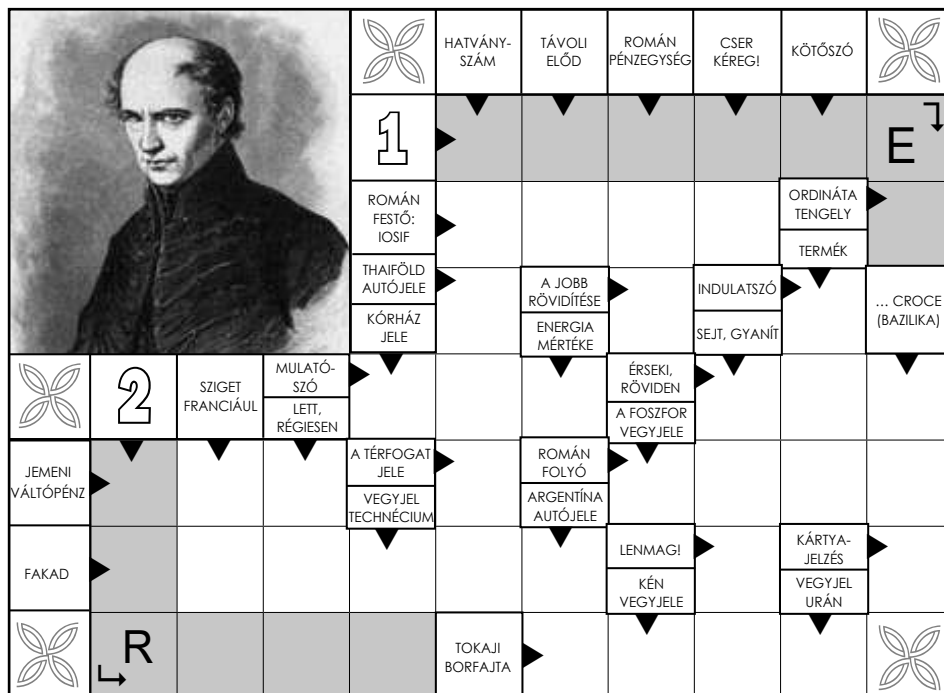

– Nem értem, csak bio kaját eszünk, mégsem élünk csak 30 évet!

KERESZTREJTVÉNY

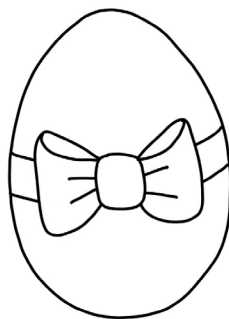
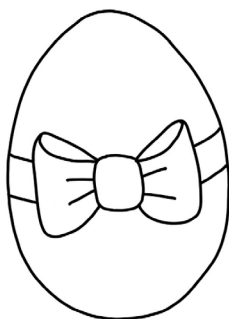
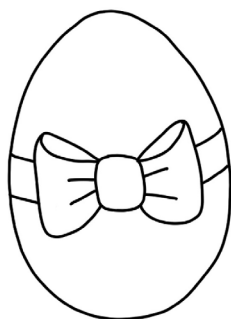
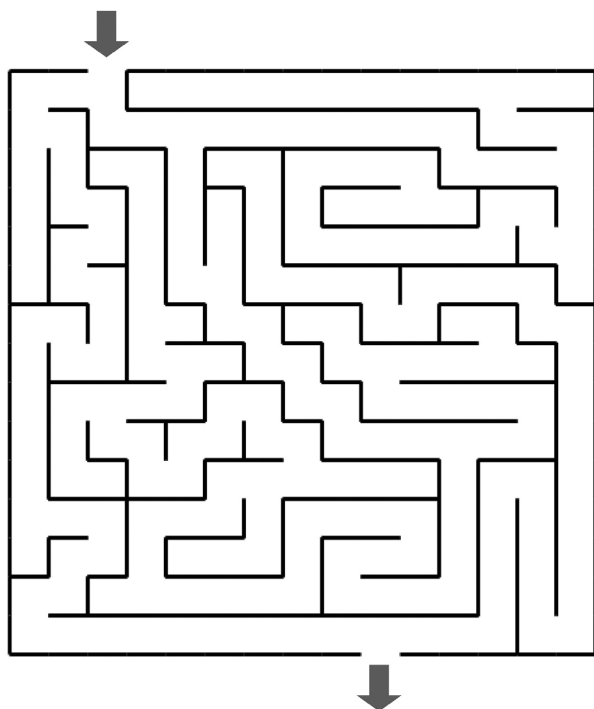
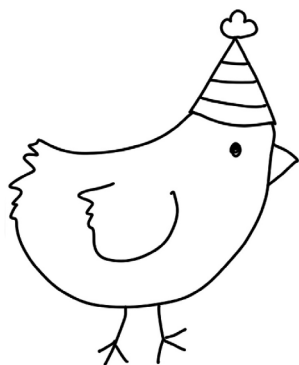
		HELYSÉG GYÖRNÉL	GABON AUTÓJELE	EMŐKE BECÉZVE	RÖVID KEZDETI	MAGYAR AUTÓJEL	
	1						Á ↗
	ZENEI HANG		MALMŐ HATÁRAI! ÉMILE...; REGÉNYÍRÓ			MÚLT IDŐ JELE! TÁVOLI ELŐD	
	HÁLÓT KÉSZÍT				TÖKMAGI		IRAT
	CSACSIHAL				NYÚLFAROKI		
	SPORT- OSZTÁLY	IDÉZETT MŰ, RÖV.	KÓRHÁZ JELE RÓMÁBAN ŐT	OXIGÉN VEGYJELE KÁVÉ- KEVERÉK	EGYESÜLT ÁLLAMOK ÁDÁM, BECÉZVE		
SZINTEZ						KILO- KARDVÉGEKI	
A VÉGEIN BETŐMI			PÉNZT ELKÖLTI TÖKMAGI			KÁTÉI NORVÉG AUTÓJEL	
LENDÜLET JELE		ELŐTAG KÖRNYEZET			NÖVÉNYI HAJTÁS		

		NADRÁG- SZEGÉLY	AZONBAN, DE	MONOTON MUNKA	CSODÁL- KOZÓ HANG	MEGTA- LÁLJA	
	1						I ↗
	MOSÓ- POR- MÁRKA				FÉLSZEGI ELŐTAG: EXA-		
	A SUGÁR JELE		SZLOVÁK FOLYÓ VIZE AZ ŐREG TÓ				
	OLIVÉR, BECÉZVE						
	... KAMOZE POPSZTÁR	FILMET SZEMÉL	NYOLC LATINUL EGYIK VÉRCSOPORT		UGYAN- CSAK CSAPÁGY MÁRKA		
FUTVA MENEKÜL				OSZTRÁK SCHILLING TÚLIUM VEGYJELE		A FOSZFOR VEGYJELE ELEKTRON JELE	
ASSZONY- NÉV KÉPZŐ			EZEN A HELYEN JÓD VEGYJELE		A FEJÉRE, NÉPIESEN A KERÜLET JELE		
IZIDÓRA, BECÉZVE				HAGYMA- VÁROS		A SUGÁR JELE	

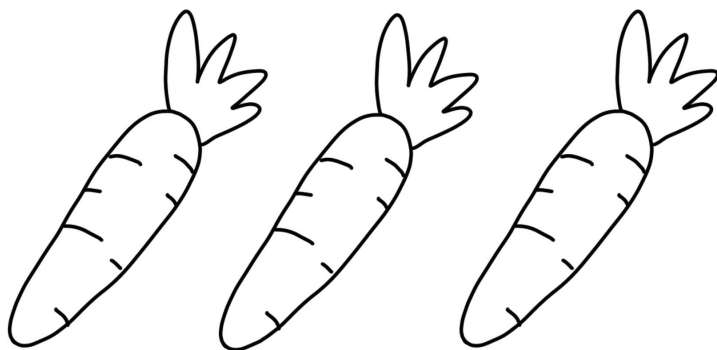
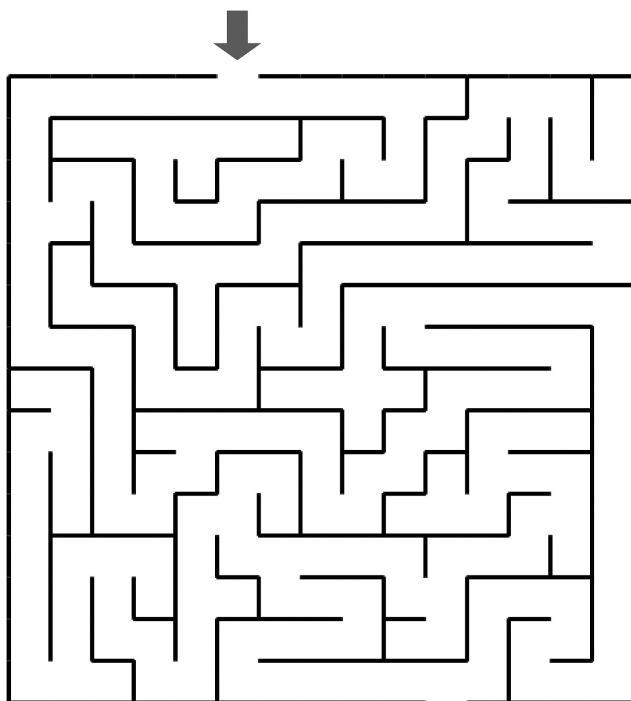
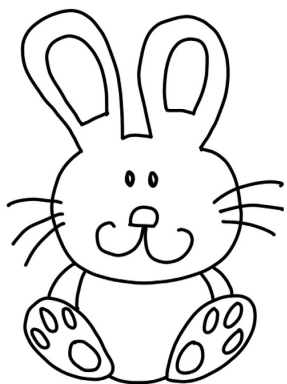

GYERMEKEKNEK

Vezesd el a csibét a tojásokhoz!

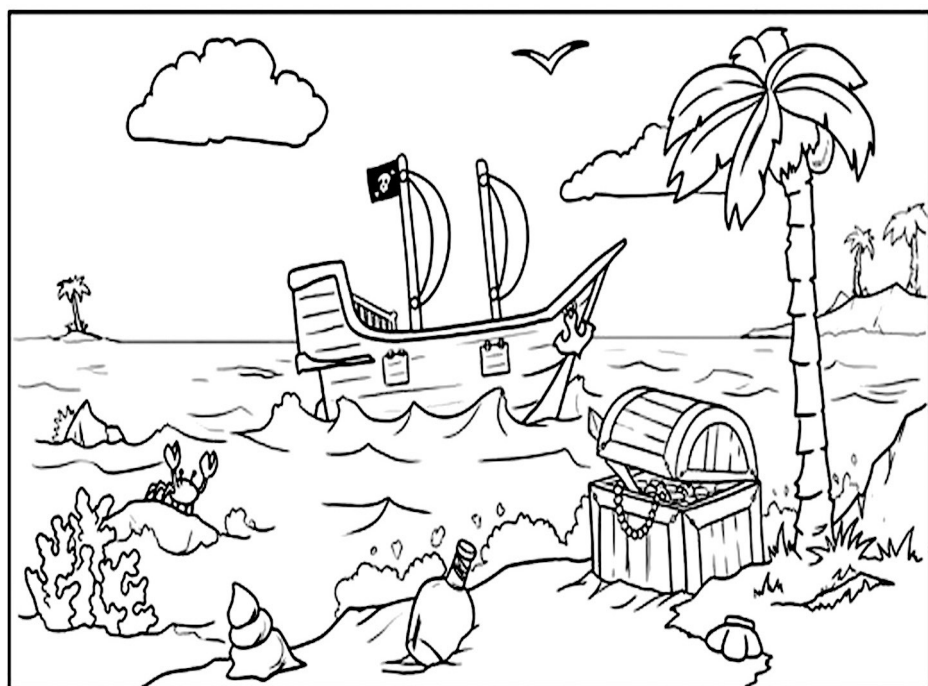
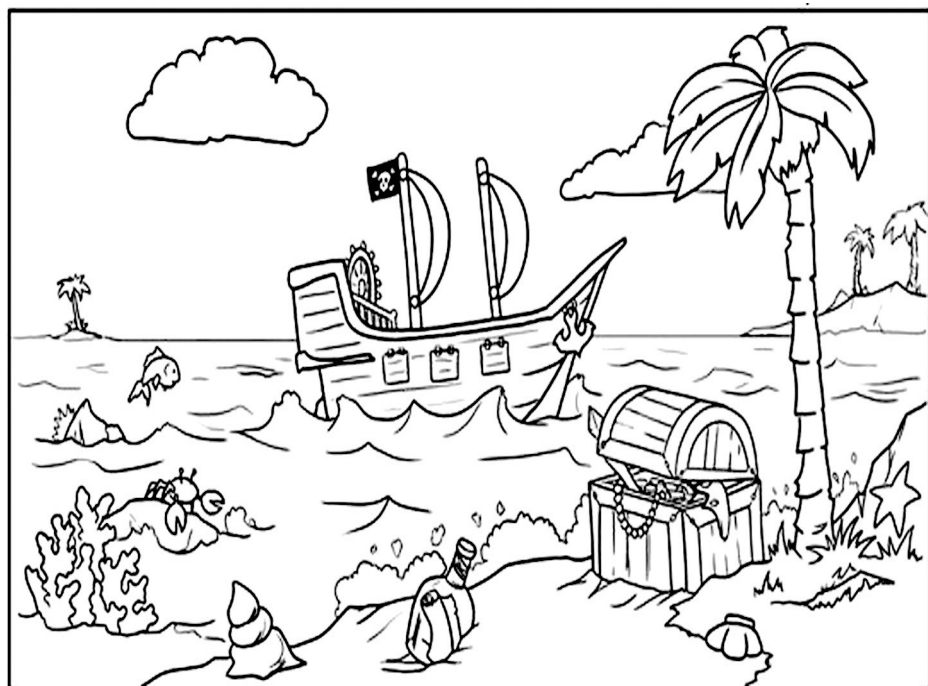

Segítség a nyuszinak megtalálni a répát!

Keresd a különbséget!

JELENTŐS ÉVFORDULÓK 2024-BEN

Január

- Január 3. – 185 éve, 1839-ben született Thaly Kálmán író, történetíró
- Január 4. – 155 éve, 1869-ben született Lyka Károly művészeti író, szerkesztő, egyetemi tanár
- Január 6. – 205 éve, 1819-ben született Degré Alajos újságíró
- Január 7. – 220 éve, 1804-ben született Csató Pál író, közíró, műfordító
- Január 9. – 130 éve, 1894-ben született Bárczi Géza nyelvész, egyetemi tanár
- Január 10. – 105 éve, 1919-ben született Fényi István partiumi költő, műfordító, magyartanár
- Január 11. – 80 éve, 1944-ben halt meg Ligeti Ernő erdélyi író, szerkesztő
- Január 12. – 115 éve, 1909-ben született Méliusz József erdélyi író, költő
- Január 15. – 75 éve, 1949-ben született Balla Zsófia erdélyi költő
- Január 15. – 65 éve, 1959-ben született Kovács András Ferenc erdélyi költő
- Január 17. – 390 éve, 1634-ben halt meg Szenczi Molnár Albert egyházi költő, író
- Január 17. – 130 éve, 1894-ben született Szőnyi István festőművész
- Január 18. – 155 éve, 1869-ben halt meg Szemere Bertalan útirajzíró, közíró, politikus
- Január 18. – 155 éve, 1869-ben született Tornyai János festőművész
- Január 20. – 140 éve, 1884-ben született Gábor Andor költő, író
- Január 20. – 135 éve, 1889-ben született Sík Sándor költő, író, szerkesztő
- Január 21. – 105 éve, 1919-ben született Lőrinczi László erdélyi író, műfordító, szerkesztő
- Január 22. – 35 éve, 1989-ben halt meg Weöres Sándor költő, műfordító
- Január 23. – 290 éve, 1734-ben született Kempelen Farkas feltaláló, szerkesztő

- Január 23. – 115 éve, 1909-ben született Ungar Imre vak zongoraművész
- Január 25. – 115 éve, 1909-ben született Ignác Rózsa erdélyi író, műfordító
- Január 27. – 105 éve, 1919-ben halt meg Ady Endre költő, író, újságíró
- Január 27. – 95 éve, 1929-ben született Garai Gábor költő, író, műfordító, műbíró
- Január 28. – 80 éve, 1944-ben halt meg Korvin Sándor erdélyi költő
- Január 28. – 180 éve, 1844-ben született Benczúr Gyula festőművész
- Január 31. – 305 éve, 1719-ben halt meg Vay Ádám kuruc tábornok, röpiratíró
- Január 31. – 220 éve, 1804-ben született Bajza József költő, író
- Január 31. – 160 éve, 1864-ben született Kecskeméthy István erdélyi teológiai tanár, szakíró, orientalista, műfordító, szerkesztő

Február

- Február 1. – 170 éve, 1854-ben halt meg Landerer Lajos nyomdász
- Február 1. – 115 éve, 1909-ben született Képes Géza költő, műfordító
- Február 3. – 195 éve, 1829-ben született Orbán Balázs erdélyi író, néprajzi gyűjtő, történész
- Február 5. – 125 éve, 1889-ben született Berde Mária erdélyi író
- Február 5. – 60 éve, 1964-ben halt meg Csathó Kálmán író, színházrendező
- Február 6. – 75 éve, 1949-ben halt meg Zsolt Béla partiumi elbeszélő, közíró
- Február 7. – 185 éve, 1839-ben született Beniczkyné Bajza Lenke író, Bajza József lánya
- Február 8. – 125 éve, 1899-ben halt meg Bartalus István zenetörténész
- Február 8. – 95 éve, 1929-ben halt meg Rákosi Jenő író, szerkesztő, újságíró

- Február 8. – 85 éve, 1939-ben született Bölöni Sándor partiumi író, műfordító, irodalomszervező
- Február 16. – 75 éve, 1949-ben született Péteri I. Zoltán partiumi helytörténeti tanulmányíró, szerkesztő
- Február 17. – 40 éve, 1984-ben halt meg Kacsó Sándor erdélyi író
- Február 20. – 75 éve, 1949-ben halt meg Berde Mária erdélyi író
- Február 20. – 175 éve, 1859-ben halt meg Irinyi József partiumi újságíró, műfordító, politikus
- Február 20. – 180 éve, 1844-ben született Munkácsy Mihály festőművész
- Február 20. – 25 éve, 1999-ben halt meg Plugor Sándor erdélyi grafikus
- Február 21. – 145 éve, 1879-ben halt meg Vahot Imre író, szerkesztő
- Február 21. – 35 éve, 1989-ben halt meg Márai Sándor író
- Február 22. – 115 éve, 1904-ben született Nagy István erdélyi író
- Február 24. – 275 éve, 1749-ben született Révai Miklós nyelvész, tanár, lapszerkesztő, könyvkiadó
- Február 24. – 70 éve, 1954-ben halt meg Herczeg Ferenc író
- Február 26. – 115 éve, 1909-ben született Anavi Ádám erdélyi költő, színműíró

Március

- Március 1. – 130 éve, 1894-ben halt meg Ács Károly erdélyi író, műfordító
- Március 2. – 255 éve, 1769-ben halt meg Bod Péter egyházi történetíró
- Március 3. – 145 éve, 1879-ben halt meg Paál László festőművész
- Március 3. – 120 éve, 1904-ben született Kristóf Károly, a keresztretjtvény meghonosítója, daljátékok írója
- Március 6. – 140 éve, 1884-ben született Holló László festőművész
- Március 7. – 95 éve, 1929-ben született Székely János erdélyi író
- Március 8. – 210 éve, 1814-ben született Szigligeti /Szathmári József/ Ede író, drámaíró

- Március 8. – 95 éve, 1929-ben született Saszet Géza erdélyi költő, szerkesztő
- Március 8. – 135 éve, 1889-ben halt meg Rómer Ferenc Flóris régész, apátkanonok
- Március 8. – 80 éve, 1944-ben született Horváth Andor esszéíró, műfordító, szerkesztő
- Március 8. – 50 éve, 1974-ben halt meg Imre Lajos pedagógiai író, szerkesztő, egyetemi tanár
- Március 9. – 130 éve, 1894-ben halt meg Medgyes Lajos költő, egyházi író
- Március 10. – 95 éve, 1929-ben született Lakó Elemér erdélyi nyelvész, egyetemi lektor, művelődéstörténész
- Március 10. – 55 éve, 1969-ben halt meg Tereh Géza költő, esztéta, tankönyvíró
- Március 12. – 130 éve, 1894-ben halt meg Paulay Ede színész, rendező, műfordító, szakíró
- Március 12. – 90 éve, 1934-ben született Moldova György író
- Március 13. – 90 éve, 1934-ben született Imets László erdélyi képzőművész, grafikus, könyvdíszítő
- Március 13. – 125 éve, 1899-ben született Kodolányi János író
- Március 13. – 30 éve, 1994-ben halt meg Benda Kálmán történész, tanár, tudományos szakíró
- Március 14. – 255 éve, 1769-ben született Kármán József író, lapszerkesztő
- Március 14. – 80 éve, 1944-ben halt meg Nagy Dániel erdélyi író, szerkesztő
- Március 16. – 35 éve, 1989-ben halt meg Balázs János erdélyi nyelvész, irodalomtörténész, a szókincstan kutatója, műfordító
- Március 20. – 130 éve, 1894-ben halt meg Kossuth Lajos politikus, közíró
- Március 21. – 255 éve, 1769-ben született Dayka Gábor költő
- Március 21. – 120 éve, 1904-ben született Vadnai László író, filmforgatókönyvíró, műsorközlő

- Március 22. – 340 éve, 1684-ben született Bél Mátyás, a honismereti irodalom művelője, tankönyvíró, egyházi író
- Március 22. – 20 éve, 2004-ben halt meg Varró János erdélyi irodalom-történetíró, műfordító, szerkesztő
- Március 24. – 180 éve, 1844-ben született Arany László költő
- Március 24. – 80 éve, 1944-ben született Kenéz Ferenc erdélyi költő
- Március 25. – 320 éve, 1704-ben született Faludi Ferenc hitszónok, tanár, könyvtárigazgató
- Március 26. – 220 éve, 1804-ben halt meg Kempelen Farkas feltaláló, szakíró
- Március 27. – 135 éve, 1889-ben született Dienes László esztéta, szerkesztő
- Március 27. – 90 éve, 1934-ben született Csurka István író, szerkesztő

Április

- Április 1. – 210 éve, 1814-ben született Erdélyi János költő, szerkesztő, tanár
- Április 1. – 165 éve, 1859-ben született Vikár Béla Néprajzkutató, műfordító
- Április 2. – 205 éve, 1819-ben halt meg Báró Festetics György, a Georgikon alapítója
- Április 3. – 80 éve, 1944-ben született Farkas Árpád erdélyi költő
- Április 4. – 240 éve, 1784-ben született Kőrösi Csoma Sándor nyelvész, a magyar őshaza kutatója
- Április 5. – 95 éve, 1929-ben született Czine Mihály irodalomtörténész, műbíráló, író
- Április 6. – 210 éve, 1814-ben született Ybl Miklós építész
- Április 6. – 70 éve, 1954-ben született Egyed Péter erdélyi költő, műbíráló
- Április 8. – 275 éve, 1749-ben született Gáti István nyelvész, az első magyar gyorsírási rendszer kidolgozója, tankönyvíró

- Április 8. – 105 éve, 1919-ben halt meg Eötvös Loránd fizikus, egyetemi rektor
- Április 10. – 285 éve, 1739-ben született Baróti Szabó Dávid költő, pap-tanár, szerkesztő
- Április 10. – 45 éve, 1979-ben halt meg Várkonyi Zoltán színházi szakember, rendező, színész, egyetemi tanár
- Április 11. – 100 éve, 1924-ben született Csetri Elek erdélyi történész, egyetemi tanár
- Április 11. – 50 éve, 1974-ben halt meg Kahána Mózes erdélyi költő, író
- Április 13. – 275 éve, 1749-ben született Rát Mátyás, az első magyar nyelvű újság megindítója és szerkesztője
- Április 13. – 130 éve, 1894-ben született Derkovits Gyula festőművész
- Április 15. – 95 éve, 1929-ben született Huszár Sándor erdélyi író
- Április 17. – 120 éve, 1904-ben született Sass Kálmán református egyházi író, újságíró, lapszerkesztő
- Április 17. – 115 éve, 1909-ben született Ember Győző történész, egyetemi tanár
- Április 17. – 105 éve, 1919-ben halt meg Mednyánszky László festőművész
- Április 18. – 65 éve, 1959-ben halt meg Szabédi László költő, író, nyelvész, egyetemi tanár
- Április 19. – 205 éve, 1819-ben született Mentovich Ferenc költő, filozófiai és természettudományi író
- Április 21. – 225 éve, 1799-ben született Táncsics Mihály író, politikus
- Április 21. – 210 éve, 1814-ben született Egressy Béni /Egresi Galambos Benjámín/ zeneszerző, szövegíró, a Szózat megzenésítője, színmű- és operafordító
- Április 21. – 30 éve, 1994-ben halt meg Palocsay Zsigmond erdélyi költő
- Április 25. – 120 éve, 1904-ben született Szilágyi András erdélyi író
- Április 25. – 100 éve, 1924-ben született Szenes Iván dramaturg, dalszövegíró, zeneszerző
- Április 27. – 70 éve, 1954-ben született Zudor János partiumi költő
- Április 28. – 270 éve, 1754-ben született gróf Széchenyi Ferenc könyvtár- és múzeumalapító

- Április 28. – 230 éve, 1794-ben született báró Jósika Miklós erdélyi író
- Április 28. – 75 éve, 1949-ben született Demény István erdélyi néprajzkutató
- Április 28. – 35 éve, 1989-ben halt meg Tabi László közíró, lapszerkesztő

Május

- Május 3. – 95 éve, 1929-ben született Mester Zsolt erdélyi író, közíró, orvosi szakíró, a Partiumi Egyetem rektora
- Május 4. – 120 éve, 1904-ben halt meg Jókai Mór író
- Május 5. – 115 éve, 1909-ben született Radnóti Miklós költő, műfordító
- Május 10. – 375 éve, 1649-ben született Pápai Páriz Ferenc író
- Május 10. – 95 éve, 1929-ben született Kányádi Sándor erdélyi költő
- Május 12. – 95 éve, 1929-ben született Heller Ágnes filozófus, esztéta, egyetemi tanár
- Május 13. – 60 éve, 1964-ben halt meg Tompa László erdélyi költő
- Május 16. – 160 éve, 1864-ben halt meg Zilahy Károly műbíráló, költő, újságíró
- Május 17. – 75 éve, 1949-ben halt meg Balázs Béla költő, drámaíró
- Május 18. – 180 éve, 1844-ben született Mészöly Géza festőművész
- Május 19. – 430 éve, 1594-ben halt meg báró Balassi Bálint költő
- Május 20. – 35 éve, 1989-ben halt meg Galgóczi Erzsébet író
- Május 21. – 85 éve, 1939-ben született Lászlóffy Aladár erdélyi költő
- Május 23. – 120 éve, 1904-ben született Palotai Boris író, költő, lapszerkesztő
- Május 24. – 130 éve, 1894-ben született Komjáthy Aladár költő, író
- Május 26. – 105 éve, 1919-ben halt meg Gozsdu Elek író
- Május 26. – 55 éve, 1969-ben halt meg Zolnai Béla nyelvész
- Május 30. – 55 éve, 1969-ben halt meg Benedek Marcell író, irodalomtörténész, műfordító

Június

- Június 1. – 255 éve, 1769-ben halt meg Csécsi /Tsétsi/ János református egyházi író
- Június 1. – 110 éve, 1914-ben halt meg Feszty Árpád festőművész, a Honfoglalás című körkép alkotója
- Június 2. – 155 éve, 1869-ben született Szomory Dezső író, színpadi szerző
- Június 2. – 95 éve, 1929-ben született Veress Dániel irodalomtörténész, dráma- és esszéíró
- Június 7. – 130 éve, 1894-ben született Boncza Berta /Csinszka/ költő, emlékiratíró
- Június 10. – 145 éve, 1879-ben született Szabó Dezső író, közíró
- Június 10. – 110 éve, 1914-ben halt meg Lechner Ödön építész, a magyaros szecesszió megteremtője
- Június 11. – 335 éve, 1689-ben született Csécsi /Tsétsi/ János református egyházi író
- Június 12. – 210 éve, 1814-ben született báró Kemény Zsigmond erdélyi író
- Június 12. – 55 éve, 1969-ben halt meg Tersánszky Józsi Jenő író
- Június 13. – 440 éve, 1584-ben halt meg Zsámboky János költő, bölcsész, történész
- Június 15. – 195 éve, 1829-ben született Szász Károly erdélyi költő, műfordító
- Június 17. – 55 éve, 1969-ben halt meg Sinka István partiumi költő, író
- Június 18. – 110 éve, 1914-ben halt meg Zalár József költő, Damjanich tábornok történetírója
- Június 19. – 45 éve, 1979-ben halt meg Passuth László író, műfordító
- Június 20. – 105 éve, 1919-ben halt meg Csontváry Kosztka Tivadar festőművész
- Június 20. – 100 éve, 1924-ben született Podmaniczky Frigyes író, politikus

- Június 24. – 45 éve, 1979-ben halt meg Örkény István író, drámaíró
- Június 25. – 140 éve, 1884-ben született Gyóni Géza költő
- Június 26. – 55 éve, 1969-ben halt meg Tessitori Nóra erdélyi szavaló- és előadóművész
- Június 27. – 90 éve, 1934-ben született J. Nagy Mária erdélyi nyelvész, szakíró
- Június 28. – 210 éve, 1814-ben született Kriza János költő, népmese- és népballadagyűjtő
- Június 28. – 140 éve, 1884-ben halt meg Táncsics Mihály író, politikus
- Június 29. – 195 éve, 1829-ben született Ráth Mór könyvkiadó, könyvkereskedő, az írói tiszteletdíj elindítója
- Június 30. – 140 éve, 1884-ben született Szép Ernő költő, író

Július

- Július 1. – 140 éve, 1884-ben született Kisfaludy Stróbl Zsigmond szobrász
- Július 2. – 145 éve, 1879-ben született Móricz Zsigmond író
- Július 2. – 355 éve, 1669-ben született gróf Károlyi Sándor emlékiratíró, tábornagy, az 1711-es szatmári béke megkötője
- Július 4. – 80 éve, 1944-ben halt meg Kelemen Béla nyelvész, irodalomtörténész
- Július 5. – 175 éve, 1849-ben halt meg Vasvári Pál író, történész, politikus
- Július 6. – 145 éve, 1879-ben született Szabó Dezső író
- Július 6. – 115 éve, 1909-ben született Szentiványi Lajos festőművész
- Július 9. – 110 éve, 1914-ben halt meg Pósa Lajos költő, ifjúsági író, közíró
- Július 10. – 110 éve, 1914-ben született Makkai László történész, református egyháztörténeti tanár

- Július 10. – 515 éve, 1509-ben született Kálvin János reformátor
- Július 11. – 135 éve, 1889-ben halt meg Reviczky Gyula költő
- Július 11. – 205 éve, 1819-ben született Reguly Antal nyelvész, néprajz-kutató
- Július 12. – 30 éve, 1994-ben halt meg Kristóf Károly, a keresztretjvény meghonosítója, daljátékíró
- Július 12. – 120 éve, 1904-ben született László Dezső erdélyi református egyházi író, lapszerkesztő
- Július 13. – 90 éve, 1934-ben született Cseh Gusztáv erdélyi grafikus, könyvdíszítő művész
- Július 14. – 200 éve, 1824-ben született Ács Károly író, műfordító
- Július 15. – 140 éve, 1884-ben született Markovits Rodion író, újságíró, lapszerkesztő
- Július 17. – 160 éve, 1864-ben halt meg Szalay László történész
- Július 17. – 65 éve, 1959-ben született Kovács András Ferenc költő, műfordító
- Július 17. – 205 éve, 1819-ben született Kőváry László történetíró, író
- Július 18. – 135 éve, 1889-ben született Nyíró József erdélyi író
- Július 18. – 345 éve, 1679-ben született Széchy Mária költő, a „Murányi Vénusz”
- Július 19. – 240 éve, 1784-ben született Pergő Celesztin drámaíró, színész
- Július 19. – 145 éve, 1879-ben született Móra Ferenc író, közíró
- Július 24. – 115 éve, 1909-ben született Károlyi Amy költő, műfordító
- Július 24. – 100 éve, 1924-ben halt meg Szily Kálmán nyelvész, természettudós
- Július 26. – 160 éve, 1864-ben halt meg Fáy András író
- Július 28. – 235 éve, 1789-ben halt meg báró Orczy Lőrinc udvari ember, költő
- Július 28. – 95 éve, 1929-ben született Fenyő István irodalomtörténész, műbíráló
- Július 28. – 110 éve, 1914-ben született Ruffy Péter erdélyi közíró, író

- Július 29. – 265 éve, 1759-ben halt meg Árva Bethlen Kata önéletrajzíró
- Július 29. – 95 éve, 1929-ben született Mikes György író, humorista
- Július 31. – 175 éve, 1849-ben halt meg Petőfi Sándor költő
- Július 31. – 35 éve, 1989-ben halt meg Fehér Ferenc újvidéki költő, író, műfordító

Augusztus

- Augusztus 1. – 90 éve, 1934-ben született Fried István irodalomtörténész, nyelvész
- Augusztus 1. – 145 éve, 1879-ben született Papp Aurél partiumi festőművész, műbíráló
- Augusztus 2. – 205 éve, 1819-ben született Várady Antal újságíró, Petőfi barátja
- Augusztus 2. – 90 éve, 1934-ben született Maár Gyula filmrendező, forgatókönyvíró
- Augusztus 3. – 95 éve, 1929-ben született Hajdu Győző lapszerkesztő, tanár
- Augusztus 3. – 75 éve, 1949-ben halt meg Ignótus Hugó író, költő, műbíráló, közíró
- Augusztus 9. – 125 éve, 1899-ben született Szabolcsi Bence zenetörténész, szerkesztő
- Augusztus 10. – 55 éve, 1969-ben halt meg Kodolányi János író
- Augusztus 12. – 100 éve, 1924-ben halt meg Bródy Sándor író, drámaíró
- Augusztus 13. – 70 éve, 1954-ben halt meg Gaál Gábor erdélyi író, irodalomtörténész, szerkesztő
- Augusztus 13. – 30 éve, 1994-ben halt meg Örsi Ferenc író, közíró
- Augusztus 14. – 85 éve, 1949-ben született Gergely István erdélyi szobrászművész
- Augusztus 15. – 120 éve, 1904-ben született Tamási Gáspár erdélyi népi emlékiratíró, Tamási Áron öccse

- Augusztus 17. – 95 éve, 1929-ben halt meg Benedek Elek erdélyi író, szerkesztő, népmesegyűjtő
- Augusztus 19. – 35 éve, 1989-ben halt meg Képes Géza költő, műfordító
- Augusztus 22. – 110 éve, 1914-ben született Baróti Géza újságíró, szerkesztő
- Augusztus 23. – 100 éve, 1924-ben született Kishont Ferenc író, újságíró, humorista
- Augusztus 25. – 395 éve, 1629-ben született Gyöngyösi István író, politikus
- Augusztus 27. – 150 éve, 1874-ben született Császár Elemér irodalomtörténész
- Augusztus 28. – 115 éve, 1909-ben született Asztalos István erdélyi író
- Augusztus 28. – 105 éve, 1919-ben született Mikó Imre erdélyi író, szerkesztő, riporter
- Augusztus 28. – 105 éve, 1919-ben halt meg Dóczi Lajos író, műfordító
- Augusztus 29. – 590 éve, 1434-ben született Janus Pannonius költő, egyházi személy
- Augusztus 29. – 275 éve, 1749-ben halt meg Bél Mátyás egyházi író, nevelő, tankönyvíró, a honismereti irodalom művelője
- Augusztus 30. – 450 éve, 1574-ben született Szenczi Molnár Albert egyházi költő, író, műfordító
- Augusztus 31. – 115 éve, 1909-ben született Fejtő Ferenc újvidéki műbíráló, szerkesztő, közíró

Szeptember

- Szeptember 2. – 65 éve, 1959-ben halt meg Szentimrei Jenő erdélyi író, költő
- Szeptember 5. – 240 éve, 1784-ben halt meg Ányos Pál költő
- Szeptember 5. – 120 éve, 1904-ben halt meg Baráth Ferenc irodalomtörténész, szerkesztő

- Szeptember 5. – 100 éve, 1924-ben született Seres Zsófia erdélyi irodalomtörténész, szerkesztő
- Szeptember 6. – 15 éve, 2009-ben halt meg Thurzó Sándor partiumi zenei író, zeneszerző, a Varadinum vonósnégyes alapítója
- Szeptember 6. – 120 éve, 1904-ben született Keresztúri Dezső író, költő, irodalomtörténész, műbíráló, műfordító
- Szeptember 7. – 320 éve, 1704-ben halt meg Gyöngyösi István író, politikus
- Szeptember 7. – 140 éve, 1884-ben született Miklós Jutka partiumi költő, a Holnap című antológia egyik szerkesztője
- Szeptember 8. – 85 éve, 1939-ben halt meg Hevesi Sándor író, színház-történész, szakíró
- Szeptember 9. – 195 éve, 1829-ben halt meg Vitkovics Mihály író, költő, műfordító, mecénás
- Szeptember 9. – 125 éve, 1894-ben született Gulácsy Irén erdélyi írónő
- Szeptember 11. – 105 éve, 1919-ben halt meg Csáth Géza író, zeneesztéta
- Szeptember 11. – 65 éve, 1959-ben halt meg Bölöni György író, közíró
- Szeptember 17. – 90 éve, 1934-ben született Horváth Arany erdélyi író, költő, szerkesztő, riporter
- Szeptember 19. – 65 éve, 1959-ben született Kalapáti Ferenc újvidéki költő, tanár
- Szeptember 19. – 50 éve, 1974-ben halt meg Urbán Ernő költő, író, újságíró
- Szeptember 20. – 135 éve, 1889-ben született Tereh Géza partiumi költő, esztéta, tankönyvíró
- Szeptember 20. – 45 éve, 1979-ben halt meg Macalik Alfréd partiumi festőművész, szakíró
- Szeptember 20. – 130 éve, 1894-ben született Péchy Blanka író, nyelv-művelő, színész
- Szeptember 22. – 80 éve, 1944-ben született Jakobovits Márta partiumi keramikus, képzőművészeti író

- Szeptember 23. – 115 éve, 1909-ben született Móricz Virág író, Móricz Zsigmond lánya
- Szeptember 24. – 105 éve, 1919-ben született Borbándi Gyula író, irodalomtörténész, szerkesztő
- Szeptember 24. – 45 éve, 1979-ben halt meg Ignác Rózsa erdélyi író, műfordító
- Szeptember 26. – 325 éve, 1699-ben született Hermányi Dienes József egyházi író
- Szeptember 27. – 115 éve, 1909-ben halt meg Thaly Kálmán költő, történétíró
- Szeptember 28. – 95 éve, 1929-ben született Ritoók Zsigmond irodalomtörténész, óorkutató
- Szeptember 30. – 165 éve, 1859-ben született Benedek Elek erdélyi író, szerkesztő, mesemondó

Október

- Október 1. – 125 éve, 1899-ben született Bárdos Lajos zeneszerző, zenetudós, karnagy
- Október 2. – 90 éve, 1934-ben született Hary Béla erdélyi zeneszerző, karnagy
- Október 2. – 110 éve, 1914-ben született Senkál Endre emlékiró, erdélyi színész
- Október 3. – 470 éve, 1554-ben született báró Balassi Bálint költő
- Október 5. – 160 éve, 1864-ben halt meg Madách Imre író, költő
- Október 6. – 175 éve, 1849-ben halt meg Lázár Vilmos emlékiró, aradi vértanú
- Október 9. – 130 éve, 1894-ben halt meg Justh Zsigmond író, irodalomszervező
- Október 9. – 80 éve, 1944-ben halt meg Kovács Katona Jenő erdélyi író, szerkesztő

- Október 9. – 115 éve, 1909-ben született Horváth István erdélyi költő
- Október 10. – 90 éve, 1934-ben született Hervay Gizella erdélyi költőnő
- Október 12. – 90 éve, 1934-ben született Fábíán Ernő erdélyi irodalomtörténész, politológus
- Október 13. – 120 éve, 1904-ben halt meg Lotz Károly festőművész
- Október 18. – 130 éve, 1894-ben született Déry Tibor író
- Október 18. – 150 éve, 1874-ben született Földessy Gyula irodalomtörténész, egyetemi tanár
- Október 18. – 40 éve, 1984-ben halt meg Korda István partiumi költő, író, műfordító
- Október 18. – 60 éve, 1964-ben halt meg Barta Lajos író, drámaíró, újságíró
- Október 19. – 170 éve, 1854-ben született Iványi Ödön író
- Október 19. – 35 éve, 1989-ben halt meg Király István író, irodalomtörténész, szerkesztő
- Október 20. – 80 éve, 1944-ben halt meg Sulyok István egyházi író, a Királyhágómelléki Református Egyházkerület püspöke
- Október 22. – 90 éve, 1934-ben született Pomogáts Béla irodalomtörténész, műbíráló
- Október 22. – 45 éve, 1979-ben halt meg Jakabos Ödön utazó, útinaplóíró, Kőrösi Csoma Sándor útjának követője
- Október 24. – 90 éve, 1934-ben halt meg Boncza Berta / Csinszka/ költő, emlékiratíró
- Október 24. – 175 éve, 1849-ben halt meg Szacsvay Imre partiumi politikai író
- Október 25. – 215 éve, 1809-ben halt meg báró Wesselényi Miklós drámaíró, mecénás
- Október 27. – 265 éve, 1759-ben született Kazinczy Ferenc költő, irodalomszervező, lapszerkesztő, nyelvújító
- Október 27. – 80 éve, 1944-ben halt meg Karácsony Benő erdélyi író
- Október 27. – 15 éve, 2009-ben halt meg Tolnai Tibor partiumi festőművész, grafikus

- Október 28. – 180 éve, 1844-ben halt meg Kisfaludy Sándor költő
/Himfy/
Október 28. – 70 éve, 1954-ben halt meg Nagy Lajos író, közíró
Október 28. – 90 éve, 1929-ben halt meg Osvát Ernő író, a Nyugat egyik
szerkesztője
Október 28. – 120 éve, 1904-ben született Waldapfel József irodalom-
történész
Október 30. – 390 éve, 1634-ben halt meg Káldi György bibliafordító

November

- November 2. – 110 éve, 1914-ben született Kónya Lajos költő, író
November 2. – 155 éve, 1869-ben született Ignotus Hugó költő, író,
műbíráló, újságíró
November 3. – 150 éve, 1874-ben született Jankovich Marcell felvidéki
író
November 3. – 180 éve, 1844-ben született Baráth Ferenc író, iroda-
lomtörténész, szerkesztő
November 4. – 110 éve, 1914-ben született Kós András erdélyi szob-
rászművész, szövegrajzoló
November 4. – 370 éve, 1654-ben született gróf Csáky Krisztina vers-
szerző, Bethlen Miklós felesége
November 5. – 125 éve, 1899-ben halt meg Péterffy Jenő esszéíró, iro-
dalomtörténész, műbíráló
November 6. – 140 éve, 1884-ben született Germánus Gyula orientalista
November 8. – 45 éve, 1979-ben halt meg Germánus Gyula orientalista
November 9. – 115 éve, 1909-ben halt meg Gyulai Pál erdélyi költő, író,
irodalomszervező
November 9. – 80 éve, 1944-ben halt meg Radnóti Miklós költő, mű-
fordító

- November 10. – 110 éve, 1914-ben született Tamás Gáspár erdélyi költő, író
- November 12. – 75 éve, 1949-ben halt meg Jankovich Marcell felvidéki író
- November 13. – 50 éve, 1974-ben halt meg Karinthy Gábor költő
- November 13. – 110 éve, 1914-ben született Határ Győző író, költő, filozófus
- November 15. – 395 éve, 1629-ben halt meg Bethlen Gábor, Erdély fejedelem
- November 15. – 445 éve, 1579-ben halt meg Dávid Ferenc reformátor, egyházi író, az erdélyi unitárius egyház alapítója
- November 17. – 285 éve, 1739-ben született gróf Teleki Sámuel író, könyvtáralapító, mecénás
- November 18. – 170 éve, 1854-ben született Iványi Ödön partiumi író, közíró, szerkesztő
- November 18. – 360 éve, 1664-ben halt meg gróf Zrínyi Miklós író, hadvezér
- November 18. – 125 éve, 1899-ben született Ormándy Jenő karmester
- November 19. – 405 éve, 1619-ben született Czeglédi István református egyházi író, költő
- November 20. – 85 éve, 1939-ben született Bányai János újvidéki műbíráló, irodalomtörténész, szerkesztő
- November 22. – 205 éve, 1819-ben halt meg Baróti Szabó Dávid költő, paptanár, lapszerkesztő
- November 22. – 95 éve, 1929-ben született Görgey Gábor költő, író, műfordító
- November 25. – 35 éve, 1989-ben halt meg Böződi György erdélyi író, történész
- November 28. – 175 éve, 1849-ben született Gozsdu Elek író
- November 29. – 50 éve, 1974-ben halt meg Jordáky Lajos történész, tanulmányíró, műbíráló, közíró
- November 30. – 120 éve, 1904-ben született Dienes András író, irodalomtörténész, katonai szakíró

- November 30. – 115 éve, 1909-ben született Darvas Szilárd költő, író, humorista
- November 30. – 105 éve, 1919-ben született Berkesi András író
- November 30. – 80 éve, 1944-ben halt meg Szomory Dezső író, színpadi szerző

December

- December 1. – 105 éve, 1919-ben született Kuszálík Piroska erélyi pedagógiai- és tankönyvíró, egyetemi előadótanár, a magyartanárok irányítója
- December 2. – 50 éve, 1974-ben halt meg Zilahy Lajos partiumi író, szerkesztő
- December 3. – 155 éve, 1869-ben született Fehér Dezső partiumi író, újságíró, lapszerkesztő
- December 3. – 115 éve, 1909-ben született Kurkó Gyárfás író, politikus
- December 3. – 65 éve, 1959-ben halt meg Márfffy Ödön festőművész
- December 10. – 40 éve, 1984-ben halt meg Szilágyi András erdélyi író
- December 10. – 80 éve, 1944-ben halt meg Ligeti Miklós szobrászművész
- December 12. – 375 éve, 1649-ben halt meg Geleji Katona István református egyházi író
- December 12. – 110 éve, 1914-ben született Marton Lili erdélyi író, újságíró
- December 13. – 130 éve, 1894-ben halt meg Xantus János író, néprajzkutató, természettudós
- December 15. – 145 éve, 1879-ben halt meg Mentovich Ferenc költő, filozófiai és természettudományi író
- December 15. – 100 éve, 1924-ben született Papp Ferenc partiumi író, szerkesztő
- December 17. – 110 éve, 1914-ben született Karinthy Gábor író
- December 18. – 245 éve, 1779-ben halt meg Faludi Ferenc hitszónok, tanár, könyvtárigazgató

- December 18. – 60 éve, 1964-ben halt meg Földessy Gyula irodalomtörténész, egyetemi tanár
- December 18. – 65 éve, 1959-ben halt meg Ráth Végh István művelődéstörténész, író
- December 21. – 20 éve, 2004-ben halt meg Szabó Gyula erdélyi író
- December 21. – 280 éve, 1744-ben született Donát János festőművész
- December 22. – 260 éve, 1764-ben halt meg báró Amadé László költő, udvari ember
- December 23. – 90 éve, 1934-ben született Kósa Ferenc nyelvész, egyetemi tanár, szakíró
- December 24. – 215 éve, 1809-ben halt meg Báróczi Sándor műfordító, testőrtiszt
- December 24. – 75 éve, 1949-ben halt meg Zolnai Gyula nyelvész, műfordító
- December 24. – 50 éve, 1974-ben halt meg Csorba Géza szobrászművész
- December 25. – 100 éve, 1924-ben született Váci Mihály költő, műfordító
- December 26. – 80 éve, 1944-ben halt meg Járosi Andor erdélyi evangélikus egyházi író, lelkész, színibíró
- December 27. – 110 éve, 1914-ben halt meg Herman Ottó természettudós, néprajzkutató, újságíró
- December 28. – 95 éve, 1929-ben született Bori Imre újvidéki irodalomtörténész, műbíró, szerkesztő
- December 30. – 345 éve, 1679-ben halt meg Bethlen Farkas erdélyi történetíró
- December 31. – 175 éve, 1849-ben született Ábrányi Emil író, költő, újságíró
- December 31. – 345 éve, 1659-ben halt meg Apáczai Csere János filozófus, erdélyi pedagógiai író, tanár

Összeállította: JÁROSI ÉVA ny. magyartanár

MÜLLER DEZSŐ

Újévi fohász

Jó Atyám ki odafönn vagy
míg dús bánatom oly nagy
akár gigászi malomkő
ne engedd hogy a konok hő
szívem fura heve megöljön
a szilaj hitem tornya szétdőljön
s engedd hogy temérdek álmom
mely segített emberré válnom
fölszívódjon mint gomolygó köd
melyet villámod rőt fénye átdöf
s míg dolgozol világot védő ernyődön
hadd tapadjak meg égi serpenyődön
s kegyelmed oltalmazó szarván ügetve
úgy nézzek százszorta szent ügyedre
hogy e siralmas rongy életet
mely tüzes piszkavassal égeti keblemet
ne tartsam üdvözítő hajómnak
mely a jó és gonosz sorsnak
viharvert peremén
átvisz engem a gyötrelmek tengerén
hanem létem kohójában úgy ízzak
hogy egyedül Tebenned bízzak
s abban hogy cammogva kúszva
rágördülhetek majd égi csillagodra.

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület címtára

IGAZGATÓTANÁCSI HIVATAL

BH-410202 Nagyvárad (Oradea), Bihar (Bihar) megye, Románia
Sulyok István utca 9. szám
Telefon: 0259-431710; 0259-435386, 0724-353928
E-mail: partium@rdsor.ro Weboldal: krek.ro

TISZTSÉGVISELŐK

BOGDÁN SZABOLCS-JÁNOS püspök
BARA LAJOS ISTVÁN egyházkerületi főgondnok
DÉNES ISTVÁN LUKÁCS lelkészi főjegyző
BERTALAN LAJOS presbiteri főjegyző
KÁNYA ZSOLT ATTILA lelkészi jegyző
CSEGŐ BENJÁMIN presbiteri jegyző
RÁCZ ERVIN LAJOS missziói előadó
MÓDI JÓZSEF katekétikai előadó
OROSZ OTÍLIA VALÉRIA egyházzenei előadó
VÉKONY ZSOLT ifjúsági előadó
GELLÉN SÁNDOR levéltáros

PÜSPÖKI HIVATAL

WAGNER ERIK püspöki titkár
Telefon: 0259-431710; e-mail: kre.puspoki.hivatal@gmail.com

EGYHÁZKERÜLETÜNK ÜGYOSZTÁLYAI

- Közigazgatási és Egyházfejlesztési Ügyosztály
 - FARKAS ZSOLT előadótanácsos
 - Jogi osztály - PETRUCZ IZABELLA referens
 - Levéltár - EMŐDI ANDRÁS levéltáros
 - Tel.: 0743-181698, e-mail: aemodi@gmail.com
- Gazdasági Ügyosztály
 - SALÁNKI LÓRÁNT előadótanácsos
- Missziói, Külügyi, Sajtóügyi és Oktatási ügyosztály
 - GHITEA-SZABÓ JÓZSEF LEVENTE előadótanácsos
 - Kül- és Ökumenikus Kapcsolatok - Dr. ANTAL JÁNOS tanácsos
 - Oktatási osztály - SZŰCS ÉVA tanácsos
 - Kiadói- és Sajtóosztály - WAGNER ERIK tanácsos

INTÉZMÉNYEK

A Királyhágómelléki Református Egyházkerület Csillagocska Bölcsődéje

BH-410202 Nagyvárad, Sulyok István utca 9. sz.

Igazgató: FELFÖLDI-BOD GABRIELLA – 0770-292560

Arany János Kollégium

BH-410209 Oradea Str. Primăriei nr. 36; 0259-439931, ajk@partium.ro

Kollégiumi ügyvezető: MEZEY MÁRK ATTILA – 0755-228142

Erdélyi Gyülekezet – Reménység Szigete karitatív és kulturális központ

H-1066 Budapest, Gyógyszergyári út.3.

Vezető lelkész: Dr. FAZEKAS ISTVÁN

Intézeti előadó: VERES EMESE GYÖNGYVÉR

Tel: 0036-1-3416602 és 0036-1-2609455, e-mail: erdelyigyulekezet@gmail.com

honlap: www.erdelyigyulekezet-budapest.hu

Harangszó szerkesztősége

BH-410210 Oradea, Sulyok István utca 9. szám,

e-mail: harangszo.ujzag@gmail.com

Felelős szerkesztő: ERDEI-ÁRVA ISTVÁN BÉLA – 0744-817150

Harangszó Rádió

Szatmárnémeti, Kálvin tér 2. szám. Tel.: 0261-711816, 0769-668719

Szerkesztő: RÁCZ ERVIN – 0740-483375, referdod@freemail.hu

Hidalmási Ifjúsági Központ – Zilahi Egyházmegye

SJ-457175 Hida, Str. Mihai Eminescu 21

Gondnok: LÁSZLÓ KÁLMÁN BARNA

0726-748432, e-mail: refespzilah@gmail.com

Ifjúsági Központ, Súlyomkővár – Szilágysomlyói Egyházmegye

SJ-457262 Boghiș, nr. 131.

Gondnok: MIKLÓS KÁROLY – 0749-193727, miklos_kari@yahoo.com

Kölcsey Ferenc Egyházi és Kulturális Központ – Szödémeter

SM-447280 Săuca nr. 127.

Intézményvezető: PAKULÁR JULIANNA – 0756-096516

Kiállítás felelős: PAKULÁR ISTVÁN – 0751-580282

KRE Spa

Strandvezető: NAGY PRÁTA ZOLTÁN – 0727-200900

Vezetőasszisztens: TIPTER SIPOS MÓNICA – 0771-519728

Ügyvezető igazgató: SALÁNKI LÓRÁNT – 0726-752633

e-mail: office.krespa@gmail.com

facebook: krespa Hegyközszentmiklós

weboldal: www.strand-krespa.ro

Lorántffy Zsuzsanna Egyházi Központ

BH-410042 Oradea Str. Libertății nr. 38., 0259-437069

Intézményvezető: NAGY-PRÁTA ANTÓNIA RENÁTA – 0773-316196

Nyugdíjintézet – Romániai Református Egyház Nyugdíjintézete

CJ-400124 Cluj-Napoca, P-ta Avram Iancu 15., 0264-598538

Igazgató: TÁRKÁNYI MÁRTON – nyugdij@reformatus.ro

Partiumi Keresztény Egyetem

BH-410209 Oradea, Str. Primăriei nr. 27.

0259-418244, 0259-418252, www.partium.ro, partium@partium.ro

Rektor: Dr. PÁLFI JÓZSEF

Partiumi Közlöny szerkesztősége

BH-410210 Oradea Sulyok István utca 9. szám

Felelős szerkesztő: WAGNER ERIK – 0755-274640, press@krek.ro

Romániai Református Pedagógiai Intézet nagyváradi irodája

BH-410210 Oradea Sulyok István utca 9. szám, 0259-431710, 0259-435386

Főmunkatárs: SZŰCS ÉVA – 0745-306661 szucseva@yahoo.com

Státer Önszegélyző Pénztár

Státer megbízott: FODOR KATALIN

www.stater.ro, stater2008@yahoo.com

Tel.: 0259-431710

Szociális Intézmények, Alapítványok

NAGYBÁNYAI EGYHÁZMEGYE

SZAMOSARDÓ

Bethesda ház, Egészségügyi és Humanitárius Központ

Intézményvezető: Tóbiás Eszter, Váncza Éva

MM-437356 Arduzel nr. 145/a.

SZATMÁRI EGYHÁZMEGYE

SZATMÁR-SZAMOSNEGYED

Bethlen Kata Egyesület

Tel/Fax: 0261-769745

SZATMÁR

Szatmári Református Diakónia

Igazgató: Kiss József

440039, Satu Mare, Cardinal Iuliu Hossu 3.

Tel.: 0745-360629, e-mail: diakoniasatumare@yahoo.com

NAGYKÁROLYI EGYHÁZMEGYE

LELE

Oikodomos, Idősek Otthona

Intézményvezető: Nagy Sándor lelkipásztor

nagy_sandoresp@yahoo.com, Mobil: 0745-775342

HADAD

Dégenfeld Központ

Intézményvezető: Tótos Beáta lelkipásztor

Tel.: 0749-035745, e-mail: totosbea@yahoo.ro

ÉRMELLÉKI EGYHÁZMEGYE

MICSKE – ÉRDA

Intézményvezető: Barabás Tünde szociális munkás

BH-417183 Mișca nr. 130/b. Tel.: 0746-213979

MICSKE – Sámuel Szociális Bentlakás

Intézményvezető: Bertalan Csilla szociális munkás

csilali@freemail.hu Mobil: 0745-623607

MAGYARKÉC

Kécenlét Egyesület

Intézményvezető: Mike Pál lelkipásztor

magyarkec@yahoo.com Tel/Fax: 0359-804975 Mobil: 0748-143853

BIHARI EGYHÁZMEGYE

BIHARVAJDA – Szociális konyha (Gálya Egyesület)

BH-417239, Vaida/Biharvajda Nr.180A

Intézményvezető: Kondor Erzsébet

kondor.endre@gmail.com Tel: 0754-704311

ÉLESD

„Kajántó Mária” Gyermekek és Ifjúsági Otthon

BH-415100 Aleşd Str. Viilor nr. 30

Intézményvezető: Balla Júlia szociális munkás

ballajulia05@gmail.com Tel/Fax: 0259-342719 Mobil: 0787-826495

NAGYSZALONTA

Fileo Idősek Otthona

BH-415500 Nagyszalonta, str. I.C. Cantacuzino nr. 2/a

Intézményvezető: Kovács Katalin

fileo_salonta@gmail.com Mobil: 0751-499177

NAGYVÁRAD

Diakonia Keresztyén Alapítvány Nagyváradi Fiók

► **Otthoni Idősgondozó Szolgálat**

BH-410067 – Nagyvárád, str. Mihail Kogălniceanu 30 sz.

Intézményvezető: Dénes Éva

diakoniaoradea@yahoo.com Mobil: 0770-188587

www.diakoniaor.ro

Munkapontok: Nagyvárád, Élesd, Perecsen

► **Élet Fája Idősek Otthona** – Biharfélegyháza

Intézményvezető: Porsztner Sarolta – Mobil: 0722-266552

www.eletfaja.ro

Lámpás Alapítvány

Intézményvezető: Vura Ottilia – office.lampas@gmail.com Mobil: 0764-043989
BH-410094 Nagyvárad, Mihail Kogalniceanu 30. (bejárat a M.Viteazul u. felől)

Csillagocska Alapítvány

Intézményvezető: Pálfi József lelkipásztor
BH-410115 Oradea, Bld Ștefan cel Mare nr 6/A, e-mail: palfijozsef67@gmail.com
Tel/Fax: 0259-453914 Mobil: 0743-180363

Csillagváros Alapítvány

Intézményvezető: Vinczéné Pálfi Judit lelkipásztor
BH-410477 Oradea, Teiului nr.2.
e-mail: judit_vincze@yahoo.com Tel: 0741-179307

Szociális Napközi – Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium

Intézményvezető: Dombi Enikő szociális munkás
e-mail: csaba.dombi@gmail.com Tel.: 0740-918701

TENKE – Tenkei Református Szeretetotthon

Intézményvezető: Megyasszai Júlia szociális munkás
BH-417595 Tinca, Str. Avram Iancu nr. 53.
Szeretetotthon száma: 0771-239 771
Megyasszai Júlia: tel.: 0742-429366, e-mail: jmegyasszai@gmail.com

ZILAH EGYHÁZMEGYE**ZILAH****Diakónia Keresztyén Alapítvány Zilahi Fiók**

450006, str. Maxim D. Constantin nr. 5 Zilah, Szilágy megye/loc. Zalău, jud. Sălaj
Intézményvezető: Szalánszki Judit
e-mail: diakoniaزالau@yahoo.com
Mobil: 0746293877

Egyházközségek címtára

(az Esperesi Hivataloktól 2023 őszén kapott adatok alapján)

NAGYBÁNYAI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – GELLÉN SÁNDOR KÁROLY esperes

MM-430323 Baia Mare, str. Izvor nr. 2.

Tel.: 0262-212770, 0787-867179, e-mail: refespbanya@yahoo.com

Irodavezető: ECSEDI ORSOLYA. Tel.: 0745-773201

Egyházmegyei főgondnok – MIKLÓS CSABA

MM-437228-Mocira, str. Trandafirilor nr. 16.

Tel.: 0745-383082, 0720-220772 e-mail: miklos_csabi@yahoo.com

Apahegy – ORBÁN CSENGE (helyettes lp.)

MM-445402 Viile Apei, str. Ungureasca nr. 143.

Tel.: 0744-975586, e-mail: demetercsenge@yahoo.de

Avasfelsőfalu – BALLA GÁBOR ISTVÁN (beszolgáló lp.)

SM-445200 Negresti Oas, str. Victoriei nr. 8/20 ap. 4. Tel.: 0764-261131

Avasújváros – GELLÉN SÁNDOR KÁROLY

SM-447220 Orasu Nou, nr. 235.

Tel.: 0744-864572, e-mail: czelder39@yahoo.com

Domokos – LOVÁSZ ISTVÁN

MM-445604 Damacuseni, nr. 303.

Tel.: 0740-276091, e-mail: listvan1979@gmail.com Sz.: Erzsébetbánya

Felsőbánya – ALFÖLDI LAKATOS TIBOR

MM-445100 Baia Sprie, P-ta Libertatii Nr 21. Tel.: 0774-038862, 0744-707494,

e-mail: alfotibor@minister.com Le.: Kapnikbánya Sz.: Giródtótfalu

Hagymáslápos – MOLNÁR VIKTOR LAJOS

MM-447227 Lapusel, str. Unirii nr. 6. Tel.: 0740-809038,

e-mail: viktor_molnar@yahoo.com Le.: Kővárhosszúfalu Sz.: Erdőszáda

Hosszúmező – FAZAKAS JUDIT

MM-447080 Cimpulung la Tisa, nr. 132. Tel.: 0751-185645,

e-mail: jutkafazakas@yahoo.com Sz.: Kistécső

Koltó – ECSEDI ÁRPÁD

MM-437283 Coltau, P-ta Eroilor nr. 6. Tel.: 0262-289112, 0757-016704,
e-mail: ecsediarpad74@gmail.com Le.: Katalin

Kőszegremete – SZISZIK JÓZSEF

SM-447227 Remetea Oasului, nr. 9.

Tel.: 0361-422406, 0744-104203, e-mail: sziszikjo@yahoo.com Le.: Bikszád

Magyarberkesz – LACATOS NÁNDOR (helyettes lp.)

MM-447231 Berchez, nr. 66.

Tel.: 0760-357770, e-mail: lakatosnandor333@gmail.com Le.: Nagysomkút

Magyarláp – SZÉKELY ZSOLT

MM-445600 Targu-Lapus, str. Florilor nr. 2.

Tel.: 0262-384345, 0744-263133, 0787-895252, e-mail: zsekely@gmail.com

Máramarossziget – KOVÁCS PÉTER ZOLTÁN

MM-435500, Sighetu Marmatiei, str. Mihaly de Apsa Ioan, nr. 27.

Tel/fax: 0262-311924, 0766-773793, e-mail: k_peter_z@yahoo.com

Le.: Felsővisó Sz.: Borsabánya

Misztótfalu – ORBÁN ISTVÁN DÁNIEL

MM-447345 Tautii Magheraus, str. 1 nr. 221. Tel.: 0262-293272,

e-mail: odaniel47@yahoo.com Sz.: Misztbánya, Borpatak

Monó – NAGY ANDRÁS

MM-447358 Minău, Nr. 184. Tel.: 0262-483490, 0752-552289,

e-mail: kisgorog@yahoo.com Le.: Égerhát

**Nagybánya Óváros – BAK LÁSZLÓ, BAK ENIKŐ, ALFÖLDI-LAKATOS
GYÖRGY beosztott lelkész**

MM-440406 Baia Mare, str. Dacia nr. 3.

Tel.: 0262-211048, 0726-702025, 0751-071166,

e-mail: nagybanya.ovaros.ref@gmail.com, alfoldigyorgy@yahoo.com

Le.: Alsófernezely

Nagybánya Újváros – TASNÁDI ANDRÁS ZSOLT

MM-440263 Baia Mare, str. Republicii nr. 9.

Tel.: 0262-227263, 0751-029501, e-mail: tasnadiandras@yahoo.com

Sülelmed – MAGYAR NORBERT (helyettes lp.)

MM-447355 Ulmeni, str. P. Dulfu nr. 30.

Tel.: 0742-403184, e-mail: mnrbert@gmail.com Le.: Szamoscikó

Szamosardó – POCSVEILER ISTVÁN-LEVENTE

MM–447356 Arduzel, nr 144.

Tel.: 0756-792384, e-mail: istvan@pocsveiler.com Le.: Szamosújlak

Szinérváralja – HUSZÁR LÁSZLÓ ZSOLT

MM–445400 Seini, P-ta Sylvester J. nr. 1.

Tel.: 0755-208464, e-mail: lacoka78@yahoo.com Sz.: Iloba

Vámfalu – BALLA GÁBOR ISTVÁN

SM–447350 Vama, str. Petőfi Sándor nr. 939.

Tel.: 0764-261131, e-mail: ballag79@freemail.hu

SZATMÁRI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – Dr. KIRÁLY LAJOS esperes

Tel: 0785-292-502, 0745-906903

e-mail: kiralylajosdrs@gmail.com, kiraly.lajos@unithe.hu

Hivatal: SM–440114 Szatmárnémeti, Kálvin tér 2. szám

e-mail: esperesihivatalszatmar@gmail.com

Irodavezető: MOLNÁR CSILLA – Tel: 0770932478

Ügyintéző: SZILÁGYI LEVENTE – Tel: 0745812429

ECOSUNHOME – LÁBAS ERZSÉBET – Tel: 0769702165

Egyházmegyei főgondnok: DR. PUSKÁS CSABA

Tel: 0744-539213, e-mail: csaba56@gmail.com

Adorján – BESENYŐDI ATTILA

SM–447181 Adrian. Tel.: 0741-190590, e-mail: bessenyodiattila@yahoo.com

Le.: Meggyesgombás

Amac – KERESZTÚRI ERZSÉBET

SM–447231 Amați, str. Bisericii nr. 6. Tel.: 0748-939124, e-mail:

amacirefegyhas@gmail.com

Apa – Beszolgál: JOBB DOMOKOS (Ombod)

SM–447015 Apa str. Florilor nr. 79

Aranyosmeggyes – Beszolgál: TOLNAI JÁNOS

SM–447185 Medieșu Aurit nr. 750.

Tel.: 0741-435735, e-mail: tolnaijanos@yahoo.com

Atya – Beszolgál: VERSÉNYI ISTVÁN
SM-447131 Atea. Tel.: 0765-603332, e-mail: versenyiistvan@freemail.hu

Batiz – DR. KIRÁLY LAJOS
SM-447065 Botiz str. Teilor nr. 81. Tel.: 0745-906903, 0785-292502,
e-mail: kiralylajosdrs@gmail.com, kiraly.lajos@unithe.hu. Le. Gombáspusztá

Csengerbagos – Beszolgál: DOHI ARNOLD
SM-447126 Boghis 106. Tel.: 0741-335132, e-mail: dohi_arnold@yahoo.com

Dabolc – SZILÁGYI ISTVÁN RÓBERT
SM-447148 Dabolț nr. 67.
Tel.: 0744-451959, e-mail: szilagyrobert20@yahoo.com

Dobrácsapáti – ERDEI-ÁRVA ISTVÁN BÉLA
SM-447116 Apateu nr. 97. Tel.: 0744-17150, e-mail: eaistvan@gmail.com

Egri – TOLNAI JÁNOS
SM-447066 Agriș nr. 81. Tel.: 0741-435735, e-mail: tolnaijanos@yahoo.com

Erdőd – KASZANICZKI CSONGOR
SM-447020 Ardud, Stefan cel Mare nr 8.
Tel.: 0756-207617, e-mail: csontikaa@gmail.com

Halmi – Beszolgál: SZILÁGYI ISTVÁN RÓBERT (Dabolc)
SM-447145 Halmeu str. Eliberării nr. 85. Le. Kökényesd

Hirip – KERESZTÚRI SÁNDOR ZSOLT
SM-447233, Hrip str. Cardinal Iuliu Hossu nr. 157.
Tel.: 0748-939124, e-mail: hiripirefegyhaz@gmail.com

Józsefháza – MÁTYÁSI GERDA- GEORGINA
SM-447187 Ioib Str. Principală nr 233.
Tel.: 0749-767340, e-mail: matyasigeorgina@yahoo.com.
Le: Józsefházi hegy

Kakszentmárton – Beszolgál: KÜRTI TAMÁS
SM-447214 Mărtinești nr. 132.
Tel.: 0763-738235, e-mail: parohia.reformata.martinesti@gmail.com

Kisbábony – GÁTI TIBOR LEVENTE
SM-447146 Băbești nr. 74.
Tel.: 0746-069567, e-mail: gatibor@yahoo.com

Kiskolcs – GYÖRBÍRÓ SÁNDOR

SM-447121 Culciu Mic nr 125. Tel.: 0747-586808, e-mail: sgyorbiro@yahoo.com

Kispeleske – Beszolgál: KÉPÍRÓ GYULA JENŐ

SM-447176 Pelişor nr. 21. Tel.: 0745-906878, 0261-759214

e-mail: kepirogyula@gmail.com. Le. Nagypeleske

Lázári – KÉPÍRÓ GYULA JENŐ

SM-447170 Lazuri nr. 210.

Tel.: 0745-906878, 0261-759214, e-mail: kepirogyula@gmail.com

Mikola – DR. HIGYED ISTVÁN

SM-447195 Micula.

Tel.: 0261-828602, 0743-220412, e-mail: protmikrom@gmail.com

Nagykolcs – APJOK ARTUR

SM-447119 Culciu Mare nr. 265.

Tel.: 0745-653292, 0361-13111, e-mail: exkalibur@freemail.hu

Ombod – JOBB DOMOKOS

SM-447232 Ambud nr. 133. Tel.: 0746-852662, e-mail: jobbdom@gmail.com

Óvári – IGAZ ÁRPÁD

SM-447357 Oar nr. 303. Tel.: 0261-875515, 0745-545867, igazarpad@yahoo.com

Patóháza – TÖRŐ ATTILA MIKLÓS

SM-447191 Potău nr. 109. Tel.: 0771-382968, e-mail: toroattilamiklos@gmail.com

Pettyén – GENDA ÁRPÁD SZABOLCS

SM-447234 Petin nr. 231. Tel.: 0261-867684, 0748-241082

e-mail: gendaarpadszabolcs@gmail.com

Pusztadaróc – KOVÁCS ZSUZSANNA TÜNDE

SM-447130 Dorolţ nr. 181.

Tel.: 0732-113915, e-mail: kovacs_zsuzsannatunde@yahoo.com

Sándorhomok – KOVÁCS MÁTYÁS PÉTER

SM-447172 Nisipeni nr. 112. Tel.: 0261-828830, 0740-140380,

e-mail: matyi_p@yahoo.com

Sárközújlak – NAGY ERIKA

SM-447180 Livada str. Victoriei nr. 80.

Tel.: 0748-050536, e-mail: sarkoz.erika@gmail.com

Szamosdara – VERSÉNYI ISTVÁN

SM-447132 Dara nr. 42. Tel.: 0765-603332, e-mail: versenyiistvan@freemail.hu

Szamosdob – DOHI ARNOLD

SM-447125 Doba nr. 9. Tel.: 0741-335132, e-mail: dohi_arnold@yahoo.com

Szamoskóród – ERDEI-ÁRVA ISTVÁN BÉLA

SM-447118 Corod, nr. 44. Tel.: 0744-817150, e-mail: eaistvan@gmail.com

Szamoskrassó – MIHÁLY LEHEL ISTVÁN

SM-447117 Cărașeu nr. 391. Tel.: 0740-040929, e-mail: lehellong@gmail.com

Szárazberek – ELEK ARNOLD ZOLTÁN

SM-447171 Bercu nr. 8. Te.: 0754 284049, e-mail: elek.arnold@yahoo.com

Szatmár-Láncos – KORDA ZOLTÁN, SZILÁGYI BALÁZS, GÁTI GÁBOR slp.

SM-440114 Satu Mare P-ța Jean Calvin nr. 8

K.Z.: tel.: 0261-712455, 0740-155923, e-mail: kozoti01@yahoo.com

Sz.B.: tel.: 0361-804001, 0743-043246, e-mail: szilba@freemail.hu

G.G.: tel.: 0751-533514, e-mail: gabor0998@gmail.com

Szatmár-Németi – KISS JÓZSEF, NAGY DÁVID slp.

SM-440058 Satu Mare str. Wolfenbüttel nr. 1.

Tel.: 0261-712116

K.J.: tel.: 0745-360629, e-mail: jkissprot@yahoo.com

N.D.: tel.: 0755-291113, nagydavid1363@gmail.com

Szatmár-Kültelek – ILONCZAI ZSOMBOR

SM-440216 Satu Mare str. Basarabia nr. 14.

Tel.: 0261-779270, 0766-662103, e-mail: izsombor@yahoo.com

Szatmár-Szamos-negyed – MAIOR ERNESZT DÁNIEL, MAIOR ILDIKÓ, KOCSIS NORBERT JÓZSEF slp.

SM-440199 Satu Mare str. Inăului nr. 11.

Tel.: 0261-769745

M.E.D.: tel.: 0752-912689, e-mail: erneszt_maior@yahoo.com

M.I.: tel.: 0747-476012, e-mail: ildicike87@yahoo.ca

K.N.J.: tel.: 0756-563399, e-mail: kocsis.norbert29@gmail.com

Szatmár-Szigetlanka – RÁCZ ERVIN-LAJOS, KOCSIS LEILA slp.

SM-440061 Satu Mare P-ța Nicolae Titulescu 24/b

R.E.: tel.: 0785-292503, 0740-483375, e-mail: refszigetlanka@gmail.com

K.L.: tel.: 0729-148817, e-mail: kocsisleila52@gmail.com

Szatmárgörbed – KÜRTI TAMÁS

SM–447192 Românești nr. 195.

Tel.: 0763-738-235

e-mail: parohia.reformata.romanesti@gmail.com

Szatmárhegy – KOVÁCS JÓZSEF

SM–447360 Viile Satu Mare str. Bisericii nr. 13.

Tel.: 0261-754277, 0745-258697

e-mail: elch@freemail.hu

Szatmárpálfalva – Beszolgál: KISS JÓZSEF

SM–447230 Păulești.

Tel.: 0745-360629, e-mail: jkissprot@yahoo.com

Szatmárudvari – SIMON ATTILA

SM–447210 Odoreu str. Republicii nr. 102.

Tel.: 0361-808757, 0766-366433

e-mail: simonati1978@gmail.com.

Le. Berend

Tamásváralja – KALA NOÉMI

SM–447033 Tămășeni nr. 54.

Tel.: 0741-104430, e-mail: kala_noemi@yahoo.com

Túrterebes – VARGA TAMÁS SÁNDOR

SM–447335 Turulung str. Parcului nr. 272.

Tel.: 0744-223615, e-mail: refterebes@gmail.com.

Le. Túrterebesszőlőhegy

Vetés – MÁTHÉ RÓBERT

SM–447355 Vetiș nr. 165.

Tel.: 0261-820727, 0741-014879,

e-mail: matherobert79@gmail.com

Nagytarna (missziói egyházközség) – VARGA TAMÁS

Tel.: 0744-223615

NAGYKÁROLYI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – TOLNAY ISTVÁN esperes – Tel.: 0743-689614
Irodavezető: CUCU-KOVÁCS ANNAMÁRIA – Tel.: 0751-209935
Médiareferens-lp: SEBESTYÉN ELEK ELŐD – Tel.: 0758-453291
SM-445100 Carei str. Rákóczi Ferenc nr. 14
e-mail: esperesihivatal@yahoo.com

Főgondnok: SZALAY CSABA
Tel.: 0722-644151, e-mail: salaicsaba63@gmail.com

Kórházlelkész – SZILÁGYI GYÖNGYI
SM-445304 Săraud 146.
Tel.: 0740062864, e-mail: szilgyigyongyi@yahoo.com

Ákos – GÁL LÍDIA HAJNAL
SM-447005 Acâș str. Mihăienilor nr. 235.
Tel.: 0361-881081, 0753-539127, e-mail: demeterlidiahajnal@mail.com

Bogdánd – PATAKI LEVENTE
SM-447060 Bogdand str. Principală nr. 298. Tel.: 0744-602844,
e-mail: patamako@yahoo.com

Börvely – KÁTAI TIBOR
SM-447050 Berveni str. Herman Ottó nr. 350.
Tel.: 0261-872173, 0748-358500, e-mail: tibianna@yahoo.com

Dobra – MÁTHÉ LORÁND ÁRPÁD
SM-447291 Dobra str. Principală nr. 310.
Tel.: 0740-823136, e-mail: mathe_arpad@yahoo.de

Domahida – BENCZE-KÁDÁR BERTOLD
SM-447201 Domănești nr. 69.
Tel.: 0261-875303, 0748-402952, e-mail: b_bertold@yahoo.com

Érendréd – URI IMRE
SM-447010 Andrid nr. 586.
Tel.: 0745-671865, e-mail: uriimre@gmail.com

Érkörös – SZABÓ SÁNDOR (beszolgáló lp.)
SM-447102 Chereușa str. Principală nr. 102.
Tel.: 0769-246536, e-mail: szabosandor80@yahoo.com

Érszakácsi – SZILÁGYI GYÖNGYI

SM-447275 Săcășeni str. Principală nr. 537. Tel.: 0261-822612, 0740062864,
e-mail: szilgyigyongyi@yahoo.com

Érszentkirály – MÁTHÉ TÜNDE

SM-447107 Eriusâncrai nr. 165. Tel.: 0787-328189, e-mail: zoyyy22@yahoo.com

Gencs-Érkávás-Érmindszent – FORRÓ CSABA

SM-447087 Ghenci, str. Principală nr. 80.
Tel.: 0742-546810, e-mail: forrocsaba@yahoo.com

Hadad – TÖTÖS BEÁTA MARGIT

SM-447155 Hodod str. Principală nr. 205.
Tel.: 0749-035745, e-mail: totosbea@yahoo.ro

Hadadnádásd – TATÁR JÁNOS

SM-447158 Nadișu-Hododui str. Kölcsey Ferenc nr. 1.
Tel.: 0766-702705, e-mail: tataragnes24@yahoo.com

Iriny-Mezőterem-Érdengeleg – VAJDA SZABOLCS (helyettes lp.)

SM-447012 Irina str. Școlii nr. 176.
Tel.: 0261-879250, 0755 310 735 e-mail: vajda.szabolcs.office@gmail.com

Kaplony – ERDŐS CSABA

SM-447080 Căpleni str. Maghiară nr. 523.
Tel.: 0766-364500, e-mail: ercsaba@gmail.hu

Kismajtény – KÁSA SZABINA BRIGITTA

SM-447207 Moftinu-Mic str. Templom nr. 218.
Tel.: 0748-607470, e-mail: solyomsabina@gmail.com

Krasznamihályfalva-Királydaróc – MÓDI ATTILA

SM-447007 Mihăieni str. Morii nr. 140.
Tel.: 0726-149049, e-mail: jagoman@gmail.com

Lele – NAGY SÁNDOR, PAP DÉNES ZSOLT

SM-447157 Lelei str. Kálvin János nr. 1.
N.S.: Tel.: 0745-775342, e-mail: nagysandoresp64@gmail.com
P.D.Zs.: Tel.: 0740-203081, e-mail: zsolt_noemi@yahoo.com

Magyarcsaholy – NAGY RÓBERT ANDRÁS

SM-447096 Cehăluț str. Principală nr. 323.
Tel.: 0787-624211, e-mail: nagyrobert74@yahoo.com

Magyargéres – NAGY ATTILA

SM–447042 Ghirişa str. Principală nr. 219.

Tel.: 0261-867020, 0745-587101, e-mail: nattila72@yahoo.com

Nagykároly-Belváros – TUKACS JÓZSEF SÁNDOR

SM–445100 Carei str. Rákóczi Ferenc nr. 17.

T.J.: Tel.: 0746-044958, e-mail: tukacsjozsef@gmail.hu

Nagykároly-Kertváros – TOLNAY ISTVÁN

SM–445100 Carei str. Nuferilor nr. 18.

Tel.: 0261-866719, 0743-689614, e-mail: nagykaroly.kertvaros@gmail.com

BALOGH NIKOLETT segédlelkész

Tel.: 0744600955, e-mail: baloghnikolettref@gmail.com

Pelekeszi – PANITI ZOLTÁN (beszolgáló lp.)

SM–447270 Santău str. Principală nr. 653.

Tel.: 0766-574053, e-mail: paniti_zoltanlp@freemail.hu

Piskolt – BALOGH ENIKŐ

SM–447250 Pişcolt str. Libertăţii 328. Tel.: 0744-603278, benikqz@yahoo.com

Szaniszló-Bere – BALLA ÁRPÁD

SM–447260 Sanislău str. Ogorului nr. 967.

Tel.: 0742-920569, e-mail: ballaarpad79@yahoo.com

Szilágypér – SZABÓ SÁNDOR

SM–447245 Pir str. Principală nr. 212.

Tel.: 0261-821708, 0769-246536, e-mail: szabosandor80@yahoo.com

Szilágyszér – CSÜRÖS RÓBERT

SM–447063 Ser str. Principală nr. 145. Tel.: 0758517057, robertcsuros92@gmail.com

Tasnád – PAKULÁR ISTVÁN MIHÁLY, PAKULÁR JULIANNA

SM–445300 Tâşnad str. Ştefan cel Mare nr. 1.

P.I.M.: Tel.: 0751-580282, e-mail: pakularsunu@gmail.com

P.J.: Tel.: 0756-096516, e-mail: pakularjuli@gmail.com

Tasnádszántó – PANITI ZOLTÁN

SM–447270 Santău str. Principală nr. 653.

Tel.: 0766-574053, e-mail: paniti_zoltanlp@freemail.hu

Tasnádszarvad – GÁL KRISZTIÁN RUDOLF

SM–445304 Sărăuad 146. Tel.: 0753-594465 e-mail: kriszrudigal@gmail.com.

ÉRMELLÉKI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – BARA LÁSZLÓ esperes

BH-417435 Sacueni, Str. Crisana nr. 21.

Tel.: 0740-435-636,

e-mail: protref@gmail.com

Irodavezető: PERECSÉNYI JUDIT

Tel.: 0740/805-930

Diakóniai Alapítvány – BARABÁS TÜNDE-ERZSÉBET

Tel.: 0746-213979, e-mail: referda@yahoo.com

Egyházmegyei főgondnok – OLÁH JÓZSEF

BH-417183 Misca. Tel.: 0745-615928

Albis – SZATMÁRI ELEMÉR

BH-417106 Albiș nr. 61.

Tel.: 0744-475881, e-mail: szelemer@gmail.com

Apátkeresztúr – SZŰCS ZOLTÁN

BH-417016 Cristur nr. 13.

Tel.: 0745-648578, e-mail: zoltanszucs1972@gmail.com

Asszonyvására – Beszolgál: BODNÁR LAJOS

BH-417177 Târgușor nr. 27. Tel.: 0770-917513

Bályok – JÓNÁS SÁNDOR

BH-417040 Balc, str. Petőfi nr. 53.

Tel.: 0745-075417, e-mail: james58@freemail.hu

Berettyószéplak – BEDE FERENC

BH-417535 Suplacu de Barcău, str. Ciocărliei nr. 3. Tel.: 0723-968519,

e-mail: bedefero@gmail.com

Bihardiószeg – BARA LÁSZLÓ, VERES-FAZAKAS BETTINA-DÓRA slp.

BH-417235 Diosig, str. Livezilor nr. 42.

Tel.: 0740-435636, e-mail: bihardioszeg@gmail.com

V.F.B.D.: 0752-104573

Csokaly – FAZAKAS ILDIKÓ

BH-417437 Ciocaia nr. 29.

Tel.: 0774-922500, e-mail: refcsokaly@gmail.com

Éradony – BODNÁR LAJOS
BH-417571 Adoni nr. 155.
Tel.: 0770-917513, e-mail: eradony@gmail.com

Érábrány – BALLA TIBOR
BH-417005 Abram nr. 25.
Tel.: 0749-477874

Érbogyoszló – OROSZ MÁRTA-ETELKA
BH-417105 Buduslău nr. 101.
Tel.: 0259-459254; 0787-599539, e-mail: martiorosz@freemail.hu

Érkeseerű – OROSZINÉ ZIH MAGDA
BH-417176 Cheşereu nr. 238.
Tel.: 0740-471708 oroszi.magda@gmail.com

Érköbölkút – BARACSI LEVENTE-ZOLTÁN
BH-417438 Cubulcut nr. 14.
tel.: 0745-618922, e-mail: blz71@yahoo.com

Érkörtvélyes – SIMON-SZABÓ ISTVÁN
BH-417225 Curtuiuşeni nr. 916.
Tel.: 0757-026945, e-mail: refegykortvelyes@gmail.com

Érmihályfalva – BALÁZSNÉ KISS CSILLA, BALÁZS JÁNOS DÉNES
BH-415700 Valea lui Mihai, str. Kálvin nr. 16.
Tel.: 0259-355447; 0740-626336, e-mail: denes.balazs@freemail.hu

Érolaszi – FUTÓ FERENC
BH-417439 Olosig nr. 223.
Tel.: 0745-961883, e-mail: ferenczistvanfuto@gmail.com

Érsemjén – CSÁKI ANDREA MÁRTA
BH-417545 Şimian nr. 153.
Tel.: 0259-356269; 0741-320018, e-mail: csakky79@yahoo.com

Érselénd – Beszolgál: JAKÓ SÁNDOR
BH-417546 Şilindru Nr.106
Tel.: 0740-215802, e-mail: erselend.ref@gmail.com

Érszöllős – ILLYÉS TAMÁS
BH-417625 Viişoara nr. 85
Tel.: 0359-459825, 0741-234375, e-mail: illyestamas@yahoo.com

Értarcsa – GECSE TAMÁS

BH-417570 Tarcea nr. 251.

Tel.: 0745-149505, e-mail: gecse.tamas@yahoo.com

Gálospetri – ERDEI MÁRK

BH-417572 Găloşpetreu nr. 379.

Tel.: 0761-925234, e-mail: erdei_mark2000@yahoo.com

Hegyközszenmiklós – ÁRUS CSONGOR LÁSZLÓ

BH-417441 Sănnicolau de Munte nr. 33.

Tel.: 0259-352591, 0769-560811,

e-mail: laszloarus@yahoo.com

Jankafalva – JAKÓ SÁNDOR ZSIGMOND

BH-417235 Diosig, str. Măreşteni nr. 11/b

Tel.: 0740-215-802,

e-mail: jako_sandor@yahoo.com

Kiskereki – OROSZI KÁLMÁN

BH-417175 Cherechiu nr. 80.

Tel.: 0742-080703, e-mail: kiskereki.ref@gmail.com

Magyarkéc – MIKE PÁL

BH-415301 Cheţ nr. 118.

Tel.: 0359/804-975; 0748-143-853,

e-mail: magyarkec@yahoo.com

Margitta – KOVÁCS GYULA

BH-415300 Marghita, str. Jean Calvin nr. 5.

Tel.: 0259-362858; 0745-888908,

e-mail: kovacsgyula.kgy@gmail.com

Micske – BARABÁS ATTILA

BH-417183 Mişca nr. 183.

Tel.: 0746-828486, e-mail: attilabarabas@yahoo.com

Monospetri – Ifj. MÁTYÁS ÁRPÁD

BH-417018 Petreu nr. 258.

Tel.: 0259-353855; 0746-031761, e-mail: matyasarpi26@gmail.com

Nagykágya – Beszolgál: SZATMÁR ELEMÉR

BH-417436 Cadea nr. 81.

Tel.: 0744-475881, e-mail: szelemer@gmail.com

Ottomány – DARABONT TIBOR

BH–417446 Otomani nr. 220.

Tel.: 0771-540112, 0744-550973,

e-mail: bontti@freemail.hu

Papfalva – ERŐS JOÓ ENIKŐ

BH–417390 Popesti nr. 78.

Tel.: 0742-223246,

e-mail: eros.joo@gmail.com

Poklostelek –

Szolnokháza–Sándorfalva – ILLYÉS ZSUZSANNA

BH–417625 Com. Viisoara sat. Izvoarele nr. 79.

Levelezési cím: Viisoara 85.

Tel.: 0756-325428,

e-mail: illyeszszusza76@gmail.com

Szalacs – SZABÓ ZSOLT

BH–417445 Sălacea nr. 26.

Tel.: 0756-095757,

e-mail: nemzetes.zsolt@freemail.hu

Szentjobb – LEDÁNNÉ JOÓ KATALIN

BH–417192 Sâniob nr. 381.

Tel.: 0760-264-294,

e-mail: istvanledan@yahoo.com

Székelyhíd – RÁKOSI JENŐ, GECSE SZIDÓNIA beosztott lp.

BH–417435– Săcueni

Str. Crișana nr. 37

Tel.: 0259-352380; 0745-586592, e-mail: rakosi.jeno@yahoo.com

G.Sz.: 0757-796046

Tóti – GERÉB MIKLÓS

BH–417580 Tăuteu, Felszeg utca nr. 208.

Tel.: 0359-884123,

e-mail: gerebmiklos@gmail.com

Vedresábrány – BOTOS JÚLIA - gyás

BH–417015 Abramut nr. 52.

Tel.: 0745-196531,

e-mail: kocsisjulia86@gmail.com

BIHARI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – FILEP ATTILA-CSABA esperes

BH-410202 Oradea str. Sulyok István, nr. 9

Tel.: 0359-451949, 0745-707818, 0787-380255,

E-mail: bihari.reformatus.egyhazmegye@gmail.com

Főgondnok – GARNAI SÁNDOR tel.: 0740-162950

Ant – DEMETER MÁRTA

BH-417036 Ant, nr. 180, Tel.: 0748-206264, e-mail: demetermarti@yahoo.com

Árpád – FILEP FERENC MIKLÓS ZOLTÁN

BH-417046 Arpășel, nr. 300,

Tel.: 0259-312686; 0743-868896, e-mail: filep_ferenc@freemail.hu

Sz.: Feketetót

Belényes – RÉMAN ELEK-ISTVÁN

BH-415200 Beiuș, str. 22 Decembrie nr. 34,

Tel.: 0359-190390, 0745-923348, e-mail: refbelenyes@gmail.com

Belényessonkolyos – SZÁSZ ZOLTÁN

BH-417269 Șuncuiuș de Beiuș, nr.14,

Tel.: 0359-234386, 0749-326471,

e-mail: szaszzoltan@live.com Te.: Körösjánosfalva

Szórványgyülekezetek: SZÁSZ ORSOLYA - Vaskohsziklás, Diófás, Petrileni

Belényesújlak – PETRUCZ JÁNOS-ZOLTÁN

BH-417610 Uileacu de Beiuș, nr. 74,

Tel.: 0359-175986, 0772-235509, e-mail: bujlakparokia@gmail.com,

Sz.: Magyarcséke

Bihar – SZATMÁRI-GERGELY ELEMÉR

BH-417050 Biharia, str. Szent Péter nr. 52, Tel.: 0723-164729,

e-mail: elemmer63@yahoo.com; biharireformatus@gmail.com

Biharfélegyháza – SZABÓ ZSOLT

BH-417238 Roșiori Bihor, nr.51, Tel.: 0259-462013, 0740-180278,

e-mail: szabozsolt7081@gmail.com

Biharszentjános – SIMON PIROSKA-ANGÉLA

BH-417078 Sântion, nr.234, Tel.: 0742-019027, e-mail: angella.lukacs@gmail.com

Biharvajda – KONDOR ENDRE

BH-417239 Vaida, nr.177,

Tel.: 0753-018555, e-mail: kondor.endre@gmail.com

Bors – beszolgál: SZIGETI FERENC

BH-417075 Borş, nr.96, Tel.: 0259-316131

Erdőgyarak – FÖLDESY MÁRTA-KATALIN

BH-417197 Ghiorac, nr.373, Tel.: 0744-959241, 0767-980191,

e-mail: martakatalinfoldesy@yahoo.com

Élesd – BALLA SÁNDOR

BH-415100 Aleşd, str. Bucegi nr.21,

Tel.: 0259-342890, 0745-494764, e-mail: elesdirefegyh@gmail.com,

Sz.: Esküllő

Feketeerdő – beszolgál: FEHÉRVÁRI ISTVÁN-CSABA

BH-415101 Pădurea Neagră, Bl. 5, ap. 26, Tel.: 0259-342890,

F.I.: 0747-112363, e-mail: ifehervari@yahoo.com

Fugyi – Dr. ZSIGMOND ATTILA

BH-417364 Fughiu, str.513, nr.1 Tel.: 0359-805990, 0766-463886,

e-mail: fugyiref@gmail.com

Fugyivásárhely – OLÁH FERENCZ-KRISZTIÁN

BH-417360 Oşorhei, str.2, nr.45, Tel.: 0743-707472,

e-mail: oşorhei.ref@gmail.com, fb:facebook.com/ fugyivásárhely.ref, fb:ut

Gyanta – SOÓS JÓZSEF-TAMÁS

BH-417131 Ginta, nr.130, Tel.: 0771-068-099, e-mail: soosjt@yahoo.com,

http: www.gyanta_reformatus.mlap.hu, Sz.: Kisháza, Tenkeszéplak

Hegyközcstár – MIKLÓS CSABA-PÉTER

BH-417165 Cetariu, nr.341, Tel.: 0359-174993, 0743-119576,

e-mail: mikloscsaba00@gmail.com

Hegyközkovácsi – FORRÓ LÁSZLÓ

BH-417051 Cauaceu, nr.175,

Tel.: 0722-686780, e-mail: forrolaszlo@yahoo.com

Hegyközpályi – KÖTELES LÁSZLÓ

BH-417166 Paleu nr. 21,

Tel.: 0722-356812, e-mail: paleuref@gmail.com

Hegyközszáldobágy – KELEMEN ISTVÁN

BH-417167 Săldăbagiu de Munte, nr. 80,

Tel.: 0771-328821, 0722-769959, e-mail: kiszal@yahoo.com

Sz.: Száldobágyhegy

Hegyközszentimre – KUCHARSZKI ZOLTÁN KÁLMÁN

BH-417452 Sântimreu, nr.60,

Tel.: 0259-441177, 0766-584040

Hegyközújlak – BÁTORI JUDIT

BH-417172 Uileacu de Munte, nr.190.,

Tel.: 0741-999943, e-mail: batorijudit@gmail.com

Jákóhodos – PAPP SZABOLCS, PAPP ANNAMÁRIA beosztott lp.

BH-417451 Hodos, nr.83, Tel.: 0749-183987,

e-mail: jakohodosireformatusegyhazkozseg@yahoo.com

Kisnyégerfalva – FILEP ATTILA CSABA

BH-417252 Grădinari, nr.107, Tel.: 0259-320480, 0745-707818,

e-mail: filepati@yahoo.com

Kisszántó – Dr. ZABÁN BÁLINT KÁROLY

BH-417077 Santău Mic, nr. 166, Tel.: 0259-316080, 0742-224108,

e-mail: balintkarolyzaban@gmail.com, zbkvdm@yahoo.ie

Köröskisjenő – ARDAI ERIKA

BH-417295 Ineu, nr. 100, Tel.: 0742-148-373, 0770-125-066

Köröstárkány – SEBESTYÉN LÁSZLÓ-EDE

BH-417575 Târcaia, nr. 56,

Tel.: 0773-325322, e-mail: sledelp@gmail.com, web: www.reftarkany.hu

Kövesegyháza – LUKÁCS ATTILA LEVENTE

BH-417534 Săliște nr.9,

Tel.: 0745-875384, e-mail: lukacsattila288@gmail.com

Sz: Derna,Tataros,Varaszó

Kügypusztá – beszolgál: KÁLLAI BENEDEK

BH-417054 Satu Nou, nr. 77

Magyarkakucs – FEHÉRVÁRI-LORÁND ZSOLT

BH-417337 Cacuciu Nou, nr. 43,

Tel.: 0751-400242, e-mail: fehervari11@yahoo.com

Magyarremete – CSISZÉR NORBERT LORÁND

BH-417410 Remetea, nr. 211, Tel.: 0752-822372, csiszernorbert@ymail.com

Mezőbaj – DEMETER SZILÁRD

BH-417196 Boiu, nr. 449,

Tel.: 0359-451198, 0748-206264, e-mail: demeterszilard@yahoo.com

Mezőtelegd – SZOBOSZLAI-GÁSPÁR ISTVÁN

BH-417585 Tileagd, str. Unirii nr.46,

Tel.: 0259-345059; 0723-328103, e-mail: mezotelegd@gmail.com

Mezőtelki – beszolgál: SZOBOSZLAI-GÁSPÁR ISTVÁN

BH-417608 Telechiu, nr. 103.

Nagyszalonta – MIKLÓ ISTVÁN BOLDIZSÁR, SZIGETI FERENC-ERNŐ

BH-415500 Salonta, str. Aurel Lazăr nr. 9,

Tel.: 0259-373109, e-mail: refszalonta@yahoo.com

M.I.B.: 0740-207488, mikloboldi@gmail.com

Sz.F.E.: 0740-675812, sziferencerno@gmail.com

Nagyszántó – FÁBIÁN GÁBOR TIBOR

BH-417076 Santău Mare, nr. 73,

Tel.: 0745-946470, e-mail: fabitibor@gmail.com

Nagyvárad-Biharpüspöki – SZIGETI FERENC

BH-410141 Oradea, str. Dealului nr.20, Tel.: 0359-455288,0744-198562,

e-mail: ferencszigeti@freemail.hu, ferencszigeti44@gmail.com

Nagyvárad-Csillagváros – VINCZE JUDIT, VINCZE ZOLTÁN

BH-410477 Oradea, str. Beiuşului nr. 15,

V.J.: 0741-179307, judit_vincze@yahoo.com

V.Z.: 0742-942975 vinczezoltanro@freemail.hu

Nagyvárad-Hegyalja – WAGNER ERIK

BH-410184 Oradea, str. Podgoria nr. 31,

Tel.: 0755-274640, e-mail: wagner.erik@yahoo.com

Nagyvárad-Olaszi – DÉNES ISTVÁN-LUKÁCS, NACSÁDINÉ CSUKA MELINDA, GECSE KRISZTIÁN-DÁNIEL segédlelkész

BH-410042 Oradea, str.Libertăţii nr. 40, Tel. iroda: 0771-104472,

D.I.L.: 0745-374441, denesistvan@yahoo.com

N.Cs.M.: 0771-319238, csukamelinda@yahoo.com

G.K.D.: 0752-52818

Nagyvárad-Őssi – FARKAS ZSOLT

BH-410252 Oradea, str. Gh. Pop de Băsești nr. 5,

Tel.: 0762-638-210,

e-mail: zsolfi@yahoo.com

Sz.: Less, Sályi, Cséfa, Inánd, Palota, Nagyürögd

Nagyvárad-Rét – Dr. PÁLFI JÓZSEF, KABAI KITTY beosztott lelkész

BH-410115 Oradea, B-dul Ștefan cel Mare nr. 6,

Tel.: 0259-453914,

P.J.: 0743-180363, palfijozsef67@gmail.com,

K.K.: 0752-188701, kabaikitti@gmail.com

Nagyvárad-Rogériusz – KÖVENDI ISTVÁN, BÁN ALPÁR

BH-410175 Oradea, str. Eroului Necunoscut nr.6,

Tel.: 0359-178359, e-mail: refrogerius@yahoo.com

K.I:0740-958-887, kovendi@yahoo.com

B.A:0742-757-581, alpar.ban@gmail.com

Nagyvárad-Szőlős – SZŰCS IMRE

BH-410586 Oradea, str. C. Noica nr. 27,

Tel.: 0259-419717, 0745-595142, e-mail: szucs-imi@freemail.hu

Sz.: Szentmárton

Nagyvárad-Újváros – HERDEÁN GYÖNGYI, MÓDI JÓZSEF

BH-410210 Oradea, str. Jean Calvin nr. 1,

Tel. iroda: 0259-431684;

H.Gy.: 0747-601644, herdeangyongyi@yahoo.com,

M.J.: 0740-320032, modijozsef@yahoo.com

Nagyvárad-Velence – VISKY ISTVÁN

BH-410522 Oradea, str. Clujului nr. 91, Tel.: 0726-242824,

e-mail: varadvelence@gmail.com, istvanvisky@gmail.com,

Nyüved – KÁLLAI BENEDEK

BH-417052 Niuved, nr. 1, Tel.: 0743-292100, e-mail: k_benci@yahoo.com,

Örvénd – FEHÉRVÁRI ISTVÁN CSABA

BH-417317 Urvind, nr. 196, 0747-112-363, e-mail: ifehervari@yahoo.com

Paptamási – PÁL LÁSZLÓ

BH-417056 Tămășeu, nr. 121,

Tel.: 0741-588459,

e-mail: palilaci@yahoo.com

Pelbárthida – GHITEA-SZABÓ JÓZSEF-LEVENTE

BH-417053 Parhida, nr. 50,
Tel.: 0359-450407, 0765-926002,
e-mail: pelbarthida@gmail.com

Pósalaka – Dr. KULCSÁR ÁRPÁD

BH-417588 Poșoloaca, nr. 126.
Tel.: 0741-145800,
e-mail: arpadk2002@yahoo.com

Pusztáújlak – beszolgál ARDAI ERIKA

BH-417591 Uileacu de Criș, nr. 42.

Rév – PAPP CSABA

BH-417615 Vadu Crișului, nr. 3, Tel.: 0745-578123,
e-mail: csubax31@yahoo.com Sz.: Nagybárd, Barátka, Sonkolyos, Köröstopa

Siter – SZOMOR ATTILA

BH-417168 Sișterea, nr. 9,
Tel.: 0740-133013, e-mail: szomorattila@yahoo.com

Szalárd – VARGA BOTOND ENDRE

BH-417450 Sălard nr. 553,
Tel.: 0742-453919, e-mail: goboti@gmail.com

Tamáshida – PÁZMÁNY ATTILA

BH-417037 Tămașda, Str. Magyar nr. 66,
Tel.: 0720-641037, 0748-248837,
e-mail: pazmanyattila@freemail.hu

Tenke – MEGYASSZAI-BIRÓ ATTILA

BH-417595 Tinca, str. Avram Iancu nr. 53,
Tel.: 0359-416049; 0742-314032, e-mail: ticianus75@yahoo.com
Sz.: Bélfenyér

Toldinagyfalu – FARKAS ZSOLT

BH-417153 Sânnicolau Român nr. 487,
Tel.: 0762-638210,
e-mail: zsolif@yahoo.com
Sz.: Szentandrás, Köröstarján, Körésgyères, Rojt, Oláhszentmiklós

Várasfenes – beszolgál: CSISZÉR NORBERT

BH-417265 Finiş, nr. 506

ARADI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – TÓBIÁS TIBOR GYÖRGY esperes

AR–317241 Peregu Mic nr. 321.

Tel. 0788-077471, e-mail: aradrefeme@gmail.com

Irodavezető: SERES ERZSÉBET, Tel.: 0257-456101, 0761-182777,

e-mail: seres.erzsebet@yahoo.com

VÉKONY DÓRA, Tel.: 0769-201502, e-mail: vekonydori@gmail.com

GOMBOS GÁBOR JÓZSEF beosztott lelkész

Tel.: 0746-559379, e-mail: go.gabor777@gmail.com

Főgondnok – BÍRÓ ZOLTÁN

Tel: 0745544346, e-mail: birozoltan64@yahoo.com

Arad-Belváros – DÁVID ZSUZSANNA MÁRTA, VÉKONY ZSOLT JÓZSEF

AR–310085 Arad Str. M. Eminescu nr. 33.

Tel.: 0257-283072, 0768430930 (VZsJ), 0740-179157 (DZsM)

e-mail: aradref@yahoo.com. Le.: Majlát

Arad-Gáj – CZÉGÉ IMRE

AR–310501 Arad Str. Dunării nr. 14-16. Tel.: 0257-275464, 0744-623442,

e-mail: czegeimre@hotmail.com

Arad-Mosócz – MPOFO KITATA SZILVIA, GOMBOS GÁBOR JÓZSEF b.lp.

AR–310205 Arad Str. A. Ivireanu nr. 6. Tel.: 0357-429274, 0720-541808,

e-mail: szilviamkl@gmail.com Sz.: Németszentpéter, Zádorlak, Sofronya, Székesút

Ágfa – GÁL ERVIN GYULA

AR–317301 Adea nr. 429.

Tel.: 0257-357629, 0754-731897, e-mail: ervin_1127@yahoo.com

Angyalkút – GOMBOS BRIGITTA

AR–317120 Fântânele, nr 288A, e-mail: refangyalkut@gmail.com

Tel.: 0755-191711, e-mail: bucsi.brigitta17@gmail.com

Bélzerénd – LŐRINCZ LÓRÁND PÉTER b.lp.

AR-317218 Zerindu Mic, nr.32,

Tel: 0764-666838, e-mail: belzerendref@gmail.com

Borosjenő – HORVÁTH JÓZSEF helyettesítő slp.

AR–315300 Ineu Str. Horea nr. 6. Tel.: 0257-511750, 0733-936329,

e-mail: Horvath.joseph77@gmail.com

Le.: Csermő. Sz.: Áldófalva, Bél, Bokszeg, Selénd, Sikula

Borossebes – HORVÁTH JÓZSEF b.lp.
AR–315700 Sebiş P-cul Libertăţii nr. 29–31.
Sz.: Bokszeg, Dézna, Ranusa, Menyháza

Erdőhegy-Kisjenő – PAPP JÓZSEF
AR–315100 Chişineu-Criş Str. Înfrăţirii nr. 36. Tel.: 0740-781793
e-mail: paterke75@gmail.com Sz.: Szintye, Szapárliget, Simánd

Feketegyarmat – NEMES EMIL
AR–317421 Iermata Neagră nr. 32. Tel.: 0742-877905,
e-mail: nemesemil83@gmail.com

Kispereg – TÓBIÁS TIBOR-GYÖRGY
AR–317241 Peregu Mic nr. 321. Tel.: 0788-077471, e-mail: tas2001ro@gmail.com

Lippa – VÉKONY ZSOLT JÓZSEF b.lp.
AR–315400 Lipova Str. Timişorii nr. 7.
Tel: 0768-430930, e-mail: vilagossag@yahoo.com
Le.: Gyorok Sz.: Szépfalu, Ménes, Ópálos, Radna, Neudorf, Baracka, Soborsin

Nagylak – TÓBIÁS EMŐKE PIROSKA
AR–317241 Peregu Mic nr. 321. Tel.: 0257-459022, 0788-544464,
e-mail: csiki.emoke@gmail.com

Nagypereg – TÓBIÁS TIBOR-GYÖRGY, KALAOUSZEK JAROSZLÁV lévita lelkész
AR–317240 Peregu Mare nr. 76. Tel.: 0257-459140, 0788-077471,
e-mail: tas2001ro@gmail.com, K.J.: 0731-753458

Nagyzerénd – LŐRINCZ LÓRÁND PÉTER
AR-317420 Zerind, nr.282, Tel: 0764-666838, e-mail: lorinczlp@gmail.com

Pécska – TÓBIÁS EMŐKE PIROSKA
AR–317241 Peregu Mic nr. 321. Tel.: 0257-459022, 0788-544464,
e-mail: csiki.emoke@gmail.com

Pankota – HORVÁTH JÓZSEF b.lp.
AR–315600 Păncota Str Avram Iancu nr.4.
Tel.: 0733-936329, Horvath.joseph77@gmail.com
sz.: Csigérszőlős, Galsa, Magyarát, Muszka, Szentanna, Világos

Szemlak – TÓBIÁS EMŐKE PIROSKA
AR–317241 Peregu Mic nr. 321. Tel.: 0257-459022, 0788-544464,
e-mail: csiki.emoke@gmail.com

Szentleányfalva – VÉKONY ZSOLT JÓZSEF b.lp.
AR-317206 Sânleani nr. 183. Tel. 0768-430930,
e-mail: vilagossag@yahoo.com Le.: Zimándköz, sz.: Fakert, Zimándújfalú

Vadász – PAPP JÓZSEF b.lp.
AR-317217 Vânători nr. 250. Sz.: Simonyifalva, Tőzmiske

TEMESVÁRI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – BÓDIS FERENC esperes
TM-307430 Tormac nr. 360, Tel.: 0748-155037,
e-mail: temesrefmegye@gmail.com, bodisferi@yahoo.com

Esperesi titkár: JENEI CSABA
TM- 300433 Timișoara, str. Herculan nr. 34
e-mail: csabaienei@yahoo.com , mobil: 0788-626335

Irodavezető: VARGA ENIKŐ, e-mail: enivarga81@gmail.com, Tel: 0724153467

Főgondnok: VÉGH JÓZSEF
TM-307128 Tipari str. Bisericii nr. 88. Tel.: 0721-528403, 0256-326720,
e-mail: veghjosef67@gmail.com

Presbiteri Szövetség Temes Megyei Területi Szervezete – **Elnök:** TELEKI GÁBOR
TM-307430 Tormac nr. 226. Tel.: 0743630677, e-mail: telekigabor.tm@gmail.com
Nőszövetség Temes Megyei Területi Szervezete – **Elnök:** BÓDIS DÓRA
TM-307430 Tormac nr. 360. Tel.: 0740156709, e-mail: bodisdora@yahoo.com

Bégamonostor – CZAPP ISTVÁN
TM-307275 Manastir, Tel.: 0256-325540, 0723-289474.
Sz.: Facsád, Kápolnás, Marzsina, Tomesti, Szécsen

Buziásfürdő – GÁLL ZOLTÁN
TM-305100 Buziaș, str. Principala nr. 7, Timiș

Igazfalva – CZAPP ISTVÁN
TM-307155 Dumbrava nr. 208. Tel.: 0723-289474,
e-mail: czappis@yahoo.com. Sz.: Rekettye, Bules, Rika, Búzás, Ossy

Karánsebes – GÁLL ZOLTÁN
CS – 325400 Caransebes, str. Tribunalului 9, jud. Caraș-Severin
Tel.: 0788-628750. Sz.: Nádorhegy, Orsova, Herkules-fürdő, Ruszka-bánya

Lugos – GÁLL ZOLTÁN

TM–305500 Lugoj, str. Magnoliei nr. 15.

Tel.: 0256-351103, 0788-628750, e-mail: gallzoli@yahoo.com

Nagybodófalva – HERMAN MOSTERT REBEKKA beszolgáló lp.

TM–307006 Bodo nr. 54.

Tel.: 0732869462

e-mail: rebiherman@gmail.com

Sz.: Bethlenháza, Újbálint és Vásáros

Resicabánya – ADORJÁN DÁVID

CS–320026 Resita, str. Paul Iorgovici nr. 17, jud. Caras-Severin

Tel.: 0754-490115, e-mail: adorjan.david@yahoo.deLe: Boksánbánya

Sz.: Újmoldova, Anina, Ferencfalva, Oravicabánya, Krassóvásár, Gesztenyés, Móriczföld, Stájlerlak és Zsidovin

Szapáryfalva – HERMAN MOSTERT REBEKKA beszolgáló lp.

TM–307128 Tipari nr. 110. Tel.: 0732869462, e-mail: rebiherman@gmail.com

Temesvár-Belváros – DEMETER SÁNDOR

TM–300200 Timisoara, str. Timotei Cipariu nr. 1

Tel.: 0256-492992, 0740-246164, e-mail: temrefbelvaros@yahoo.com

SZABÓ GABRIELLA beosztott lp.

Tel.: 0723-761304, e-mail: 22.gabriellsz@gmail.com

Sz.: Gyertyános, Temesság, Biléd, Ötvény, Rékás, Gyülvész, Szentandrás, Orczifalva, Szakálháza, Iklóda és Ivánda.

Temesvár-Új Ezredév – GAZDA ISTVÁN

TM–300120 Timisoara, Spl. Morarilor nr. 1/B.

Tel.: 0356-467408, 0745-376018, e-mail: ujezredeve@yahoo.com

Temesvár-Újkissoda – TÖKÖLYI CSABA KRISZTIÁN

TM–300434 Timisoara, str. Herculan nr. 81

Tel.: 0749-345534, e-mail: tokolyicsaba95@gmail.com

Sz.: Kardostelep, Krizsántelep, Gyírok, Ógiroda, Blaskovicstelep, Tecsöld

Temesvár-Vöröscsárda – KOVÁCSNÉ PAPP IBOLYA

TM–300056 Timișoara, P-ta I. C. Bratianu nr. 2

Tel.: 0356-177667, 0744-574792, e-mail: kovacspapibolya@gmail.com

Újmosnica – GAZDÁNÉ MÁTYUS MELINDA

TM–307285 Mosnita Noua str. Școlii nr.39,

Tel.: 0256-393502, 0747-085661 Sz.: Medves

Újszentes – SZŰCS ANDRÁS OTTÓ

TM–307160 Dumbravita, str. Gh. Doja nr. 36, Tel.: 0256-214649, 0723-216237,
e-mail: refujszentes@gmail.com, Sz.: Gyarmata és Kovácsi

Végvár – BÓDIS FERENC esperes

TM–307430 Tormac nr. 360 Tel.: 0748-155037 e-mail: bodisferi@yahoo.com
Sz.: Bakóvár, Csávos, Detta, Folya, Gátalja, Józsefszálás, Kádár,
Klopódia, Krassófüzes, Liebling, Nagykövérés, Nickyfalva, Ötvösd, Sebed,
Sósd, Szigetfalu, Temesberény, Temesfalva, Temesszéphely, Törökszákos és Vejte.

Zsombolya – POP PÉTER lévita

TM–305400 Jimbolia, str. Peter Jung nr. 22/C
Tel.: 0743-186907, e-mail: peti_50cent@yahoo.com
Sz.: Máriafölde, Nagyősz, Nagyszentmiklós, Pusztakeresztúr és Valkány

SZILÁGYSONMLYÓI EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – SÁNDOR ANDRÁS esperes, Tel. 0766731992

SJ–455300, Șimleu Silvaniei, str. Alexandru Șterca-Șuluțiu, nr. 13
Tel: 0771-765230, e-mail: sandoraed@yahoo.com

Irodavezető: CSORVÁSI ERZSÉBET

Tel: 0728-495929, e-mail: csorvasierzsike@gmail.com

Egyházmegyei főgondnok: MIKLÓS KÁROLY

SJ–457262, Boghiș, nr. 131. Tel: 0749-193727, e-mail: miklos_kari@yahoo.com

Alsóvalkó – DAKÓ ÉVA-JUDIT

SJ–457345 Valcău de Jos, nr. 287. Tel.: 0745-679114, dako_judit@yahoo.com

Bürgezd – RUZSA ISTVÁN

SJ–457261 Bilghez, nr. 86.
Tel.: 0751-784354, e-mail: ruzsa.istvan55@gmail.com

Ipp – KOCSIS AMBRUS-TIBOR

SJ–457210 Ip, nr. 138.
Tel.: 0743-043596, e-mail: ippref@freemail.hu, kobitib@gmail.com

Kémer – KÁNYA ZSOLT-ATTILA

SJ–457060 Camăr, nr. 288.
Tel.: 0769-629199, e-mail: kanyazsoltattila@yahoo.com

Kraszna – DOBAI ZOLTÁN, VÉKONY ROLAND-ÁDÁM
SJ-457085 Crasna, nr. 2. E-mail: refkraszna2021@gmail.com
D.Z.: 0744-634074, e-mail:dobzoltan@gmail.com
V.R.Á.: 0755-573312, rolirenno@hotmail.hu

Krasznahorvát – BOGYA MIKLÓS
SJ-457185 Horoatu Crasnei, nr. 217.
Tel.: 0746-196655, e-mail: bogyamiklos@gmail.com

Lecsmér – JUHOS BARNABÁS-ATTILA
SJ-457231 Leşmir, nr. 123.
Tel.: 0743-570894, e-mail: barnijuhos@gmail.com

Ráton – BIRÓ BOTOND
SJ-457088 Ratin, nr. 161. Tel.: 0742-025944, e-mail: birobotond@yahoo.com

Sarmaság – PÜSÖK JÓZSEF-ATTILA
SJ-457330 Sărmășag, str. Sălajului, nr.18.
Tel.: 0744-237293, e-mail: pusokati@gmail.com, pusokati@yahoo.com

Sarmaság-Bányatelep – LUCZA ISTVÁN-ATTILA
SJ-457330 Sărmășag, str. Sălajului, nr. 166. Tel.: 0749-171129,
e-mail: istvanlucza@yahoo.com

Selymesilosva – NEMES-SZABÓ RENÁTA
SJ-457331 Ilişua, nr. 40.
Tel.: 0752-394286, e-mail: renike_69@yahoo.com, szaborenata21@gmail.com

Somlyóújlak – SZEGI MÁTÉ
SJ-427241 Uileacu Şimleului, str. Bisericii, nr.47. Tel.: 0743517946,
e-mail: mateszegi@yahoo.com

Szilágybagos – NAGY TIBOR-ISTVÁN
SJ-457262 Boghiş, nr.161. Tel.: 0742-010330, e-mail: nagybibbi@yahoo.com

Szilágyborzás – TÖTŐS EMESE-BRIGITTA
SJ-457263 Bozieş, nr. 37. Tel.: 0741-779505,
e-mail: 1e.mesetotos@gmail.com, szilagyborzas.ref@gmail.com

Szilágykövesd – FAZAKAS HAJNAL lévita
SJ-457070 Chieşd, nr.107.
Tel.: 0746-981570, e-mail: fazakashajnal@yahoo.com

Szilágylompért – BOGYA ÁRPÁD

SJ–457332 Lompirt, str. Ady Endre, nr.11. Tel.: 0742-511094,
e-mail: bogyafamily@yahoo.com

Szilágynagyfalu – SZŐNYI LEVENTE

SJ–457260 str. Petőfi Sándor, nr. 19.
Tel.: 0744-626722, e-mail: leventeszonyi@yahoo.com

Szilágypercse – NAGY BÁLINT

SJ–457265 str. Bisericii, nr.416.
Tel.: 0787-860199, e-mail: nagytbalint@yahoo.com

Szilágyosmlyó – SÁNDOR ANDRÁS, JUHOS ILONA REMÉNYKE slp.

SJ–455300 Șimleu Silvaniei, str. Pescărușului, nr. 4. Tel.: 0360-568785

S.A.: 0766-731992, sandoraed@yahoo.com

J.I.R.: 0758-396826, demeterrememy@gmail.com

Szilágyzovány – ERŐS-JOÓ BÉLA ZSOLT

SJ–457213 Zăuan, nr. 368. Tel.: 0742091908, e-mail: eros.jooo@gmail.com

Varsolc (leányegyházközség: Krasznarécse) – FAZAKAS SÁNDOR

SJ–457355 Vârșolt, nr. 89. Tel.: 0744-791856, e-mail: refvarsolc@yahoo.com

Kórházlelkész (Szilágyosmlyó) – DAKÓ ÉVA-JUDIT

SJ–455300, str. Gheorghe Lazăr, Bl.N15, Ap. 6. Tel.: 0745-679114,

e-mail: dako_judit@yahoo.com

Sólyomkövári Ifjúsági Központ – MIKLÓS KÁROLY GONDNOK

SJ–457262 Boghiș, nr. 131. Tel.: 0749-193727, e-mail: miklos_kari@yahoo.com

ZILAHÍ EGYHÁZMEGYE

Esperesi Hivatal – KÁDÁR GYÖRGY TAMÁS esperes

SJ–450012 Zalău str. Stefan cel Mare nr 82. Jud. Sălaj,

Tel.: 0741-781279, e-mail: ticskadar@yahoo.com, refespszilah@gmail.com,

honlap: <https://reformatus-zilah.com/>

Irodavezető: LÁSZLÓ JÚLIA GYÖRGYI

Iroda: 0754-015761, 0726-748433,

e-mail: ljgyorgyi@yahoo.com

Egyházmegyei főgondnok – BARA LAJOS ISTVÁN

SJ–450031 Zaláu str. 22 Decembrie 1989 nr. 153. Tel.: 0260-631119,
0747-784897, e-mail: bara_lajos_istvan@yahoo.com

Bősháza, Benedekfalva – VARGHA LEVENTE

SJ–457037 Buişa, nr. 140.

Tel.: 0260-654227, 0749-193817, e-mail: vargha.levente@gmail.com

Cigányi – TOLNAI MIKLÓS

SJ–457105 Criseni nr. 396.

Tel.: 0260-630144, 0742-649075, e-mail: tolnamiki@gmail.com

Désháza – NAGY RÓBERT

SJ–457297 Deja, nr. 153.

Tel.: 0771-267147, e-mail: nrobi7@freemail.hu, nrobi707@gmail.com

Diósad – KÁDÁR GYÖRGY TAMÁS

SJ–457168 Diosod nr. 219.

Tel.: 0260-629777, 0741-781279, e-mail: ticskadar@yahoo.com

Doba (Kisdoba, Nagydoba) – NAGY MIHÁLY

SJ–457122 Doba nr. 214. Tel.: 0360-401652, 0744-513421,
e-mail: nagymisi_73@yahoo.com

Egrespatak – GÁSPÁR ZOLTÁN

SJ–457246 Aghires nr. 98.

Tel.: 0740-797622, e-mail: zoltangaspar75@yahoo.com

Hídalmás – HÖGYE GÁL ROBERTO

SJ–457175 Hida, Paduritei nr. 2.

Tel.: 0770-466438, e-mail: zsiboiboleny777@gmail.com

Kusaly – LUGOSI DÁNIEL

SJ–457080 Coseiu nr. 142. Tel.: 0260-653115, 0744-756721,
e-mail: daniellugosi@yahoo.com

Magyargoroszló – KIS BÁLINT

SJ–457169 Guruslau nr. 97.

Tel.: 0746-224241, e-mail: kisbalint89@yahoo.com

Magyarkecel – VÁRADI SÁNDOR KÁROLY

SJ–457245 Mesesenii de Jos nr. 296.

Tel.: 0732-363878, e-mail: varadisandorkaroly@yahoo.com

Menyő – PANITI-TELEKY ZOLTÁN

SJ-457298 Mineu nr. 134. Tel.: 0765-246519,

e-mail: panitizoltan@yahoo.com, ref.lp.supervisor@gmail.com

Mocsolya – LUKÁCS LEVENTE

SJ-457326 Valea Pomiilor, nr. 119. Tel.: 0749-393854, e-mail: proteolev@gmail.

com

Nagymon – NAGY MIHÁLY

SJ-457123 Naimon nr. 64. Tel.: 0744-513421, e-mail: nagymisi_73@yahoo.com

Nyirsid – ANTAL ATTILA

SJ-457250 Mirsid nr. 74. Tel.: 0360-568531, 0741-477618,

e-mail: zilahiati@yahoo.com

Szilágyballa – BOROS ÁRPÁD

SJ-457046 Borla nr. 114. Tel/fax: 0260-623581, 0745-306599,

e-mail: borosarpad57@yahoo.com

Szilágycseh – SZILÁGYI ÉVA, SZILÁGYI ZOLTÁN

SJ-455100 Cehu Silvaniei P-ta Trandafirilor nr. 20.

Tel/fax: 0260-650716, 0728-259743, 0728-784530,

e-mail: szkeva73@yahoo.com, szkizo71@yahoo.com

Szilágyerked – BALÁZS ZOLTÁN

SJ-457081 Archid nr. 77. Tel/fax: 0260-653017, 0740-576688,

e-mail: erkedbalazs@yahoo.com

Szilágyfőkeresztúr – TOLNAI MIKLÓS

SJ-457106 Cristur nr. 189.

Tel.: 0260-630144, 0742-649075, e-mail: tolnamiki@gmail.com

Szilágygörcsön – ANTAL ATTILA

SJ-457107 Girceiu nr. 135.

Tel.: 0360-568531, 0741-477618, e-mail: zilahiati@yahoo.com

Szilágypanit, Haraklán, Bádon – SZILÁGYI ZOLTÁN

SJ-457171 Panic nr. 94.

Tel/fax 0260-669753, 0767-627486, e-mail: szilagyizoltan67@yahoo.com

Szilágysámson – SZÁSZ BÁLINT RÓBERT

SJ-457325 Samsud nr. 369.

Tel.: 0260-653222, 0763-677728, e-mail: szaszbalintrobert@yahoo.com

Szilágyszeg – MAGYAR BOGLÁRKA

SJ-457295 Salatig, nr. 135.

Tel.: 0753-438120, e-mail: vespemiboglar@gmail.com

Szilágyszentkirály – SÜLE GYULA ZSOLT

SJ-457124 Sancaiu Silvaniei nr. 16. Tel.: 0360-401399, 0740-703175,

0725-573084, e-mail: sulegylazsolt@freemail.hu

Vérvölgy – SÜLE GYULA ZSOLT

SJ-457126 Verveghiu nr. 100. Tel.: 0360-401399, 0740-703175, 0725-573084,

e-mail: sulegylazsolt@freemail.hu

Völcsök – ÁDÁM ZSOLT

SJ-455104 Ulciug nr. 90. Tel.: 0749-847203, e-mail: adam_zsolti@yahoo.com

Zilah-Belváros – PÜSÖK SÁNDOR CSABA, DULL ZSANETT DALMA blp.

SJ-450006 Zaláu str. A. Saguna nr. 7. Tel/fax 0360-401948,

P.S.Cs.: 0740-602463, 0744-999537, pusokcsaba@yahoo.com,

D.Zs.D.: 0751-722349, zsanettdull@gmail.com

Zilah-Fenyves – BOGDÁN ZSOLT, ifj. JÓZSA FERENC

B.Zs.:SJ-450006 Zaláu str. Maxim D. Constantin nr. 5.

Tel.: 0727-304478, e-mail: zifer@freemail.hu,

J.F.: SJ-450042 Zaláu, Nicolae Titulescu nr. 8.

Tel.: 0745-709676, e-mail: ijzsa@yahoo.com

Zilah-Liget – OLÁH MIHÁLY, SZÁNTHÓ JÚLIA

SJ-450123 Zaláu str. Simion Bănuțiu 40/A.

Tel/fax: 0260-661524, O.M.: 0721-219379, Sz.J.: 0724-238584

e-mail: zilahliget@gmail.com www.zilah-liget.blogspot.ro

Zsibó, Szamosudvarhely – HÖGYE GÁL ROBERTO

SJ-455200 Jibou str. 1 Dec 1918 nr. 20.

Tel.: 0770-466438, e-mail: zsiboiboleny777@gmail.com

Hidalmási Ifjúsági Központ – Zilahi Egyházmegye

Gondnok: LÁSZLÓ KÁLMÁN BARNA

SJ-457175 Hida, Str. Mihai Eminescu 21.

Tel.: 0726-748432,

e-mail: refespzilah@gmail.com

KÓRHÁZLELKÉSZEK

Szatmári Egyházmegye

KASZANICZKI CSONGOR (Erdőd)

Tel.: 0756-207617, e-mail: csontikaa@gmail.com

Nagykárolyi Egyházmegye

SZILÁGYI GYÖNGYI

SM-445304 Sărăuad nr. 146.

Tel.: 0740-062864, e-mail: szilgyigyongyi@yahoo.com

Érmelléki Egyházmegye

SZŰCS ZOLTÁN

BH-415300 Marghita Calea Republicii nr, 71. Sc. C. ap. 2.

Tel.: 0359-459760, 0745-648578, e-mail: zoltanszucs1972@gmail.com

Bihari Egyházmegye

NAGY BRIGITTA (Nagyvárad)

Tel.: 0747-951368

Szilágysomlyói Egyházmegye

DAKÓ ÉVA JUDIT diakónus

SJ-455300 Simleu Silvaniei, str.Gh.Lazar, Bl.N15, ap.6.

Tel.: 0745-679114, e-mail: dako_judit@yahoo.com

Zilahi Egyházmegye

LUGOSI DÁNIEL – SJ-457080 Coseiu. Nr. 142.

Tel.: 0260-653115, 0744-756721, e-mail: daniellugosi@yahoo.com

ANTAL ATTILA – SJ-457107 Gircei nr. 135.

Tel.: 0360-568531, 0741-477618, e-mail: zilahiati@yahoo.com

BÖRTÖNLELKÉSZEK

Nagybányai Egyházmegye – VARGA KÁROLY ny. lp-esperes (lásd ny. lp)

Szatmári Egyházmegye – TOLNAI JÁNOS – Tel.: 0741-435735

Bihari Egyházmegye – VISKY ISTVÁN – Tel.: 0726-242824

Temesvári Egyházmegye – TÖKÖLYI CSABA KRISZTIÁN – Tel.: 0749-345534

A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET NŐSZÖVETSÉGE

EGYHÁZKERÜLETI ELNÖKSÉG

Ügyvezető elnök:

NAGY ERIKA – Tel.: 0748-050-536; e-mail: sarkoz.erika@gmail.com

Titkár: SZILÁGYI NOÉMI – Tel.: 0744-908-388; szilagyinoemi@freemail.hu

Jegyző: BALÁZSNÉ KISS CSILLA – Tel.: 0740-626-336; kisscs@citromail.hu

Pénztáros: KORDA ILDIKÓ – Tel.: 0722-601-367; korda.ildiko@yahoo.com

EGYHÁZMEGYEI NŐSZÖVETSÉGI ELNÖKÖK

Nagybányai Egyházmegye

FAZAKAS JUDIT – Tel.: 0751-185-645; e-mail: juditfazakas@yahoo.com

Szatmári Egyházmegye

NAGY ERIKA – Tel.: 0748-050-536; e-mail: sarkoz.erika@gmail.com

Nagykárolyi Egyházmegye

TÖTŐS BEÁTA – Tel.: 0749-035-745; e-mail: totosbea@yahoo.ro

Érmelléki Egyházmegye

RÁKOSI HAJNALKA – Tel.: 0740-959-915;

e-mail: rakosinemoriczhajnalka@gmail.com

Bihari Egyházmegye

ARDAI ERIKA – Tel.: 0742-148-373; e-mail: erikaardai@yahoo.com

Aradi Egyházmegye

VÉKONY DÓRA – Tel.: 0769-201-502; e-mail: albertdora@yahoo.com

Temesvári Egyházmegye

BÓDIS DÓRA – Tel.: 0740-156-709; e-mail: bodisdora@yahoo.com

Szilágysomlyói Egyházmegye

DAKÓ ÉVA JUDIT – Tel.: 0745-679-114; e-mail: dako_judit@yahoo.com

Zilahi Egyházmegye

SZÁNTHÓ JÚLIA – Tel.: 0724-238-584; e-mail: olahszantho@gmail.com

A KIRÁLYHÁGÓMELLÉKI REFORMÁTUS EGYHÁZKERÜLET PRESBITERI SZÖVETSÉGE

ELNÖKSÉG

TÓTH ANDRÁS elnök, SJ–457330 Sarmaság Str. Salajului Nr. 66 Jud. Salaj,

Tel. 0749-495819, 0728 279 802, e-mail: tothandras19@yahoo.com

VASIL ISTVÁN alelnök, BH–410286 Oradea Str. Tabéry Géza Nr.15

Tel. 0740-900120, e-mail: vasilistvan60@gmail.com

LAKATOS NELLA jegyző, MM–430320 Baia Mare Str. Eminescu Nr. 5

Tel. 0741-167 922, e-mail: nella1950@gmail.com

MÉSZÁROS JÁNOS titkár, BH–417435 Sacueni Str. Horea Nr 5

Tel. 0746-353052, e-mail: mjanika54@gmail.com

ENYEDI JENŐ missziói elnök, SM–440120 B-dul Unirii Nr.68

Tel. 0744-132230, e-mail: e.jeno@yahoo.com

NAGY JUDIT NOÉMI pénztáros, BH–410252 Oradea Str. Gh. Pop de Basest

Nr.5. Tel. 0740-387946, e-mail: judit_noemi@yahoo.com

MÉSZÁROS GYÖNGYI könyvelő, BH Oradea Str. Sovata Nr.32, C26, ap.17

Tel. 0721-345933, e-mail: meszarosgyongyi@yahoo.com

CSÜRY MIKLÓS cenzor, SM–447170 Lazur Str. Bisericii Nr.25

Tel. 0744-561721, e-mail: csurim@gmail.co

EGYHÁZMEGYEI PRESBITERI SZÖVETSÉGI ELNÖKÖK

LAKATOS NELLA elnök, MM–430320 Baia Mare Str. Eminescu Nr.5

Tel. 0741-167922 e-mail: nella1950@gmail.com

ILLÉS JENŐ elnök, SM–440063, SM Sr. Lunca Sighet Nr.36/A

Tel. 0727-776080 e-mail: jencilles@yahoo.com

ALMÁSI CSABA elnök, SM–447157 Lelei Str.Bisericii Nr. 178

Tel. 0728-981804 e-mail: almasicsaba3@gmail.com

MÉSZÁROS JÁNOS elnök, BH–417435 Sacueni Str. Horea Nr 5

Tel. 0746-353052 e-mail: mjanika@gmail.com

VASIL ISTVÁN elnök, BH–410286 Oradea Str. Tabéry Géza Nr.15

Tel. 0740-900120 e-mail: vasilistvan@gmail.com

TELEKI GÁBOR elnök, TM–307430 Tormac Str. Principala Nr.326

Tel. 0743-630677 e-mail: telekigabor.tm@gmail.com

GÖRÖNYI SÁNDOR elnök AR–315300 Ineu Str.Grivita Nr.20

Tel. 0730-922119 e-mail: sanyig@yahoo.com

KOCSIS F. SÁNDOR elnök, SJ–457330 Str.Garii Nr.2 Tel. 0743 697 532 e-mail:

kocsisferialexandru@gmail.com

FEKETE KÁROLY elnök, SJ–450041 Zalau, Str.Piata 1 Decembrie 1918 Nr.8

bl.A sc.A ap.14 Tel. 0740 001 954 e-mail: feketecarol@yahoo.com

REFORMÁTUS GIMNÁZIUMOK

Lorántffy Zsuzsanna Református Gimnázium (Liceul Reformat Lorántffy Zsuzsanna)

BH-410102 Oradea, Str. Andrei Saguna nr. 1.

Tel.: 0359410624, licreformat@gmail.com

MÓDI KINGA igazgató Tel.: 0744-488040, mail: modikinga@yahoo.com

BARNA GABRIELLA aligazgató Tel.: 0740-964942

SZAKÁCS ZOLTÁN iskolalelkész Tel: 0743-840780, szakazoltan@yahoo.com

Szatmárnémeti Református Gimnázium (Liceul Reformat Satu Mare)

SM-440114 Satu Mare, P-ța Jean Calvin nr. 2.

Tel.: 0261710635, liceulreformatsm@yahoo.com

PÓTI EDUÁRD-JÁNOS igazgató Tel.: 0722-662829, poti_eddie@yahoo.com

ELEK KINGA ANDREA aligazgató

Tel.: 0740-924582, elek.kinga.andrea@gmail.com

VARGA SZILÁRD CSABA iskolalelkész Tel.: 0742-020317, vszili@yahoo.com

Zilahi Református Wesselényi Kollégium (Liceul Reformat Wesselényi)

SJ-450099 Zalău, Str. Mihai Viteazul nr. 25.

Tel.: 0260-614881, liceulreformat@yahoo.com

BARA LAJOS ISTVÁN igazgató

Tel: 0260-614881, 0747-784897, e-mail: bara_lajos_istvan@yahoo.com

NAGY CSONGOR iskolalelkész Tel.: 0743-227657, nagytsongor@gmail.com

REFORMÁTUS ÓVODÁK

Aranykapu Református Iskola és Óvoda, románul Școala Primară Aranykapu, str. Márton Áron nr.36, 415700 Valea lui Mihai, Érmihályfalva; Tel. 0259-355447, e-mail: kissscs@citromai.hu Intézményvezető: Balázsne Kiss Csilla

Szatmár-Szamosnegyedi – Árva Bethlen Kata Óvoda

SM-440199, Satu Mare, Inaului 30. Tel.: 0261-769745, e-mail: bogyakis@gmail.com

Maior Erneszt Dániel, Maior Ildikó. Tel.: 0752-912689, 0747-476012,

e-mail: erneszt_maior@yahoo.com, ildicike87@yahoo.ca

Szatmár-Külteleki Református Egyházközség – Pityang Református Bölcsőde és Óvoda (Napközi)

SM-440216, Satu Mare, Dambovita u. 2. Tel.: 0261-779270

Ilonczai Zsombor intézményvezető

Tel.: 0766-662103, e-mail: izsombor@yahoo.com

Szatmár-Németi Református Egyházközség – Napsugár Református Bölcsőde és Óvoda (Napközi)

SM-440058 Satu Mare str. Wolfenbüttel nr. 1.

Kiss József intézményvezető Tel.: 0745-360-629, e-mail: jkissprot@yahoo.com

Mezőtelki Református Egyházközség – Noé Bárkája Óvoda

BH-417608 Telechiu, Fő utca 103, 0359-482893,

e-mail: noebarkaja@gmail.com

Nagyvárad-Réti Református Egyházközség – Csillagocska Zeneóvoda

BH-410115 Oradea, B-dul Ștefan cel Mare nr. 6/A, 0259-453914, 0721-956686

Dobrai Júlia intézményvezető

Zilah-Belvárosi Református Egyházközség – Kraszna utcai óvoda

SJ-450006 Zalău, str. Andrei Șaguna nr. 7, 0260-661487, 0744-999537

Pösök Sándor Csaba intézményvezető

Zilah-Ligeti Református Egyházközség – Óvoda

SJ-450123 Zalău str. Simion Bărnuțiu 40/A, 0260-661524, 0721-219379

Oláh Mihály intézményvezető

Resicabányai Református Egyházközség – Óvoda

CS-320026 Reșița, Paul Iorgovici nr.17, Tel.: 0355-409688

Adorján Dávid intézményvezető

Székelyhídi Református Egyházközség – Hajnalcsillag Óvoda

BH-417435 Săcuieni, str. Crișana nr. 37, 0259-325511, 0745-586592

Rákosi Jenő intézményvezető

Lugosi Református Egyházközség – Óvoda

TM-305500 Lugoj, Magnoliei nr.15, 0256-351103, 0766-312553

Szolcsik Tünde óvónő

Szilágypaniti Református Egyházközség – Óvoda

SJ-457171 Panic, nr. 94, 0260-669753, 0767-627486

Szilágyi Zoltán intézményvezető

KRE Szociális Napközi

BH-410102, Oradea, Str. Andrei Șaguna nr. 1.

Dombi Enikő intézményvezető, 0740-918701

Kinizsi utcai 24. számú Református Óvoda (Napközi)

SM-440042 Satu Mare str. I.Slavici 44

Szilágyi Noémi intézményvezető Tel: 0261-713371, szilagynoemi@freemail.hu

NYUGDÍJAS LELKÉSZEK

(a Református Nyugdíjintézetől 2023 őszén kapott adatok alapján)

Ábrám Sámuel – SM–440038 Satu Mare, Str. Lucaciu Vasile Nr. 40, Ap. 4.

Antal György – H–8400 Ajka Str. Vörösteleki Nr. 44

Bagossy Lajos – Budapest Str. István Nr. 33, Et.1, Ap.2

Bálint Sándor – H– 5741 Kétegyháza Str. Vasvári Pál Nr. 22. Tel.: 0787-713703,
e-mail: sandor_balint@yahoo.com

Balogh András – H–3245 Recsk, Ifjúság u. 9. sz.

Balvinszky Sándor – SM–440058 Satu Mare Str. Wolfenbüttel Nr. 34.
Tel.: 0771-059889, e-mail: balvinszky@freemail.hu

Bányai Ferenc – AR–317401 Mailat Nr. 89.

Barcza Dániel – SM–447291 Dobra Nr. 250.

Barlán Júlia Katalin – BH–417360 Osorhei, Str. 2 Nr. 200. Tel: 0722-207235

Barta András – SM–447050 Berveni, Bodoki Márton Nr. 185.

Bartha Sándor – SM–440074 Satu Mare, Str. Iorga N. Nr. 29.

Bereczki András – H–4285 Álmosd, Arany János u. 33.
Tel: 0742-305711, 0036-52 487447, e-mail: abereczki26@gmail.com

Béres János – H–5510 Dévaványa, Bem József u. 3. sz.

Berke Sándor – BH–417595 Tinca, Str. Republicii Nr. 25

Bogdán János – SM–447060 Bogdand Nr. 279C.

Bogya-Kis Ferenc – H–4700 Mátészalka, Baross László u. 40.
Tel.: 0036-30-8503237, e-mail: bogyakis@gmail.com

Bogya-Kis Mária – H–4700 Mátészalka, Baross László u. 40.
Tel.: 0036-30-8503237; e-mail: bogyakis@gmail.com

Boros István – BH–415200 Beius, Str. Ioan Ciordas Nr. 19.
Tel: 0721-981564, 0770-145577, e-mail: i.boros@yahoo.com

Borsi Zsigmond – BH–410191 Oradea, Str. C. Brancoveanu Nr. 19.
Tel: 0359-412 112

Bozsoky Sándor – BH–417435 Sacueni, Str. Crisana Nr. 38. Tel: 0722-575144

Csapó Imre – H–3896 Telkibánya Str. Hegyi út Nr. 23/A

Csernák Béla – BH–417050 Biharia, Str. Somesului Nr. 4. Tel.: 0744-396370

Csillag Péter – SJ–450042 Zalău, Str. Nicolae Titulescu Nr. 13.
Tel: 0766-580089

Csóka Dezső – SJ–457331 Ilisua, Str. Principală Nr. 15. Tel: 0745-327375

Csomay Árpád-Zsigmond – BH–417078 Santion Nr. 234. Tel.: 0742-463780,
e-mail: arpadcsomay@gmail.com

Csúry István – BH–410286 Oradea Str. Tabéry Géza Nr. 48.
Tel.: 0722-597364, e-mail: csuryistvan@yahoo.com

Czondi István – BH–417438 Cubulcut Nr. 14. Tel: 0762-665 620

Demeter Sándor – Suseni Nr. 494. Tel.: 0740-246164,
e-mail: demetersandor@yahoo.de

Dénes Béla – SM– 445304 Sarauad Nr. 146

Dénes József – H–4483 Buj Béke u. 10. sz.

Domján László – BH–410094 Oradea, Str. Kogalniceanu M. Nr. 40, Ap.1.
Tel: 0259-431228

Dr.Varga Pál – Heilbronn, Geibelstrasse 5.

Dudás Ferenc – H–3388 Poroszló Bajcsy-Zsilinszky u. 16. sz.

Erdei László – H–2030 Érd, Szövő u. 62

Farkas Antal – BH–410559 Oradea, Str. Scoalelor Nr. 11,
Tel.: 0723-465499, e-mail: farkasantal56@gmail.com

Fazakas László – H–3300 Eger Str. Malomárok Nr. 25, Bl. 2, Et.8, Ap.8;
Kunmadaras Kálvin u. 4.

Fazakas Sándor – Portree Str. Viewfield Road Nr. 6

Fehérvári Ernő – SJ–457331 Ilisua Nr. 262.

Fodor Elemér – SM–440085 Satu Mare, Str. Argesului Nr. 58.

Fodor Lajos – SM–440085 Satu Mare, Str. Argesului Nr. 47. Tel: 0261-773265,
e-mail: fodorlaji@gmail.com

Fülöp János – SM–445100 Carei str. Mihai Viteazu nr. 17 ap. 1 Tel.:
0720366751, e-mail: fulopreti@gmail.com

Gáll Miklós János – SJ–457255 Pericei Nr. 481. Tel: 0745-052141

Gavallér Lajos-Zsigmond – BH– 410319 Oradea, Str. A. Odobescu Nr. 9,
Bl. PB89, Et.1, Ap.5. Tel.: 0770-408061

Gavrucza Tibor – BH–410061 Oradea, Str. C. Dobrogeanu-Gherea Nr. 2, Ap.3
Tel: 0743-612238

Gellért Gyula – BH–410125 Oradea, Str. Ion Bogdan Nr. 1A, Bl. 2, Ap.5
Tel: 0743-149056

Gulya Géza – HU–7636 Pécs, Csipke u. 7. sz. 1.a.

Hermán Mostert János – NL8011 GT Zwolle Str. Hertestraat Nr. 24.

Higyed János-Máytás – SM–440018 Satu Mare Str. Bujorului Nr. 113.
Tel: 0727-190633

Horváth Miklós László – SM–445100 Carei, Str. Tireamului Nr. 86. Bl. B2 S2.
Sc. A. Et. 2. Ap. 8

Jakab László Tibor – H–7500 Nagyatád Str. Baross Gábor Nr. 17

Józsa Ferenc – AR–310205 Arad, Str. Antim Ivireanu Nr. 38.
Tel: 0744-552 600, mail: jozsa.ferencz@freemail.hu

Kádár György – SJ–457085 Crasna Nr. 1525. Tel: 0747-032 793

Kelemen András – SJ–457262 Boghis, Str. Principala Nr. 116.

Keresztes-Nagy Imre-János – MM–435400 Seini, Str. Între Văi Nr. 25.
Tel: 0744-890837, e-mail: keresztesnagy@gmail.com

Kiss István – H–1034 Budapest, Zápor u. 63. sz. 9.em. 53.a.

Kiss Miklós – SJ–457213 Zauan Nr. 368

Kiss Zoltán – CJ–405400 Huedin, Piata Victoriei Nr. 19. Tel: 0264-352 264

Kovács Ferenc János – SM–447360 Viile Satu Mare, Str. Principala Nr. 55B.
Tel: 0747-085537

Kovács Imre – H–4127 Nagykereki Petőfi u. 2.

Kovács Sándor – SM–440058 Satu Mare, str. Wolfenbüttel nr. 13, Et. 1, Ap.7.
Tel: 0771-253401

Kulcsár Erzsébet – SM–440168 Satu Mare, Str. Careiului 20, Bl. CM2/9.
Tel: 0745-927374

Lukács József – SJ–457262 Boghis - Szilágybagos, Alszeg u. 26,
tel. 0360-402495, 0740-879455, e-mail: lukacs.jozsef.ibolya@gmail.com

Makay Botond Károly – CS–320168 Resita, Str. Caransebesului Nr. 5A, Sc.1,
Ap.7. Tel: 0255-212 136

Mátyás Árpád – H–4281 Létavértes, Arany János u. 4 szám.
Tel.: 0040 746 031 760, 0036 52 953 121

Mészáros Árpád – SM–445300 Tasnad, Str. N. Balcescu Nr. 44.
Tel: 0760454576

Mészáros József – AR–317295 Sendlac Nr. 1133

Mezei Horváti Miklós Attila – H–4332 Nyírders, Bátor u. 18.
Tel: 0036-42 717 153

Mezei Tibor – H–2112 Veresegyház, Kútfő u. 36.

Mikló Ferencz – BH–417265 Finis Nr. 35.

Molnár János – H–6791 Szeged, Kubikos u. 40. sz.

Molnár Kálmán – SJ–455100 Cehu Silvaniei Str. Libertatii Nr.81.
Tel: 0722-686779

Molnár Seres Márton András – SJ–455200 Jibou, Str. Parcului Nr. 43.
Tel: 0728-152137

Müller Dezső – SM–447170 Lazuri Nr. 474. Tel: 0261-753413

Oláh Lajos Sándor – H–7555 Csokonyavisonta Str. Ifjúság Nr. 19

Orbán Zoltán-János – BH–417165 Cetariu Nr. 82

Orosz Árpád Csaba – Brecksville, OH Str. Highland Drive Nr. 9330.

Pályi Kiss Zsigmond – SM-445100 Carei str. Corneliu Coposu nr. 8/7.
Tel.: 0754627978

Paniti Eszter – SJ–457060 Camar, Str. Principala Nr. 290. Tel: 0765-219562

Papp Benjámín – BH–417585 Tileagd, Str. Unirii Nr. 32. Tel: 0359-452584

Posta József – BH–410512 Oradea, Str. Jean Jaures Nr. 18.

Rozsnyai István – H–4028 Debrecen, Szigligeti u. 7/1.

Sándor Lajos-György – BH–410242 Oradea, Trotuşului Nr. 16/b.

Tel. 0753-112925, e-mail: dorla@rdslink.ro

Sarkadi Nagy Zoltán Andor – SM–445100 Carei Str. Rozelor Nr. 60.

Tel: 0741-176774

Sípos Ákos – BH–415200 Beius, Str. Trandafirilor Nr. 10.

Sípos András – HU–5350 Tiszafüred, Korniykszőlő u. 43. sz.

Tel.: 0745-038992, e-mail: ellandras54@gmail.com

Sípos István – MM– 435500 Sighetu Marmatiei Str. Mihaly de Apsa Ioan nr. 27

Sípos Miklós – SM–440084 Satu Mare, str. Ilarie Chendi 20, Tel: 0722-597376

Székely István – BH– 417435 Sacueni Str. Morii Nr. 38. Tel.: 0723-881799

Szekeres Sándor – BH–417076 Santaul Mare Nr. 125. Tel.: 0740-068512,

e-mail: szekeres.sandor@yahoo.com

Szép Elemér – SM–440168 Satu Mare, Str. Careiului Nr. 34, Bl. 11, Sc.C, Ap.44

Tel: 0361-807071

Sziszik László – BH–410191 Oradea Str. Constantin Brâncoveanu Nr. 43.

Tar István Sándor – BH–410087 Oradea, Str. Armatei Romane Nr. 12, Ap.5

Tel: 0259 414406, 0721 414102

Tarsoly Gyula – SJ–455100 Cehu Silvaniei, Str. Crisan Nr. 37/A.

Tel.: 0760-286513, e-mail: gyulatarsoly@gmail.com

Tóbiás Tibor – SJ–457355 Varsolt Nr. 5

Tőkés László – BH–410163 Oradea, Str. Bărganului Nr. 14.

Tel.: 0722-352762, e-mail: orbanmisi@yahoo.com

Uszcai Zoltán – SJ–455100 Cehu Silvaniei, Str. 1 Decembrie 1918 Bl. 1A, Ap.4.

Tel.: 0771-606771, e-mail: uszkaieva@yahoo.com

Vajda András – H–2462 Martonvásár, Tükrösi u. 9.

Varga Károly – MM–430161 Baia Mare, Str. Sasarului Nr. 15. Tel: 0755-091550

Vass Zoltán István – Keswick, CA Str. Pleasant BLVD Nr. 261

Zsigmond József – BH–410102 Oradea, Str. Lunga Nr. 5. Tel.: 0743-346320

Tartalomjegyzék

Jöjjetek énhozzám! (előszó)	5
<i>Ady Endre: Az Isten-kereső láрма</i>	8
NAPTÁR	9
<i>József Attila: Kiáltunk Istenhez</i>	36
EGYHÁZBAN ÉLÜNK	
210 éves az égerháti református templom	37
A felújított hegyközcsatári templom	43
Reformáció Szilágysomlyón és környékén	51
A presbiter és az ő egyháza.	64
Letették az új hadadi református templom alapkövét	73
Apák (vasár)napja	75
<i>Arany János: Egynémely nagyocska emberre</i>	82
HISTÓRIA	
Történelmi évfordulók	83
Honvéd sorsok üzenete.	87
Egyházkerületünk legkorábbi naptárai, kalendáriumai	109
Kecskeméthy István – aki hitvalló és eretnek volt egyszerre	119
Történeti értékű nyomtatványaink digitalizálása	129
A Jugoszláviai Református Egyház	134
„Hetven év Isten igájában” – Széll György nagybányai esperes élete.	140
<i>József Attila: A számokról.</i>	146
SZILÁGYI ALADÁR EMLÉKÉRE.	147
Veletek.	148
<i>Ady Endre: Mag hó alatt</i>	154
IRODALMUNK KINCSESTÁRA	
Fáy András, a haza mindenese	155
Bajza József, a színházpártoló reformer író	158

Arany László apja nyomdokaiban	161
Gyóni Géza, a világháborús hős költő	164
Nyíró József, a székely lélek és a havasok ismerője	168
Kodolányi János, a népi írók egyike	171
Kacsó Sándor, a székely népi író	173
Karácsony Benő, a jogász író	177
„Egész életem meghallgatott imádság” (Túrmezei Erzsébet életpályája) . . .	180
A halhatatlan Kölcsey.	195
 HISSZÜK ÉS VALLJUK	
A református vallásról.	213
Magyar református egyház – de milyen nyelven?	226
Az Istennel való kapcsolatunk	235
 <i>Pataki István: Szentségek</i>	238
 TEREMTETT VILÁG	
A méhek fontosságáról	239
Papagájok tartása.	243
VISSZATEKINTŐ.	245
Egyházkerületi események 2023-ban.	245
Húsz éve írtuk	257
Tíz éve írtuk.	258
 VICCEK	259
 KERESZTREJTVÉNY	263
 GYERMEKEKNEK.	265
 JELENTŐS ÉVFORDULÓK 2024-ben	269
 <i>Müller Dezső: Újévi fohász</i>	288
 CÍMTÁR	289

